T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ANKARA BÖLGE YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN 50 GÜL-KARA 265 YER NUMARALI EL YAZMASI KUR'AN-I KERİM'İN TEZHİPLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice YAŞAR

SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI

Ankara – 2025

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ANKARA BÖLGE YAZMA ESERLER KÜTÜPHANESİ'NDE BULUNAN 50 GÜL-KARA 265 YER NUMALARI EL YAZMASI KUR'AN-I KERİM'İN TEZHİPLERİNİN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hatice YAŞAR

SANAT VE TASARIM ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Öğr. Üyesi Seçil KARTOPU

Ankara – 2025

ONAY SAYFASI

Hatice YAŞAR tarafından hazırlanan "Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Bulunan 50 Gül –Kara 265 Yer Numaralı El Yazması Kur'an-ı Kerîm'in Tezhiplerinin İncelenmesi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri üyesi	**Kabul/Red**	**Kurumu**	**İmza**
Doç. Dr. Öğr. Üyesi Seçil KARTOPU	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Prof. Dr. İhsan TOKTAŞ	Kabul	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Doç. Dr. Pınar TOKTAŞ	Kabul	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	

Tez Savunma Tarihi:28.04.2025

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat ve Tasarım Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof Dr. Muhammet Enes KALA
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü V.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin plânlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim. (…../…../2025)

Hatice YAŞAR

İmza:

TEŞEKKÜR

Araştırmanın hazırlanması esnasında; desteğini hep yanımda hissettiğim, kıymetli zamanını bana ayıran, görüş ve tecrübelerinden faydalandığım danışman hocam Doç. Dr. Seçil KARTOPU'na, tezhip sanatında, özellikle desen analizi konusunda bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi/Geleneksel Türk Sanatları/Tezhip ve Minyatür Bölümü Doç. Dr. Pınar TOKTAŞ hocama değerli katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Sanatın, insan ruhunu nasıl dinlendirdiğini öğreten, renklerin de bir dili olduğunu anlamamı sağlayan, çok değerli Ebru Sanatçısı; Ayla MAKAS hocama, tezhip sanatının inceliklerini, motiflerden yola çıkarak bir desenin nasıl oluşturulacağını ve kompozisyondaki dengenin nasıl kurulacağını öğreten, Tezhip ve Minyatür Sanatçısı; Ayfer Çimen BALABAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Araştırma kapsamında; incelenen yüksek çözünürlüklü görsellerin proceate programı ile çizimlerinde bana yol gösteren canım arkadaşım Arzu BALCI'ya, eser üzerinde yer alan ifadelerin analizinde yardımcı olan; Hat Sanatçısı Ebuzer ÖZKAN'a, Diyanet Yüksek Kurulu Uzmanı Abdurrahman AKBAŞ'a, İstanbul Üniversitesi/İlahiyat Fakültesi/İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü hocalarından Prof. Dr. Süleyman BERK'e ve Milenyum Yayıncılık'tan Serkan ÖZEN'e de destek ve yardımları için teşekkür ederim.

Sanatta beraber yol almanın sanatçıyı nasıl geliştirdiğini gösteren, atölye arkadaşlığının çok daha ötesinde bana yoldaş olan, dostluğu ile en büyük destekçim; canım Nurcan HACIALİBEYOĞLU'na, beni hiçbir zaman yalnız bırakmadığı için yürekten teşekkür ederim.

Son olarak; hastane sürecinde de olsak, zorlu şartlarda bile aile olmanın güzelliğini yaşatan ve hep yanımda olan annem Fatma YAŞAR ve babam Mustafa YAŞAR'a, işlerime yardım ederek beni rahatlatmaya çalışan, sorumluluk sahibi, koca yürekli canım oğlum Utku Eren ÜSTÜN'e içtenlikle teşekkür ediyorum. Varlığınız bana hep güç verdi.

ÖZET

Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde Bulunan, 50 Gül –Kara 265 Yer Numaralı El Yazması Kur'an-ı Kerîm'in Tezhiplerinin İncelenmesi

Araştırmanın konusu, Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan, Milli Kütüphane-Nevşehir Gülşehir İlçe Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 50 Gül- Kara 265 yer numaralı Mushaf-ı Şerif'in tezhip özelliklerinin incelenmek suretiyle belgelenmesidir. Eserin**;** zahriye, serlevha, ünvan, hatime, ketebe ve falname sayfaları ile bütün sürebaşları müzehheptir. Araştırma kapsamında; eserin müzehhep olan toplam üçyüz otuz beş adet görseli, teknik, renk, motif ve kompozisyon özellikleri açısından incelenip, değerlendirilmiştir. En ayrıntılı olan motifler ve farklı olan desen tasarımları tercih edilerek, belirlenen desenlerin simetrik formda bilgisayar çizimleri yapılmıştır. Mushaf-ı Şerif'te yer alan tüm müzehhep sayfalara ait bulgular için frekans analizi yapılmış ve dağılımları yüzde olarak hesaplanarak değerlendirme yapılmıştır. Araştırma sonucunda; eserin, krem rengi kağıt üzerine altın ve lacivert zemin rengi ile zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer ve çift tahrir tekniği ile tezyin edildiği, motif olarak; hatâyî grubu motifler, rûmi ve bulut motifinin kullanıldığı, desenlerin simetrik kompozisyon esasına göre tezyin edildiği görülmüştür. Eserin hattatı, Pir Mehmet Arapşah hakkında ketebe kaydı bulunmaktadır. Ancak müzehhibi ve nerede tezhiplendiği hakkında bilgiler mevcut değildir. İstinsah tarihi 857 (1441) dir. Eser, kompozisyon özellikleri, kullanılan teknikler, renkler ve motifler ile desen özellikleri açısından benzer özellikler taşıyan eserlerle karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalar sonucunda; eserin istinsah tarihi XV. yüzyıl olmasına rağmen kullanılan motif, teknik, kompozisyon ve üslup bakımından XVI. yüzyıl Safevi dönemi özelliklerini taşıdığı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tezhip Sanatı**,** Kur'an-ı Kerîm Tezyinatı, Mushaf-ı Şerif, Yazma Eserler, Tezhip Sanatında Desen Analizi,

ABSTRACT

A Study Of The Illuminations İn The Manuscript Qur'an With Inventory Number 50 Gül-Kara 265, Located İn The Ankara Regional Manuscript Library

The mission of this thesis is to document the illumination characteristics of the Quran bearing the inventory number 50 Gül-Kara 265 from the National Library-Nevşehir Gülşehir District Public Library Collection, which is currently housed in the Ankara Regional Manuscript Library, through detailed examination. The manuscripts opening bookback page (zahriye), illuminated front page (serlevha), chapter headings (Ünvan), last page (hatime), scribe's inscription (ketebe), and divinatory pages (falname) have all been gilded as well as the entirety of surah titles (sürebaşları). Within the scope of this research, a total of three hundred and thirty-five gilded visuals of the work were examined and evaluated in terms of their technical, color, motif, and composition characteristics. By selecting the most detailed motifs and distinct pattern designs, symmetrical computer drawings of the identified patterns were drawn. For all gilded pages within the Mushaf-ı Şerif, a frequency analysis was conducted, and their distributions were calculated as percentages for evaluation. The research findings indicate that the work is decorated on cream-colored paper with gold and lapis lazuli as background colors using the classical painted background illumination, zer-ender-zer (gold-on-gold), and parallel outline techniques. The motifs employed include the Hatâyî group, Rûmi, and cloud motifs, and the designs are observed to be decorated based on the principle of symmetrical composition. The manuscript contains a colophon record regarding its calligrapher, Pir Mehmet Arapşah. However, information concerning its illuminator and where it was illuminated is not available. Its date of transcription is 857 AH. The work has been compared with other manuscripts exhibiting similar characteristics in terms of composition, techniques employed, colors, motifs, and pattern features. As a result of these comparisons, it is perceived that the manuscript although originating in the 15th century, carries characteristics of the 16th century Safavid period

Keywords: Illumination Art, İllumination Quran, Mushaf-ı Sharif, Manuscripts, Design Analyization İn Illumination Art.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI i
BEYAN ii
TEŞEKKÜR iii
ÖZET iv
ABSTRACT v
İÇİNDEKİLER vi
KISALTMALAR DİZİNİ ix
RESİMLER DİZİNİ x
ŞEKİLLER DİZİNİ xvi
ÇİZELGE DİZİNİ xix
GİRİŞ 1
1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE 5
1.1. Tezhip Sanatının Tanımı 5
1.2. Tezhip Sanatının Tarihi Gelişimi ve Sanatkârları 6
1.3. Tezhip Sanatında Kullanılan Motifler 17
1.3.1. Hatâyî Grubu Motifler 18
1.3.2. Sap Çıkmaları 21
1.3.3. Yarı Üslûplaştırılmış Çiçekler 21
1.3.4. Hayvan Motifleri 21
1.3.5. Bulut 22
1.3.6. Çintamani 23
1.3.7. Münhani 23
1.3.8. Rûmî 24
1.4. Tezhip Sanatında Kullanılan Teknikler 25
1.4.1. Zemini Boyalı Klâsik Tezhip 25
1.4.2. Halkâri 25
1.4.3. Zer-ender-zer Tekniği 26
1.4.4. Çift Tahrir 27
1.4.5. Zerefşan Tekniği 27
1.4.6. İğne Perdahı 27
1.4.7. Haliçişi 28
2. MUSHAF-I ŞERİF HAKKINDA GENEL BİLGİLER 29

2.1. Mushaf-ı Şerif'in Tanımı ve Tarihi 29
2.2. Mushaf-ı Şerif'in Bölümleri 30
2.2.1. Zahriye Sayfası 30
2.2.2. Serlevha Sayfası 31
2.2.3. Ünvan (Mukaddime) Sayfası 32
2.2.4. Sûrebaşı 33
2.2.5. Hatime Sayfası (Ketebe Sayfası, Ferağ Kaydı) 33
2.2.6. Haşiye 34
2.2.7. Güller (Cüz- Hizb- Secde- Aşır) 34
2.2.8. Koltuk Tezhibi 35
2.2.9. Duraklar 35
2.2.10. Beyne's Sütur (Satır Arası) 36
2.2.11. Tığlar 36
3. SADRAZAM KARAVEZİR SEYYİD MEHMET PAŞA'NIN HAYATI ve NEVŞEHİR GÜLŞEHİR KARAVEZİR İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ HAKKINDA BİLGİ 38
4. BULGULAR [50 GÜL- KARA 265 YER NUMARALI MUSHAF-I ŞERİF (KATALOG)] 41
4.1. Mushaf-ı Şerif'in Genel Özellikleri 41
4.2. Mushaf-ı Şerif'in Cild Özellikleri 43
4.3. Mushaf-ı Şerif'in Tezhipli Bölümleri 55
4.3.1. Zahriye Sayfası 55
4.3.2. Serlevha Sayfası 61
4.3.3. Ünvan Sayfası 70
4.3.4. Sûrebaşı Tezhipleri 76
4.3.5. Hatime Sayfası 187
4.3.6. Falname Sayfası 193
4.3.7. Beyne's Sütur (Satır Arası) 199
4.3.8. Duraklar 208
4.3.9. Mushaf Gülleri 210
5. YORUM 213
5.1. 50 Gül- Kara 265 Yer Numaralı Mushaf-ı Şerif'in Tezyinatı 213
5.2. Mushaf-ı Şerif'in Sûrebaşı Tezhiplerindeki Benzerlik ve Farklılıklar 213
5.3. Mushaf-ı Şerif'in Tezhiplerinin Teknik Özellikleri 221
5.4. Mushaf-ı Şerif Tezhiplerinin Motif Özellikleri 222

5.5. Mushaf-ı Şerif'in Tezhiplerinin Renk Özellikleri Renkler 222
6. TARTIŞMA 224
6.1. 50 Gül- Kara 265 Yer Numaralı Numaralı Mushaf-ı Şerif'in Tezyinatının Dönem Tezyinat Özellikleri ile Karşılaştırılması 224
7. SONUÇ ve ÖNERİLER 237
7.1. Sonuç 237
7.2. Öneriler 244
8. KAYNAKLAR 246

KISALTMALAR DİZİNİ

Ed.: Editör

Bkz.: Bakınız

C.: Cilt

Çev.: Çeviren

Ed.: Editör

K.: Kaynak

S.: Sayı

s.:sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

V.: Varak

yy. : Yüzyıl.

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. V. 329b Vakıf Mührü. 42
Resim 2. Cild, Alt Kap, Üst Kap, Sertab ve Mıklebi..... 43
Resim 3. Cild. 44
Resim 4. Cild ¼ 46
Resim 5. Miklep ve Sertap. 48
Resim 6. Miklep 1/2. 49
Resim 7. İç Kap. 51
Resim 8. s.002 İç Kap Zencerek. 53
Resim 9. İç Kap 1/4. 54
Resim 10. V. 5 Zahriye Sayfası. 55
Resim 11. V. 5 Zahriye Sayfası. 57
Resim 12. V. 5 Zahriye Sayfası ¼ 59
Resim 13. V. 6 Serlevha Sayfası. 61
Resim 14. V. 6 Serlevha Sayfası. 63
Resim 15. V.6 Serlevha ¼. 65
Resim 16. V.6 Serlevha Dış Pervaz. 66
Resim 17. V.6, Serlevha Dış Pervaz Pafta. 67
Resim 18. V.6 Serlevha Dış Pervaz Köşe Pafta. 68
Resim 19. V.6 Serlevha Zencerek. 69
Resim 20. V.7a Ünvan Sayfası. 70
Resim 21. V.7a Ünvan Sayfası. 71
Resim 22. V. 7a Ünvan Sayfası. 73
Resim 23. V. 7a Ünvan Sayfası Dış Pervaz. 74
Resim 24. V. 7a Ünvan Sayfası Dış Pervaz Pafta. 75
Resim 25. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü V.31a-V.31b. 76
Resim 26. Sûrebaşı Tezhibi (Âl-i İmrân Sûresi), v.31b. 78
Resim 27. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.45a-v.45b 78
Resim 28. Sûrebaşı Tezhibi (Nisâ Sûresi), v.45b. 80
Resim 29. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.61a-v.61b 80
Resim 30. Sûrebaşı Tezhibi (Mâide Sûresi), v.61a. 82
Resim 31. Sûrebaşı Tezhibi (Yûsuf Sûresi), v.135b. 83
Resim 32. Sûrebaşı Tezhibi (Nûr Sûresi), v.189a. 83
Resim 33. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.72a-v.72b 84
Resim 34. Sûrebaşı Tezhibi (En'âm Sûresi), v.72b 85
Resim 35. Sûrebaşı Tezhibi (Tekâbün Sûresi), v.299a..... 86

Resim 36. Sûrebaşı Tezhibi (Neml Sûresi), v.203b..... 86
Resim 37. Sûrebaşı Tezhibi (Câsiye Sûresi), v.267b..... 87
Resim 38. Sûrebaşı Tezhibi (Zâriyât Sûresi), v.279a..... 87
Resim 39. Sûrebaşı Tezhibi (Hâkka Sûresi), v.305a..... 87
Resim 40. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.85a-v.85b..... 88
Resim 41. Sûrebaşı Tezhibi (A'râf Sûresi), v.85b..... 89
Resim 42. Sûrebaşı Tezhibi (Sâffât Sûresi), v.239a..... 90
Resim 43. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.99a-v.99b..... 91
Resim 44. Sûrebaşı Tezhibi (Enfâl Sûresi), v.99a..... 92
Resim 45. Sûrebaşı Tezhibi (Ra'd Sûresi), v.139a..... 93
Resim 46. Sûrebaşı Tezhibi (Necm Sûresi), v.282a..... 94
Resim 47. Sûrebaşı Tezhibi (Kamer Sûresi), v.283b..... 94
Resim 48. Sûrebaşı Tezhibi (Kalem Sûresi), v.304a..... 94
Resim 49. Sûrebaşı Tezhibi (Cin Sûresi), v.308b..... 94
Resim 50. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.104a-v.104b..... 95
Resim 51. Sûrebaşı Tezhibi (Tevbe Sûresi), v.104a..... 96
Resim 52. Sûrebaşı Tezhibi (Mü'min Sûresi), v.250b..... 97
Resim 53. Sûrebaşı Tezhibi (Ahkâf Sûresi), v.269a..... 98
Resim 54. Sûrebaşı Tezhibi (Rahmân Sûresi), v.285a..... 98
Resim 55. Sûrebaşı Tezhibi (Vâkıa Sûresi), v.287a..... 98
Resim 56. Sûrebaşı Tezhibi (Tahrim Sûresi), v.301b..... 98
Resim 57. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.121a-v.121b..... 99
Resim 58. Sûrebaşı Tezhibi (Yûnus Sûrebaşı), v.121b..... 100
Resim 59. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.128a-v.128b..... 101
Resim 60. Sûrebaşı Tezhibi (Hûd Sûresi), v.128b..... 102
Resim 61. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.143a-v.143b..... 103
Resim 62. Sûrebaşı Tezhibi (İbrâhîm Sûresi), v.143a..... 104
Resim 63. Sûrebaşı Tezhibi (Saff Sûresi), v.296b..... 106
Resim 64. Sûrebaşı Tezhibi (Tur Sûresi), v.280b..... 106
Resim 65. Sûrebaşı Tezhibi (Gâşiye Sûresi), v.321a..... 106
Resim 66. Sûrebaşı Tezhibi (Sâd Sûresi), v.243a..... 107
Resim 67. Sûrebaşı Tezhibi (Zümer Sûresi), v.246a..... 107
Resim 68. Sûrebaşı Tezhibi (Zuhruf Sûresi), v.262a..... 107
Resim 69. Sûrebaşı Tezhibi (Hâşr Sûresi), v.293a..... 107
Resim 70. Sûrebaşı Tezhibi (Meryem Sûresi), v.166b..... 108
Resim 71. Sûrebaşı Tezhibi (Mü'minûn Sûresi), v.185a..... 108
Resim 72. Sûrebaşı Tezhibi (Furkân Sûresi), v.194b..... 109

Resim 73. Sûrebaşı Tezhibi (Ankebut Sûresi), v.213b 109
Resim 74. Sûrebaşı Tezhibi (Şuarâ Sûresi), v.198a 109
Resim 75. Sûrebaşı Tezhibi (Kasas Sûresi), v.208a 109
Resim 76. Sûrebaşı Tezhibi (Nuh Sûresi), v.307b 110
Resim 77. Sûrebaşı Tezhibi (Muhammed Sûresi), v.271b 110
Resim 78. Sûrebaşı Tezhibi (İnsân Sûresi), v.312b 110
Resim 79. Sûrebaşı Tezhibi (Tarık Sûresi), v.320a. 110
Resim 80. Sûrebaşı Tezhibi (Talâk Sûresi), v.300a 111
Resim 81. Sûrebaşı Tezhibi (İntitâr Sûresi), v.317b 111
Resim 82. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.146a-v.146b 111
Resim 83. Sûrebaşı Tezhibi (Hicr Sûresi), v.146b. 112
Resim 84. Sûrebaşı Tezhibi (Yâsin Sûresi), v.236a 113
Resim 85. Sûrebaşı Tezhibi (Şurâ Sûresi), v.258b 114
Resim 86. Sûrebaşı Tezhibi (Duhân Sûresi), v.265b 114
Resim 87. Sûrebaşı Tezhibi (Zilzâl Sûresi), v.325b. 114
Resim 88. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.153a-v.1453b 115
Resim 89. Sûrebaşı Tezhibi (Nahl Sûresi), v.153b. 116
Resim 90. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.154a-v.154b 117
Resim 91. Sûrebaşı Tezhibi (İsrâ Sûresi), v.154a 118
Resim 92. Sûrebaşı Tezhibi (Kehf Sûresi),.v. 160a 119
Resim 93. Sûrebaşı Tezhibi (İnşikâk Sûresi),v. 319a. 120
Resim 94. Sûrebaşı Tezhibi (Âdiyât Sûresi),v. 326a 120
Resim 95. Sûrebaşı Tezhibi (Rûm Sûresi),v. 217b 120
Resim 96. Sûrebaşı Tezhibi (Felak Sûresi), v.329a3 121
Resim 97. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.170a-v.170b 122
Resim 98. Sûrebaşı Tezhibi (Tâhâ Sûresi), v.170a. 123
Resim 99. Sûrebaşı Tezhibi (Mücâdele Sûresi), v.291a 124
Resim 100. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.180a-v.180b 124
Resim 101. Sûrebaşı Tezhibi (Hac Sûresi), v.180a. 125
Resim 102. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.221a-v.221b 126
Resim 103. Sûrebaşı Tezhibi (Lokmân Sûresi), v.221a. 127
Resim 104. Sûrebaşı Tezhibi (Fussilet Sûresi), v.255b 128
Resim 105. Sûrebaşı Tezhibi (Mülk Sûresi), v.302b 128
Resim 106. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.223a-v.223b 129
Resim 107. Sûrebaşı Tezhibi (Secde Sûresi), v.223a. 130
Resim 108. Sûrebaşı Tezhibi (Asr Sûresi), v.327a1. 131
Resim 109. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.224a-v.224b 132

Resim 110. Sûrebaşı Tezhibi (Ahzâb Sûresi), v.224b. 133
Resim 111. Sûrebaşı Tezhibi (Fetih Sûresi), v.273b 134
Resim 112. Sûrebaşı Tezhibi (Kureyş Sûresi), v.327b2. 134
Resim 113. Sûrebaşı Tezhibi (Tekâsür Sûresi), v.326b2 135
Resim 114. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.229a-v.229b 136
Resim 115. Sûrebaşı Tezhibi (Sebe' Sûresi), v.229b. 137
Resim 116. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.233a-v.233b 138
Resim 117. Sûrebaşı Tezhibi (Fâtır Sûresi), v.233a. 139
Resim 118. Sûrebaşı tezhibi genel görünümü v.277a-v.277b 140
Resim 119. Sûrebaşı Tezhibi (Kâf Sûresi), v.277b. 141
Resim 120. Sûrebaşı Tezhibi (Müddesir Sûresi), v.310b 142
Resim 121. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.297a-v.297b 143
Resim 122. Sûrebaşı Tezhibi (Cuma Sûresi), v.297b. 144
Resim 123. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.306a-v.306b 145
Resim 124. Sûrebaşı Tezhibi (Meâric Sûresi), v.306b 146
Resim 125. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.309a-v.309b 147
Resim 126. Sûrebaşı Tezhibi (Müzzemmil Sûresi), v.309b 148
Resim 127. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.313a-v.313b 149
Resim 128. Sûrebaşı Tezhibi (Mürselât Sûresi), v.313b 150
Resim 129. Sûrebaşı Tezhibi (Abese Sûresi), v.316b 151
Resim 130. Sûrebaşı Tezhibi (Mutaffifin Sûresi), v.318a 151
Resim 131. Sûrebaşı Tezhibi (A'lâ Sûresi), v.320b. 151
Resim 132. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.319a-v.319b 152
Resim 133. Sûrebaşı Tezhibi (Burûc Sûresi), v.319b. 153
Resim 134. Sûrebaşı Tezhibi (Nebe Sûresi), v.314b 154
Resim 135. Sûrebaşı Tezhibi (Naziât Sûresi), v.315b 154
Resim 136. Sûrebaşı Tezhibi (Tekvir Sûresi), v.317a 155
Resim 137. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.321a-v.321b 155
Resim 138. Sûrebaşı Tezhibi (Fecr Sûrebaşı), v.321b. 156
Resim 139. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.322a-v.322b 157
Resim 140. Sûrebaşı Tezhibi (Beled Sûresi), v.322b. 158
Resim 141. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.323a-v.323b 159
Resim 142. Sûrebaşı Tezhibi (Şems Sûresi), v.323a1. 161
Resim 143. Sûrebaşı Tezhibi (Nasr Sûresi), v.328b2. 161
Resim 144. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.323a-v.323b 162
Resim 145. Sûrebaşı Tezhibi (Leyl Sûresi), v.323a2. 163
Resim 146. Sûrebaşı Tezhibi (Kıyâmet Sûresi), v.311b 164

Resim 147. Sûrebaşı Tezhibi (Beyyine Sûresi), v.325a2. 164
Resim 148. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.323a-v.323b 165
Resim 149. Sûrebaşı Tezhibi (Duhâ Sûresi), v.323b. 166
Resim 150. Sûrebaşı Tezhibi (Kevser Sûresi), v.328a2. 167
Resim 151. Sûrebaşı Tezhibi (Tebbet Sûresi), v.329a1 168
Resim 152. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.324a-v.324b 168
Resim 153. Sûrebaşı Tezhibi (İnşirâh Sûresi), v.324a1 170
Resim 154. Sûrebaşı Tezhibi (Hadid Sûresi), v.289a 171
Resim 155. Sûrebaşı Tezhibi (Enbiyâ Sûresi), v.175a 171
Resim 156. Sûrebaşı Tezhibi (Mümtehine Sûresi), v.295a 171
Resim 157. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.324a-v.324b 172
Resim 158. Sûrebaşı Tezhibi (Tin Sûresi), v.324a2. 173
Resim 159. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.324a-v.324b 174
Resim 160. Sûrebaşı Tezhibi (Alak Sûresi), v.324b. 175
Resim 161. Sûrebaşı Tezhibi (Kâfirûn Sûresi), v.328b1. 176
Resim 162. Sûrebaşı Tezhibi (Fil Sûresi), v.327b1. 177
Resim 163. Sûrebaşı Tezhibi (Münâfikün Sûresi), v.298 Dijital Çizim. 177
Resim 164. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.325a-v.325b 178
Resim 165. Sûrebaşı Tezhibi (Kadir Sûresi), v.325a1 179
Resim 166. Sûrebaşı Tezhibi (Hümeze Sûresi), v.327a2. 180
Resim 167. Sûrebaşı Tezhibi (Nâs Sûresi), v.329b1 181
Resim 168. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.326a-v.326b 181
Resim 169. Sûrebaşı Tezhibi (Kâria Sûresi), v.326b1 183
Resim 170. Sûrebaşı Tezhibi (Maûn Sûresi), v.328a1. 184
Resim 171. Sûrebaşı Tezhibi (İhlâs Sûresi), v.329a2 184
Resim 172. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.329a-v.329b 185
Resim 173. Sûrebaşı Tezhibi (Son Sayfa), v.329b2. 186
Resim 174. V.330a Hatime Sayfası. 187
Resim 175. V.330a Hatime Sayfası. 188
Resim 176. V.330a Hatime Sayfası. 190
Resim 177. V.330a Hatime Sayfası Dış Pervaz. 191
Resim 178. V.330a Hatime Sayfası Dış Pervaz. 192
Resim 179. V.331a Falname Sayfası. 193
Resim 180. V.331a Falname Sayfası. 194
Resim 181. V.331a Falname Sayfası. 196
Resim 182. V.331a Falname Sayfası. 197
Resim 183. V.7 Ünvan Sayfası- Beyne’s-sütur 199

Resim 184. V. 7a Beyne's-sütur. 201
Resim 185. V. 7b Beyne's-sütur. 203
Resim 186. V. 7a Keşideüstü. 205
Resim 187. V. 330b Beyne's-sütur. 206
Resim 188. V. 330b Beyne's-sütûr. 207
Resim 189. V.6 Serlevha durak 208
Resim 190. Durak V. 7a 209
Resim 191. V. 304b Mushaf gülü. 210
Resim 192. V.97a Mushaf gülü. 211
Resim 193. V.220a Mushaf Gülleri 212
Resim 194. V.220b Mushaf Gülleri 212
Resim 195. Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi SS_22349997 Numarası İle Açık Erişimde Yer Alan Mushaf. 225
Resim 196. Chester Beatty Dijital Kütüphanesi Is_1558 Numarası İle Açık Erişimde Yer Alan Mushaf 226
Resim 197. Her Üç Kur'an-I Kerîm'in Serlevha Sayfaları. 226
Resim 198. Her Üç Serlevhanın Şemse Formu Detay Görünümü. 227
Resim 199. Durak Görünümü. 228
Resim 200. Her Üç Serlevhanın Kartuş Ve Salbek Detay Görünümü. 229
Resim 201. Serlevhalarda Yer Alan Altın İpliğe Dayalı Bulut Örnekleri. 230
Resim 202. Her Üç Serlevhanın Şemse Formu Ve Dış Pervaz Arasında Yer Alan Bezeme Detay Görünümü. 231
Resim 203. Her Üç Serlevhanın Dış Pervaz Detay Görünümü. 232
Resim 204. Her Üç Serlevhanın Dış Pervaz Detay Görünümü. 233

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Yaprak Motifi Örnekleri. Dijital Çizim. 19
Şekil 2. Hatâyî Motifi Örnekleri. Dijital Çizim. 19
Şekil 3. Penç Motifi Örnekleri. Dijital Çizim. 20
Şekil 4. Goncagül Motifi Örnekleri. Dijital Çizim. 21
Şekil 5. Cild Deseni. Dijital Çizim. 45
Şekil 6. Cild ¼. Dijital Çizim. 47
Şekil 7. Miklep. Dijital Çizim. 48
Şekil 8. Miklep ½ . Dijital Çizim. 49
Şekil 9. İç Kap. Dijital Çizim. 52
Şekil 10. İç Kap Zencerek. Dijital Çizim. 53
Şekil 11. İç Kap ¼ . Dijital Çizim. 54
Şekil 12. V. 5 Zahriye Sayfası. Dijital Çizim. 58
Şekil 13. V. 5 Zahriye Sayfası ¼ . Dijital Çizim. 60
Şekil 14. V. 6 Serlevha Sayfası. Dijital Çizim. 64
Şekil 15. V.6 Serlevha ¼. Dijital Çizim. 65
Şekil 16. V.6 Serlevha Dış Pervaz. Dijital Çizim. 66
Şekil 17. V.6 Serlevha Dış Pervaz Pafta. Dijital Çizim. 67
Şekil 18. V.6 Serlevha Dış Pervaz Köşe Pafta. Dijital Çizim. 68
Şekil 19. V.6 Serlevha Zencerek. Dijital Çizim. 69
Şekil 20. V.7a Ünvan Sayfası. . Dijital Çizim. 72
Şekil 21. V. 7a Ünvan Sayfası. Dijital Çizim. 73
Şekil 22. V. 7a Ünvan Sayfası Dış Pervaz. Dijital Çizim. 74
Şekil 23. V. 7a Ünvan Sayfası Dış Pervaz Pafta. Dijital Çizim. 75
Şekil 24. Sûrebaşı Tezhibi (Âl-i İmrân Sûresi), v.31b. Dijital Çizim. 78
Şekil 25. Sûrebaşı Tezhibi (Nisâ Sûresi), V.45b. Dijital Çizim. 80
Şekil 26. Sûrebaşı Tezhibi (Mâide Sûresi), v.61a. Dijital Çizim. 82
Şekil 27. Sûrebaşı Tezhibi (Nûr Sûresi), v.189a. Dijital Çizim. 83
Şekil 28. Sûrebaşı Tezhibi (En'âm Sûresi), v.72b. Dijital Çizim. 85
Şekil 29. Sûrebaşı Tezhibi (A'râf Sûresi), v.85b. Dijital Çizim. 90
Şekil 30. Sûrebaşı Tezhibi (Sâffât Sûresi), v.239a. Dijital Çizim. 90
Şekil 31. Sûrebaşı Tezhibi (Enfâl Sûresi), v.99a. Dijital Çizim. 92
Şekil 32. Sûrebaşı Tezhibi (Ra'd Sûresi), v.139a. Dijital Çizim. 93
Şekil 33. Sûrebaşı Tezhibi (Tevbe Sûresi), v.104a. Dijital Çizim. 96
Şekil 34. Sûrebaşı Tezhibi (Mü'min Sûresi), v.250b. Dijital Çizim. 97
Şekil 35. Sûrebaşı Tezhibi (Yûnus Sûrebaşı), v.121b. Dijital Çizim. 100

Şekil 36. Sûrebaşı Tezhibi (Hûd Sûresi), v.128b. Dijital Çizim. 103
Şekil 37. Sûrebaşı Tezhibi (İbrâhîm Sûresi), v.143a. Dijital Çizim. 105
Şekil 38. Sûrebaşı Tezhibi (Gâşiye Sûresi), v.321a. Dijital Çizim. 106
Şekil 39. Sûrebaşı Tezhibi (Meryem Sûresi), v.166b. Dijital Çizim. 108
Şekil 40. Sûrebaşı Tezhibi (Mü'minûn Sûresi), v.185a. Dijital Çizim. 108
Şekil 41. Sûrebaşı Tezhibi (Tarık Sûresi), v.320a. Dijital Çizim. 110
Şekil 42. Sûrebaşı Tezhibi (Hicr Sûresi), v.146b. Dijital Çizim. 113
Şekil 43. Sûrebaşı Tezhibi (Zilzâl Sûresi), v.325b. Dijital Çizim. 114
Şekil 44. Sûrebaşı Tezhibi (Nahl Sûresi), v.153b. Dijital Çizim. 116
Şekil 45. Sûrebaşı Tezhibi (İsrâ Sûresi), v.154a. Dijital Çizim. 118
Şekil 46. Sûrebaşı Tezhibi (Kehf Sûresi),v. 160a. Dijital Çizim. 119
Şekil 47. Sûrebaşı Tezhibi (İnşikâk Sûresi),v. 319a. Dijital Çizim. 120
Şekil 48. Sûrebaşı Tezhibi (Rûm Sûresi),v. 217b. Dijital Çizim. 121
Şekil 49. Sûrebaşı Tezhibi (Felak Sûresi), v.329a3. Dijital Çizim. 121
Şekil 50. Sûrebaşı Tezhibi (Tâhâ Sûresi), v.170a. Dijital Çizim. 123
Şekil 51. Sûrebaşı Tezhibi (Hac Sûresi), v.180a. Dijital Çizim. 126
Şekil 52. Sûrebaşı Tezhibi (Lokmân Sûresi), v.221a. Dijital Çizim. 128
Şekil 53. Sûrebaşı Tezhibi (Secde Sûresi), v.223a. Dijital Çizim. 130
Şekil 54. Sûrebaşı Tezhibi (Asr Sûresi), v.327a1. Dijital Çizim. 131
Şekil 55. Sûrebaşı Tezhibi (Ahzâb Sûresi), v.224b. Dijital Çizim. 133
Şekil 56. Sûrebaşı Tezhibi (Kureyş Sûresi), v.327b2. Dijital Çizim. 135
Şekil 57. Sûrebaşı Tezhibi (Tekâsür Sûresi), v.326b2. Dijital Çizim. 135
Şekil 58. Sûrebaşı Tezhibi (Sebe' Sûresi), v.229b Dijital Çizim. 137
Şekil 59. Sûrebaşı Tezhibi (Fâtır Sûresi), v.233a. Dijital Çizim. 140
Şekil 60. Sûrebaşı Tezhibi (Kâf Sûresi), v.277b. Dijital Çizim. 142
Şekil 61. Sûrebaşı Tezhibi (Cuma Sûresi), v.297b. Dijital Çizim. 144
Şekil 62. Sûrebaşı Tezhibi (Burûc Sûresi), v.319b. Dijital Çizim. 153
Şekil 63. Sûrebaşı Tezhibi (Fecr Sûrebaşı), v.321b. Dijital Çizim. 157
Şekil 64. Sûrebaşı Tezhibi (Beled Sûresi), v.322b. Dijital Çizim. 159
Şekil 65. Sûrebaşı Tezhibi (Şems Sûresi), v.323a1. Dijital Çizim. 161
Şekil 66. Sûrebaşı Tezhibi (Nasr Sûresi), v.328b2. Dijital Çizim. 162
Şekil 67. Sûrebaşı Tezhibi (Leyl Sûresi), v.323a2. Dijital Çizim. 163
Şekil 68. Sûrebaşı Tezhibi (Beyyine Sûresi), v.325a2. Dijital Çizim. 164
Şekil 69. Sûrebaşı Tezhibi (Duhâ Sûresi), v.323b. Dijital Çizim. 167
Şekil 70. Sûrebaşı Tezhibi (Kevser Sûresi), v.328a2. Dijital Çizim. 167
Şekil 71. Sûrebaşı Tezhibi (Tebbet Sûresi), v.329a1. Dijital Çizim. 168
Şekil 72. Sûrebaşı Tezhibi (İnşirâh Sûresi), v.324a1. Dijital Çizim. 170

Şekil 73. Sûrebaşı Tezhibi (Tin Sûresi), v.324a2. Dijital Çizim. 173
Şekil 74. Sûrebaşı Tezhibi (Alak Sûresi), v.324b. Dijital Çizim. 175
Şekil 75. Sûrebaşı Tezhibi (Kâfirûn Sûresi), v.328b1. Dijital Çizim. 176
Şekil 76. Sûrebaşı Tezhibi (Fil Sûresi), v.327b1. Dijital Çizim. 177
Şekil 77. Sûrebaşı Tezhibi (Kadir Sûresi), v.325a1. Dijital Çizim. 180
Şekil 78. Sûrebaşı Tezhibi (Hümeze Sûresi), v.327a2. Dijital Çizim. 181
Şekil 79. Sûrebaşı Tezhibi (Kâria Sûresi), v.326b1. Dijital Çizim. 183
Şekil 80. Sûrebaşı Tezhibi (Maûn Sûresi), v.328a1. Dijital Çizim. 184
Şekil 81. Sûrebaşı Tezhibi (Son Sayfa) s.329b2. Dijital Çizim. 187
Şekil 82. V.330a Hatime Sayfası. Dijital Çizim. 189
Şekil 83. V.330a Hatime Sayfası. Dijital Çizim. 190
Şekil 84. V.330a Hatime Sayfası Dış Pervaz. Dijital Çizim. 191
Şekil 85. V.330a Hatime Sayfası Dış Pervazı. Dijital Çizim. 192
Şekil 86. V.331a Falname Sayfası. Dijital Çizim. 195
Şekil 87. V.331a Falname Sayfası. Dijital Çizim. 196
Şekil 88. V.331a Falname Sayfası. Dijital Çizim. 198
Şekil 89. V. 7a Beyne's-sütur. Dijital Çizim. 202
Şekil 90. V. 7a Beyne's-sütûr. Dijital Çizim. 204
Şekil 91. V. 7a Keşideüstü. Dijital Çizim. 205
Şekil 92. V. 330b Beyne's-sütûr. Dijital Çizim. 208
Şekil 93. V.6 Serlevha durak. Dijital Çizim. 208
Şekil 94. Durak V. 7a. Dijital Çizim. 209
Şekil 95. sV.304b Mushaf gülü. Dijital Çizim. 210
Şekil 96. V.97a Mushaf gülü. Dijital Çizim. 211
Şekil 97. 50 Gül- Kara 265 Yer No'lu Mushaf-ı Şerif Sayfa Düzeni, Dijital Çizim. 213

ÇİZELGE DİZİNİ

Çizelge 1. 50 Gül- Kara 265 Yer Numaralı Mushaf-I Şerif'in Sûrebaşı Tezhipleri Arasındaki Benzerlik-Farklılıkların Dağılımı. 217

Çizelge 2. Tezhipte Kullanılan Tekniklerin Uygulama Alanlarına Göre Dağılımı. 221

Çizelge 3. Tezhipte Kullanılan Motiflerin Dağılımı. 222

Çizelge 4. Tezhipte Kullanılan Renklerin Dağılımı 223

GİRİŞ

Yüzyıllar boyunca nesilden nesile aktarılarak günümüze ulaşan yazma eserler; geçmişle gelecek arasında köprüler kurarak yapıldığı dönemin sanat anlayışını günümüze taşır. Bu nedenle; geçmişe tanıklık eden bu eserlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması, kültürel mirasımızın korunması açısından önem arz eder.

Her biri tarihi belge niteliğinde olan yazma eserler içinde; mushaflar, özel bir öneme sahiptir. Allah kelamına verilen önemden dolayı müzehhipler bütün marifetlerini mushaf tezyinatında göstermiş, hatta birçok mushaf padişahların himayesinde, saray nakışhanelerinde tezyin edilmiştir. Tezhip sanatında mushaflar; ilk tezyin edildiği günden günümüze kadar yapıldığı dönemin siyasi etkilerinden, ekonomik ve sosyal durumlarından etkilenen ve dönem özelliklerini en güzel şekilde yansıtan yazma eserler olmuştur.

Ancak; tezhip sanatında bu kadar değerli olan el yazması mushaflar kütüphanelerin arşivlerinde korunmakta olup birçoğu gün ışığına çıkarılmamıştır. Kültürel mirasımız olan bu eserlerin kütüphane arşivlerinden çıkarılarak, tahrip edilmeden gelecek nesillere anlaşılabilir bir şekilde aktarılması gerekmektedir. Ayrıca bu sanatta ilerlemenin sağlanabilmesi için bu eserlere ulaşılabilirliğin arttırılması ve bu sanatla uğraşanların istifadesine sunulması gerekir.

ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışma ile, yazma eserler koleksiyonunda yer alan ve sadece araştırma yapanların ulaşabildiği 50 Gül- Kara 265 Yer Numaralı Mushaf-ı Şerif'in görünürlüğünün arttırılması ve ulaşılabilirliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Esere ilişkin desen analizi yapılarak, desenin dijital ortama aktarılması, arşivlenmesi ve tasarım bilgilerinin gelecek nesillere aktarılması amaçlanmıştır.

Ayrıca; bu çalışma ile 50 Gül- Kara 265 Yer Numaralı Mushaf-ı Şerif'in desen bilgileri, motif çeşitleri, kullanılan renk, kompozisyon ve yazı alanı bilgilerinin çözümlenmesi yapılarak literatüre katkı sağlamak amaçlanmıştır. Böylece; tezhip sanatçılarının koleksiyonlarda ya da sergilerde gördüğü eserlerin; desen tasarımı, motifler ve renklerin uyumu yönüyle bugünün ve geleceğin sanatçılarına aktararak tezhip sanatının gelişmesine ve zenginleşmesine katkıda bulunulacaktır.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Araştırma kapsamında; ulusal ve uluslararası kaynaklar, kitaplar, ansiklopediler, yerli ve yabancı tezler, makaleler ve internet kaynaklarına ulaşılarak tarama yapılmıştır. Bu kaynaklardan toplanan bilgiler ve birbirleri ile olan ilişkileri detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Yapılan araştırmalarda; tezhip sanatında, desen, motif, kompozisyon ile kullanılan renk ve malzeme açısından en güzel örneklerin XV. ve XVI. yüzyılda tezyin edildiği görülmüştür. Özellikle; klâsik dönem olarak adlandırılan XVI. yüzyılda, diğer birçok sanat dalında olduğu gibi tezhip sanatının da altın çağ yaşandığı bilinmektedir. Bu dönem tezhip eserlerinde; motiflerin küçüldüğü, işçiliğin inceldiği, ayrıntıların arttığı ve desenlerin yoğunlaştığı görülmüştür. Desenlerdeki uyum, renklerin kullanımı ve işçilikteki mükemmellik göz önünde tutularak; araştırma XV. ve XVI. yüzyılda tezyin edilen eserler ile sınırlandırılmıştır.

Verilerin toplanması açısından; belge taraması ve yazılı literatürden elde edilen verilerden yararlanılmıştır. Belge taraması için, Millet Yazma Eserler Kütüphanesinde Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının Dijital Görsel Kütüphanesinde özellikle Milli Kütüphane- Nevşehir Gülşehir İlçe Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, Köprülü Kütüphanesi-Fazıl Ahmet Paşa Koleksiyonu ve Süleymaniye Kütüphanesi-Sultan I. Ahmet Koleksiyonundaki çok sayıda Kur'an-ı Kerîm incelenmiştir.

Bu çalışmada; öncelikle, tarama yöntemi ve doküman analizi kullanılarak betimleme çalışması yapılmış olup veri toplama aracı olarak; evren ve örneklem oluşturulmuştur. Türkiye'de bulunan XV. ve XVI. yüzyıla ait el yazması Kur'an-ı Kerîmler ve bu eserlerin tezyinatları, araştırmanın evrenini oluşturmuştur. Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan, Milli Kütüphane-Nevşehir Gülşehir İlçe Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 50 Gül- Kara 265 yer numaralı, el yazması Kur'an-ı Kerîm ise bu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırmaya ilişkin yapılan literatür çalışmasında; incelenecek olan Kur'an-ı Kerîm'in Pınar TOKTAŞ ve Aslı Seda AKBAŞ tarafından yazılan "Ankara Bölge Yazma Eserler ve Harvard Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki Kur'an-ı Kerîm'lerin Serlevha Tezyinatı " başlıklı makalesinde incelendiği görülmüştür. Ancak yapılan çalışmanın Kur'an-ı Kerîm'in

tamamını kapsamadığı, sadece serlevha tezyinatını kapsadığı, eser çözümlemelerinin sınırlı yapıldığı ve tezhip desen çizimlerinin yapılmadığı anlaşılmıştır. Bu doğrultuda; eserin dijital verilerinden yararlanılarak, çizimlerinin yapılıp, motif, renk ve kompozisyon özelliklerinin belirlenmesi, alan araştırmacılarına ve sanatçılara kaynak oluşturması bakımından sözkonusu Kur'an-ı Kerîm'in tamamının tez kapsamında incelenmesinin gerektiği değerlendirilmiştir.

Çalışmamızda öncelikle, aslına uygun çizimlerinin yapılabilmesini teminen Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nden yazılı izin alınarak, kütüphane görevlisinin refakatinde eser yakından incelenmiştir. Kütüphaneden alınan yüksek çözünürlüklü görseller ayrıntılarıyla tek tek incelenmiştir. Tüm görseller bilgisayar ortamına aktarılmış ve büyütülerek proceate çizim programı yardımıyla desen çizimleri gerçekleştirilmiştir. İncelenen eserde motiflerin çok ince ve küçük çalışılmış olması sebebiyle, simetrik çalışılan desenlerde bile yer yer motif farklılıkları olduğu tespit edilmiş olup, en ayrıntılı olan motifler ve farklı olan desen tasarımları tercih edilerek, belirlenen desenlerin simetrik formda bilgisayar çizimleri tamamlanmıştır.

Bu kapsamda; Kur'an-ı Kerîm'in dijital ortama aktarılmış olan toplam üçyüz otuz beş adet görseli incelenmiştir. Görseller içerisinde, cilt, zahriye, serlevha, ünvan, hatime, ketebe, falname sayfaları ve mushaf gülleri ile birlikte yüz on iki adet farklı sûrebaşı tezhibinin yer aldğı tespit edilmiştir. Bunlar içerisinden cilt, zahriye, serlevha, ünvan, hatime, ketebe, falname sayfaları ve mushaf gülleri, duraklar ile işçilik kalitesi yüksek elli sekiz adet sûrebaşı seçilmiş ve desen çizimleri tamamlanarak, tez kapsamında incelenmiştir.

ÇALIŞMANIN KAYNAKLARI

Bu çalışma kapsamında öncelikle; Millet kütüphanesinde, Yazma Eserler Kurumu Başkanlığının Dijital Görsel Kütüphanesinde özellikle Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu, Fazıl Ahmet Paşa Koleksiyonu ve Milli Kütüphane Sultan Ahmet I Koleksiyonundaki çok sayıda Yazma Kur'an-ı Kerîm incelenmiştir.

Dijital Görsel Kütüphanede İncelenen yüzlerce Kur'an-ı Kerîmden;

- Köprülü Kütüphanesi -Fazıl Ahmet Paşa Koleksiyonu; 00002, 00004, 00008 ve 00009 numaralı,

- Süleymaniye Kütüphanesi-Sultan Ahmet I Koleksiyonu 00012, 00013, 00003 ve 00025 numaralı,
- Milli Kütüphane Yazma Eserler Koleksiyonu; 06 Mil Yz A 1486, 06 Mil Yz A 6867, 06 Mil Yz A 8519 ve Nevşehir Gülşehir Karavezir İlçe Halk Kütüphanesi Koleksiyonunda 50 Gül-kara 265 Yer Numaralı

Mushafların yüksek çözünürlüklü dijital görseli Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığından başvuru formu ile talep edilmiş ve incelenmiştir.

Dijital görsel araştırma ile birlikte literatür taraması da yapılmış olup alanyazında konu ile ilgili tez ve makale çalışmaları incelenmiştir.

Ayrıca; hazırlama aşamasında kütüphanelerden, müzelerden tezhip sanatında uzman kişilerden bilgi alınmış ve alanda çalışma yapan akademisyenlerin bilgi birikimlerinden yararlanılmıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Tezhip Sanatının Tanımı

Yüzyıllar boyunca süregelen ve köklü bir geçmişe sahip olan tezhip sanatı, en eski geleneksel sanatlarımızdan birisidir. Tezhip kelimesi Arapça "zehep" (altın) kelimesinden gelmekte olup altınlamak, altın ile süslemek anlamına gelir. [1]

Necmettin Okyay tezhip sanatını "Yazının elbisesi" olarak tanımlamıştır.[2] En sade haliyle; yazma eserlerde hattın bezemesi olarak da tanımlanan tezhip sanatında amaç, hattın en güzel biçimde giydirilmesidir. [3]

Türk Dil Kurumu (TDK) ise tezhip sanatını iki anlamı ile ele almıştır. Birinci anlamı; "levhaların, yazma kitapların, sayfaların yaldız ve boya ile bezenmesi, yaldızlanması ile yapılan süsleme sanatı.", ikinci anlamı ise "yaldızlama" olarak yer almaktadır. [4]

Hat yazıları tezhip sanatı ile tamamlanır. Ancak el yazması birçok eserde hat yazısı ön plânda tutularak tezhip sanatı ikinci plânda bırakılmıştır. İncelenen el yazması eserlerin çoğunda kimin tarafından yazıldığına dair bilgiler bulunurken tezhiplerini yapan sanatkâr hakkında bilgi bulunmamaktadır.[5]

Tezhip sanatı ile bezenmiş esere "müzehhep eser" denilirken, altın ile tezyinat yapan, bu sanatın ustalarına erkek ise "müzehhip", kadın ise "müzehhibe" denilmektedir.[6]

Tezhip sanatında; kullanılan ana malzeme altındır ancak altınla birlikte topraktan elde edilen renkler de kullanılmıştır. Ezilerek fırçayla sürülecek hâle getirilmiş olan varak altın ve topraktan elde edilen boyaların ince fırçalarla uygulandığı tezhip sanatında motif ve desen önemli bir unsurdur. Özellikle küçük alanlara ince bir işçilikle uygulanan tezhip sanatında kullanılan motifler diğer süsleme sanatında kullanılan motiflerden daha küçük ve sadedir.

---

1 Ersoy, A. (1988). *Türk Tezhip Sanatı*. İstanbul: Akbank Yayınları, s.12.
2 Derman, F.Ç. (2013). *Rikkat Kunt Hoca Hanım 1903-1986.* 1. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı No:185, 236.
3 Özkeçeci, İ. ve Özkeçeci, Ş. B. (2007). *Türk Sanatında Tezhip*. İstanbul: YazıgenYayınevi, 29.
4 TDK Sözlükleri (2025, 5 Mayıs), https://sozluk.gov.tr/05.05.2025.
5 Ersoy, s.7.
6 Üçer, K. ve Üçer, M. (2020). *Müzehhibe-i Münevveran*. İstanbul: Ümraniye Belediyesi, Formel Medya, s. 22.

Motif tasarımında sanatçı; seçtiği motifin ana hatlarını koruyarak, kendi yorumuyla motifi meydana getirir. Sanatçının kendi yorumuyla yaptığı bu çizimlere "üslûplaştırma" veya "stilize etme" denilmektedir.[7]

Türk tezhip sanatının kendine özgü bir sanat olmasındaki en önemli unsur; üslûplaştırmadır. Sanatçı, hem tabiatı kendine örnek almakta hem de onu kopya etmeden kendi yorumuyla eserler meydana getirmektedir. [8]

Tezhip sanatında kullanılan renkler ve motifler dönemler itibariyle değişmektedir. Ancak bu renk ve motifler rastgele seçilmemiştir. Sonsuzluğu ve mükemmelliği anlatmak için bilinçli olarak seçilen renk ve motiflerin sembolik anlamı bulunmaktadır. Örneğin, tezyinatta çok kullanılan kare ve dikdörtgenler yeryüzünü sembolize ederken, yarım daireler ve üçgenler gökyüzünü sembolize etmektedir. Devamlı şekilde tekrar eden aynı motifler dünya ve evrendeki ritmi anlatmaktadır. [9] Uyum ve denge gözetilerek, kullanılan renkler ile anlam pekiştirilmiştir. Tezhip sanatında en çok kullanılan malzeme olan altın; yaydığı ışık nedeniyle güneşi sembolize eder. Sarı renk ise: ışığın rengi olarak kabul edilir ve bilgiyi sembolize etmek için kullanılır. Altın ile birlikte en sık şekilde kullanılan renk, mavi ve laciverttir. Denizleri okyanusları ya da uçsuz bucaksız gökyüzünü rengi olan mavi ve lacivert rengi ise sonsuzluğun rengi olarak kullanılır.[10]

1.2. Tezhip Sanatının Tarihi Gelişimi ve Sanatkârları

Uzun ve köklü bir geçmişe sahip olan tezhip sanatının ilk örnekleri, VIII. ve IX yüzyılda Orta Asya'da Uygur Türklerine ait duvar fresklerinde görülmüştür.[11] Abbasi döneminde VIII.-X. yüzyıllar arasında istinsah edilen Kur'an-ı Kerîm nüshalarında ilk tezhiple bezeme örnekleri görülmüştür.[12] Bu yüzyıllar arasında parşömen yapraklı Kur'an-ı

---

7 Birol, İ. A. ve Derman, Ç. (2012). *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*. 10. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı No:26, s.61.

8 Duran, G. (2018). "Osmanlı Tezhip Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* s.179.

9 Lings, M. (1976). *The Quranic Art Of Calligraphy And İllumination*. England: World of Islamic Festival, s.74-75.

10 Odabaş, H. ve Polat, Ç. (2016). "Osmanlı İmparatorluğu'nda Yazma Eser Ve Ferman Süsleme Sanatı". *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, S.2 s.342-344, Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları, s. 70.

11 Üçer, K. ve Üçer, M. (2020). *Müzehhibe-i Münevveran*. İstanbul: Ümraniye Belediyesi, Formel Medya, s. 23.

12 Özcan, A. R. (2009). "Tezhip Sanatında İhtişamlı Bir Dönem: Timur Devri Herat Üslubu", içinde *Hat ve Tezhip* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.283-299)) Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. s. 239.

Kerîm nüshalarının ilk iki ve son iki yaprakları tezyin edilmiştir. Yatay olarak tasarlanan bu nüshalarda altın, yeşil ve kırmızı ile renklendirilmiş daireler, iç içe geçmiş kareler, geçme bantlar ve noktalar ile tezyinat yapılmıştır. Sürelerin başlangıcını belli etmek için; dar veya enli şeritler halinde, yatay dikdörtgen biçiminde, süre isimleri ve numarası yazılan alanlar tezyin edilmiştir.[13]

XI. ve XII. yüzyılda Büyük Selçuklularda tezhip sanatının erken ortaçağ örnekleri verilmiştir. Bu dönemde uzun kenarları 35 cm'den 20 cm'e kadar değişen farklı ebatlarda örnekler bulunmaktadır.[14]

1071 yılında Malazgirt savaşından sonra Selçukluların Anadolu'ya yerleşmesi ile birlikte tezhip sanatı İran'dan Anadolu'ya geçmiştir. Bu göçlerle birlikte sanatkârların üslupları da Anadolu'ya geçmiş ve Osmanlılarda kendine özgü özellikler kazanmıştır.[15]

Türklerin Müslümanlığı kabul edişi ile birlikte Allah kelamı olan Kur'an-ı Kerîm, Peygamberimizin hadislerini anlatan yazılar ve din kitaplarına verilen değerden dolayı tezhip sanatının önemi artmıştır.[16] Özellikle XIII. yüzyıldan başlayarak Konya'da medreselere ve Mevlana'nın türbesine vakfedilen eserlerden de bu önem görülmektedir. 1366-1372 yılları arasında Hasan b. Osman el-Mevlevi tarafından istinsah edilen, Mevlana'nın Mesnevi'si ve Divan-ı Kebir'inde satır aralarına dar şeritler halinde, bölüm sonlarındaki boşluklara tezyinat uygulanmıştır. Renk olarak altın ve lacivertin ağırlıklı olarak kullanıldığı, motif olarak da kenarları dilimli daireler, çok kollu yıldızlar, rozet çiçek dizileri, hatâyî ve sarma rûmiler kullanıldığı görülmüştür. [17]

XIV. yüzyılın ortalarından itibaren Tebriz'de hazırlanan elyazmalarının tezhiplerinde; serlevha ve ünvan sayfalarında sayfa kenarına armudi, haçvari veya yarı haçvari formlar ile köşe dolgularda iç içe dairelerin, zahriye sayfasında iki ucu sivrilmiş oval form, mekik ve damla formu, levha tezhibinin merkezinde ise kenarı dilimli iri bir şemse formunun genel tasarım özelliği olarak kullanıldığı görülür. [18]

---

[13] Tanındı, Z. (2009). "Başlangıcından Osmanlı'ya Tezhip Sanatı", içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.243-281), Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 243.
[14] Tanındı, s. 245.
[15] Ersoy, s. 7.
[16] Meriç, R. M. (1937). *Türk Tezyini Sanatları*. İstanbul: Güzel San'atlar Akademisi Neşriyatı, s. 27.
[17] Tanındı, s. 247.
[18] Tanındı, s. 253.

XIV. yüzyılda İran'ın Fars bölgesinde hazırlanan kitapların tezhiplerinde naif üslubunun kullanıldığı görülür. Naif üslubunda; zemin renkleri deseni oluşturan motifler yerleştirilmeden boyanır. Motifler çift tahrir tekniği ile altın veya renk kullanarak serbest fırça hareketleriyle boyanır. Çiçek dallarına yerleştirilen motifler ince bir işçilikle birbirinden farklı olarak işlenir. Bir noktadan çıkış yapan dal üzerine yerleştirilen desen, yaprak motifleri ile hiç boş yer bırakılmadan doldurulur. Motiflerde altın pembe, eflatun, turuncu, sarı, mavi ve yeşil hatâyî grubu motifler kullanılırken altın ve beyaz renk ile sade ve hurdeli rûmi motifi de kullanılmıştır. Motiflere derinlik vermek amacıyla kırmızı renk ile gölge verilen ve tahrir çekilen örneklerde görülmektedir. Naif üslubunda; genel olarak zemin rengi olarak bedahşi lacivertinin kullanıldığı görülür ancak zemin rengi kullanılmadan kağıt üzerine yapılan örneklerde görmek mümkündür.[19]

Yaklaşık iki yüzyıl boyunca farklı coğrafyalara dağılan naif üslubu; ilk olarak, Timurlu Sultan Şahruh'un İskender Sultanının Fars bölgesindeki hâkimiyetine son vermesi ve sanatkârların Herat'a getirilmesi ile birlikte yayılmaya başlamıştır. Herat'ta Timurlu şehzade Baysungur için hazırlanan Kur'an nüshasının naif üslubu ile tezyin edildiği görülür. Şiraz da naif üslubu ile çalışan müzehhiplerin bir kısmının Edirne ve Bursa'ya göç etmesi ile birlikte Anadolu'ya yayılan naif üslubu, XV. yüzyılın ilk yarısından XVI. yüzyılın yarısına kadar Osmanlıda istinsah edilen eserlerde de görülmüştür.[20]

XV. yüzyılda Timuriler, Türkmenler ve Osmanlılarda tezhip üslupları çeşitlenmiştir. Timurilerde, naif üslubu ile yapılan geleneksel tasarımların yanısıra, bedahşi laciverti zemin ile çok renkli hatâyî grubu çiçekler, bu çiçeklerle oluşturulan buketler, siyah zeminli beyaz ile hurdelenmiş rûmiler ve hilal biçimli beyaz bağ motifleri ile özgün çalışmalar yapıldığı da görülmektedir.[21]

XV. yüzyılın sonlarına doğru Kur'an-ı Kerîm'in serlevha tezhiplerinde; kalın ve ince beyaz bantlardan oluşan, iç ve dış bükey geometrik geçmelerin kesişmeleriyle oluşan oval ve köşeli formların da kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca bu yüzyılda üçgen haşiye de kullanılmış olup bu form XVI. yüzyılda da yaygın olarak kullanılmıştır. XVI. yüzyılın

[19] Özcan, s. 290.
[20] Tanındı, s. 254-256.
[21] Tanındı, s. 254.

sonuna kadar Safevi tezhiplerinde sıkça kullanılan beyaz bantlarla yapılan tasarımların yayılarak XV. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlılarda da kullanıldığı görülmektedir.[22]

Türkmenlerde ise; XV. yüzyıl Kur'an-ı Kerîm tezyinatında, Şiraz ve Bağdat atölyelerinde "Türkmen Üslubu" olarak anılan bir üslup oluşmuştur. Gözü alan bedahşi laciverti ve bu zeminde pembe, eflatun, yeşil, mavi ve beyaz renkte hatâyî grubu motifler ile altın rûmilerin kullanıldığı görülmektedir. Motifler küçük olmasına rağmen bazen bir motifte iki renk kullanıldığı bazen de gölgelendirme yapıldığı görülür. Ayrıca; bu dönemde, altın zemin üzerine, sarmal dallar üzerine sıralanan beyaz, eflatun, pembe ve mavi iri hatâyî grubu çiçekler ile dal uçlarına insan, aslan, tilki, ejder ve zümrüd-ü anka kuşunun başı yerleştirilerek yapılan, "vak vak" adıyla bilinen bir süsleme türü uygulanmıştır. Bu tasarım XVI. yüzyılın başından itibaren Safevi müzehhipler tarafından da kullanılacaktır. Türkmen tezyinatlarında dikkat çeken bir diğer hususta; XVI. yüzyılda Safevi dönemi Şiraz tezhiplerinde yaygın olarak kullanılan mavi renkli, fiyonk gibi bağlanan Çin bulutlarının kullanıldığı örneklerdir.[23]

Osmanlılarda ise XV. yüzyıl tezhip sanatına bakıldığında ise; erken Osmanlı dönemi kitap sanatının cilt ve tezhiplerinin sultanlar ve dönemin devlet adamlarının himayesinde hazırlandığı görülür. Yüzyılın başlarında, deri cildin iç ve dış kapakları ile ilk iki sayfasının tezhibinin Timurilerden etkilendiği, beyaz bantların yaygın olarak kullanıldığı ve naif üslubunun yansımalarının olduğu görülür. Ancak, bu dönem eserleri Bursa ve Edirne'de bulunan Osmanlı nakkaşlarının özgün tasarımlarını da barındırır. Özellikle 1437 tarihinde istinsah edilen ve Sultan II. Murat'ın hazinesi için hazırlanan "Divan" eserinin ilk iki yaprağında lacivert zemine turuncu iri bir rozet çiçek, mavi tomurcuklar, dal ve yapraklardan oluşan zarif bir buket yerleştirildiği tasarım, buket tasarımının öncül örneklerinden kabul edilir. XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı nakışhanelerinde tezyin edilen Kur'an-ı Kerîmlerde özellikle iri çiçekli bordürler, çiçek buketleri, sayfa kenarına yerleştirilen güller ve çok renklilik dikkat çekmektedir.[24]

Dönem özelliklerini incelemek açısından, 1460-1478 yılları arasında Fatih Sultan Mehmet'in payitahtlık döneminde tezyin edilen eserlerin üslup özelliklerine baktığımızda

[22] Tanındı, s. 258.
[23] Tanındı, s. 260.
[24] Tanındı, s. 260-263.

üç grup altında toplandığı görülür. Birinci grup, naif üslubu ile tezyin edilen eserlerdir. İkinci grup ise, XV. yüzyılın ikinci yarısından sonra Timuri Herat üslubu ile tezyin edilen eserlerdir. Bu üslupta desen, rûmi motifi ağırlıklı olarak oluşturulur ve lacivert zeminde pafta açan beyaz iplikler sıkça kullanılır. Üçüncü grup ise Baba Nakkaş üslubudur. Bu üslupta ise çivit mavisi ve mekik formu sık olarak kullanılır. Ayrıca; beyaz renkli ayırma rûmiler ve kendi üstüne dönüş yaparak üç boyutlu hissi uyandıran bitkisel motiflerinde bu üslupta sıkça kullanıldığı görülür.[25] II. Beyazıd döneminde de sıkça kullanılan bu üslubun en önemli özelliği; içeriye doğru kıvrılan, iri, yuvarlak hatlı motiflerdir. Eserlerde, çok renkli paftalar ve oldukça yoğun tasarımlar kullanılmıştır. Zemine konulan açık veya koyu renkli tezyini üç nokta ile tasarıma yoğunluk katılmıştır. Ayrıca; zemin rengi olarak, çivit mavi, kızıl kahve, turuncu, su yeşili ve siyahın aynı desen içerisinde kullanılmıştır.[26]

Fatih döneminde tezyin edilen Kur'an-ı Kerîm nüshalarında zahriye sayfası genelde tek sayfa bezenmiştir ancak çift sayfa düzenlenen örneklerde görülmektedir. Ayrıca bu dönemde kullanılan duraklar son derece sade ve gösterişsizdir. Teknik olarak en çok zemini boyalı klâsik tezhip tekniğinin kullanıldığı, ikinci olarak da zer-ender-zer tekniğinin kullanıldığı görülür. Genellikle zemin rengi üzerine yer yer konulan üç nokta ile hareket kazandırılmıştır. Ara pervazlarda altın zeminli zencerek ve yer yer altın perdah uygulandığı görülmektedir. Hatâyî grubu motiflerde ve rûmilerde yer yer gölgelendirme yapıldığı görülmekle birlikte kağıt zemin üzerine sıvama altınla boyanan motiflerin uçlarına foya atılarak parıltılı elde edilmesi de bu dönemin dikkat çeken bir özelliğidir. Motif açısından; en çok kullanılan motif rûmidir. Rûmiden sonra en çok kullanılan motif ise hatâyî motifidir. Bu dönemde kullanılan hatâyî motiflerinin; kendi üzerine katlanan, kıvrak dönüşleri olan ve motif dengesini bozacak irilikte olması, diğer motiflerin ise hatâyî motifine oranla çok küçük tutulması dönem özelliği olarak dikkat çekmektedir.[27]

Fatih döneminde kullanılan renkler açısından; en çok kullanılan rengin çivit mavisi ve altın olduğu, küçük alanlarda ise siyah, yeşil, kestane rengi ve turuncu rengin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca az miktarda da olsa pembe ve çimen renginin kullanıldığı örneklerde görülmektedir. Zeminlerde pafta ayırmak için ipliklerde beyaz rengin kullanıldığı, rûmi

[25] Özcan, s. 310-311.
[26] Küpeli, G. (2009). Tezhip Sanatında Yenilik Arayışları: II. Beyazıd Dönemi (1481-1512) içinde Hat ve Tezhip Sanatı (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.321-341) Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 331.
[27] Özcan, s. 315.

motifinde beyaz renk kullanılıyorsa üzerine mutlaka gri ile gölge atıldığı görülmektedir. Tığ olarak genellikle bubçuklu kuzular üzerinden başlayan son derece sade tığların kullanıldığı ancak bazı eserlerde bulut motifine rastlandığı bilinmektedir.[28]

Fatih döneminden sonra gelen II. Beyazıd (1481-1512) ve Yavuz Sultan Selim (1512-1520) dönemi klâsik devir öncesinde arayışların olduğu bir geçiş dönemi olarak değerlendirilir. XV. yüzyılda yayılan naif üslubu; II. Beyazıd dönemi eserlerinde çift tahrir tekniğine uygun olarak çizilen hatâyî grubu motiflerin, bazen bu teknikle bazen de zemini boyalı klâsik teknik ile uygulandığı görülür. Bir noktadan çıkış yapan dallar üzerine serbest kompozisyon esası ile çizilen desenin Osmanlıda uygulandığı örnekler ile Timuri sarayında yapılan örnekleri arasında fark olduğu görülmüştür. Osmanlıda yapılanların daha az renkli olduğu, motiflerin ise helezon kıvrımlar üzerinde yer aldığı görülmüştür. Timurilerde çoğu zaman koyu renk zemin üzerine altın veya açık renk üzerine siyah, lacivert gibi derinliği olan renklerle ya da açık zemin rengi olmadan kağıt üzerine sadece fırça hareketleri ile uygulandığı görülür. Ancak II. Beyazıd döneminde uygulamaların genellikle lacivert zemin üzerine altınla yapıldığı, bazen renk ile gölgelendirme yapıldığı görülmüştür. Saray nakışhanelerinde farklı atölyelerden gelen ustaların olması aynı eserde farklı uygulamaların görülmesine yol açmıştır.[29]

Fatih dönemimde kullanılan çivit mavisi ve II. Beyazıd döneminde kullanılan lacivert ile Timuri- Herat Üslubunda kullanılan lacivertin farklı olduğu görülür. Timuri-Herat üslubunda rengin koyulaşması için lacivertin içindeki kırmızın miktarı arttırılır ve renk daha mor bir hal alır. Elde edilen bu ton Timuri- Herat üslubu ile hazırlanan eserler açısından en ayırd edici özelliklerden biridir. Ayrıca; beyaz ipliklerden oluşan paftalar, geometrik düzenlemelerin olduğu kompozisyonlar, bahar dalını andıran serbest tasarım hatâyî grubu motifler, kendine has çift tahrir uygulamaları ve ipliklerin kalp şeklinde bağlanması ile oluşan düğümler Timuri-Herat üslubunun diğer ayırt edici özellikleridir. 1491 istinsah tarihli Şeyh Hamdullah hattıyla yazılan TSMK. YY. 913 numarada kayıtlı Kur'an-ı Kerîm Timuri-Herat üslubu etkisi ile yapılan eserlere örnek olarak gösterilebilir.[30]

[28] Özcan, s. 313.
[29] Özcan. s. 329.
[30] Özcan, s. 329.

II. Beyazıd döneminde Osmanlı tezyinatına yön veren diğer bir üslup da "Türkmen Üslubu"dur. En önemli özelliği sadelik olan bu üslupta küçük bir parçanın tekrar edilmesiyle desenin bütünü oluşur ve bütününde meydana gelen kurgu renklerle farklılaştırılır. Bu üslupta da altın kullanımı artmıştır. Motiflerde; altın, beyaz, pembe ve mavi ile birlikte yavruağzı, su yeşili ve çağla yeşili de kullanılmaya başlanmıştır. Genel itibariyle parlak iddialı renklerin kullanılmasından kaçınılmış, onun yerine daha açık, birbiri ile uyumlu renkler kullanılmıştır. Zemin renklerinde altın ve lacivert yoğun olarak kullanılmış olup zeminde de daha az renk kullanılmıştır. Desenler helezonlar üzerinde yer alan motifler küçülmüş ancak ayrıntılar artmıştır. Pafta düzenlemesinde ise; simetrik olan kompozisyon da paftalar münavebeli olarak biri açık diğeri koyu olacak şekilde yukarı aşağı zikzaklar yerleştirilerek yerleştirilmiştir. Bu üslubun en belirgin özelliği ise; kapalı formda yan yana tekrar eden rûmiler ile orta eksende bulunan daha ince dallar üzerine yerleştirilen iri hatâyî motiflerdir. Bu üslubun etkisiyle yapılan esere en güzel örnek: Şeyh Hamdullah tarafından istinsah edilen TSMK. EH.71 numarada kayıtlı 905/1499 tarihli Mushaf-ı Şerif'tir. II. Beyazıd döneminde yaygın olarak kullanılan bir diğer üslupta ilk örnekleri Fatih Sultan Mehmet döneminde görülen Baba Nakkaş olarak adlandırılan üsluptur. Ayrıca; II Beyazıd döneminde; tasarımlarda geometrik düzenleme ve simetrinin arttığı görülür.[31]

Kullanılan motifler açısından bakıldığında; bulut motifinin Fatih döneminde iptidai olarak örnekleri olsa da yaygın olarak II Beyazıd döneminde kullanıldığı bilinmektedir. XV. yüzyılın başlarında yeni yeni uygulanan bulut motifinin tasarımlar içinde yoğun olarak kullanılması II. Beyazıd döneminde gerçekleşmiştir. Ayrıca; bu dönemde tasarımlarda sarılma rûmilerde yoğun olarak kullanılmıştır. Tasarım içerisinde bulut motifine göre daha etkin olarak kullanılan sarılma rûmi motifinin II. Beyazıd döneminde İran bölgesinden gelen sanatkârların etkisi ile olduğu tahmin edilmektedir. Bu dönemde en çok kullanılan teknik zer-ender-zer tekniğidir. Bu dönemde yaygın olarak kullanılan simetri ile beraber tezyinatta sayfa yapısı da değişmiştir. Daha önceleri daire ve şemselerin daha yoğun bir şekilde kullanılırken bu formların yerini sayfa yapısına uygun dikdörtgen form almıştır.[32]

II. Beyazıd döneminde nakkaşların pek çoğu hakkında yeterli bilgi bulunmamasına rağmen imzalı eserleri günümüze ulaşan sanatkârlardan bazılarının Fazlullah b. El-Arap/

[31] Küpeli, s. 330-331.
[32] Küpeli, s. 337-339.

Fazlullah b. Veli el-Arapoğlu, Hasan b. Abdullah ve Derviş b. Abdullah olduğu bilinmektedir.[33]

Kitap sanatlarında hazırlık yılları olarak kabul edilen, Fatih Sultan Mehmed ve II. Beyazıd dönemlerinde mushaf tezhibi artık son şeklini almıştır. Hazırlık yıllarının tamamlanması ile birlikte XVI. yüzyılda nihai şeklini alan Osmanlı klâsik üslubu gelişimini tamamlayarak "İstanbul Üslubu" doğmuştur. Bu üslupla birlikte tezhip sanatı; mat ve parlak olarak kullanılan altın geniş alanlarda bedahşi laciverti ile birlikte, mükemmel bir işçilikle, dengeli kullanılan renklerle, yeni motiflerlerin kullanıldığı zengin desenlerle doruk noktasına ulaşılmıştır.[34]

XVI. yüzyılın başlarında; 1510 yılında Herat şehri Safevilere geçmiştir. İşgalle birlikte Herat'ta bulunan bazı müzehhipler ve eserleri de Tebrizde bulunan Safevi sarayına getirilmiştir. Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selimin 1514 yılında Çaldıran zaferiyle Safevilerden Tebrizi alması ile birlikte, içinde şehzade Bediüzzaman Mirza'nın da bulunduğu bir grup Tebrizli sanatkâr ve şehzadenin kıymetli kitapları İstanbul da bulunan saray nakışhanesine getirilmiştir. Ayrıca; bu sanatkârlar için Acem Nakkaşları bölüğü oluşturulmuştur. Böylece Herat ta üretilen sanat eserlerinde kullanılan "Herat Üslubu" Osmanlılara da yayılmıştır. Özellikle hâlkari tekniği farklı renk altın kullanılarak daha zengin ve gösterişli olarak işlenmiştir.[35]

XVI. yüzyılda 1520-1566 yılları arasında Kanuni Sultan Süleyman döneminde yapılan ihtişamlı eserlerle tezhip sanatı doruk noktasına ulaşmıştır. Bunda Kanuni Sultan Süleyman'ın teşvik ve himayesi çok önemlidir. Özellikle saray bünyesinde çeşitli kollara mensup sanatkârlar zümresini "ehl-i hiref" adı ile teşkilatlandırılmasının rolü büyüktür. [36]

Bu nakışhanelerde Kanuni Sultan Süleyman için hazırlanan eserlerde özellikle Abdullah bin İlyas hattıyla, Bayram b. Derviş Şir tarafından tezyin edilen TSMK. Eh 58, zahriye sayfası tezhibinde tam sayfayı dolduran dikdörtgen formların işlendiği görülür. Zahriye sayfasının karşılıklı iki sayfa olarak tezyin edildiği, tezyinatın altın ağırlıklı olduğu

---

[33] Küpeli, s. 332-335.
34 Derman, F. Ç. (2009a). "Osmanlıda Klasik Dönem, Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl", içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.343-359) Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. S.343.
35 Özcan, s. 285.
36 Mesara, G. (2009). "Kanuni Sultan Süleyman'ın sernakkaşı Karamemi", içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.361-377). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. s. 361.

ve zer-ender-zer tekniğinin kullanıldığı görülür. Zeminde parlak ve mat altınla birlikte lacivertin yoğun olarak kullanıldığı, az da olsa zeminde siyah rengin kullanıldığı görülür. Bu dönemdeki eserlerde motiflerin küçüldüğü ancak buna rağmen ayrıntıların arttığı, işçiliğin inceldiği dikkat çekmektedir. Motif olarak sarılma ve hurdeli rûmilerin ustalıkla işlendiği, hatâyî motiflerinin de sıkça kullanıldığı görülür. Ayrıca; cetveller incelerek çoğalmıştır. [37]

XVI. yüzyılın ikinci yarısında hat sanatında murakkaların ve tuğraların yaygın olarak kullanıldığı görülür. Bu dönemde varak halinde hazırlanan kıt'aların ve murakkaaların içinde toplândığı hat albümleri çok yaygındır. Bu murakkaların dış pervazında da fırça veya kalbur zerefşanının da sıkça uygulanması da dönemin dikkat çeken uygulamalarındandır. [38]

Bu dönem kitap sanatlarında sanatçıların kullandığı Osmanlı'ya has renklerin başında limonküfü, bedahşi laciverdi ve domates kırmızısı başta gelir. Bu devirde gördüğümüz bezemelerde renk zenginliğinin muhteşem bir uyum içinde işlendiği görülür.[39]

XVI. yüzyıla üslubu ile ismini yazdıran sanatkârların başında Şahkulu gelir. Şahkulu XIV ve XV. yüzyılda Türkmen uslubunda kullanılan "saz üslubu"nu Osmanlı nakışhanelerinde uygulamış ve Kanuni Sultan Süleyman'ın takdirini kazanmıştır. İkinci isim ise; Şahkulu'nun öğrencisi Nakkaş Karamemi olarak bilinen Mehmet Çelebi'dir.[40]

1540-1566 yıllarında Saray nakışhanesinde Mehmed Çelebi'nin tezyin ettiği Kanuni Sultan Süleyman'ın "Divan" nüshalarında ilk kez natüralist çiçekler kullanılmıştır. Eserde XVI. yüzyılın saray bahçelerini süsleyen çiçeklerden esinlenen bahar dalları, güller, sümbüller, karanfiller, laleler ve hançer yapraklar kullanılmıştır. XVI. yüzyılın ikinci yarısından sonra ise hattını Ahmet Karahisari ve Hasan Çelebi'nin yazdığı, Saray nakışhanesinde Nakkaş Hasan, Mustafa ve onların yetiştirdiği dört saraylı nakkaş tarafından tezyin edilen anıtsal boydaki Kur'an-Kerîm'in tezhipleri Osmanlı tezhip sanatının tüm evrelerini içeren tarihi bir belge olarak oluşturulmuştur.[41]

Ayrıca, Kanuni Sultan Süleyman'ın "Muhibbi" mahlası ile yazdığı ve içinde 3000'e yakın şiirin bulunduğu "Divan-ı Muhibbi"nın tezhiplerinin de çoğu saray nakışhanesinde

[37] Derman (2009a), s. 344.
[38] Derman (2009a), s. 354.
[39] Derman (2009a), s. 350.
[40] Mesera, s. 361-362.
[41] Tanındı s., 264.

tezyin edilmiştir. Muhibbi divanlarının tezyinat açısından en önemli üç nüshasının Karamemi tarafından hâlkar, şikaf ve saz yolu gibi çeşitli usuller kullanarak kendi üslubu ile tezyin edildiği bilinmektedir.[42]

Ayrıca; XVI. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra Osmanlı nakışhanelerinde Şahkulu tarafından da kullanılmaya başlanan, saz üslubu XVII. yüzyılın başlarına kadar sürekli bir biçimde kullanılmıştır. Saz üslubu; siyah mürekkep ya da sulandırılmış renklerle, çok ince fırça darbeleri ile yapılır. Bazı eserlerde altın, gümüş ve sulandırılmış mürekkep ile tonlama yapılmıştır. Bu üslupta; sivri uçlu, hançeri kıvrık yapraklar, hatâyî, meyve ve hayvan motifleri kullanılmıştır. XVIII. yüzyılda az da olsa kullanılan saz üslubunda sivri uçlu hançeri yapraklar irileşerek XIX. yüzyılda Barok Rokoko üslubundaki tezyinatlarda kullanılmıştır.[43]

Safevi müzehhiplerinin de XVI. yüzyılda tezhip sanatında altın çağını yaşadığı görülür. Safevi yönetiminde; Şiraz, Tebriz, Kazvin, Herat, İsfahan, Horasan Bölgesinde Meşhed, Senzevar, Tun, Asteabad ve Baherz kitap sanatının en güzel örneklerinin yapıldığı merkezlerdir. Safevi müzehhipler bu merkezler arasında gelip gitmekte hatta bazı sanatçılar Osmanlı nakışhaneleri ile etkileşim içinde olmuştur. XVI. yüzyılın başlarında Safevi devletinde Tebrizde Türkmen üslubu, Herat'ta ise Timuri tezhip geleneğinin devam ettiği görülür. Ancak daha zarif, nakışçı bir üslûp oluşur.1530'lu yıllarda Tebriz'de tezyin edildiği düşünülen " Şahname-i Firdevsi"nin motiflerinin arasında insan yüzleri ile vak vak üslubu dikkat çeker. Motiflerde son derece incelmiş ve usta bir işçilikle yapılmıştı r. 1573 yılında Herat'ta istinsah edilen Kur'an-ı Kerîm nüshalarında; beyaz geçme bantlar, çok ince dallar üzerine yerleştirilen küçük çiçek motifleri, kırmızı zeminli kartuş, siyah zeminli çiçekli dar pervazlar, uzun kenarda yıldız biçimli haşiye tasarımlar dikkat çekmektedir.[44]

Safeviler döneminde, Tebriz Kazvin, Herat ve Meşhed'de şehzadeler ve devlet büyükleri için hazırlanan Kur'an-ı Kerîm nüshalarında zahriye, serlevha, ünvan ve cild sayfalarında zengin bir tasarım uygulanmıştır. Levha tezhiplerinde; şemse-köşebent düzeni yaygın olarak kullanılmış olup şemse ve köşebentler arasına ince sarmal dallar üzerine yerleştirilen küçük çiçek motifleri ve bulutlarla dolu bir desen uygulanmıştır. Enli dış

[42] Mesara, s. 365.
[43] Mahir, B. (2009). Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu, içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.321-341) Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 379,393.
[44] Tanındı, s. 265-268.

pervazlar dendanlı, dar iç pervazlar ise siyah zemine çiçek dizileriyle süslenmiştir. Lacivert, kiremit kırmızısı ve turuncu ağırlıklı olarak kullanılan renklerdir. Ayrıca; sayfa kenarlarında zengin hâlkari süslemelerin yapıldığı örneklerde görülmektedir. 1590'lı yılların sonuna doğru İsfahan da, Şah Abbas için müzehhip Zeynelabidin tarafından tezyin edilen çalışmada; saz üslubunun kuyumcu titizliği ile uygulandığı, turuncu-kırmızı renginin bol kullanıldığı, yeşil-mavi renkli bulutların ince sarmal dallar üzerine yerleştirilen küçük hatâyîlerin kullanıldığı dikkat çekmektedir.[45]

Şirazlı müzehhiplerin nesilden nesile aktararak üç yüzyıl boyunca kesintisiz olarak atölye geleneğini sürdürdüğü bilinmektedir. En verimli dönemi ise XVI. yüzyıldır. 1555-1560 yıllarına tarihlenen ve içinde Şiraz üslubunun en güzel örneklerinin bulunduğu " Şahname-i Firdevsi" nüshasınının müzehhibi, Ruzbihan bu dönemin müzehhiplerindendir. Kasım Ali Şirazi, Hüseyin, Mahmud, Nasır b. Muhammed, Abdülvahhab b. Abdülfettah, Sadeddin o dönemde ismi yazılı müzehhiplerdendir. O dönemin en ünlü müzehhibi olan Muhammed b. Taceddin Haydar tarafından 1572-1586 yılları arasında tezhiplenen Kur'an-ı Kerîm Nüshasında; büyük boyutlu eser hiç boşluk bırakılmadan bezenmiş olup başta naif üslubu olmak üzere geçmiş üslûpların tasarımlarından faydalanıldığı görülür. XVI. yüzyılın sonlarına doğru sayfa kenarlarına saz üslubu süslemelerin yapıldığı, sarı zemin rengi ile gölgeli boyanmış iri hatâyîlerin kullanıldığı da dikkat çekmektedir.[46]

Osmanlılarda XV. ve XVI. yüzyılda özellikle Fatih ve Kanuni dönemlerinde en üst seviyeye ulaşan tezhip sanatı XVII. yüzyılda gerilemeye başlamıştır. Bu yüzyılda klâsik bezemelerin biraz kabalaştığı, renk, desen ve motiflerin kısmen korunarak ve sadeleştirilerek işlendiği, duraklar zenginleşirken tığların kaba ve yoğun bir şekilde kullanıldığı görülür. lacivert renk parlaklığını ve geniş kullanım alanını kaybederek yerine soluk sarı ya da açık sarı tonunda sürülmüş salt altın zeminlere bırakmıştır. [47]

XVIII. yüzyıl ise tezhip sanatında Batı'nın etkili olduğu, klâsik bezemelerin yerine Avrupa tarzında bezemelerin tercih edildiği bir dönemdir. Fransız Rokokosu ve İtalyan Barok sanatından etkilenmiştir. Bu dönemde saz yolu üslubu ve Ali Üsküdari'nin tasarımlarıyla eski ve yeni kaynaştırılarak kullanılmıştır. XX. Yüzyılda ise müzehhipler

[45] Tanındı, s. 270-271.
[46] Tanındı, s. 272.
[47] Duran, G. (2009). "18. Yüzyıl Tezhip Sanatı", içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.525-535). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 397.

XVI. yüzyıl geleneğine bağlı kalarak çalışmışlardır ancak birkaç nadir örneğin dışında tezhipler artık tek sayfa halinde duvara asılmaz üzere yapılan levha tezyinatlarına dönüşmüştür.[48]

XVIII. yüzyılın ortalarında batılı etkilerin daha yoğun olduğu görülür. Bu dönemde; gölgeli boyanarak hacim kazanmış tabii üslupta çiçek demetleri, ucu kıvrılmış ve irileşmiş sazyolu tarzı yaprak motifleri, örgülü şerit ve kurdeleler, vazo içinde çiçekler, tabak içinde meyveler işlenmiştir. Çoğu eserde klâsik eserlerin ortasında tabii üslupta çiçek demetleri yer alır. Bu dönemin en önemli isimlerinden olan Ali Üsküdari, Şahkulu ve Karamemi'nin sanat üslubunu kalasik ve rokoko üslubu ile birleştirerek kendi üslubunu oluşturmuş ve döneme damgasını vuran eserler vermiştir. Türk rokokosu olarak adlandırılan ve XIX. yüzyılın sonuna kadar devam eden bu üslupta önde gelen sanatkârlardan bazıları Yusuf-i Mısri, Abdullah Buhari, Çakeri, Ahmet Hazine ve Mustafa Nakşi gibi isimlerdir.[49]

XIX. yüzyılın sonlarına doğru hem rokoko üslubunda hem de klâsik özellikler taşıyan eserler verilmiştir. XX. Yüzyılın başlarında ise hat sanatının dışında tezhip, cild, minyatür ve ebru sanatında durgunluk ve karmaşa başlamıştır. Bu dönemde tezhip sanatında son dönem eserlerinde görülen özellikleri tekrar etmiş ilerleyememiştir. Bu dönemde tezhip sanatına katkıları bulunan sanatkârlar; Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver, Feyzullah Dayıgil, Muhsin Demironat, Rikkat Kunt ve onların yetiştirdikleri öğrencilerdir.

1.3. Tezhip Sanatında Kullanılan Motifler

Tezhip sanatının özü hiç şüphesiz motiflerdir. Motif ve desenler zaman içerisinde, ülkelere, devirlere, görüşlere hatta zevklere göre değişim göstermekte ve kendini yenilemektedir. Bu nedenle Selçuklulardan günümüze kadar pek çok motif zaman içerisinde değişiklik göstermiştir. Ancak motifin ilham kaynağı her zaman tabiatın tezahürü olan şeylerdir. [50]

Keskiner'e göre; süsleme sanatında desenin en önemli unsuru motiftir ve Türk süsleme sanatları motif yönünden zengindir. Özellikle İslami düşüncenin etkisi ile heykel ve resim

[48] Derman. (2023), s. 237.
[49] Derman,(2013), s.406-411.
[50] Yağmurlu, D. H. (1973). Tezhip San'atı Hakkında Genel Açıklamalar Ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde İmzalı Eserleri Bulunan Tezhip Ustaları. *Etnografya Dergisi*, 79-116, s. 79.

sanatının yerine süsleme sanatına yönelen sanatkârlar büyük ve güçlü üslûplar meydana getirmiştir. [51]

Üçer ise; yüzyıllardır süre gelen zevk ve estetiğin usta ellerde yoğrulmasıyla oluşan motifleri; kurallar bütününün oluşumunu sağlayan hücreler olarak tanımlar. Üçer'e göre motifler; tezhip sanatının mihenk taşıdır ve estetiği en üst seviyededir. [52]

Tezhip sanatında, tabiatta yer alan çiçekler ve ağaçlar gibi bitkiler üslûplaştırılarak motifler oluşturulur. Üslûplaştırma da çiçekler olduğu gibi kullanılmaz, belli başlı karakteristik özellikleri alınarak ayrıntılara yer verilmeden çiçeğin şekli çizilir.[53]

Tezhip sanatında kullanılan başlıca motifler; bitki kaynaklı hatâyî grubu motifler, sap çıkmaları, yarı üslûplaştırılmış çiçekler, hayvan motifleri, bulut, münhani ve Rûmîdir.

1.3.1. Hatâyî Grubu Motifler

Tabiatta yer alan bitkilerin üslûplaştırılması ile oluşturulan hatâyî grubu motifler, Tezhip sanatında yaygın bir şekilde kullanılır.

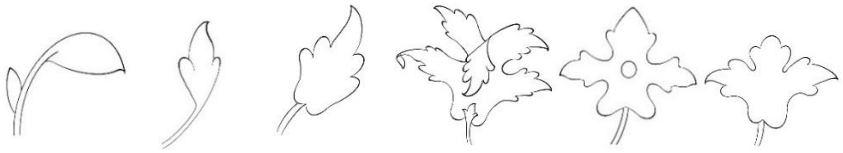
1.3.1.1. Yaprak

Desene hareket ve estetik kazandıran yaprak motifi; tam üslûplaştırılmış bir motiftir.[54] Tabiatta çok farklı şekillerde görülen yaprakların çizimlerinde ana unsur yaprağın ana damarı olan yaydır. Belli kurallara göre çizilen yapraklarda önce iç kısma yay çizilir, ana damar belirlenir. Daha sonra yaprağın dış hattı belirlenir.[55]

Yapraklar uygulandığı alana göre; sade ve küçük boyda yapraklar, iri dişli yapraklar, parçalı ve dilimli yapraklar, ortadan katlı yapraklar ve kıvrımlı yapraklar olmak üzere Şekil 1'de de görüleceği üzere çeşitli şekillerde çizilmiştir.[56]

---

[51] Keskiner, C. (2002). *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler: Hatai* (1. Baskı). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, s.1.
[52] Üçer ve Üçer, s. 1.
[53] Derman, F. Ç. (2024). *Müzehhip Muhsin Demironat*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı No:253, s. 305.
[54] Derman, (2024), s. 305.
[55] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 61.
[56] Birol ve Derman, s. 17.

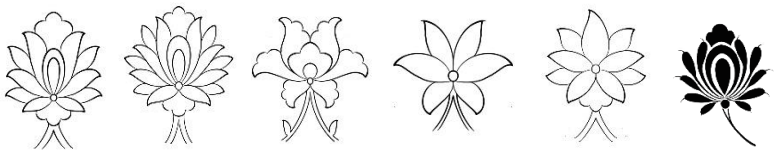

Şekil 1. Yaprak Motifi Örnekleri. Dijital Çizim.

1.3.1.2. Hatâyî

Tezhip sanatının ana motiflerinden biri olan hatâyî motifi menşe itibariyle "Hata", "Hatay", "Hıtay", "Huten isimleri ile de anılan Çin Türkistanına bağlanır. İran yoluyla Orta Asya'ya yayılan bu motif yaygın bir şekilde kullanılmış ve her dönemde farklı yorumlarla farklı özellikler kazanmıştır.[57] Hatâyî motifi çizilirken, kökeni belli olmayacak kadar üslûplaştırıldığı için çiçeğin kökeni belli değildir.[58]

Çiçeklerin dikine kesitinin üslûplaştırılması ile çizilen ve örnekleri Şekil 2'de yer alan hatâyî motifi; sapın bağlandığı ve çiçeğin merkezi olan can noktası, tohumları içine alam meşime, çanak yaprak ve taç yapraklardan oluşmaktadır. Alttan birbirine teğet olan, iç içe çizilen yumurta gibi beyzi şekilden oluşur. İçteki oval şekilde tohumları içine alan meşime yer alır. İkinci oval şekilde hatâyî motifinin göbeğidir ve göbeğin etrafında taç yapraklar yer alır. Meşimenin alt ve orta kısmında sapın bağlandığı can noktası bulunur. Bütün yapraklar can noktasından çıkar. Sapın girdiği alt kısım da ise çanak yaprakları bulunur. Motif geometrik olarak simetrik çizilir.[59]

Şekil 2. Hatâyî Motifi Örnekleri. Dijital Çizim.

1.3.1.3. Penç

Doğada gördüğümüz herhangi bir çiçeğin kuşbaşı görüntüsünün yani enine kesitinin üslûplaştırılarak çizilmesi ile elde edilir. Pençler, yaprak sayılarına göre Farsça isimler almıştır. Tek yapraklı ise "yek berk", iki yapraklı ise "dü berk", üç yapraklı ise "se berk",

---

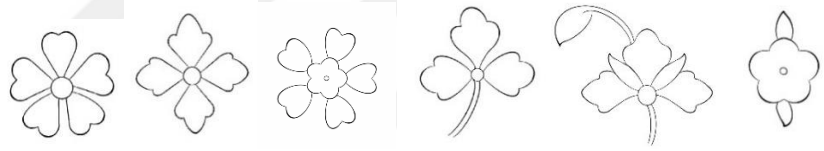
[57] Birol ve Derman, s. *65*.
[58] Akar, A. ve Keskiner, C. (1978). *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*. İstanbul: Tercüman Kültür ve Sanat Yayınları, s. 11.
[59] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. *69-70*.

dört yapraklı ise "cihar berk", beş yapraklı ise "penç berk", altı yapraklı ise "şeş berk" olarak isim almıştır.[60]

Yazma eserlere bakıldığında; tek yapraklı, iki, üç ve dört yapraklı penç motiflerine çok sık rastlanmamaktadır. Şekil 3'de yer alan örneklerde olduğu gibi, en çok beş yapraklı penç motifi kullanılmıştır. Beş yapraklı penç motifinin çok sık kullanılması nedeniyle bütün enine kesitli motiflere penç denilmiştir. [61]

Kanaviçesi daire şeklinde olan penç motifinde sapın çiçeğe birleştiği nokta motifin altında kalır, görünmez ama taç yaprakları ve tohumları taşıyan kesenin üst kısmı görülür. Tek daireden oluşan peçler yalın, aynı merkezli birkaç daireden oluşan pençler ise katmerli penç olarak anılır. [62]

Penç motifinde; çiçeğin etrafında herhangi bir yerinden sap girişi yapılıp karşı taraftan sap çıkarılabilir. Aynı yönde eğilmiş ya da kıvrılmış yaprakların kullanılması ile bir dönüş görüntüsü ortaya çıkıyorsa "Çark-ı Felek" ismi verilir.[63]

Şekil 3. Penç Motifi Örnekleri. Dijital Çizim.

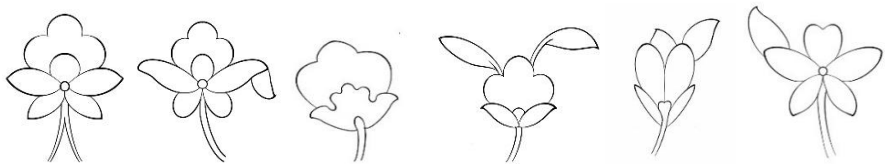
1.3.1.4. Goncagül

Yaprak, hatâyî ve penç ile oluşturulan desenlerde en çok kullanılan motiflerden biri de goncagül motifidir. Yeni oluşmaya başlayan çiçeğin dikine kesitinin üslûplaştırılarak çizilmesi ile elde edilir. Penç ve hatâyî motifine göre daha küçük çizilir.[64]

Açılmamış gül anlamına gelen ve Şekil 4'te örnekleri yer alan goncagül motifinde; taç ve çanak yapraklar ön plândadır. Tohum kesesi ve tohumlar ye hiç görülmez ya da bir kısmı görünür. Hatâyî motifinde olduğu gibi goncagül motifinde de sap motifin altından girer ve yön belirtir. [65]

---

[60] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. *47*.
[61] Derman, (2024), s. 306.
[62] Birol ve Derman, s. *47*.
[63] Derman, (2024), s. *307*.
[64] Üçer ve Üçer, s., *45*.
[65] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. *72*.

Şekil 4. Goncagül Motifi Örnekleri. Dijital Çizim.

1.3.2. Sap Çıkmaları

Sap çıkmaları; desen içerisinde uzun sapları örtmek, boşlukları doldurmak ve dalların kesişme noktalarını saklamak amacıyla iç içe veya yan yana yerleştirilmiş budaklarla küçük yaprak filizlerine benzeyen motiflerdir. Sap çıkmaları, dal üzerinde tek taraflı tek taraflı veya çift taraflı kullanılabilir. [66]

1.3.3. Yarı Üslûplaştırılmış Çiçekler

Hasbahçe çiçeklerinin karakterini kaybetmeden kısmen üslûplaştırılması ile oluşturulan motiflerdir. Lale, karanfil gül gibi çiçeklerin dış görünüşü esas alınarak motif oluşturulur. Has bahçe çiçeklerinin yanı sıra bahar dalları ve servi ağacı da çok sık görülen motiflerdendir. [67]

Her bir çiçek kendi sapı ve yaprağı ile çizilir. Özellikle XV. Yüzyılın sonlarından itibaren sûrebaşı tezhiplerinde görülmeye başlanmıştır. XVI. yüzyılda Kanuni devrinde saray sernakkaşı Kara Memi tarafından bu motiflerin oluşturulduğu bilinmektedir.[68]

1.3.4. Hayvan Motifleri

İslamiyet öncesinde hayvan motifleri yaygın bir şekilde kullanılırken İslamiyetin kabul edilmesi ile birlikte kullanımının azaldığı görülmektedir. XV. yüzyıla kadar mimari süslemelerde kullanılırken zamanla tezyini amaçla kullanılmaya başlanmıştır.[69]

Bu motifler tezyinatta süsleme unsuru olarak iki ana grupta toplanmıştır. Birinci grup; göklerin koruyucu ve hâkimi olduğuna inanılan ejder ve simurg (zümrüd-ü anka) gibi hayal

---

[66] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 66.
[67] Derman, (2024), s. 307.
[68] Birol ve Derman, s. 113.
[69] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 107.

mahsulü efsanevi hayvan motiflerinden oluşur. Ejder motifi İslami sanat eserlerinde sıkça kullanılmıştır. Selçuklu Türk eserlerinde kudret, bereket, saadet ve uğur sembolü olarak kullanılmıştır. Simurg ise "devlet kuşu" olarak bilinir. Kafdağı'nın arkasında yaşadığına inanılan simurgun ejder ile mücadele edecek kadar güçlü olduğu, güneş ve ateşten yaratılmış olduğuna inanılır. İkinci grup; tabiat kaynaklı kuş, geyik, aslan, leylek gibi uslülaştırılmış hayvan motifleridir. İran sanatının etkisiyle görülen bu motifler XV. yüzyıl şemse örneklerinde sıkça görülmektedir.[70]

1.3.5. Bulut

Türk Tezhip sanatında sıkça kullanılan bulut motifinin çıkış noktası olarak Çin gösterilir. Çin eserlerinde sıkça görülen bulut motifi, simurg ve ejderhanın mücadelesi esnasında hırs ve gazap hali olarak burunlarından çıkan buharı ve ateşi sembolize eder.[71]

Ancak Türklerde bulut yağmurun kaynağıdır yani Türkler bulut motifini tabiatın bir unsuru olarak kullanmıştır. Bulut motifi; gökyüzündeki su buharının üslûplaştırılması ile çizilmiştir.[72]

Osmanlılarda bulut motifi ilk defa II. Beyazıt döneminde görülmüştür. İlk örneği, 1494 tarihinde Şeyh Hamdullah tarafından yazılan Kur'an-Kerîm de görülen bulut motifi XVI. ve XVII. yüzyılda yaygın olarak kullanılmıştır.[73]

Bulut motifi çiziliş şekline göre iki gruba ayrılır. Birinci grup; kompozisyonda boşluğu doldurmak amacıyla kullanılan, gökyüzündeki bulutu temsil eden yığma bulutlardır. İkinci grup ise; dolantı ve çizgi bulutlardır. Bunlarda kullanış şekline göre; dağınık veya serbest bulut, ayırma bulut, ortabağ, tepelik ve hurde bulut olarak ayrılırlar. [74]

Bulut motifi yön göstermeyen bir motiftir. Bu nedenle kompozisyon oluştururken helezonlar üstüne sap ayırmalarını kapatacak şekilde yerleştirilir.[75]

---

[70] Birol ve Derman, s, 129-130.
[71] Birol ve Derman, s. 153.
[72] Ersoy, s. 20.
[73] Mahir, B. (2009). Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu, içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.321-341) Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 8.
[74] Birol ve Derman, s, 153-154.
[75] Birol, İ. A. (2020). *Klasik Devir Türk Tezyini Sanatlarında Desen*. 2. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı No:216. s. 301.

1.3.6. Çintamani

Orta Asya kökenli çintamani motifinin en erken örnekleri, Yavuz Sultan Selim'in Tebriz'i alması ve oradaki sanatkârların İstanbul'a getirilmesi sonrasında XVI. yüzyılın başlarında görülmüştür. Motif; altta iki tane, üstte tam ortada bir tane olmak üzere üç benek ve iki dalgalı çizgiden oluşur. Üç beneğin içine çizilen küçük dairelerle hilal şekli verilir.[76]

Motifin üç benekten oluşan kısmına; pars beneği, ay, top, kutsal inci gibi isimler verilmiştir. Üç beneğin dışında kalan dalgalı çizgiye de; kaplan postu, bulut, ejder, şimşek gibi değişik isimler verilmiştir.[77]

Timur devri sikkelerinde görülen ve "Timuçin Damgası" da denilen çintamani motifinin; Buda'nın üç ruhani özelliğini belirttiği söylenmektedir. Osmanlılarda ise; Padişah ve şehzade kaftanlarında sıkça rastlanılan bu motif; güç, kuvvet ve saltanatın sembolü olarak kullanılmıştır.[78]

1.3.7. Münhani

Kelime anlamı "eğri-kambur" olan münhani motifi, tek bir kökten çıkıp çoğalıyormuş gibi görünen, birbirine yapışmış, eğri ve yuvarlak çizgilerle oluşturulan bir motiftir. Süheyl Ünver tarafından "kuş kanadı" olarak tabir edilir.[79]

XI. ve XV. yüzyıllar arasında özellikle Selçuklular döneminde yazma eserlerde sıkça kullanılan münhani motifi, Osmanlı döneminde sadece hizip güllerinde ve duraklarda kullanılmış zamanla önemini kaybetmiştir.[80]

Münhani motifi kenar suyu olarak veya müstakil bir desen olarak kullanılır. Desen içerisinde başka motif grubu ile birlikte bulunmaz. Motif, aynı desenin tekrarı şeklinde uygulanabildiği gibi simetrik olarak da kullanılabilir. Aynı rengin farklı tonları ile boyanır. Renk tonları eşit miktarda ve kağıt rengi de katılarak uygulanır. İlk kısım kağıt renginde bırakılır, en açık renkten başlanarak içe doğru koyu renkler uygulanır. Altın kullanılıyorsa

---

[76] Birol ve Derman, s. 168.
[77] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 105.
[78] Birol ve Derman, s, 169.
[79] Kurfeyz, N.ve Sağlam, S. (2020). *Tezhip Yolculuğu*. İstanbul, Mist Yayıncılık, s. 24.
[80] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 121.

motif çizgisine bitişik iç tarafa altın sürülür ve açık tondan koyu tona doru eşit kalınlıkta boyama yapılır.[81]

1.3.8. Rûmî

Orta Asya kökenli olan Rûmî motifi; kahramanlığın, kuvvetin ve gücün sembolü olarak kullanılan hayvan figürünün üslûplaştırılması ile ortaya çıkmıştır. Hayvan figürünü güçlü göstermek ve efsanevi hız katmak için çizilen kanatlar, zamanla üslûplaştırılarak rûmî motifine benzer şekilde çizilmiştir.[82]

Anadolu Selçukluları tarafından geliştirilen ve XI. yüzyıldan itibaren yaygın biçimde kullanılan rûmî motifi; kelime olarak "Anadolu'ya ait" anlamına gelmektedir. Roma İmparatorluğu döneminde İran topraklarına kadar uzanan bütün Anadolu topraklarına "Diyar-ı Rum" denilmesi sebebiyle bu motife rûmî denilmiştir.[83]

XIV. yüzyıldan itibaren hayvansal görünümden uzaklaşan rûmî motifi, tamamen soyut bir motif olarak kullanılmaya başlamıştır. Özellikle XV. yüzyılda Fatih Sultan Mehmet'in özel kütüphanesi için yapılan pek çok eserde ve XVI. ile XVII. yüzyıl eserlerinde en güzel örneklerine rastlamak mümkündür.[84]

Rûmî motifi tek başına kullanıldığı gibi hatâyî grubu motiflerle de kullanılabilir. Ancak, rûmî motifi ve hatâyî grubu motifler aynı sap üzerinde çizilemez. İki motifinde tamamen ayrı hat üzerinde, ayrı helezonlarda çizilmesi gerekir. [85] Rûmî ve hatâyî motifi aynı kompozisyonda kaynaşarak birlikte kullanılır ancak birleşmezler.[86]

Rûmî motifi çizim özelliklerine göre sade, dendanlı, işlemeli, sarılma, hurde, sencide rûmî olarak isimlendirilir. Desendeki işlevine göre de; tepelik, orta bağ ve ayırma rûmî gibi isimler alırlar.[87]

---

[81] Birol ve Derman, s. 175.
[82] Birol ve Derman, s. 179.
[83] Ünver, S. (1972). *Anadolu Selçuklu Hanedanı Tahtları Üzerine*. VII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri Cilt I (s. 404-412), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 404.
[84] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 84.
[85] Birol ve Derman, s. 181.
[86] Derman, (2013), s. 234.
[87] Koç, S. B. (2015). *Rumi Çizim ve Teknikleri* (1. Baskı). İstanbul, İlke Basın Yayınevi, s. 61.

Rûmî motifi; yön gösteren ve yön göstermeyen rûmî olmak üzere ikiye ayrılır. Tepelik ve ortabağ rûmî yön göstermez. Genellikle başlangıç noktası olarak kullanılan bu rûmîlerde her yönden sap giriş-çıkışı yapılır. Saplar üzerine gidiş yönüne göre yön gösteren rûmîler yerleştirilir.[88]

1.4. Tezhip Sanatında Kullanılan Teknikler

1.4.1. Zemini Boyalı Klâsik Tezhip

Selçuklu ve Osmanlılarda özellikle XV. ve XVI. yüzyıllarda en çok kullanılan tekniktir. Renk olarak altın ve lacivert hâkim olarak kullanılmıştır. Motif açısından en çok kullanılan motif ise rûmidir. Rûmi ile birlikte bulut, ince dallar, hatâyî grubu motifler, kıvrım dallar da kullanılmaktadır.[89]

Bu teknik belli bir sıra ile uygulanır. Öncelikle sade ve küçük motiflerden meydana gelen dairevi helezonlar şeklindeki desenler itinalı bir şekilde geçirilir. Kağıta bozulmadan geçirilen desende önce sap ve yapraklara altın sürülür ve zer mühre ile parlatılır. Sapların ince ve aynı kalınlıkta olması gerekir. Cetvellere ve ipliklere de altın sürülür ve parlatmak için mührelenir. Desende yer alan çiçeklere de astar rengi uygulanır. Daha sonra saplara, yapraklara ve çiçeklere tahrir çekilir. Tahrirler nuans yapılmadan ve çok ince çekilir. Zemin rengi dalgasız bir şekilde doldurulur. Son olarak; çiçeklere gölgelendirme yapılır. Desen kuzu ve kuzu üstüne çizilen tığlar ile tamamlanır.[90]

1.4.2. Halkâri

Tezhip sanatında önemli bir yere sahip hâlkarinin kelime anlamı " altın yaldızlı iş"dir.[91] F. Çicek Derman halkâri tekniğini "Varak altının ezilip jelatin eriyiğiyle karıştırılması ile hazırlanan zermürekkebin yoğunluğunun dereceli olarak kullanılması sonucunda elde edilen gölgeli tezyinata halkârî adı verilir." ifadeleri ile tanımlamıştır. Gölgelendirme işlemi iki şekilde uygulanır. En çok uygulanan sade hâlkaride; fırçaya alınan

---

[88] Birol, İ. A. (2020). *Klasik Devir Türk Tezyini Sanatlarında Desen*. 2. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı No:216, s. 301.
[89] Yağmurlu, s. 80.
[90] Birol, İ. A. (2012). "Tezhip". *TDV İslam Ansiklopedisi*. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. S.41. s.61-62.
[91] Ersoy, s. 14.

sulu altın yaprak uçlarına doğru sürülür. Altının uçlara doğru sürülmesiyle en uçlara doğru altının yoğunluğu artar ve farklı tonlar elde edilir. İkinci gölgelendirme işlemi ise fırça ile taranarak yapılır. Bu nedenle "tarama (taramalı) halkârî" olarak adlandırılır. Tarama halkârî, fırçaya alınan koyuca altının yaprak uçlarına damla halinde bırakılıp ince fırça yardımıyla iç kısımlara doğru azaltılarak taranması ile yapılır. Tarama yapılırken fırça izlerinin belli olmamasına özen gösterilir. Tarama tamamlandığında motiflerin kenarlarına koyu altın ile tahrir çekilir. Son olarak zermühre denilen cilalama taşı ile mührelenerek parlatılır.[92]

Bunların dışında "tahrirli halkâri, zerşikâf (boyalı halkârî), foyalı halkârî, motif zemini boyalı halkârî" çeşitleri de bulunmaktadır. Tahrirli hâlkari de desenin daha iyi görünmesini sağlamak için tahrir çekilir.[93] Eğer hâlkar tekniğinde zemin hafif renklendirilerek uygulanıyorsa buna şikâf, ya da boyalı halkâr denir.[94] Foyalı halkârîde ise yarı şeffaf la'l mürekkebi altın motiflerin sadece uç tarafına uygulanır. Özellikle Fatih dönemi eserlerinde foyalı halkârînin sıkça kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca; tezyinatta kullanılan bütün motifler hâlkari desenlerinde kullanılmıştır.[95]

1.4.3. Zer-ender-zer Tekniği

Tezhipte altın ile doldurulan zemin üzerine altınla yapılan tezyinata "zer-ender-zer" tekniği denilir.[96] Bu teknik ile yapılan tezhiplerde iki renk altın kullanıldığı gibi tek renk altının mat ve parlak hali de kullanılır.[97] Genellikle; desen zemininde mat altın, sap ve yapraklarda parlatılmış altın tercih edilir. "Altın içinde altın" olarak tanımlanan bu teknikte tahrir genellikle nuanssız olarak çekilir. En güzel örnekleri XVI. yüzyılda görülen zerenderzer tekniği XIX yüzyıla kadar uygulanmıştır. [98]

---

[92] Derman, F. Ç. (1997). "Hâlkari". *TDV İslam Ansiklopedisi*. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. C.15, s.365.
[93] Derman, (1997), s. 365.
[94] Akar ve Keskiner, s. 29.
[95] Derman, (1997), s. 365.
[96] Ersoy, s. 16.
[97] Derman, F. Ç. (2009b). "Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme", içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.525-535). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 534.
[98] Birol, İ. A. (2012). "Tezhip". *TDV İslam Ansiklopedisi*. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. S.41. s. 62.

1.4.4. Çift Tahrir

Çift tahrir; motiflerin birleşim yerlerinin tahrir kalınlığı kadar boş bırakılması ile uygulanan tekniktir. En güzel örnekleri XV. yüzyılda ve özellikle XVI. yüzyılın sanatkârı Karamemi' nin eserlerinde görülür.[99] Çift tahrir tekniğinde yalnızca tek renk kullanıldığı gibi birden fazla renk de kullanılabilir. Hatayı, penç vb. gibi motiflerin can noktası tam bir daire olarak doldurulur. Tahrir boşluğu kadar boşluk bırakıldıktan sonra yapraklar doldurulur ve tahrir kullanılmaz. [100] Bu teknikte genellikle koyu zemin üzerinde açık, açık zemin üzerinde koyu renkler ile tercih edilir.[101]

1.4.5. Zerefşan Tekniği

Toz haline getirilen varak altının, jelatinli su sürülen zemine fırça ve kalbur yardımıyla, eşit dağılacak şekilde serpilerek altınlanması tekniğidir.[102] Tezyinatta sıkça kullanılan bu tekniğin "Kalbur zerefşanı" ve "fırça zerefşanı" olmak üzere iki usulü vardır. Kalbur zerefşanında varak altın, kalbur ya da süzgeç gibi delikli bir kaba konulur. Kuru fırça ile kap içerisindeki varak altının, deliklerden jelatinli su sürülen kağıda eşit ve dengeli düşmesi sağlanır. Hatta varak altının farklı boyutlarda düşmesi için delikler büyüklü küçüklü açılır. Fırça zerefşanın da ise; varak altının jelatinli ıslak zemine serpilmesi fırça ile yapılır. Serpilen varak altın parçaları ıslak zemine yapışır. Zemine yapışan altın mührelenerek parlatılır. Tezhipte sıkça görülen zerefşan tekniği her devirde, yazma eserlerin kap içi kağıtlarına, sayfa kenarlarındaki boşluklara ve levhalara uygulanmıştır.[103]

1.4.6. İğne Perdahı

Altın ile doldurulan zemine, ucu kütleştirilmiş iğneyle hafifçe bastırılarak nokta veya üç nokta şeklinde uygulanan tekniktir. İğne perdahını uygularken dağılımın eşit olması ve

[99] Aksu, H. (2021). *Tezhip*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, s. 96.
[100] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 143.
[101] Birol, s. 62.
[102] Ersoy, s. 16.
[103] Birol, s. 62

eşit baskı uygulanması önemlidir. İğne perdahı ile altın zeminde ışıltılı bir görünüm elde edilir.[104]

1.4.7. Haliçişi

XVI. yüzyılda Karamemi tarafından sıkça kullanılan bu teknikte hatâyî grubu motiflerden oluşan bir helezon ve onun arasına çift tahrir çiçek motiflerinden oluşan başka bir helezonun iç içe yerleşimi ile desen oluşturulur. [105] Haliçişi tekniği daha çok tuğra tezyinatı ile çini ve seramik eşyalar üzerinde görülür. Genellikle açık renk zemin üzerine mavi veya lacivert renkle uygulanır.[106]

[104] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 142.
[105] Kurfeyz ve Sağlam, s. 44.
[106] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 143.

2. MUSHAF-I ŞERİF HAKKINDA GENEL BİLGİLER

2.1. Mushaf-ı Şerif'in Tanımı ve Tarihi

Mushaf kelimesinin sözlük anlamı "bir araya getirilip bağlanmış yazılı sayfalar"olarak tanımlanmıştır. Kur'an metninde yer alan bütün sûre ve âyetlerinin yazılıp bir arada toplânması, ciltlenmesi ve iki kapak arasına alınmasını ifade eder. [107] Hz. Peygamber (S.A.V.) hayatta iken Asr-ı Saâdet Döneminde vahiyler nüsha halinde iki kapak arasında toplânamamıştır. Hz. Peygamberin vefatından sonra Hz. Ebû Bekir'ın halifeliği döneminde birçok savaş meydana gelmiştir. Özellikle Yemâme'de meydana gelen çarpışmada pek çok hafızın şehit olması Kur'an'ın geleceği konusunda endişe yaratmıştır. Halife Ebû Bekir'ın talimatı ile başta Hz. Ömer olmak üzere vahiy kâtiplerinden Zeyd b. Sâbit ve bazı sahabeler tarafından Kur'an metinleri bir araya getirilmiştir.[108]

Hz. Ebû Bekir'in halifeliği döneminde, iki kapak arasında bir araya getirilen sûreler, Hz. Osman döneminde Fâtiha ile başlayıp Nâs ile bitecek şekilde sıraya konulmuştur. Sûrelerin nüzûl sırasına göre tertibinden farklı olan bu düzenlemeye "mushaf tertibi" denilmiştir. [109]

Mushaflar ayet, sûre ve cüz adı verilen bölümlerden oluşmaktadır. Mushaf da; 6236 ayet, 114 süre ve 30 cüz bulunmaktadır. Süreler, genel olarak büyükten küçüğe doğru sıralanmıştır.[110] Kur-an doksandan fazla isimle anılır. Bunlardan bazıları; Furkan, Zikr, Tenzil, el-Aliyy, el-Mecid, el-'Aziz ve el-'Arabi'dir.[111]

Dünyanın dört bir yanında yaşayan Müslümanlar ve insanlık için hidayet rehberi olan Kur'an-ı Kerîm hiçbir değişikliğe uğramadan günümüze kadar gelen en eski kitaptır. Ezberlenerek, okutularak nesilden nesile intikal eden Kur-an'ı Kerîm "Kur-an'ı kesinlikle

---

[107] Maşalı, M. E. (2020). "Mushaf". *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 31). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi s. 242.
[108] Altıkulaç, T. (2011). *Hz. Ali'ye Nispet Edilen Mushaf-I Şerif.* İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) Yayınları, s. 30-31.
[109] Maşalı, s. 242.
[110] Güneş, A. (2000). *Kur'an-ı Kerim'in Ortaya Çıkış Süreci*. Ankara, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, s. 9.
[111] Eroğlu, A. (2002). *Kur'an Tarihi ve Kur'an İlimleri Üzerine*. Erzurum, Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınevi, s. 20-21.

biz indirdik ve onu elbette biz koruyacağız." (el-Hicr 15-9) mealindeki mesajla korunmuştur.[112]

Dine verilen önemden dolayı Mushaflarda tezhip sanatının en güzel örnekleri verilmiştir. Allah kelamının süslenmesinden dolayı sanatkârlar bütün marifetlerini Mushaflarda göstermiştir. Özellikle padişahlar, vezirler ve devlet büyüklerinin kütüphaneleri için yazılan Mushaflarda en güzel cilt kapakları ve tezhip sanatı örnekleri bulunmaktadır.

Mushaf tezyininde; zahriye, serlevha, ünvan, hatime, ketebe ve falname sayfaları tezhipleri bulunur. Ayrıca cedvellerle sınırlandırılan yazı alanı içerisinde; Sûrelbaşı tezhibi, durak, beyne's-sütür ve koltuk tezyinatı bulunur. Sayfa kenarlarında ise; cüz, hizip, aşır, vakıf gülleri ve haşiye tezhibi yer alır.[113]

Osmanlı dönemi yazma eserlerde; küfi, sülüs, nesih, reyhani, muhakkak, rik'aa, ta'lik ve divani gibi yazı çeşitleri kullanılır.[114]

2.2. Mushaf-ı Şerif'in Bölümleri

2.2.1. Zahriye Sayfası

"Zahr", kelimesi Arapça'da "arka, sırt" anlamında kullanılır. Zahriye kelimesi ise; bir kağıtın arkasına yazılan yazı anlamına gelirken yazma eserlerde iç kapak anlamına gelir. Bazı eserlerde zahriye sayfasında tezhip bulunduğu halde bazı eserlerde zahriye sayfasının boş bırakıldığı görülür. Zahriye sayfasının desen tasarımında; dikdörtgen ve kare, tam sayfa levha tezhibi veya oval ve daire madalyonlar bulunur. Tezhip içerisinde yazı olabileceği gibi boş da bırakılabilir.[115]

Zahriye sayfaları tek sayfa ya da karşılıklı iki sayfa halinde hazırlanmıştır. Genellikle tek sayfa düzenlenmekle birlikte özellikle Fatih dönemi eserlerinde zahriye sayfalarının

[112] Altınkulaç, s. 19.
[113] Derman, F.Ç. (2012). "Tarihimizde Musafların Bezenmesi". *Diyanet İlmi Dergisi*. C.46, S.4, s.137-144
[114] Odabaş ve Polat, s. 68.
[115] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 154.

çoğunluğunun iki sayfa halinde hazırlandığı görülür.[116] Karşılıklı iki sayfa olması halinde her iki sayfada aynı kompozisyon ve renklerin kullanılması gerekir. [117]

Genellikle zahriye sayfasında Kur'an-ı Kerîmin kimin için yazıldığını, kime ait olduğunu gösteren "temellük kaydı" bulunur. Bazen de vakfeden kişinin bilgisini içeren vakıf mührü bulunur. [118] Vakıf mührü ara sayfalarda veya son sayfalarda da olabilir ama genellikle ilk sayfa olan zahriye sayfasında bulunur. Vakıf mühründe vakfedenin adı, eseri nereye ve ne zaman vakfettiği yazılıdır.[119]

Bazı eserlerde; Kur'an-ı Kerîmin benzersiz olduğuna ilişkin beyan ya da ona ancak temiz kimselerin el sürebileceğine ilişkin ayetler yer alır.[120]

XVI. yüzyıl da Şiraz'da tezyin edilen Kur'ân-ı Kerîm örneklerinde; zahriye tezhibi içerisinde İsra sûresi 88. ayet karşılıklı bölünerek yazılmıştır. Bu dönemde; zahriye tezhibi genellikle karşılıklı çift sayfa şeklinde, madalyon veya tam sayfa olarak tasarlanmıştır. [121]

Dönemler itibariyle farklılık gösteren zahriye sayfaları ilk kez X. Yüzyılda görülmeye başlanmış ancak XVII. yüzyıldan sonra örneklerine rastlanmamıştır.[122]

2.2.2. Serlevha Sayfası

Zahriye sayfasından sonra gelen ve eserin yazılmaya başlandığı ilk bölümdür. Serlevha; yazma eserlerde zahriyeden sonra en yoğun tezhip sanatının kullanıldığı bölümdür. Birbiri ile aynı kompozisyona sahip, simetrik iki sayfadan oluşur.[123] Genellikle; sağdaki birinci sayfada Fatiha süresi, soldaki ikinci sayfada Bakara süresinin ilk ayetleri yer alır. Ancak XVI. ve XVIII. yüzyıla ait bazı yazma Kur'an-ı Kerîmlerde iki sayfada da Fatiha süresi ikiye bölünmek sûretiyle yazılmıştır. Kitabe kısmında genellikle besmele veya kitabın adı yazılır. [124]

---

[116] Odabaş ve Polat, s. 63.
[117] Derman, (2012). s. 138.
[118] Kurfeyz ve Sağlam, s.17.
[119] Bayraktar, N. (1983). "Yazma Eserler". *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, S. XXXII (3), s. 118.
[120] Duran, (2014), s. 134.
[121] Sayın, A. Z. (2024). On Altıncı Yüzyıl Şiraz Tezhip Üslubu Üzerine Değerlendirme. *Sanat Tarihi Dergisi*, 33(2), 659.
[122] Derman, (2012). s.139.
[123] Kurfeyz ve Sağlam, s. 18.
[124] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 155.

Şiraz'da XVI. yüzyılın başlarında tezyin edilen serlevha örneklerinde yazılı alanın dendanlarla sınırlandırıldığı ve beyne's-sutûr tezhibi yapıldığı görülür. Ancak, 1540'lı yıllardan itibaren serlevha tezyinatında yazı zemininin tamamıyla bezendiği görülür.[125]

XVI. yüzyılda Şiraz'da tezyin edilen Mushafların serlevha tezyinatında dikkat çeken bir uygulama; iç alanın şemse, salbek ve köşebendli olarak paftalanmasıdır. Bu uygulamanın en erken örneği, müzehhip Ruzbihan'ın imzası bulunan ve 1515-1520 olarak tarihlendirilen eserin serlevha tezhibinde görülür. Bu tasarım özellikle yüzyılın yarısından itibaren Şiraz tezhiplerinde çokça kullanılmıştır.[126]

Ayrıca; XVI. yüzyıl serlevha tezhibi dış pervazının düz, dendanlı ve kubbeli olarak tasarlandığı görülmektedir. Şiraz'da tezyin edilen XVI. yüzyıl örnekleri incelendiğinde yüzyılın ilk yarısında çoğunlukla dış pervazların düz, yüzyılın yarısından sonra dendanlı olarak sınırlandığı dikkat çekmektedir.[127]

Bütünlüğü korumak için, serlevha tezhibinde kullanılan kompozisyon ve renkler ile serlevha tezhibinde kullanılan kompozisyon ve renklerin de uyumlu olması gerekir.[128]

Serlevhanın yapıldığı döneme göre, kullanılan motif, kompozisyon, form ve renkler değişir. Serlevha tezyininde; genellikle dikdörtgen biçiminde düz başlık ya da üçgene benzeyen şekilde kubbeli, dilimli, taç (iklil), tepelikli mihrabiye ve alınlık gibi çok farklı tasarımlar kullanılır. Yazı alanında beynessütür uygulanarak satır araları dendanlara alınarak tezhiplenir. Kompozisyon tığlar ile bitirilir. [129]

2.2.3. Ünvan (Mukaddime) Sayfası

Serlevhadan hemen sonra gelen, bazen ince yatay dikdörtgen formunda olan bazen de koltuk formunda olan sayfaya, ünvan sayfası denir. Ünvan sayfasında dikdörtgen formda sürenin adı ya da eserin yazılış nedeni, adı, telif tarihi ve eseri yazanın adı gibi bilgilerin yer

[125] Sayın, s. 662.
[126] Sayın, s. 663.
[127] Sayın, s. 664.
[128] Derman, (2012), s. 139.
[129] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 56.

aldığı yazı alanı (başlık bölümü) bulunur. Bu formun üzerine taç, iklil form (üst bölüm) olabileceği gibi sadece dikdörtgen bordur tığlarla bitirilir.[130]

Şiraz'da XVI. yüzyılın başında ve sonunda tezyin edilen eserlerin, Ünvan sayfalarının tezyinatında farklılıklar görülmektedir. XVI. yüzyılın ilk yarısında tezyin edilen eser örneklerinde; üst bölümün başlık bölümüne göre ince tasarlandığı görülür. Yüzyılın ortasında ise, başlık ve üst bölüm ölçülerinin eşitlendiği örnekler görülürken, özellikle 1570'li yıllardan sonra üst bölümün başlık bölümüne göre daha enli tasarlandığı örnekler görülmektedir.[131]

2.2.4. Sûrebaşı

Kur'an-ı Kerîm'lerde sürenin başlangıç kısmına yapılan tezyinattır. Genellikle sürenin adı, nazil olduğu yer, kaçıncı süre olduğu ve ayet sayısı gibi bilgiler yer alır. İlk örneklerde sadece süre bilgilerini içeren yazı yer alırken zamanla sürebaşlarına tezhip uygulandığı görülür. [132]

Sûrebaşı tezhipleri bazen yatay dikdörtgen form bazen de başlık yazısının iki tarafına konulan koltuk tezhipi şeklinde yapılır. [133] Bunların dışında kubbeli taç şeklinde yapılan sûrebaşı tezhipleri de vardır. Taç şeklinde yapılan sürebaşları yukarıya doğru uzanan tığlarla tamamlanır.[134]

2.2.5. Hatime Sayfası (Ketebe Sayfası, Ferağ Kaydı)

Hatime kelimesi; "sona erdirmek" anlamına gelmekte olup hatime sayfası eserin son bölümüdür. Bu bölümde dualar, ferağ kaydı ve ketebe sayfası bulunur. Bazen, son süre olan Nas Sûresinin devamında dua ile birlikte hattatın adını, yazılış tarihini ve nerede yazıldığını belirten "Ferağ Kaydı" yer alır.[135] Bazen de, en sonda "Ketebehü" ifadesi ile başlayan ve hattatın adının, istinsah tarihinin ve yerinin bilgilerini içeren Ketebe sayfası alır. Ancak bazı yazma eserlerde Kur'an-ı Kerîm'i Allah rızası için yazdığından tevazu göstererek hattatın

---

130 Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 157.
131 Sayın, s. 678}
132 Derman, (2012), s. 139.
133 Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 158.
134 Odabaş ve Polat, s. 65.
135 Derman, (2012), s, 142.

ismi bulunmaz sadece istinsah tarihi yer alır. Bazı eserlerde ise; Nakışhane de tezhiplenen eserler birden fazla sanatkâr tarafından tezyin edildiğinden müzehhibin ismi nadiren yazılır[136]

Bazı hattatlar ketebeden sonra hocalarını isimlerini de yazmıştır. Kendi isimleri için tevazuyu göstermek amacıyla, elfakir, el-hakir, el-müznib gibi ifadeler kullanmıştır.[137]

Hatime sayfasının tezyinatı, serlevhada kullanılan motiflerle uyumlu olarak tezyin edilir. Genellikle, hatime sayfasının son satırları her satır bir öncekinden kısa yazılarak üçgen şekilde bitirilir.[138] Kare ve dikdörtgen formda yapılan hatime örneklerine de sıkça rastlanır. Ancak nadir de olsa yuvarlak ve oval hatime sayfaları da bulunmaktadır. Bununla birlikte serlevha ve zahriye sayfası gibi karşılıklı iki sayfa şeklinde tezyin edilen hatime örnekleri de vardır. Nadir görülen bazı örneklerde ise; dua bölümü iplik ve cedvel ile çevrelenmiş ve sûrebaşı tezhibine benzeyen tezyinat kullanılmıştır.[139]

2.2.6. Haşiye

Kelime anlamı olarak haşiye; "sayfa boşluklarına ilave edilen açıklayıcı ve tamamlayıcı bilgileri içeren not" demektir.[140] Cedvelle çevrelenmiş metin kısmı dışında kalan haşiyeler bazen boş bırakıldığı gibi bazen de zerefşan veya hafif bir hâlkarla tezyin edilmiştir.[141]

2.2.7. Güller (Cüz- Hizb- Secde- Aşır)

Yazma eserlerde güller; sayfa kenarında bulunan, görünüm itibariyle gülü andıran, ortası yazılı veya boş olan, etrafı tezhipli yuvarlak veya armudi formlardır. Genellikle yuvarlak formda olan güllerin ortasına yazma eserin o sayfada işlenen konusu ile ilgili konu yazılır.[142]

---

136 Bayraktar, s. 118.
137 Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 158.
138 Odabaş ve Polat, s. 64.
139 Derman, (2012), s, 141.
140 Kurfeyz ve Sağlam, s. 18.
141 Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 159.
142 Odabaş ve Polat, s. 65.

Güller kullanıldıkları yerlere göre isimlendirilir. Secde ayetinin hizasında yer alıyorsa; secde gülü, cüzleri ayırmak için kullanılıyorsa; cüz gülü, her on ayette bir kullanılıyorsa; aşere gülü, her beş ayette bir kullanılıyorsa; hamse gülü, bir cüzü dört eşit parçaya bölüyorsa; hizip gülü, bir cüzü iki eşit parçaya bölüyorsa; nısıf gülü adını alır.[143]

Bir sayfada birden fazla gül varsa bu güller dikey olarak yerleştirilir. Güller tığlar ile birbirine bağlanır. Bu tığlar gülün iki-üç katı uzunluğunda çizilir. Eğer yazı yazılacaksa, gülün tezhibi tamamlandıktan sonra üstübeç mürekkebi ile gülün ismi yazılır.[144]

2.2.8. Koltuk Tezhibi

Koltuk; farklı uzunluklarda satırlar halinde yazılan yazılarda, uzun satırın altında yer alan kısa satırı aynı hizaya getirmek için satırın iki tarafına yerleştirilen küçük kare ya da dikdörtgen tezhipli alanlardır. [145]Her iki tarafa yerleştirilen alan birbirine simetriktir ve aynı kompozisyon uygulanır. Çoğunlukla; serlevhalarda bulunan başlık metinlerinde, kıtalarda ve levhalarda kullanılır.[146]

Koltuk tezhibinin en güzel örnekleri XVI. yüzyılda görülür. Saray nakışhanesinde hazırlanan Ahmed Karahisârî hattıyla yazılan Kur'an-ı Kerîmin koltukları en güzel örneklerden biridir.[147]

2.2.9. Duraklar

Durak, kelime olarak "durulan, karar kılınan yer " anlamına gelir. El yazması eserlerde ayet-i Kerîmelerin sonuna gelerek ayetleri birbirinden ayırmak için kullanılır. [148] Bununla beraber gözü dinlendiren ve yazıyı süsleyen bir unsurdur. Yazı kalınlığı esas alınarak durakların boyutları belirlenir.[149]

---

[143] Kurfeyz ve Sağlam, s. 19.
[144] Derman, (2012), s. 140.
[145] Duran, (2014), s, 135.
[146] Özkeçeci ve Özkeçeci, s.159.
[147] Aracı, N. (2014). *Karahisari Mushafı'nın Tezhip Tasarımı Açısından İncelenmesi (Bakara Sûresi'nin Sonuna Kadar)* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, s. 65.
[148] Duran, (2014), s. 135.
[149] Küpeli, s. 339.

Erken dönemlerde genellikle helezon ve pençhane gibi sade formlar bulunur. XVIII. yüzyıldan sonra formlar gelişmiş ve ayrıntılara yer veren çok farklı tasarımlar kullanılmıştır.[150]

Duraklar genellikle; şeşhane (altı dilimli), pençhane (beş dilimli), mücevher (geçmeli) ve helezon durak gibi isimler alır. Bunların dışında yaprak, zencerek ve damla gibi formlarda uygulanan duraklarda görülür.[151]

2.2.10. Beyne's Sütur (Satır Arası)

Eserlerde; yazı aralarının ve kenarlarında kalan boşlukların dendanlarla sınırlandırılarak, altın veya renk ile tezyin edilmesidir. Beyne's sütur uygulanırken yazıyı fazla boğmadan ve yazının önüne geçmeden yazıyla uyumlu bir şekilde uygulanması önemlidir.[152] Özellikle serlevha tezhibinde beyne's sütur uygulamasına sıkça rastlanır. Satır aralarında genellikle bitkisel motifler kullanılır ancak iğne perdahı yapılmış örneklerde vardır.[153]

2.2.11. Tığlar

Tığ kelimesi Farsça da kılıç veya bıçak gibi keskin anlamına gelir. Boşluğu doldurmak için kullanılan tığlar; tezhibin bitiminden itibaren başlar ve büyükten küçüğe incelerek sonlanır. [154] Özönder tığ motifini; eserin cedvel veya dendanından sonra dışarıya doğru belirli aralıklarla çekilen oku andıran şekil ve çizgiler olarak tanımlamıştır. [155]

Tığlar, desenlerin yoğun olduğu tezhipli alandan zeminin boş olduğu alana geçişte dengeyi sağlar. Tezhipli alanda ok şeklinde çıkan tığlar boş alana ışık hüzmesi gibi eşit oranda dağılır. Tığların uzunluğu ve kalınlığı tezhipli alanın büyüklüğü ve yoğunluğu ile uyumlu şekilde çizilir.[156]

---

[150] Odabaş ve Polat, s. 65.
[151] Kurfeyz ve Sağlam, s. 19.
[152] Kurfeyz ve Sağlam, s. 19.
[153] Özkeçeci ve Özkeçeci, s. 161.
[154] Kurfeyz ve Sağlam, s. 19.
[155] Özönder, H. (2003). *Hat Ve Tezhip Sanatları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü* (1. Baskı). Konya: Sebat Ofset Matbaacılık, s. 201.
[156] Akar ve Keskiner, s. 24.

Osmanlılarda, XVI. yüzyılda en zengin örnekleri görülür. Tığlarda kullanılan motifler; zencerekli, şemse şeklinde rûmîli, selvi şeklinde, hatâyî ve penç motifli, bulut motifli, yarı üsluplaştırılmış karanfil ve lale motifli olmak üzere devirlere göre çeşitlilik gösterir ancak nerdeyse motiflerin tamamı tığlarda kullanılmıştır.[157]

XVI. yüzyıl Şiraz tezhipleri incelendiğinde; yüzyılın ilk yarısında sade üslûpta tığ kullanılırken, yüzyılın ikinci yarısında ise çoğunlukla ½ simetrik veya ¼ simetriğin yarısı rûmî motiflerinin daha yoğun kullanımı dikkat çeken bir özellik olarak görülmektedir.[158]

[157] A Akbaş, M., Öztekin, V., Ülker, T. ve Taşkapılıoğlu, M. (1991). *Tezhip Sanatında Tığ*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 10.
[158] Sayın, s. 672.

3. SADRAZAM KARAVEZİR SEYYİD MEHMET PAŞA'NIN HAYATI ve NEVŞEHİR GÜLŞEHİR KARAVEZİR İLÇE HALK KÜTÜPHANESİ HAKKINDA BİLGİ

Seyyid Mehmet, 1735 yılında Nevşehire bağlı ve o günkü adıyla Arapsun olarak bilinen bir köyde doğmuştur. Babası halk eşrafından Seyyid Ali'dir. Ailesi seyyid soyundan geldiği için "Seyyid" lakabı ile anılırdı. 16 yaşına kadar Arapsun'da kalan Seyyid Mehmet, 16 yaşında İstanbul'da saray helvahanesinde çalışan dayısı Süleyman ağanın yanına çırak olarak gitmiştir. Dayısı bizzat ilgilenerek Seyyit Mehmet'in iyi bir eğitim almasını sağlamıştır. Üstün bir zekaya sahip olan Seyyid Mehmet, kardeşi sayesinde Şehzade Abdulhamid Paşa ile tanışmış ve onun yazılarını kaleme almıştır. Şehzade Abdulhamid Paşa ile tanışıklığı Seyyit Mehmet'in sarayla hızla yükselmesini sağlamıştır. Abdulmamid Paşa'nın tahta çıkması ile Seyyit Mehmet'te önce has odaya alınmış, 1774 de Hazine Keyhüdası olmuş, 1775 de Padişah Silahdarı olmuştur. 1779 yılında tahya geçen I. Abdulhamid tarafından sadrazamlık görevine getirilmiştir. Bu son görevden sonra esmer tenli olması sebebiyle de "Karavezir" olarak anılmaya başlamıştır. Ancak sadrazamlığa getirilmesinden 18 ay sonra yakalandığı hastalık nedeniyle 20 Şubat 1780 yılında vefat etmiştir.[159]

Sadrazamlık döneminde yaptığı başarılı ıslahatlarla anılan Karavezir Mehmet Paşa, Padişahın da övgüsünü kazanmıştır. I. Abdülhamit, Karavezir Seyyid Mehmet Paşa hakkında hatt-ı hümayunlar yazmış, yazılı ve sözlü olarak övgüsünü, memnuniyetini dile getirmiş ve Karavezir'e bağımsız iş yapma yetkisi vermiştir. [160] Bu hatt-ı hümayunlarda; Padişahın vezire verdiği değeri göstermek için özel eşyalarından hediyeler verdiği de görülmektedir. Ayrıca; hastalık döneminde Karaveziri ziyaret etmiş, vefatından sonra kendisi için yaptırdığı İstanbul Yenikapı'daki türbeye de Karaveziri defnettirmiştir. [161]

Kırk beş yaşında vefat eden Karavezir Seyyid Mehmet Paşa; sadece devlet içindeki çalışmaları ile değil memleketi olan Arapsun 'a yaptığı işlerle de övgüyle anılır. Öncelikle

---

[159] Abanoz, F. (2013). *Gülşehir'in Bir Değeri "Silahdar (Karavezir) Seyyid Mehmet Paşa" Hayatı Ve Eserleri* (Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 18-72.
[160] Abanoz, s. 33.
[161] Abanoz, s. 57.

doğduğu yer alan Arapsun'u önce kasaba sonra da kaza haline getirmiş ve "Gülşehir" ismini vermiştir.[162]

1777 yılında, Damat İbrahim Paşa'nın Nevşehir'de yaptığı külliyeden hareket ederek, içinde kütüphanenin de bulunduğu külliye inşasına başlamıştır. Osmanlı tarzı mimari ile inşa edilen külliye 28 Ocak 1780 tamamlanmıştır. Külliyede; cami, medreseli dersane, kütüphane, mektep, hamam, şadırvan ve çeşmeler bulunur. Osmanlı mimarisinin en güzel örneklerinden olan külliyenin tamamlanmasından sonra Karavezir tarafından külliyenin yönetimi için vakıf tahsis edilmiştir. [163]

Genel olarak, Osmanlılarda, yazma eserler kütüphanelerinin vakıf olarak kurulduğu görülür. Padişahlar, vezirler, sadrazamlar, devletin ileri gelenleri ve hayırseverler tarafından kurulan bu kütüphanelere zengin bir eser koleksiyonu da vakfedilmiştir.[164]

Nitekim ıslahatçı yapısı ve eğitime verdiği değer ile bilinen Karavezir Mehmet Paşa da kendi biriktirdiği veya hediye gelen kitapları, risaleleri ve kütüphanesinde bulunan her ilim dalında toplam 269 eseri külliyesinde bulunan kütüphaneye vakfetmiştir. Tezimize konu olan el yazması Kur'an-ı Kerîm vakıf listesinin 269. Sırasında yazan "Pir Mehmet Arapşah" olarak yer alır.[165]

Ayrıca; tek nüsha halinde el yazması olan "Silahdar Seyyid Mehmet Paşa Vakfiyenamesi" Süleymaniye Kütüphanesi Yazma Bağışlarda bulunur. Bu eserin ilk dokuz sayfası tezyin edilmiştir. Altın ve lacivert rengin ağırlıklı olarak kullanıldığı serlevhada kubbeli, klâsik tezhip uygulanmıştır. Devamındaki sayfalara ise altından cedveller, serbest dalların kullanıldığı beynessütür ve çok farklı tasarımlara sahip duraklar yer almaktadır.[166]

Bu kütüphaneye İstanbul'dan temin edilen ve Karavezir Seyyit Mehmet tarafından kütüphaneye hediye edilen çok sayıda el yazması tefsirler ve Kur'an-Kerîm'ler bulunmaktadır. Ancak miladi 1479 tarihli Mahmut Şah tarafından yazılan Kur'an-ı Kerîm

[162] Abanoz, s. 60.
[163] Abanoz, s. 61.
[164] Bayraktar, s. 118.
[165] Abanoz, s. 57.
[166] Abanoz, s. 57.

ve miladi 1685 tarihinde Ağakuplu İsmail Efendi tarafından yazılan Kur'an-ı Kerîm kaybolmuş ve nerede olduğu bilinmemektedir.[167]

Külliye içinde medreseye bitişik olan kütüphane, 400 m2'lik alana sahiptir. On iki oda ve bir dershaneden oluşan medrese ise 600 m2'lik bir alanda kurulmuştur. Ayrıca; 600 m'lik bahçe alanı bulunmaktadır. Bina, 1777 yılından 1940 yılına kadar medrese ve vakıf kütüphanesi olarak kullanılmıştır. 1940-1960 yıları arasında hapishane olarak kullanılan bina, 1970 yılında tekrar kütüphane olarak kullanılmaya başlamıştır. Günümüzde, Nevşehir Gülşehir Karavezir İlçe Halk Kütüphanesinin mülkiyeti Kayseri Vakıflar Bölge Müdürlüğüne aittir. Halen kütüphane olarak kullanılmaya devam etmektedir. [168]

[167] Gülşehir Belediye Başkanlığı. (1988). *Gülşehir Bilinmeyen Kapadokya Dergisi*. Nevşehir, s. 22.

[168] T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2018) Nevşehir Gülşehir Karavezir İlçe Halk Kütüphanesi. https://nevsehir.ktb.gov.tr/TR-230418/gulsehir-karavezir-ilce-halk-kutuphanesi-mudurlugu.html/02.02.2025.

4. BULGULAR [50 GÜL- KARA 265 YER NUMARALI MUSHAF-I ŞERİF (KATALOG)]

4.1. Mushaf-ı Şerif'in Genel Özellikleri

Eser Adı :Mushaf-ı Şerif

Envanter Numarası : 265

Bulunduğu Yer : Nevşehir Gülşehir Karavezir İlçe Halk Kütüphanesi

DVD Numarası : 2039

İstinsah Tarihi :857 (1441)

Ölçüler : 362x240-236x150 mm

Ketebesi :Var

Hattatı : Pir Mehmet Arapşah

Müzehhibi : Eser üzerinde belirtilmemiş

Cildi : Kahverengi deri cild

Kağıt rengi ve çeşidi : Nohudi renkte filigransız kağıt

Hat özellikleri : Talik, muhakkak, nesih

Kullanılan Mürekkepler : İs mürekkebi, üstübeç mürekkebi, lacivert ve kırmızı mürekkep

Sayfa/ Satır Sayısı :324/13

Tezhipli Bölümleri : Cilt, zahriye, serlevha, ünvan, hatime ve falname sayfaları, sûrebaşları, güller, duraklar,

İnceleme Tarihi : 10/04/2025

İstinsah kaydı 857 (1441)olan eserin hatime sayfasında, hattın Pir Mehmet Arapşah'a ait olduğuna dair ketebe kaydı yer almaktadır. Ketebe kaydında "*Bu Mushafı Allah'ın fakir kulu ve O'nun affına ve bağışlamasına çok muhtaç Pîr Mehmed Arapşâh, Yüce Allah'ın nimetine hamd ederek, musallî ve Allah'ın nebisine ve onun ailesine teslim olmuş halde, hicrî 857 senesi Recep ayında yazdı.*" ifadesi yer almaktadır. Ancak, eserde Müzehhip kaydı bulunmamaktadır.

Eserin künye kaydında, bir sayfada yer alan satır sayısı 13 olarak yer almaktadır. Ancak eser üzerinde yapılan incelemede; sayfaların 11 satır yazı ile düzenlediği görülmüştür.

Ayrıca; eserin zahriye ve 329. sayfasında Sadrazam Es-Seyyid Mehmet Paşa'nın vakıf mührü bulunmaktadır (Resim 1). 1735 yılında Nevşehir de doğan Seyyid Mehmet Paşa, 1779 yılında tahta geçen I. Abdulhamid tarafından sadrazamlık görevine getirilmiş ve Karavezir adıyla anılmıştır. 1780 yılında yakalandığı hastalık nedeniyle vefat eden vezir ölmeden önce doğduğu yer olan Gülşehir'de, içinde kütüphanenin de bulunduğu bir külliye kurmuştur. Karavezir Mehmet Paşa, kendi biriktirdiği veya hediye gelen kitapları, risaleleri ve araştırmaya konu Kur'an-ı Kerîmin de bulunduğu el yazması eserleri külliyesinde bulunan kütüphaneye vakfetmiştir.[169]

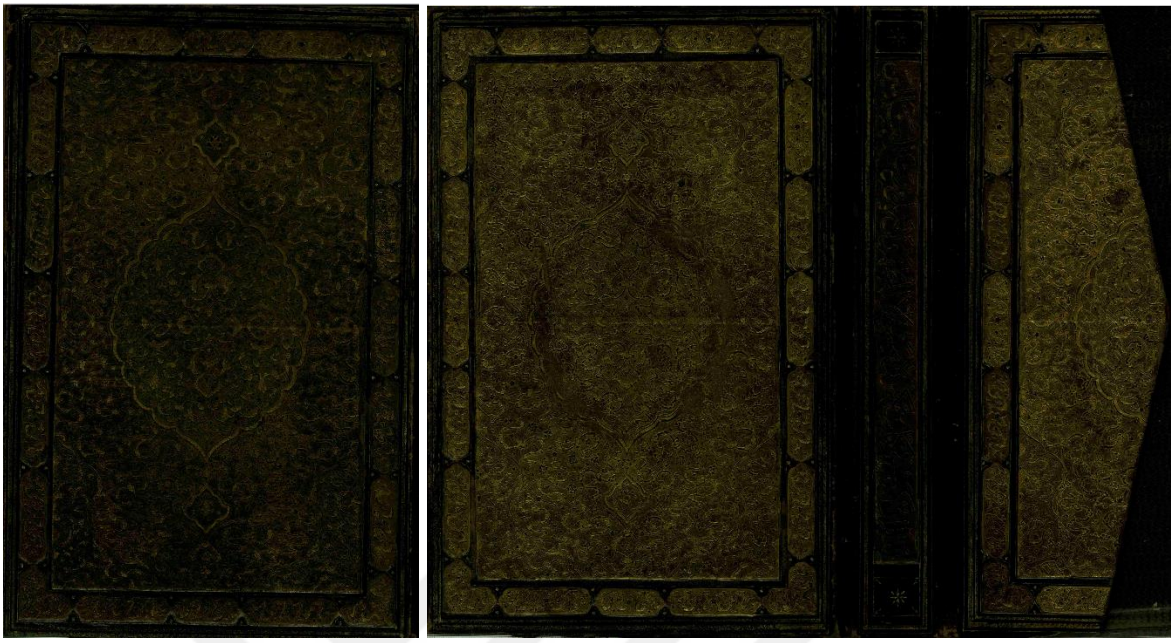

Resim 1. V. 329b Vakıf Mührü.

Üzerinde vakıf mührü olan ve Karavezir Mehmet Paşa tarafından Gülşehir'de kurulan kütüphaneye bizzat vakfedilen bu esere; Gülşehir'den dolayı da "Gül" isminin, Karavezir'e ithafen "Kara" isminin verildiği düşünülmektedir.

[169] Abanoz, s. 18-72.

4.2. Mushaf-ı Şerif'in Cild Özellikleri

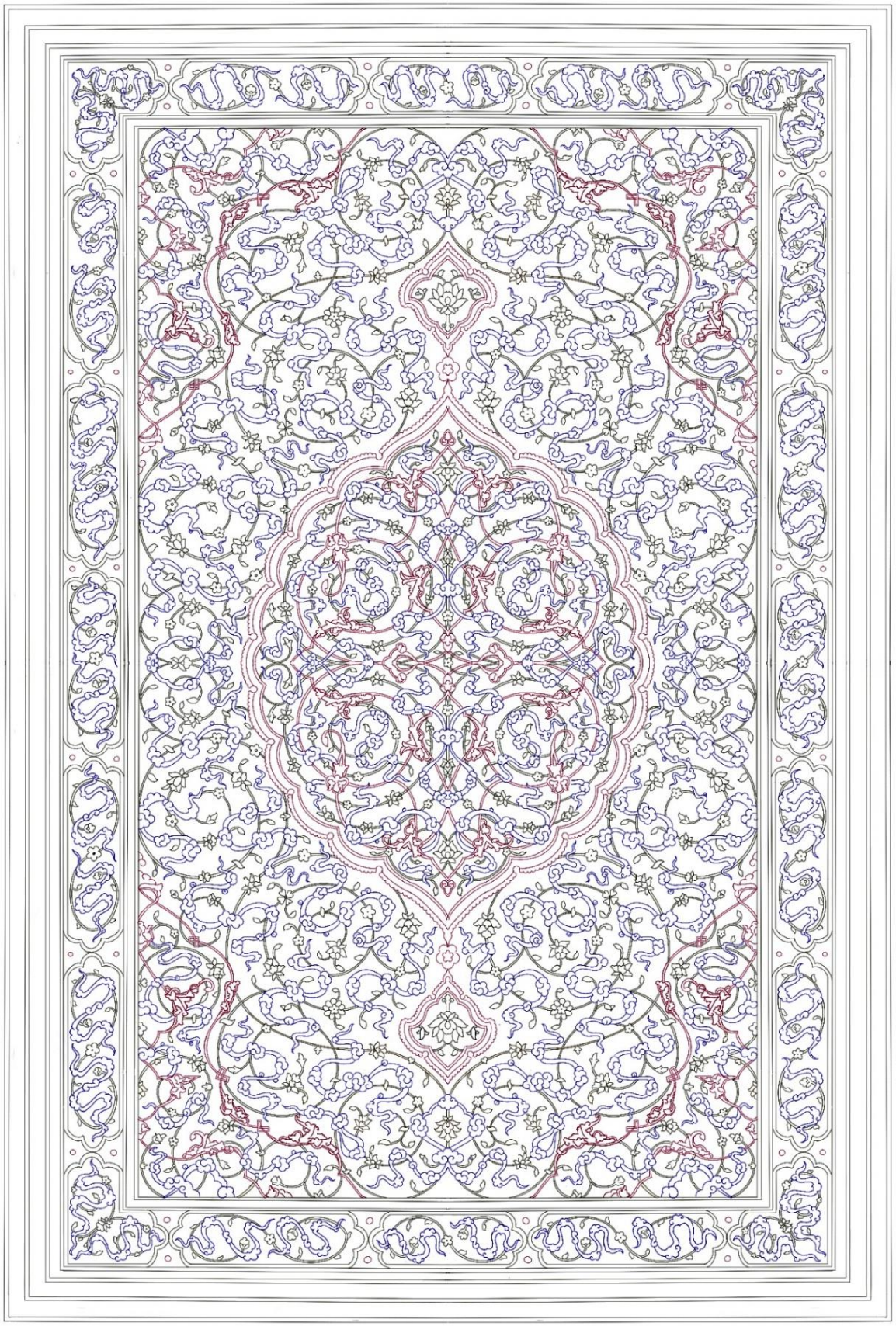
Resim 2. Cild, Alt Kap, Üst Kap, Sertab ve Mıklebi.

Cildin , Resim 2'de de görüleceği üzere, alt kap, üst kap, sertab ve miklebi mevcuttur. Cild, mülemma şemse deri cilttir. Altında yer yer dökülmeler görülmektedir Deri cild üzerine kabartmalı bir kompozisyon kullanılmıştır. Cildin alt kap ve üst kap bezemesi aynıdır. Sertabın ucunda yer alan, genellikle üçgen formunda olan ve kapatıldığında kapağın altında kalan miklebi ise alt kap ve üst kap bezemesine benzer biçimde tezyin edilmiştir. [170] Alt ve üst kap ¼, miklep kısmında ise ½ simetrik plânda düzenlenmiştir.

[170] Odabaş ve Polat, s. 60.

Resim 3. Cild.

Şekil 5. Cild Deseni. Dijital Çizim.

Eserin cildinde; Şekil 5'de yer alan dijital çizimde, ortada dendanlarla ayrılmış, salbekli beyzi bir şemse formu bulunmaktadır. Şemsede; dolantı bulutlar, sarılma rûmîler, ortabağ ve hatâyî grubu motifler kullanılmıştır. Salbekler şemseye bitişik biçimde, ½ simetrik plânda düzenlenmiştir. Altın iplik ile çevrili salbeklerde hatâyî grubu motifler kullanılmıştır.

Şemse ile köşebentlerin arasında kalan alanda ¼ simetri kompozisyonu ile dolantı bulutlar ve hatâyî grubu motifler kullanılmıştır. Şemse etrafına serbest şekilde yerleştirilmiş dolantı bulutlar ve sürgit tarzında helezonlar üzerine hatâyî grubu motifler işlenmiştir.

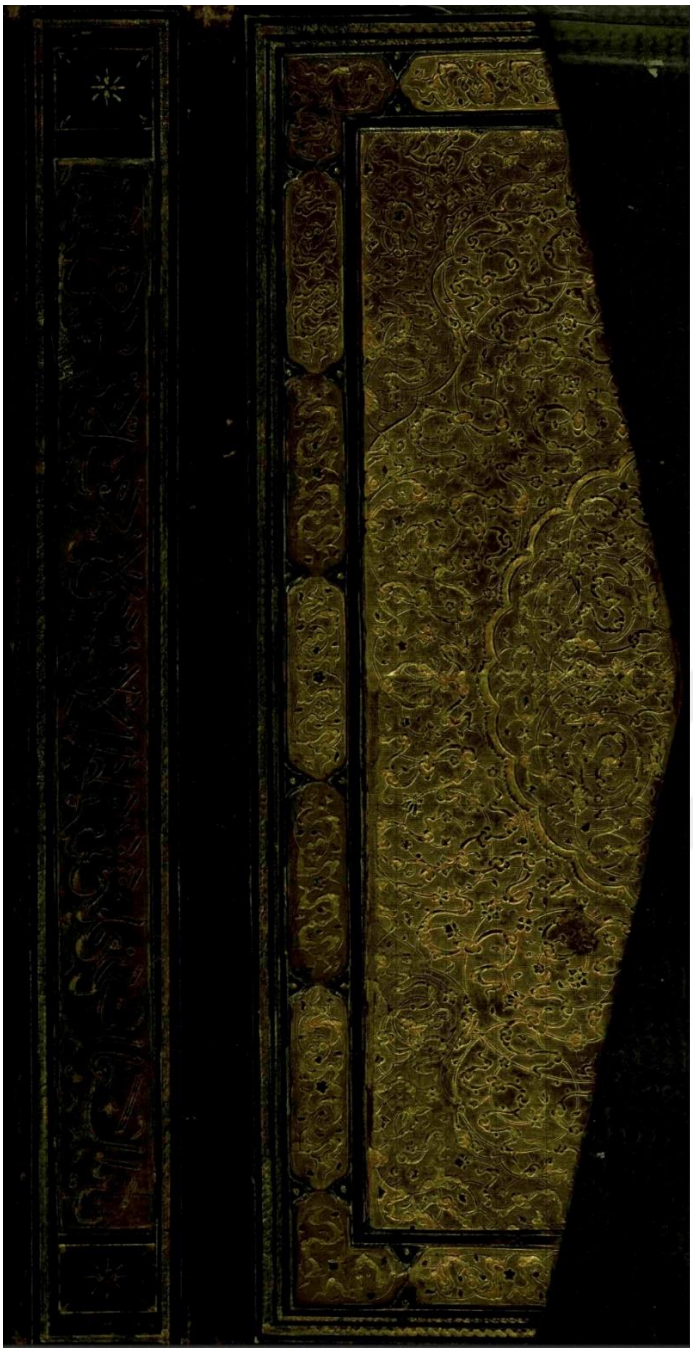
Resim 4. Cild ¼ .

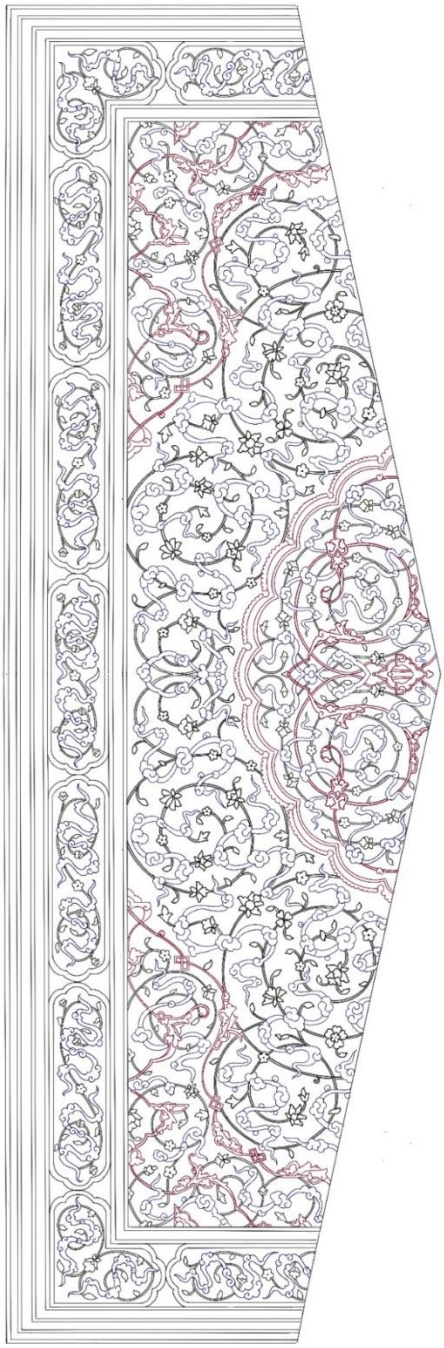
Şekil 6. Cild ¼. Dijital Çizim.

Şekil 6'da yer alan dijital çizimde, kitabeler içerisinde kalan dikdörtgen alanda, köşelerde altın ipliğe dayalı olarak ¼ simetrik plânla sarılma rûmilerle pafta ayrımı yapılmıştır. Pafta ayrımında kullanılan sarılma rûmîler; ortaya işlenen saadet düğümü ile her iki tarafa doğru devam ederek ½ simetrili ortabağ ile altın iplikte bitirilmiştir. Pafta içerisinde sarılma rûmi, ortabağ ve tepelik motifi, hatâyî grubu motifler ve dolantı ve tepelik bulut motifinden oluşan desen yer almaktadır.

Arasuyu kitabeli zencerek şeklnde düzenlenmiştir. Kitabeler, ¼ simetri ile yerleştirilmiş olup dolantı bulut ve hatâyî grubu motifler ile tezyin edilmiştir. Hatâyî grubu motifler "S" hattı üzerine yerleştirilerek, dolantı bulutlarla desen oluşturulmuştur. Paftalar ipliklerle çevrelenmiştir. Kitabeler arasında kalan alanlarda tezyini nokta görülmektedir ancak cildin yıpranmasından dolayı net olarak desen analizi yapılamamıştır. Cild altın iplik ve arasuyu ile çevrelenmektedir.

Resim 5. Miklep ve Sertap.

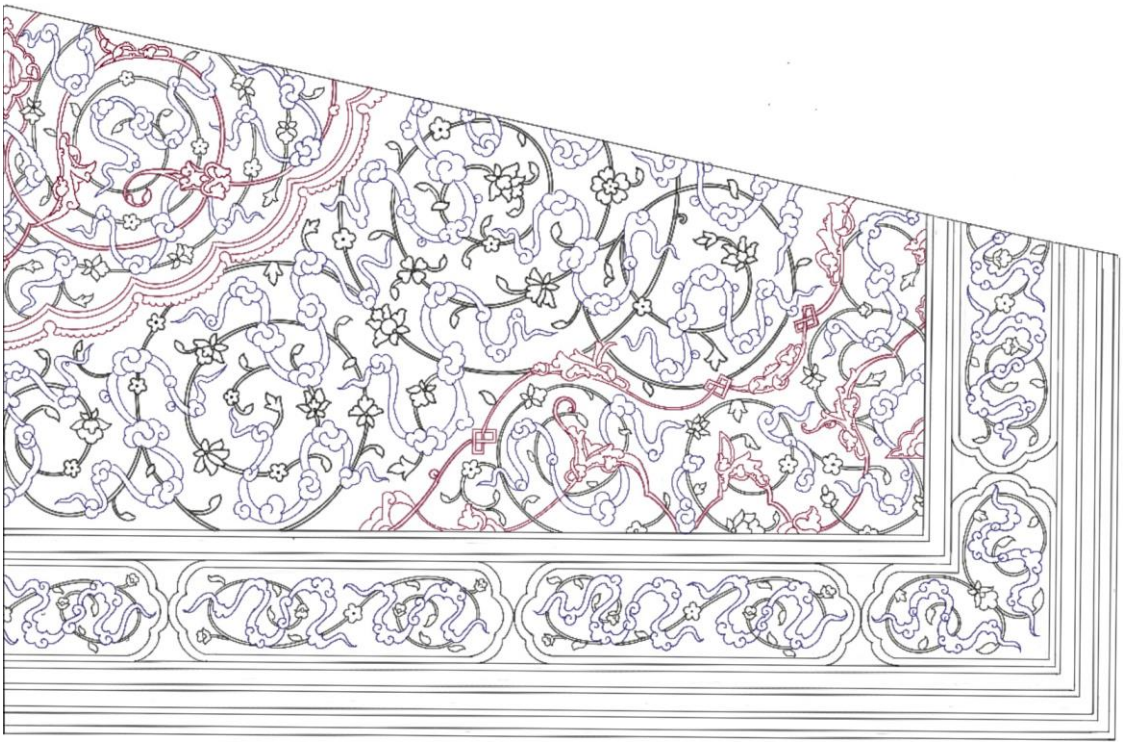
Şekil 7. Miklep. Dijital Çizim.

Miklep kısmında ise; üçgen alanın ortasında, dendanlarla ayrılmış mülemma beyzi bir şemse formunun ½ den daha az bir bölümü bulunmaktadır. Dijital çizimi Şekil 7'de yer alan şemsede dolantı bulutlar, sarılma rûmîler ve hatâyî grubu motiflerden desen oluşturulmuştur. Şemse ile köşebentlerin arasında kalan alanda ¼ simetri kompozisyonu ile serbest şekilde yerleştirilmiş dolantı bulutlar ve sürgit tarzında helezonlar üzerine hatâyî grubu motifler işlenmiştir.

İki köşede, sarılma rûmîlerle sınırlandırılan ¼ simetrik plânlı köşebentler oluşturulmuştur. Köşebentlerde sarılma rûmi, hatâyî grubu motifler ve dolantı bulutlardan oluşan desen uygulanmış olup burda da saadet düğümünün kullanılması dikkat çekmektedir.

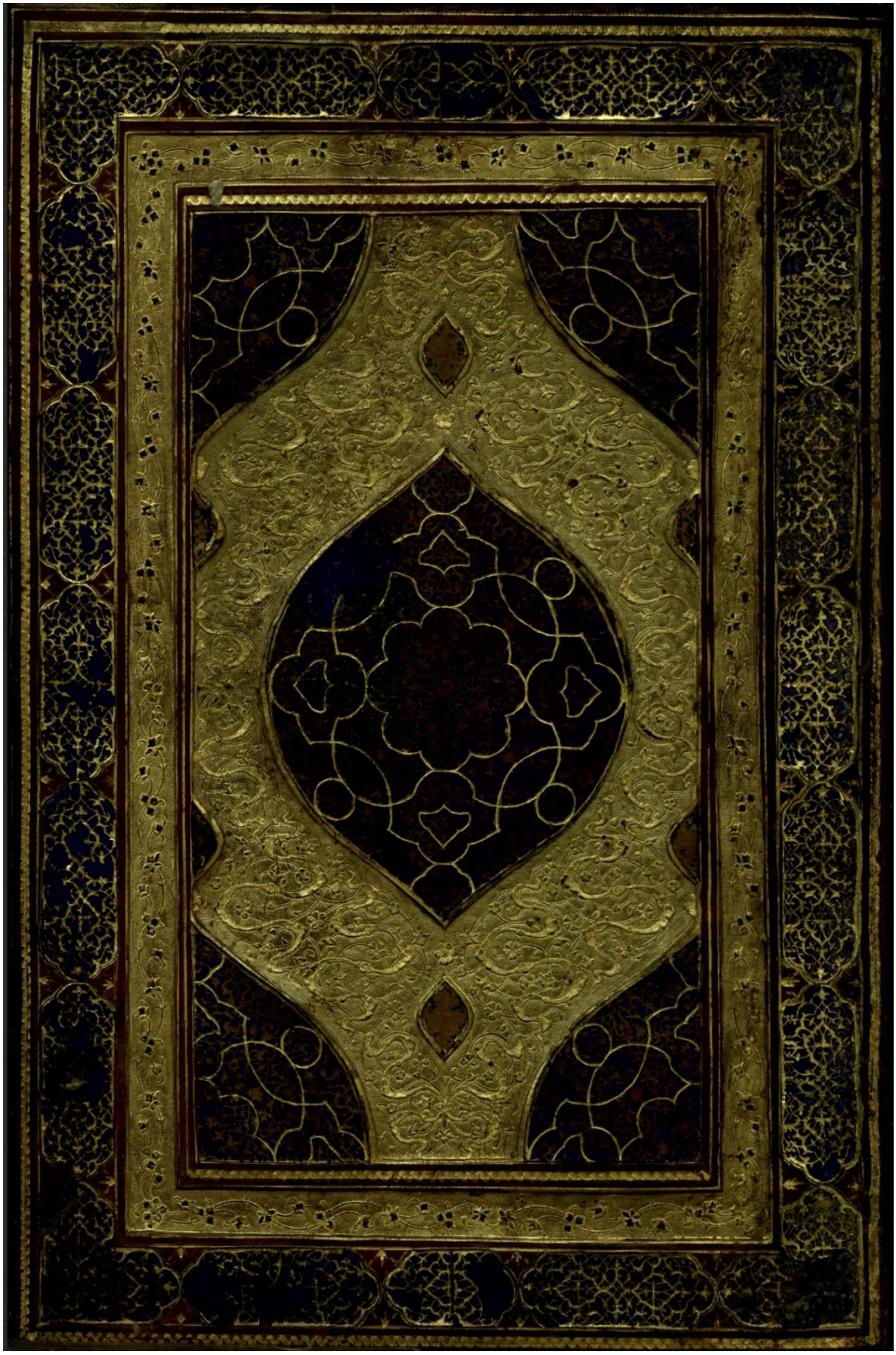
Resim 6. Miklep 1/2.

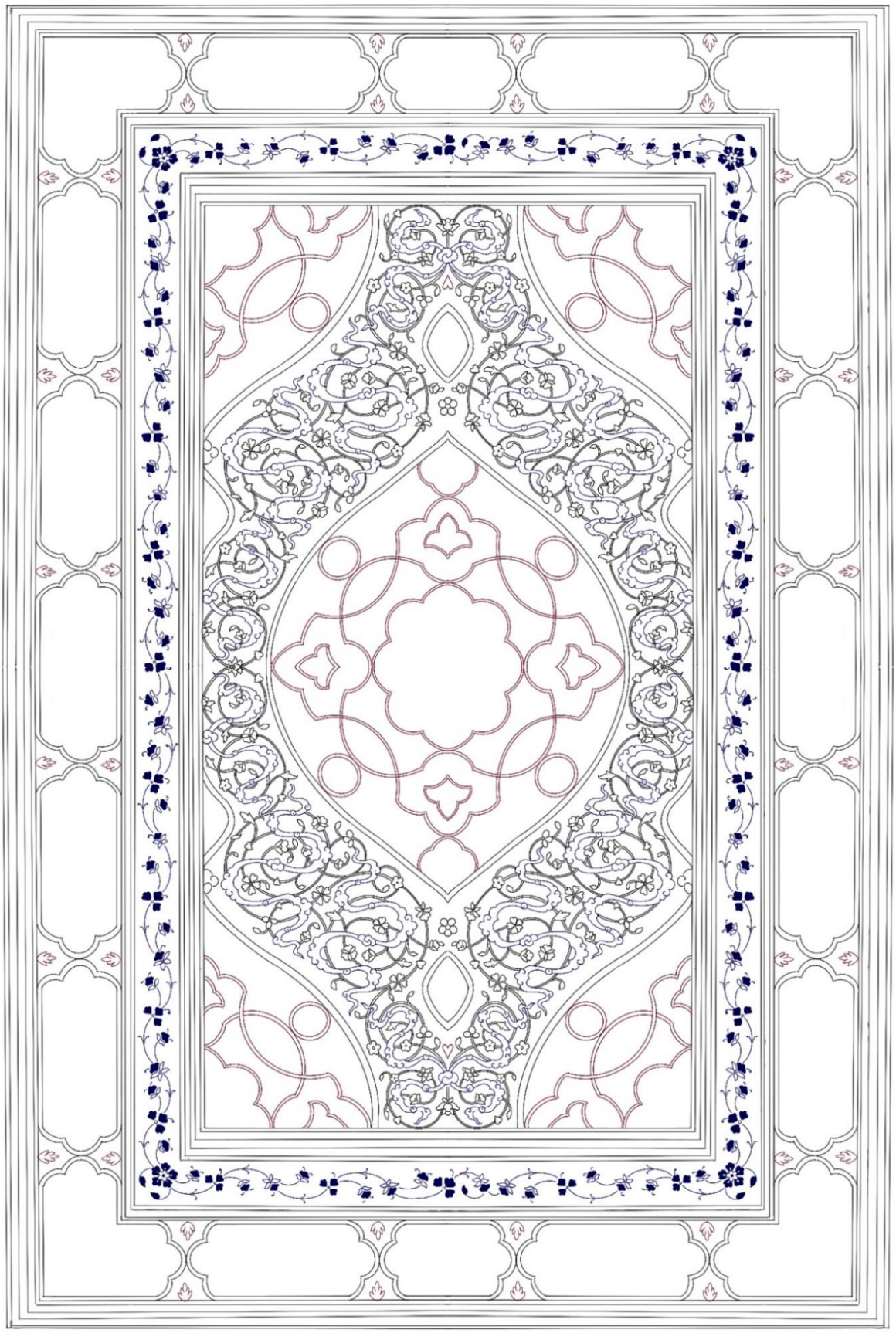
Şekil 8. Miklep ½ . Dijital Çizim.

Şekil 8'de yer alan dijital çizimde; arasuyu kitabeli zencerek şeklinde düzenlenmiştir. Kitabeler, ¼ simetri ile yerleştirilmiş olup dolantı bulut ve hatâyî grubu motifler ile tezyin edilmiştir. Hatâyî grubu motifler "S" hattı üzerine yerleştirilerek, dolantı bulutlarla desen oluşturulmuştur. Paftalar ipliklerle çevrelenmiştir. Kitabeler arasında kalan alanlarda tezyini nokta görülmektedir ancak cildin yıpranmasından dolayı net olarak desen analizi yapılamamıştır. Miklep, altın iplik ve arasuyu ile çevrelenmiştir.

Cildin iç kap bezemesinde ön ve arka iç kapta aynı desenler kullanılmıştır. Desenler; ¼ simetrik plânda tezyin edilmiştir. Kahverengi deri üzerine kullanılan altın ve boyaların dağılması ve dökülmesi nedeniyle desenlerde yer alan motiflerin formları bozulduğundan şemse, salbek ve köşebentlerde bulunan geometrik desenlerin iç paftalarının desen analizi yapılamamıştır. Ancak desen analizi yapılamamakla birlikte bu paftalarda orta ve köşelerden açılan rûmî ve dolantı bulut desenlerinin kullanıldığı görülmektedir.

Resim 7. İç Kap.

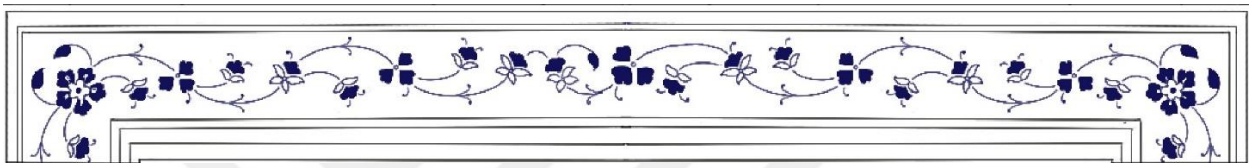

Şekil 9. İç Kap. Dijital Çizim.

Cildin iç kap bezemesinde; şemsenin içi altın ipliklerle ayrılmıştır. Şemse zemini lacivert, motifler kahverengi deri cildin rengindedir. Şemsede Şekil 9'da yer alan çizimde, rûmi motiflerinden oluşan desenler uygulanmıştır. Salbekler şemseye bitişik değildir. Şemse formunun dışında yer alan pafta altın olup ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Dolantı bulut motifi ile "S" hatlı ters simetrik kompozisyonda düzenlenen desen uygulanmıştır. Köşebentler şemse formunda uygulanan tezyinata benzer biçimde düzenlenmiştir.

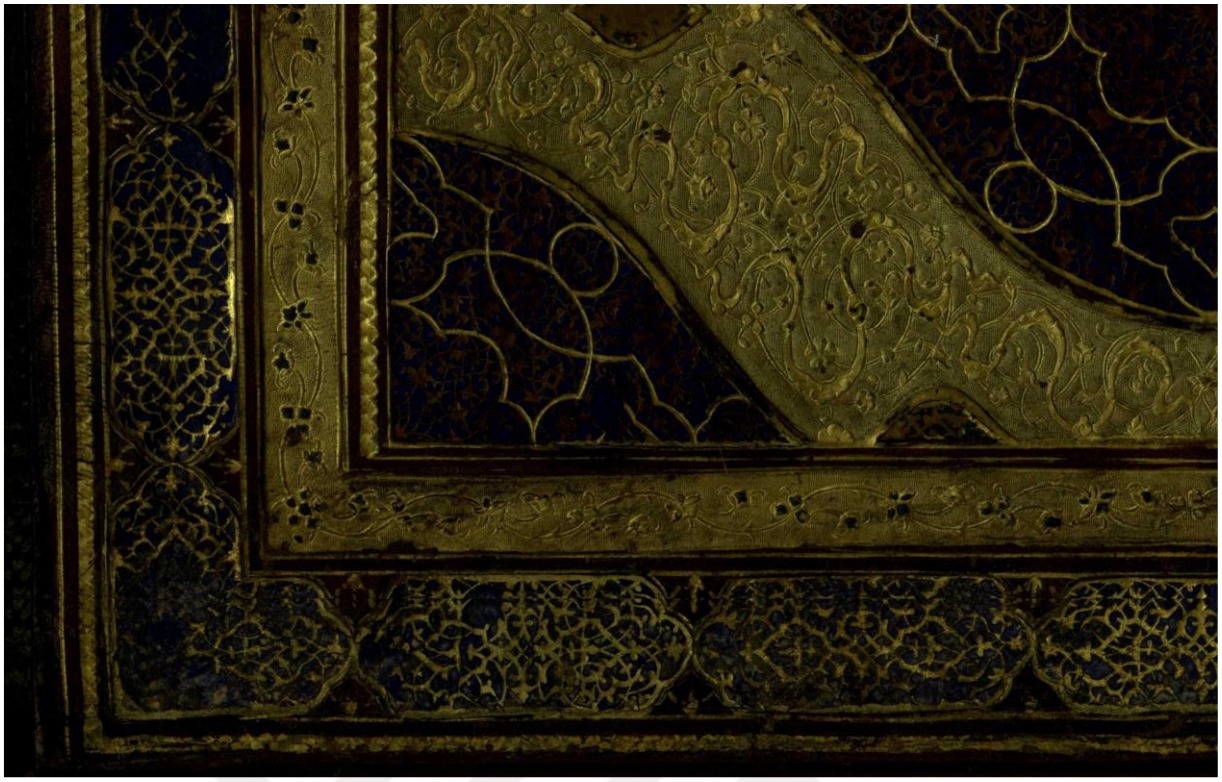

Resim 8. s.002 İç Kap Zencerek.

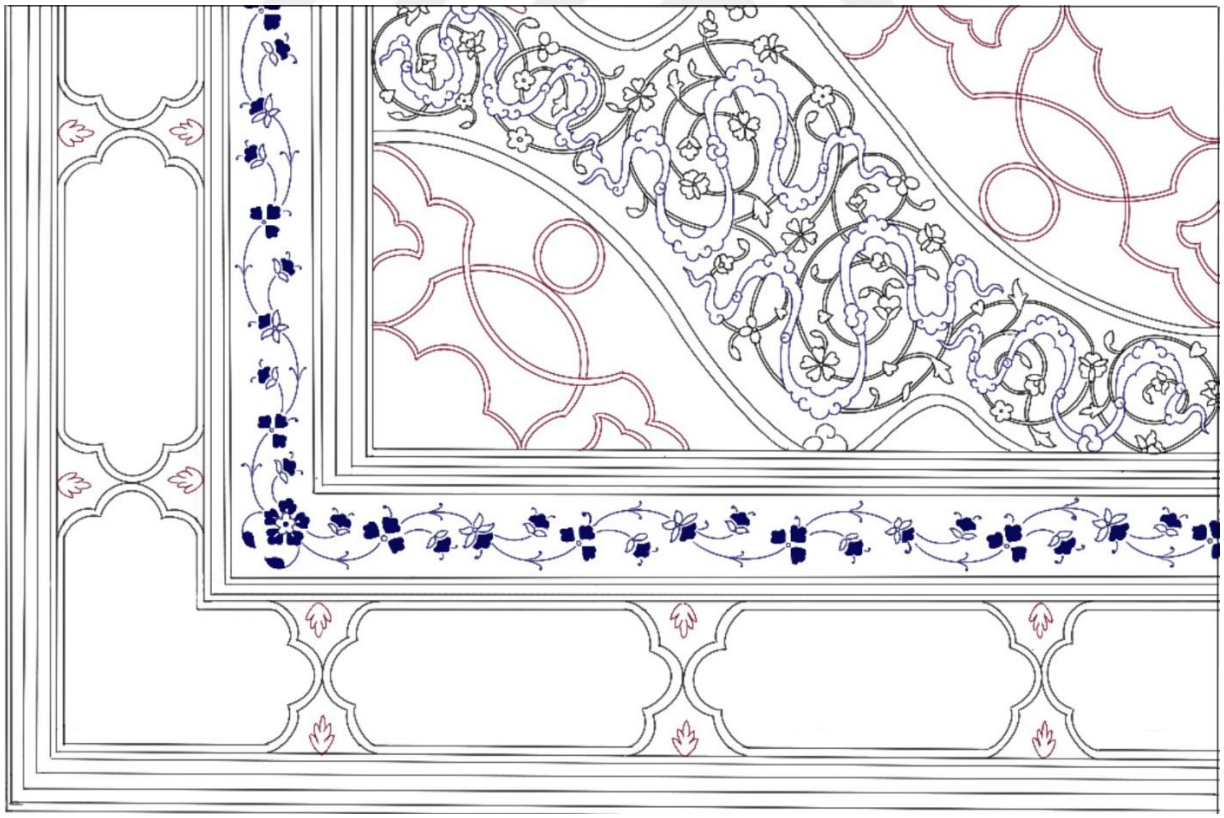

Şekil 10. İç Kap Zencerek. Dijital Çizim.

Şekil 10'da dijital çizimi yer alan, iplik ve cedvellerin arasında kalan arasunun deseni tek dal üzerine hatâyî, penç, goncagül ve yaprak motiflerinden oluşmaktadır. Desen ¼ simetri kompozisyonu ile köşelerden kenarlara doğru ulama yapılarak oluşturulmuş olup her kenarın orta kısmında desen birleştirilmiştir.

Resim 9. İç Kap 1/4.

Şekil 11. İç Kap ¼ . Dijital Çizim.

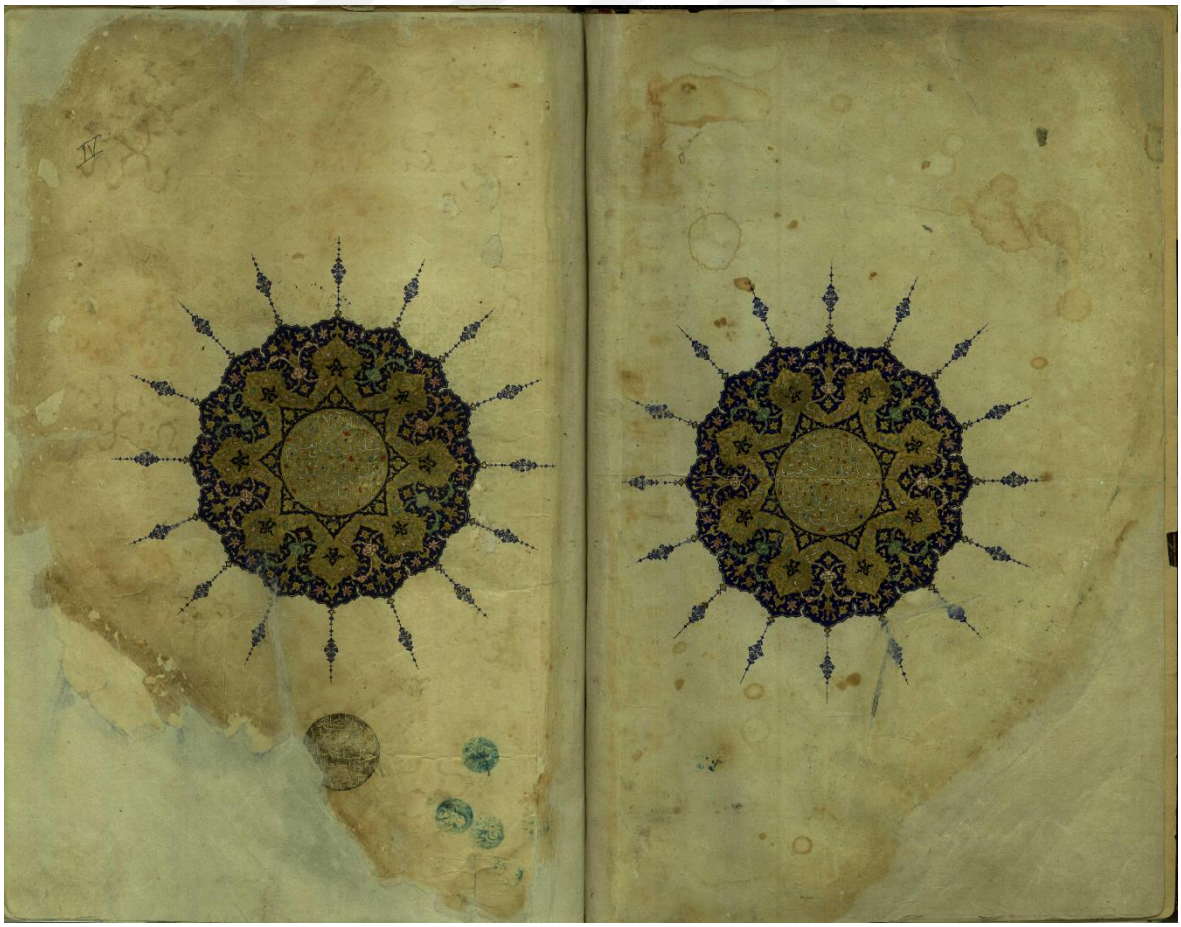
Şekil 11'de yer alan dijital çizimde, arasuyu kitabeli zencerek şeklinde uygulanmıştır. Kitabelerin içlerinde zemin lacivert olup ¼ simetrik plânda altınla yalın rûmi, ayırma rûmi

ve tepelik motiflerinden oluşan desen işlenmiştir. Kitabeler arasında kalan alanlarda yaprak motifi kullanılmıştır. Resim 9'dan da görüleceği üzere; eser cidi yıpranmış olup yıpranmadan dolayı kitabelerin iç kısmının desen analizi yapılamamıştır. Cildin iç kap bezemesi altın cedvel ve kuzu ile çevrelenmektedir.

4.3. Mushaf-ı Şerif'in Tezhipli Bölümleri

Mushaf-ı Şerif'in ketebe kaydında müzehhibine ait herhangi bir bilgi mevcut değildir. 11 satır halinde yazılmış sayfaların etrafına altın cedvel ve altın, lacivert ve sülyen iplik çekilmiştir. Duraklar ve mushaf güllerinde çeşitli tezhip teknikleri uygulanmıştır. Mushaf-ı şerifte zahriye, serlevha, sûrebaşları, güller, duraklar, ünvan, hatime (ketebe) ve Falname sayfaları müzehheptir.

4.3.1. Zahriye Sayfası

Resim 10. V. 5 Zahriye Sayfası.

Varak No: 5 a-b

Adı : Zahriye sayfası

Kullanılan teknik : Zer-ender-zer, zemini boyalı klâsik tezhip tekniği, çift tahrir tekniği

Kullanılan motifler : Ortabağ ve dolantı bulut, ayırma ve sarılma rûmi, tepelik, rûmi ortabağ, ve hatâyî grubu motifler

Kullanılan renkler : Altın, lacivert, beyaz, açık mavi, limonküfü, sülyen, oksit sarı ve yavruağzı

Genel Durumu: Kullanılan renklerde yer yer dökülme ve dağılma ile yüzeyde lekelenmeler mevcuttur.

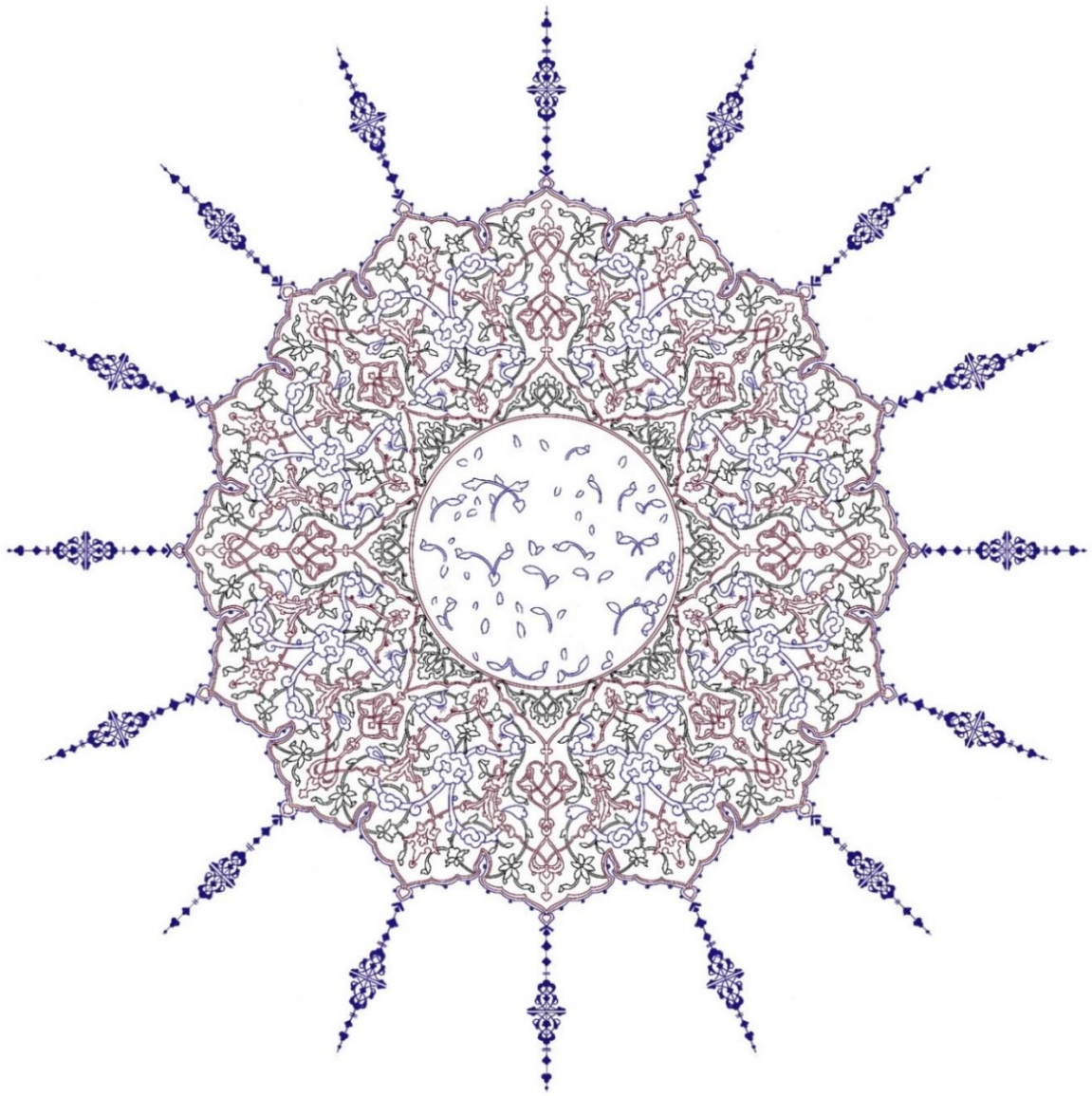
Tezhip özellikleri: Resim 10'da yer alan, v.5'de karşılıklı simetrik olarak tasarlanmış zahriye tezhibi bulunmaktadır. Krem rengi kağıt üzerine altın ve lacivert zemin rengi ile zemini boyalı klâsik tezhip tekniği ile tezyin edilmiştir.

Eser içten dışa doğru incelendiğinde; eserin merkezinde dairevi formda bir kompozisyon bulunmaktadır. Dairevi formun, zemini sıvama altın ile doldurulmuş yazı metni mevcuttur. Yazı alanında Arapça olarak İsra Sûresi 88. Ayet-i Kerîme "Andolsun, insanlar ve cinler bu Kur'an'ın bir benzerini getirmek üzere toplansalar ve birbirlerine de destek olsalar, yine onun benzerini meydana getiremezler." yazılıdır.

Her iki sayfanın yazı metni dört satır halinde muhakkak hattı ile yazılmıştır. Yazı, altın zemin üzerine siyah ile tahrirli üstübeç mürekkebi ile yazılmıştır. Beynessütur uygulanmamıştır. Daire formunu altın iplik çevrelemektedir. Daire formunun içerisinde, yazının dışında kalan kısımda altın zemin üzerine serbest biçimde hatâyî grubu motiflerle klâsik tezhip uygulanmıştır. Hatâyî grubu motiflerde açık mavi, limonküfü, sülyen, oksit sarı ve yavruağzı renk kullanılmış olup aynı rengin tonları ile gölgelidir. Dallar açık limonküfü rengindedir.

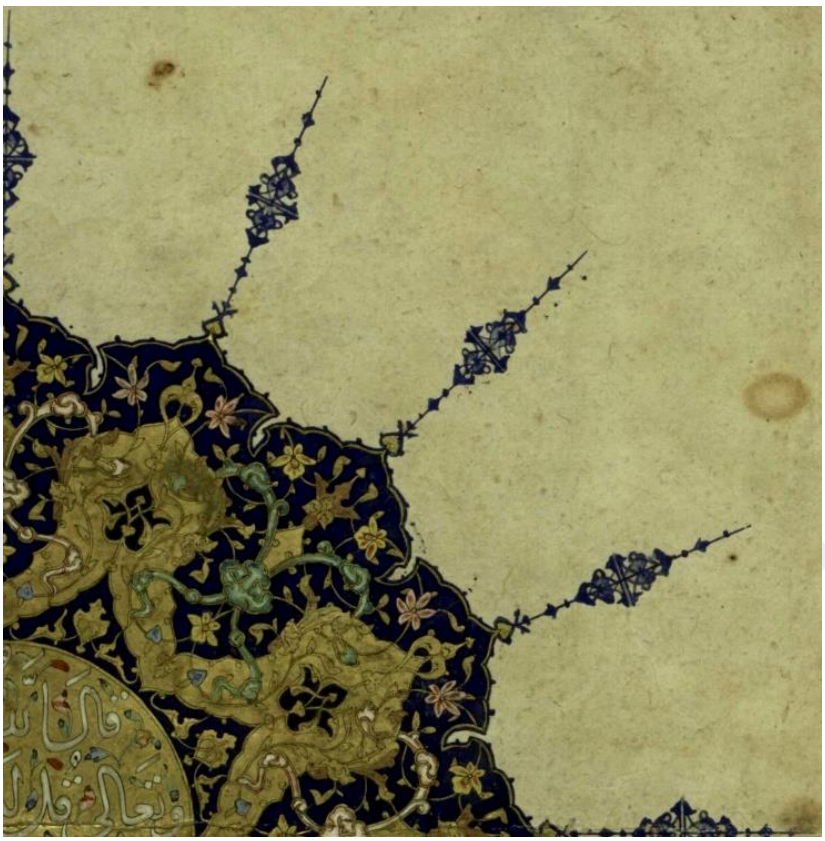
Resim 11. V. 5 Zahriye Sayfası.

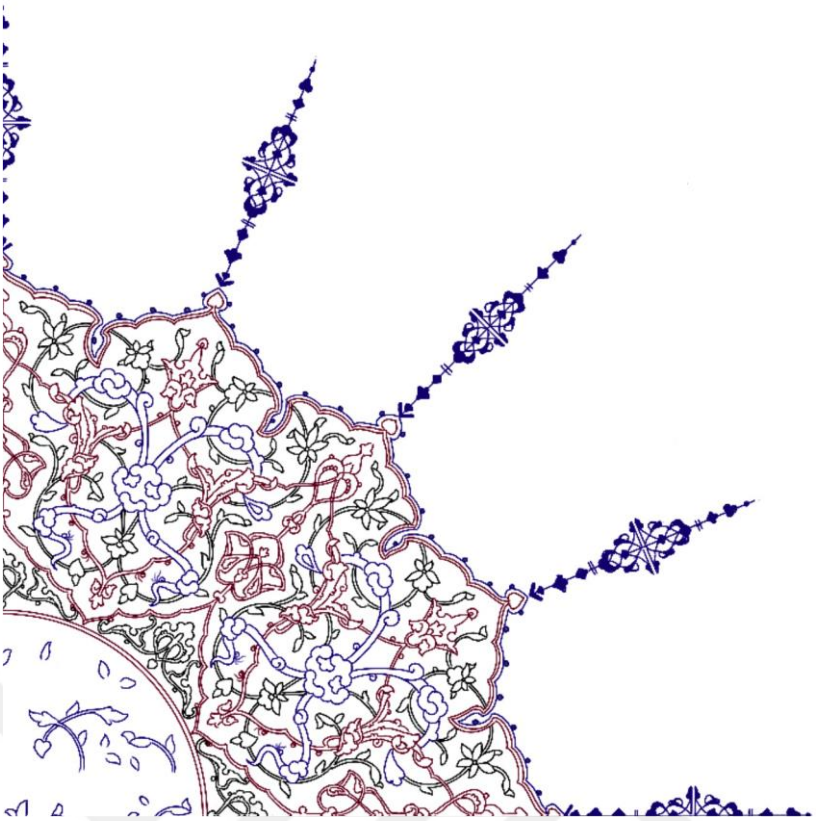
Şekil 12. V. 5 Zahriye Sayfası. Dijital Çizim.

Kompozisyon iç içe iki daire şeklinde ayrılmaktadır. Şekil 12'de yer alan dijital çizimde; 1/8 simetrili desen anlayışında tasarım hazırlanmıştır. Ortabağ ve dolantı bulut motifi, ayırma ve sarılma rûmi motifleri, rûmi ortabağ, tepelik ve hatâyî grubu motifler kullanılarak 1/8 oranında katlama usulü ile kompozisyon tamamlanmıştır. Altın İpliğin etrafında lacivert zemin kullanılarak altın dendenlarla sekiz adet kapalı üçgen pafta oluşturulmuştur. Üçgen paftaların içine ½ oranında simetrik olarak altın sade rûmî ve orta bağ motifleri uygulanmıştır. Ayırma rûmi motifiyle kapalı pafta oluşturulmuş ve bu paftalarda zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Zer-ender-zer tekniği iki renk (sarı) altın ile titizlikle çalışılmıştır. Paftaların içerisine rûmi tepelik motifi işlenmiş olup içerisi lacivert ile doldurulmuştur.

Pafta dışında kalan alanda zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmış olup helezon üzerine yerleştirilen hatâyî grubu motifler ile serbest biçimde ortabağ ve dolantı bulut motiflerinden oluşan desen yer almaktadır. Bulut motifleri ½ simetrik plânlı yerleştirilmiş olup limonküfü ve yavruağzı renkleri kullanılmış ve aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiştir. Dolantı bulut motifleri altın ve siyah ile tahrirlidir. Helezon üzerine yerleştirilen hatâyî grubu motifler beyaz, sülyen, açık mavi, oksit sarı, limonküfü, yavruağzı ile renklendirilmiş olup aynı rengin tonları ve sülyen ile gölgelenmiştir.

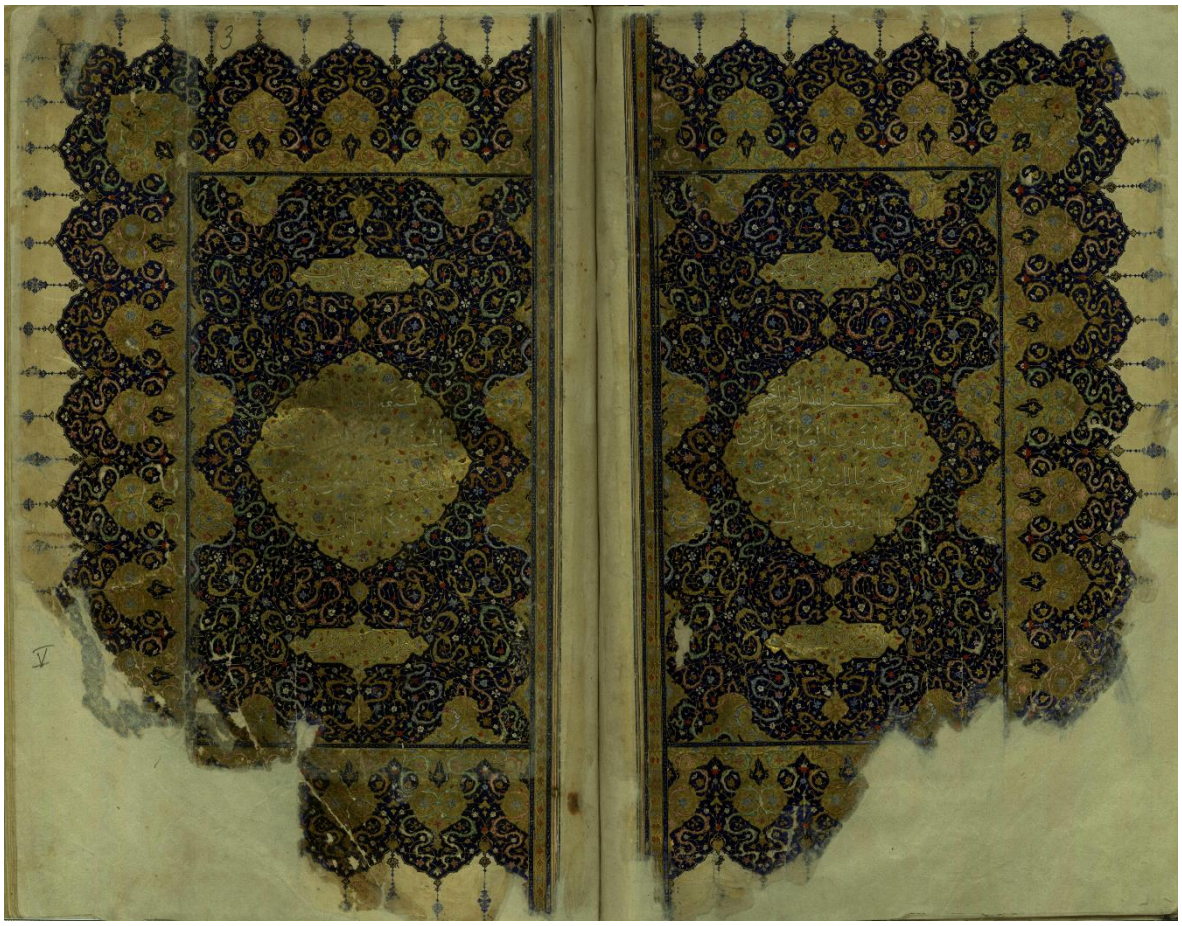
Resim 12. V. 5 Zahriye Sayfası ¼ .

Şekil 13. V. 5 Zahriye Sayfası ¼ . Dijital Çizim.

Zahriyenin dış bezemesi dendanlı biçimde tepelik formunda altın ve lacivert iplik ile çevrelenmiştir. Şekil 13'de yer alan dijital çizimde; dendanların üzeri, lacivert bubçuk ve çift tahrir tekniği ile işlenen, lacivert, zarif ince tığlar ile nihayetlendirilmiştir. Kağıt rengine geçişi sağlayarak zemin rengini yumuşatmak ve desende bütünlüğü sağlamak amacıyla iç kısımda kullanılan lacivert renk tığlarda da kullanılmıştır. Tasarımdaki incelik ve yoğunluk tığlarda kendinî sadeliğe bırakmıştır. Yıpranmadan dolayı tığlarda silinme ve dökülme mevcuttur.

4.3.2. Serlevha Sayfası

Resim 13. V. 6 Serlevha Sayfası.

Varak No: 6 a-b

Adı: Zahriye sayfası

Kullanılan teknik: Zer-ender-zer, zemini boyalı klâsik tezhip tekniği, , çift tahrir tekniği

Kullanılan motifler: Sarılma rûmi, dolantı ve ortabağ bulut, ortabağ, hatâyî grubu motifler,

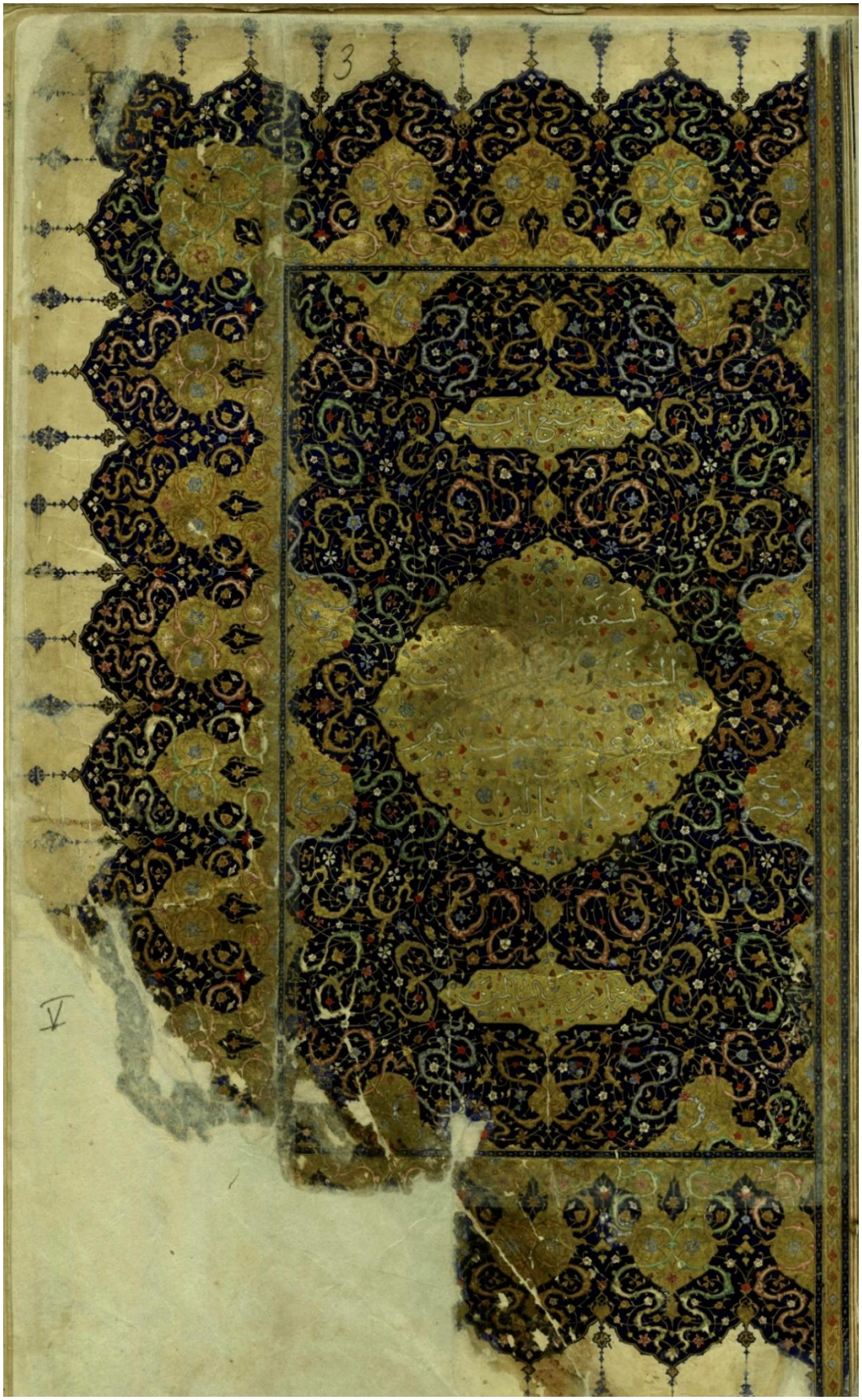
Kullanılan renkler: Altın, lacivert, beyaz, açık mavi, limonküfü, sülyen, oksit sarı ve yavruağzı

Genel Durumu: Kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, dış pervazda ve tığlar da kullanılan altın ve boyalarda dökülme ile tığlarda kullanılan lacivert renkte dağılma mevcuttur.

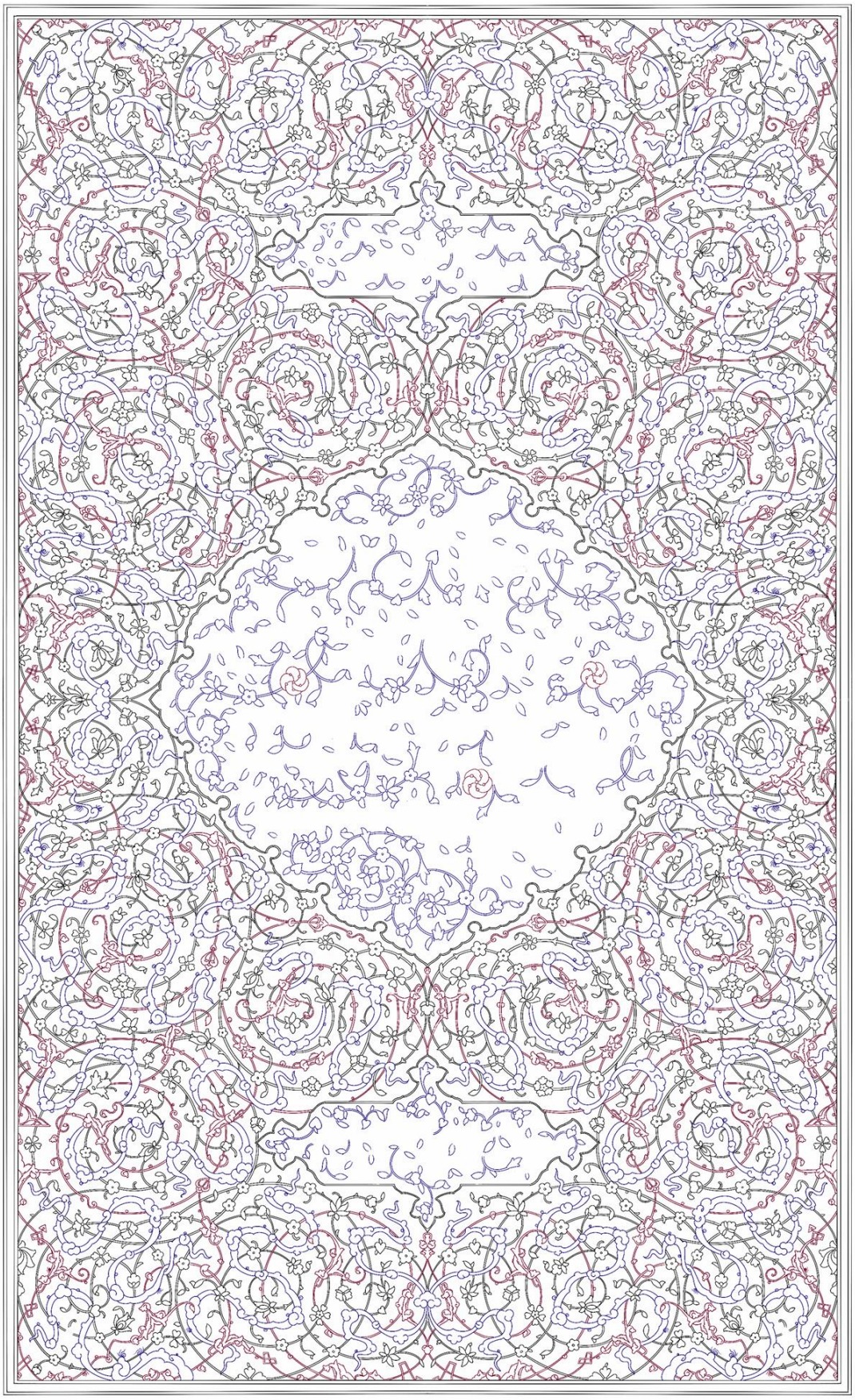
Tezhip Özellikleri: Resim 13'da yer alan, v.6'da karşılıklı simetrik olarak tasarlanmış taç (iklil) serlevha tezhibi bulunmaktadır. Serlevhaların dış pervaz içinde kalan dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plândadır.

Serlevha tezhibi içten dışa doğru incelendiğinde; yazı dendanlı salbekli şemse formu içerisindedir. Serlevha da Fatiha sûresi iki sayfaya ayrılarak yazılmıştır. 6a sayfasında dört satır halinde Fatiha sûresinin ilk dört âyeti, 6b sayfasında ise dört satır halinde Fatiha sûresinin son üç âyeti muhakkak hattı ile yazılmıştır. Sûreler altın zemin üzerine siyah ile tahrirli üstübeç mürekkebi ile yazılmıştır. Beynessütur uygulanmamıştır. Şemse formu altın iplik ile çevrelemektedir. Serlevhada şemse formunun içerisinde, yazı alanının dışında kalan kısımda altın zemin üzerine serbest biçimde hatâyî grubu motiflerle klâsik tezhip uygulanmıştır. Hatâyî grubu motiflerde açık mavi, limonküfü, sülyen, oksit sarı ve yavruağzı renk kullanılmış olup aynı rengin tonları ile gölgelidir. Burada da dallar açık limonküfü rengindedir.

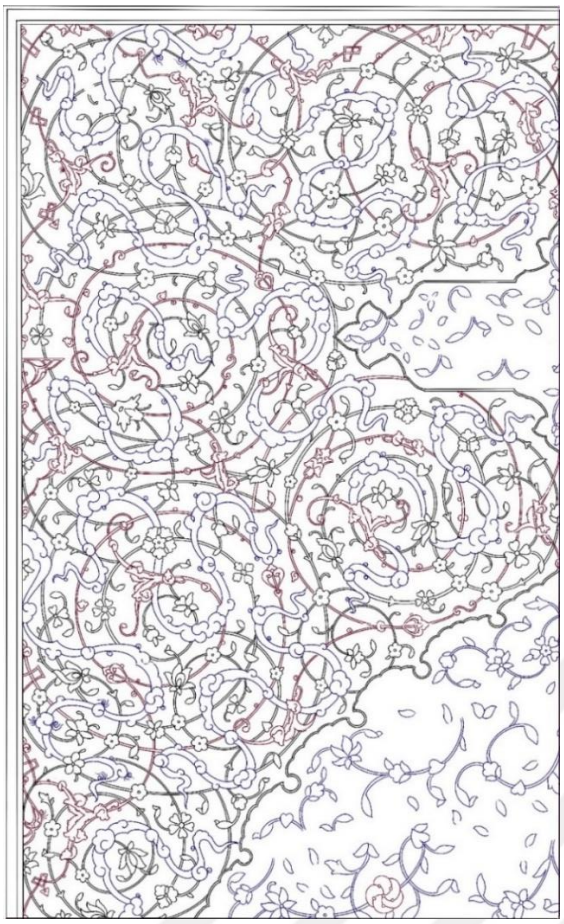
Serlevhada yer alan şemse formunda salbekler, şemseye bitişik biçimde düzenlenmiştir. Salbekler ½ simetrik plânda altın sarılma rûmiler ile oluşturulmuş olup rûmilerde iki renk altın kullanılmıştır. Zeminleri sıvama altın ile doldurulmuştur. Salbeklerin üzerinde ¼ simetrik plânda kartuş yer almaktadır. Yazı metinleri altın zemin üzerine siyah ile tahrirli üstübeç mürekkebiyle yazılmıştır. 6a da yer alan kartuşta; "lâ yemessuhû ille'l-mutahherûn (temizlerden başkası ona el süremez)", 6b de yer alan alt kartuşta "tenzîlûn min rabbi'l-âlemîn (Alemlerin rabbinden inmedir)" ifadesi yazılıdır. Kartuşta yazı alanının dışında uygulanan bezeme, şemse formunda yer alan bezemeye benzer şekilde hatâyî grubu motiflerle tezyin edilmiş olup altın iplik ile çevrilidir.

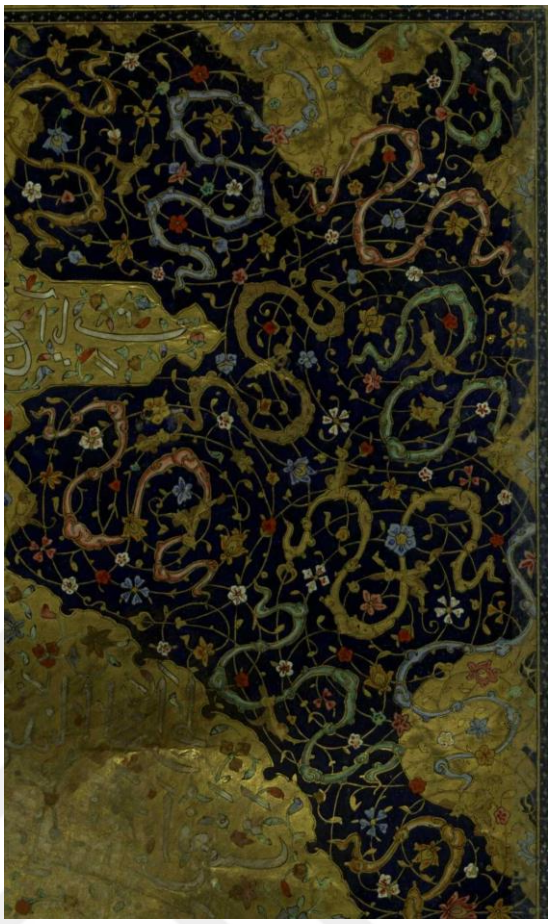
Resim 14. V. 6 Serlevha Sayfası.

Şekil 14. V. 6 Serlevha Sayfası. Dijital Çizim.

Şekil 15. V.6 Serlevha ¼. Dijital Çizim.

Resim 15. V.6 Serlevha ¼.

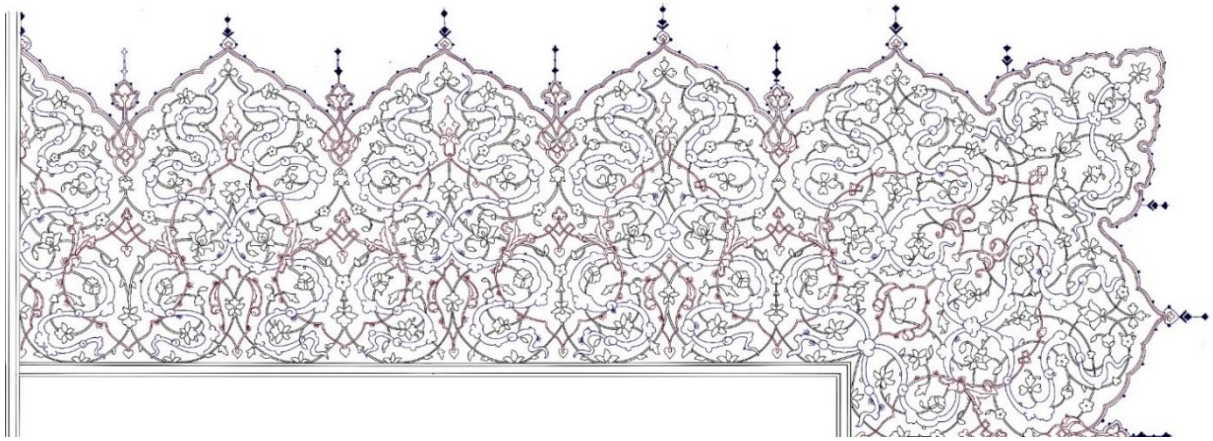
Serlevhada dış pervazın içerisinde kalan dikdörtgen tezhip alanının dijital çizimi Şekil 15'de yer almakta olup, bu alanda altın ipliğe dayalı olarak ½ plânda sarılma rûmilerle pafta ayrımı yapılmıştır. Sarılma rûmilerde iki renk altın kullanılmış olup pafta zemininde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Paftaların içerisinde ve şemse formunun içerisinde yer alan bezeme renk ve motif açısından benzer özelliktedir. Paftaların içerisinde yer alan ortabağ bulut motiflerinin içerisinde klâsik tezhip uygulanmıştır. Paftaların dışında altın ile yer yer saadet düğümü uygulanmış, zemini sıvama lacivert ile doldurulmuştur.

Paftaların içerisinde altın ipliğe dayalı olarak yer yer rûmi kapalı form yer almakta olup zeminleri sıvama lacivert ile doldurulmuştur. Ayrıca; altın ipliğe dayalı olarak ½ plânda ortabağla dolantı bulut motifi yer almaktadır. Ortabağ motifinin zemini lacivert olup klâsik tezhip uygulanmıştır. Altın ipliğe dayalı bulut motiflerinde limonküfü ve açık mavi renk kullanılmış, aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiştir. Dolantı bulut motifleri altın ve siyah ile tahrirlidir.

Paftalar ile şemse formunun dışında kalan alanda, zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmış olup helezon üzerine sarılma rûmi, hatâyî grubu motifler ve serbest biçimde dolantı bulut motiflerinden oluşan desen yer almaktadır. Dolantı bulut motifleri desen içerisinde ¼ plânda simetrik olarak yerleştirilmiştir. Serlevhada belirtilen alanlarda uygulanan hatâyî grubu motiflerde beyaz, sülyen, açık mavi, oksit sarı, limonküfü, yavruağzı ile renklendirilmiş olup aynı rengin tonları ve sülyen ile gölgelenmiştir. Dikdörtgen bezeme alanı altın iplik, lacivert üzerine beyaz (+, :) ile ince arasuyu ve altın iplik ile çevrelenmektedir.

Resim 16. V.6 Serlevha Dış Pervaz.

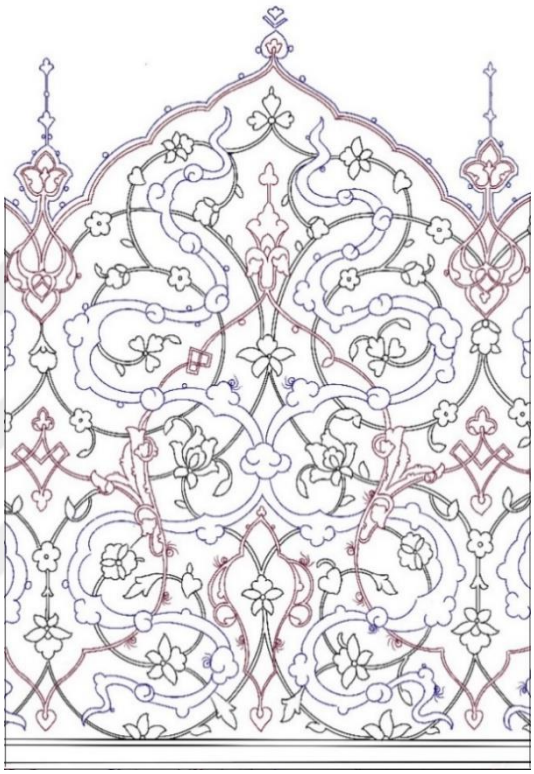
Şekil 16. V.6 Serlevha Dış Pervaz. Dijital Çizim.

Serlevha sayfasının dış pervazı; taç (iklil) biçiminde, ½ simetrik kompozisyon esasına göre düzenlenmiştir. Dış pervazın dijital çizimi Şekil 16'da yer almakta olup köşeler hariç sağa ve sola katlanarak yürüyen ulama kompozisyon tarzıyla çoğaltılarak tezyin edilmiştir. Köşeden lacivert ile başlayan pafta münavebeli olarak altın ve lacivert olarak devam etmektedir

Serlevhanın dış pervaz bezemesinde iki yöne katlanabilen sarılma rûmi, dolantı bulut ve hatâyî grubu motiflerden oluşan simetrik desen bulunmaktadır. İki renk altın sarılma rûmiler ile pafta ayrımı yapılmıştır. Paftalar saadet düğümü ile birbirine bağlıdır. Saadet düğümünün zemini sıvama altın ile doldurulmuştur. Altın sarılma rûmiler ile oluşturulan paftanın zemininde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Bu alanda hurde rûmi ile kapalı form oluşturulmuş ve zeminde klâsik tezhip uygulanmıştır.

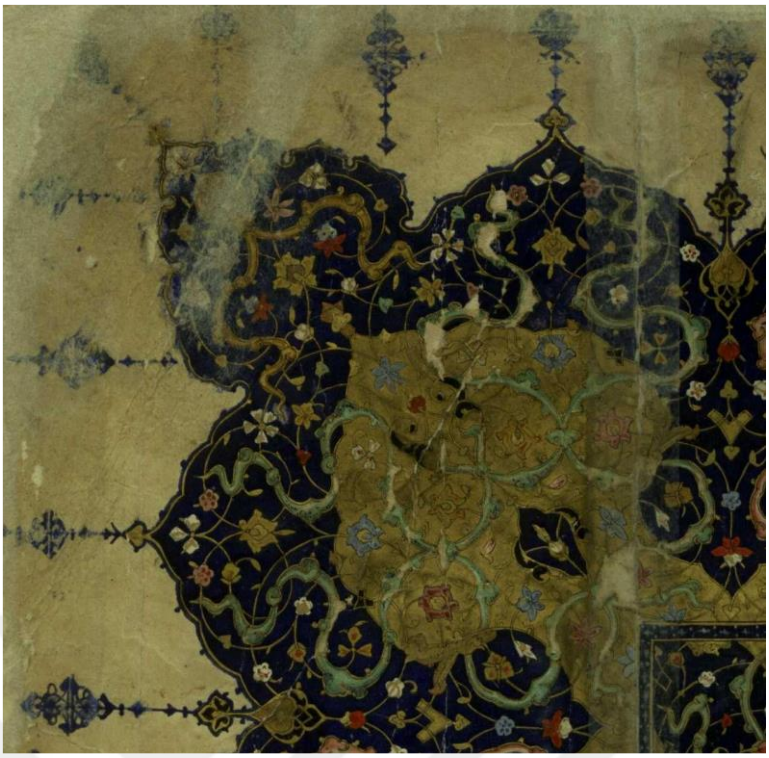

Resim 17. V.6, Serlevha Dış Pervaz Pafta.

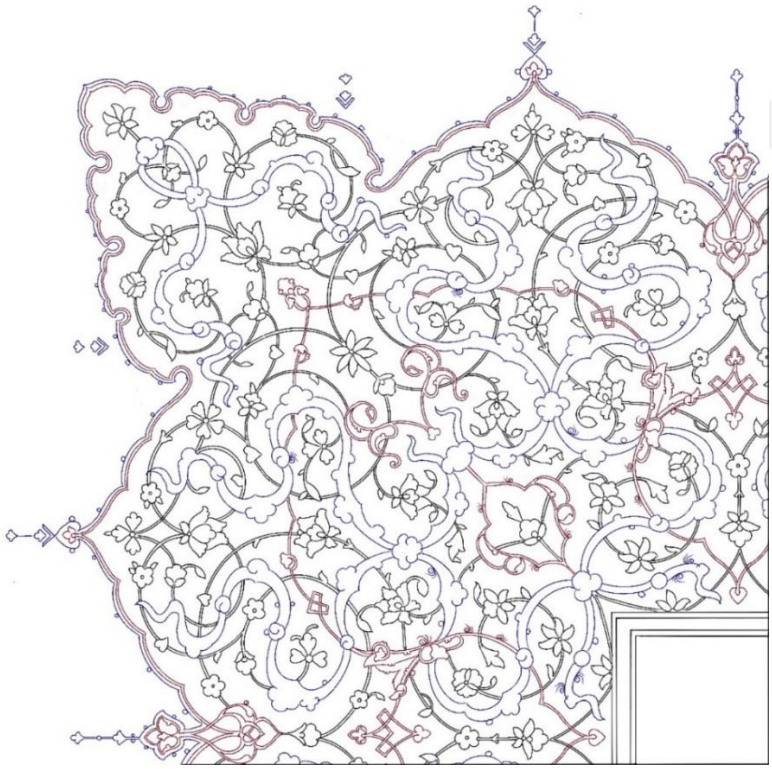

Şekil 17. V.6 Serlevha Dış Pervaz Pafta. Dijital Çizim.

Dış pervaz bezemelerinde yer alan dolantı bulut motifleri ½ plânda düzenlenmiştir. Serlevhada dolantı bulut motifleri Resim 17'de görüleceği üzere, altın, limonküfü, yavruağzı ile renklendirilmiş, aynı rengin tonları ile gölgelenmiştir. Kullanılan renklerde yer yer dökülmeler mevcuttur. Sarılma rûmiler ile oluşturulan paftaların dışında kalan alanda, zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Hatâyî grubu motifler beyaz, sülyen, açık mavi, limonküfü, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilmiş, yer yer aynı rengin tonları ve sülyen ile gölgelenmiştir.

Resim 18. V.6 Serlevha Dış Pervaz Köşe Pafta.

Şekil 18. V.6 Serlevha Dış Pervaz Köşe Pafta. Dijital Çizim.

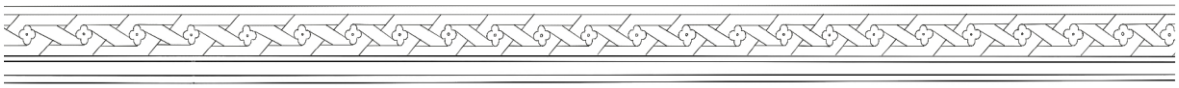
Serlevhanın dış pervaz bezemesi, Şekil 18'de yer alan dijital çizimde, dendanlı biçimde, tepelik formunda altın ve lacivert iplik ile çevrelenmiştir. Dendanların kesişme noktalarında altın ile tepelik ve ortabağ motifleri yer almakta olup zeminleri sıvama lacivert

ile doldurulmuştur. Dendanların üzeri, lacivert bubçuk ve çift tahrir tekniği ile işlenen, lacivert, zarif ince tığlar ile nihayetlendirilmiştir. Kağıt rengine geçişi sağlayarak zemin rengini yumuşatmak ve desende bütünlüğü sağlamak amacıyla iç kısımda kullanılan lacivert renk tığlarda da kullanılmıştır. Tasarımdaki incelik ve yoğunluk tığlarda kendinî sadeliğe bırakmıştır. Yıpranmadan dolayı tığlarda silinme ve dökülme mevcuttur.

Sayfanın iç kısmında; altın iplik, lacivert üzerine beyaz (+, -) ile ince arasuyu ve altın iplik ile klâsik zencerek kullanılmıştır. Resim 19'da görseli yer alan zencereğin ortasında dört yapraklı penç kullanılmıştır. Serlevhanın diğer bölümleri ile uyumlu bir şekilde pençlerde mavi, oksit sarı ve sülyen renkler kullanılmıştır.

Resim 19. V.6 Serlevha Zencerek.

Şekil 19. V.6 Serlevha Zencerek. Dijital Çizim.

4.3.3. Ünvan Sayfası

Resim 20. V.7a Ünvan Sayfası.

Varak No: 7a

Adı: Ünvan sayfası

Kullanılan teknik: Zer-ender-zer, zemini boyalı klâsik tezhip tekniği, , çift tahrir tekniği

Kullanılan motifler: Sarılma rûmi, dolantı ve ortabağ bulut, ortabağ, tepelik, hatâyî grubu motifler

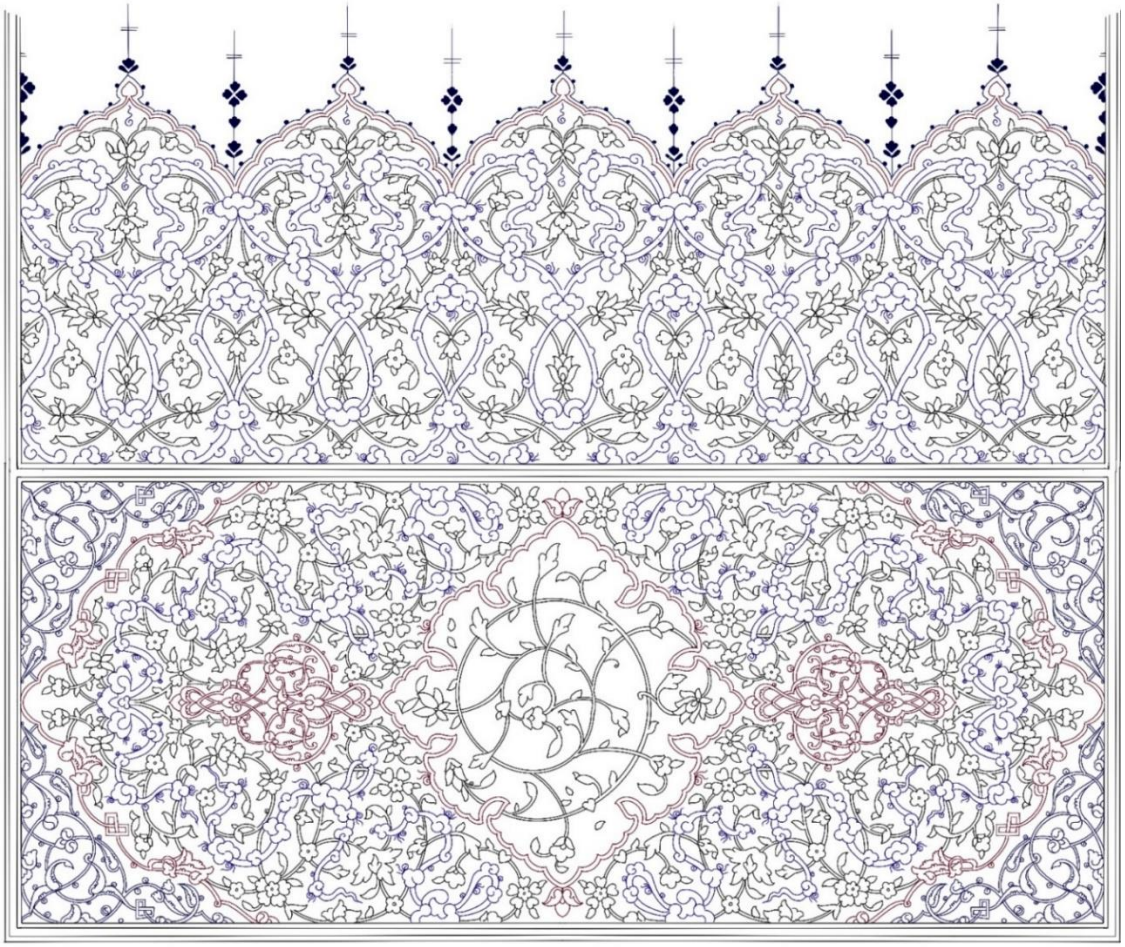
Kullanılan renkler: Altın, lacivert, beyaz, açık mavi, limonküfü, sülyen, oksit sarı ve yavruağzı

Genel Durumu: Kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, cetvelde ve yazı alanı tezyinatında özellikle yazı alanında kullanılan altın ve boyalarda dökülme ile tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri: Resim 20’da yer alan, v.7a’da dış pervaz ve dikdörtgen tezhip alanı olarak düzenlenmiştir. Dış pervaz tezyinatı 1/10 simetrik plânda, dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir.

Resim 21. V.7a Ünvan Sayfası.

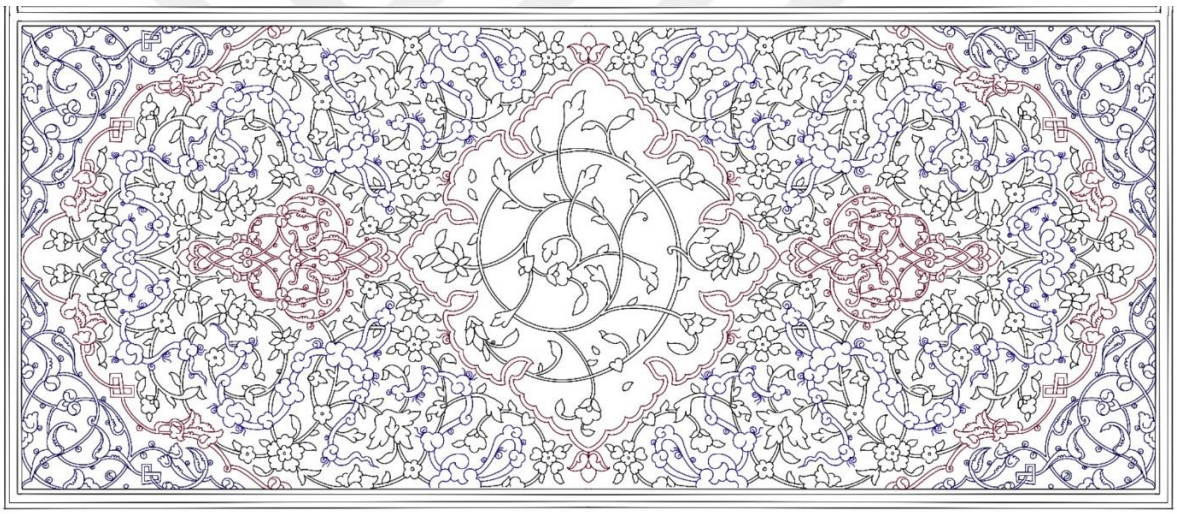

Şekil 20. V.7a Ünvan Sayfası. . Dijital Çizim.

Besmele ve Bakâra Sûresi'nin ilk ayetleri ile başlayan ünvan sayfasında sûre başlığının bulunduğu, dikdörtgen tezhip alanının Şekil 20'de görüldüğü üzere, iki satırlık yazı alanına yerleştirildiği görülmektedir. İçten dışa doğru incelendiğinde; yazı, dendanlı salbekli şemse formu içerisindedir. Yazı alanında dört satır halinde sûre başlığı bulunmaktadır. Yazı; lacivert zemin üzerine siyah ile tahrirli zer-mürekkep ile yazılmıştır. Şemse formunun içerisinde, yazı dışında kalan boşluklarda tek bir noktadan çıkan helezon üzerine yerleştirilen, hatâyî grubu motiflerle zemini boyalı klâsik tezyinat uygulanmıştır. Hatâyî grubu motiflerde açık mavi, limonküfü, sülyen, oksit sarı, beyaz ve yavruağzı renk kullanılmış olup aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Dallar altın ile işlenmiştir. Şemse formu altın iplik ile çevrelemektedir. Sûrebaşında yer alan şemse formunda salbekler, şemseye bitişik biçimde düzenlenmiştir. Salbekler ½ simetrik plânda altın sencide rûmi, sade rûmi, tepelik ve ortabağ ile oluşturulmuştur. Zeminleri lacivert ile doldurulmuştur.

Resim 22. V. 7a Ünvan Sayfası.

Şekil 21. V. 7a Ünvan Sayfası. Dijital Çizim.

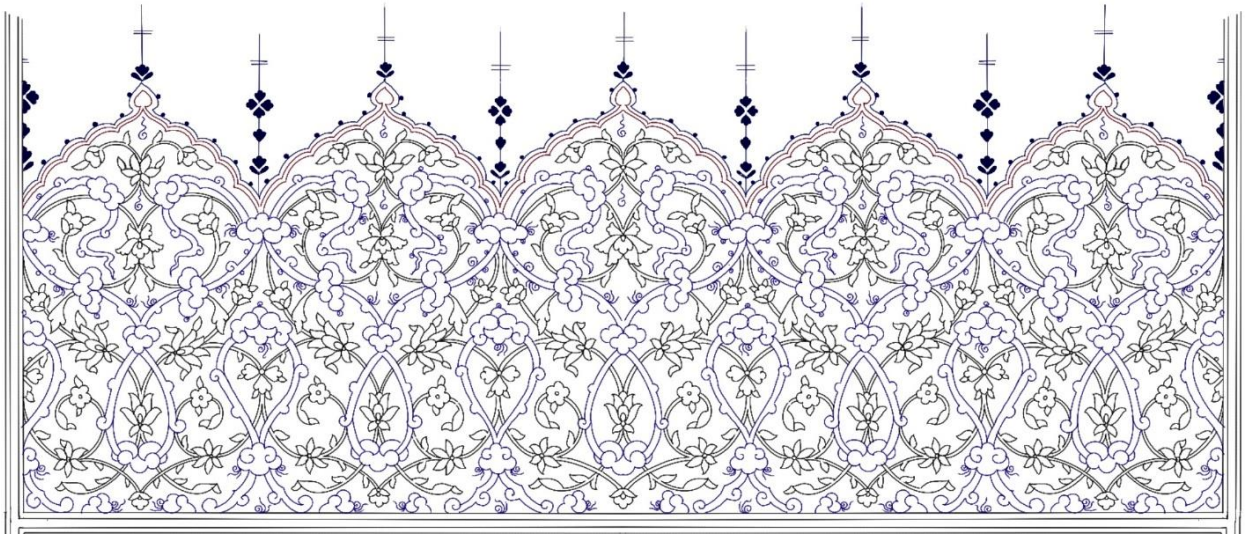
Şekil 21'de yer alan dijital çizimde, dikdörtgen tezhip alanında, altın ipliğe dayalı olarak köşelerde ¼ plânda sarılma rûmilerle pafta ayrımı yapılmıştır. Pafta ayrımında kullanılan sarılma rûmîler; ortaya işlenen saadet düğümü ile her iki tarafa doğru devam ederek altın iplikte bitirilmiştir. Sarılma rûmilerde iki renk altın kullanılmış olup zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Pafta içerisinde sade rûmi, ortabağ ve tepelik motifi altınla, içerisi lacivert ile renklendirilmiştir. Sarılma rûmîlerde kullanılan saadet düğümü pafta içerisinde sade rûmîlerde de kullanılmıştır.

Paftalar, salbek ve şemse formunun dışında kalan alanda, zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmış olup helezon üzerine sarılma rûmi, hatâyî grubu motifler ve serbest

biçimde dolantı ve ortabağ bulut motiflerinden oluşan desen yer almaktadır. Zemin sıvama altın olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Dolantı ve ortabağ bulut motifleri desen içerisinde ¼ plânda simetrik olarak yerleştirilmiştir. Lacivert ile renklendirilen bulut motifleri altın ve siyah ile tahrirlidir. Helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerden oluşan desende dallar altın ile; motifler ise yavruağzı, açık mavi, sülyen, beyaz, limonküfü ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Dal üzerine yerleştirilen üç boyutlu hissi uyandıran kıvrımlı ıtır yaprak motifi dikkat çekmektedir. Ayrıca uzun dallarda motif dağılımında dengeyi korumak için sapı kesen yapraklar kullanılmıştır. Dikdörtgen bezeme alanı altın iplik, lacivert üzerine beyaz (+, :) ile ince arasuyu ve altın iplik ile çevrelenmektedir.

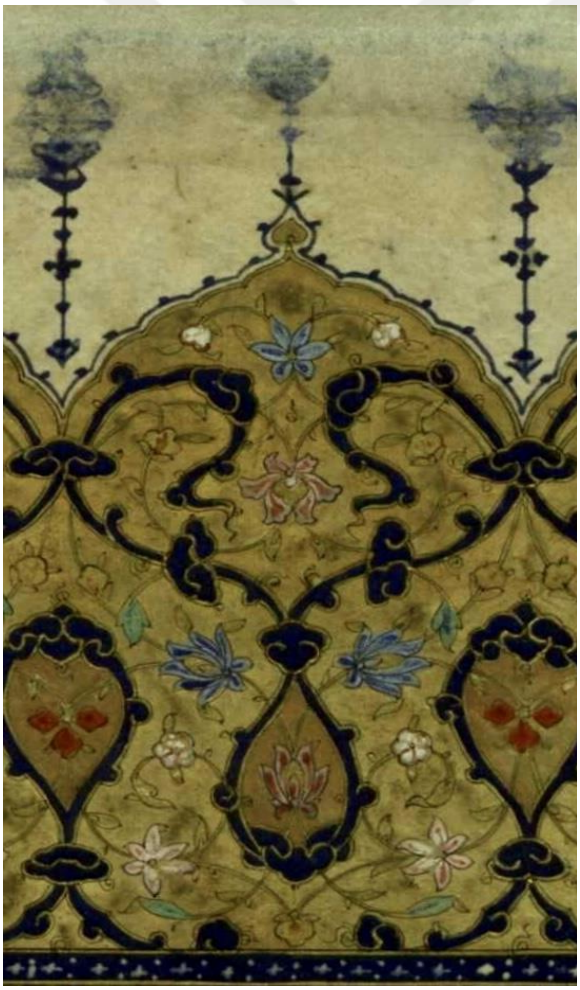
Resim 23. V. 7a Ünvan Sayfası Dış Pervaz.

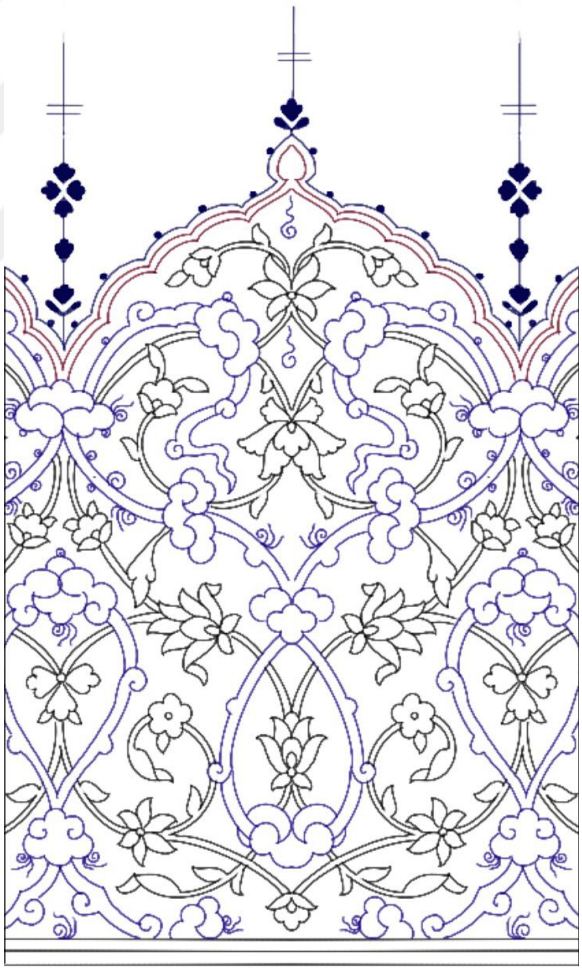
Şekil 22. V. 7a Ünvan Sayfası Dış Pervaz. Dijital Çizim.

Ünvan sayfasının dış pervazı; Şekil 22'de görüldüğü üzere, taç (iklil) biçiminde, ½ simetrik kompozisyon esasına göre düzenlenmiştir. Dış pervaz, sağa ve sola katlanarak yürüyen ulama kompozisyon tarzıyla çoğaltılarak tezyin edilmiştir.

Ünvan sayfasının dış pervaz bezemesinde iki yöne katlanabilen dolantı ve ortabağ bulut ile hatâyî grubu motiflerden oluşan simetrik desen bulunmaktadır. Zemin sıvama altın olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Dolantı ve ortabağ bulut motifleri ½ plânda düzenlenmiştir. Lacivert ile renklendirilen bulut motifleri altın ve siyah ile tahrirlidir. Ortabağ bulut motifinin içerisi farklı renk altın zemin ile renklendirilmiştir. Helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerden oluşan desende dallar altın ile; motifler ise yavruağzı, açık mavi, sülyen, beyaz, limonküfü ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır.

Resim 24. V. 7a Ünvan Sayfası Dış Pervaz Pafta.

Şekil 23. V. 7a Ünvan Sayfası Dış Pervaz Pafta. Dijital Çizim.

Ünvan sayfasının Şekil 23'de yer alan dış pervaz bezemesi dendanlı biçimde, tepelik formunda altın ve lacivert iplik ile çevrelenmiştir. Dendanların üzeri, lacivert bubçuk ve çift tahrir tekniği ile işlenen, lacivert, zarif ince tığlar ile nihayetlendirilmiştir. Kağıt rengine geçişi sağlayarak zemin rengini yumuşatmak ve desende bütünlüğü sağlamak amacıyla iç kısımda kullanılan lacivert renk tığlarda da kullanılmıştır. Tasarımdaki incelik ve yoğunluk tığlarda kendinî sadeliğe bırakmıştır. Yıpranmadan dolayı tığlarda silinme ve dağılma mevcuttur.

4.3.4. Sûrebaşı Tezhipleri

Mushafta bulunan sûrebaşlarının tamamı müzehhebtir. Bu bölümde Mushafta yer alan tezhipli sûrebaşlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Sûrebaşlarının yer yer iki satırlık yer yer bir satırlık yazı alanına yerleştiği görülmektedir. Sûre bilgileri tevkî ve sülüs hat üzeredir.

Resim 25. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü V.31a-V.31b.

Varak no : 31b

Adı : Sûrebaşı (Âl-i İmrân Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Ortabağ, tepelik, sencide rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 23'de yer alan, v.31b'de bulunan sûrebaşı tezhibinde dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Zeminde yer yer üç nokta ve tek nokta iğne perdahı uygulanmıştır. Yazı alanı altın ve siyah dendanlarla çevrilidir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Ortabağ motifi altınla, içerisi lacivert ile renklendirilmiştir. Kitabe alanından çıkan altın sencide rûmi paftaya bitişik biçimde düzenlenmiştir. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik, sülyen iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 26. Sûrebaşı Tezhibi (Âl-i İmrân Sûresi), v.31b.

Şekil 24. Sûrebaşı Tezhibi (Âl-i İmrân Sûresi), v.31b. Dijital Çizim.

Resim 27. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.45a-v.45b

Varak no : 45b

Adı : Sûrebaşı (Nisâ Sûresi)

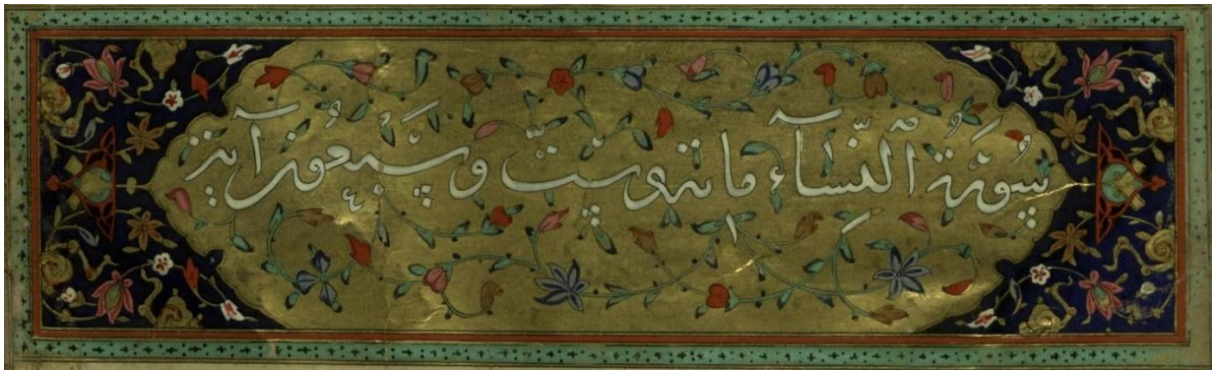
Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip

Motifler : Tepelik, dolantı ve yığma bulut, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

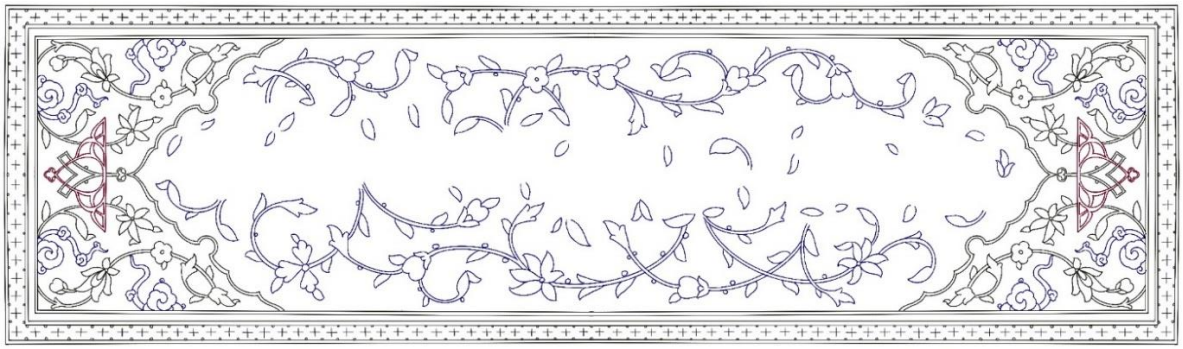
Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Kağıt yüzeyinde lekelenme, cetvelde kullanılan altının büyük bir kısmında dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 27'de yer alan, v.45b'de bulunan sûrebaşı tezhibinde dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın dendanlarla çevrilidir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın yığma ve dolantı bulut motifi yer almaktadır. Altın bulutlar kenarlarına çekilen siyah tahrir ile zeminden ayırt edilmiştir. Ayrıca; bulut motiflerinin gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür. Kitabe alanından çıkan kapalı form düğümün içerisi zer-en-der tekniği ile sıvama altınla doldurulmuştur. Tepelik motifi sülyenle, içerisi siyah ile renklendirilmiştir. Tepelik ve düğüm arasında kalan alan limonküfü ile renklendirilmiştir. Kitabe dışında kalan alanda zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Yapraktan çıkış yapan tek dal üzerine serbest kompozisyon esası ile yerleştirilen hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik, sülyen iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik limonküfü zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 28. Sûrebaşı Tezhibi (Nisâ Sûresi), v.45b.

Şekil 25. Sûrebaşı Tezhibi (Nisâ Sûresi), V.45b. Dijital Çizim.

Resim 29. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.61a-v.61b

Varak no : 61a

Adı : Sûrebaşı (Mâide Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

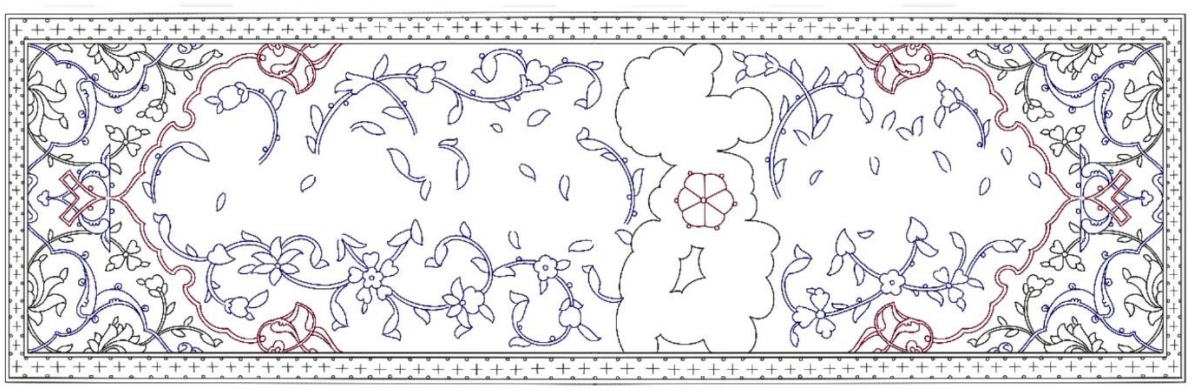
Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 29'da yer alan, v.61a'da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatları da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı alanının bir bölümü dendan ile ayrılmış ve kağıt zeminine yazı yazılmıştır. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı dendanlar ile ¼ simetrik paftaya ayrılmış olup dendanların her iki ucunda ipliğe bitişik ½ simetrik plânda tepelik rûmi bulunmaktadır. Tepelik motifi sülyenle, içerisi siyah ile renklendirilmiştir. Kitabe alanından çıkan kapalı form sülyen düğümün içerisi siyah ile, altın tepelik rûmi ve düğüm arasında kalan alan ise limonküfü ile renklendirilmiştir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form, yatay kenarda ½ simetrili tepelik ile tamamlanmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, açık mavi, beyaz, limonküfü ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin yer yer iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 30. Sûrebaşı Tezhibi (Mâide Sûresi), v.61a.

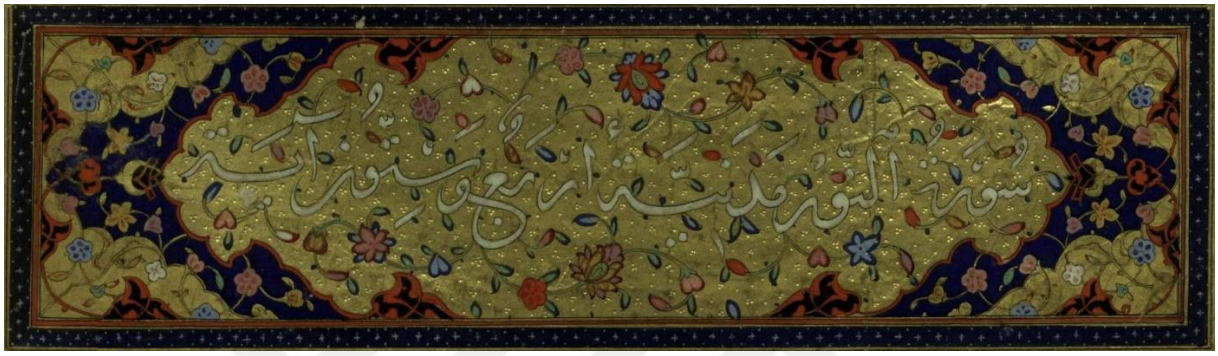

Şekil 26. Sûrebaşı Tezhibi (Mâide Sûresi), v.61a. Dijital Çizim.

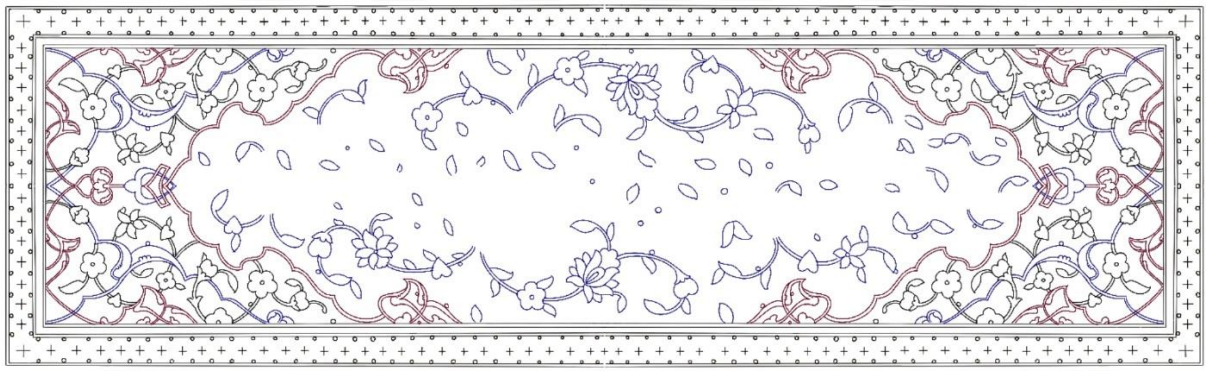
Şekil 26'da yer alan dijital çizimde, v.61a da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş iki adet sûrebaşı mevcuttur. V.135b ve v. 189a tezhiplerinin, kullanılan teknik, renk ve kompozisyon açısından benzer olduğu görülmüştür. Tezyinatlar incelendiğinde; her süre başı tezhibinin yazı alanı dendanlarının farklı olduğu dikkat çekmektedir. Resim 31'de yer alan, v.135b'de kullanılan tepelik ve ortabağ da farklılıkların olduğu görülmektedir. Resim 32'de yer alan, v. 189a tezyinatında ise tepelik yerine ortabağ kullanıldığı, ortabağdan çıkan altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili sülyen rûmi tepelik kullanıldığı, motiflerde ve renklendirmede yer yer farklılıkların olduğu görülmektedir.

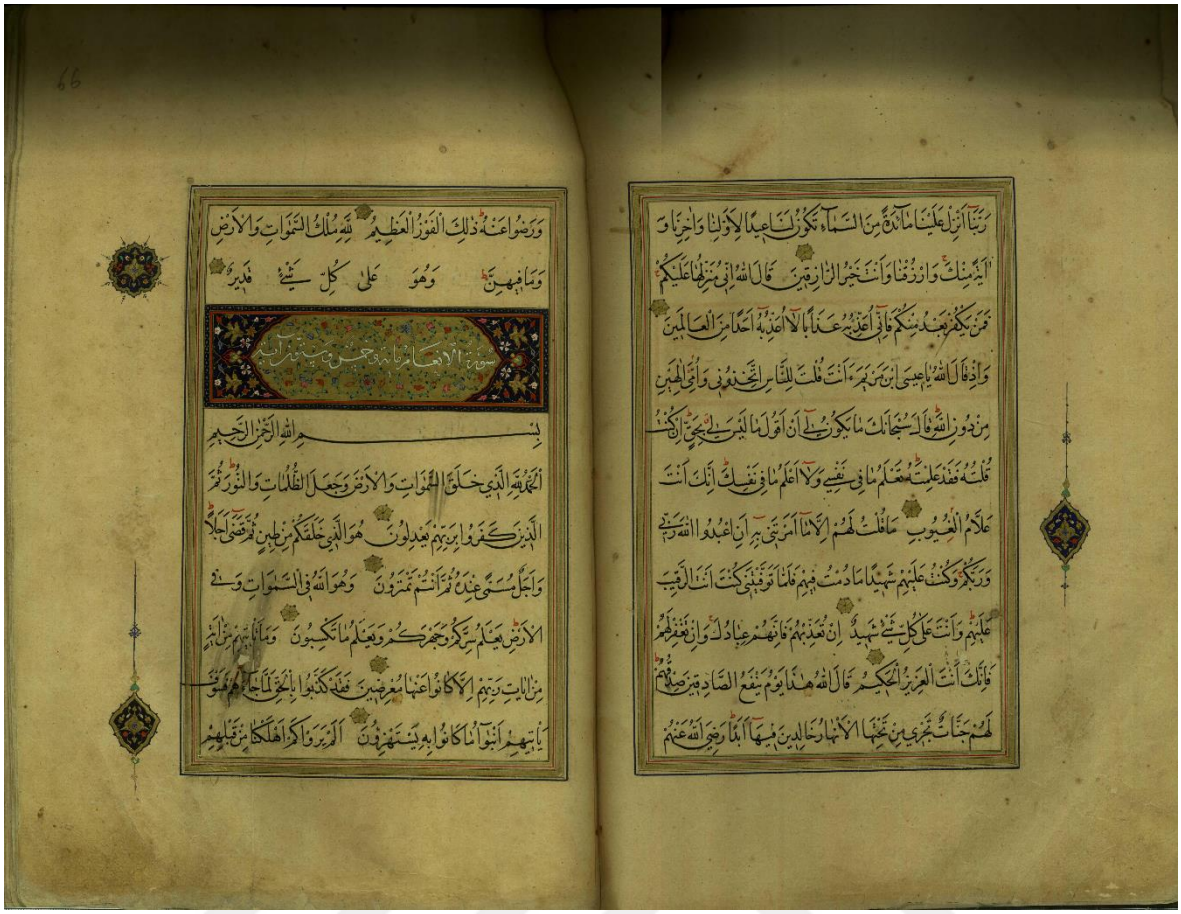
Resim 31. Sûrebaşı Tezhibi (Yûsuf Sûresi), v.135b.

Resim 32. Sûrebaşı Tezhibi (Nûr Sûresi), v.189a.

Şekil 27. Sûrebaşı Tezhibi (Nûr Sûresi), v.189a. Dijital Çizim.

Resim 33. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.72a-v.72b

Varak no : 72b

Adı : Sûrebaşı (Enâm Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip

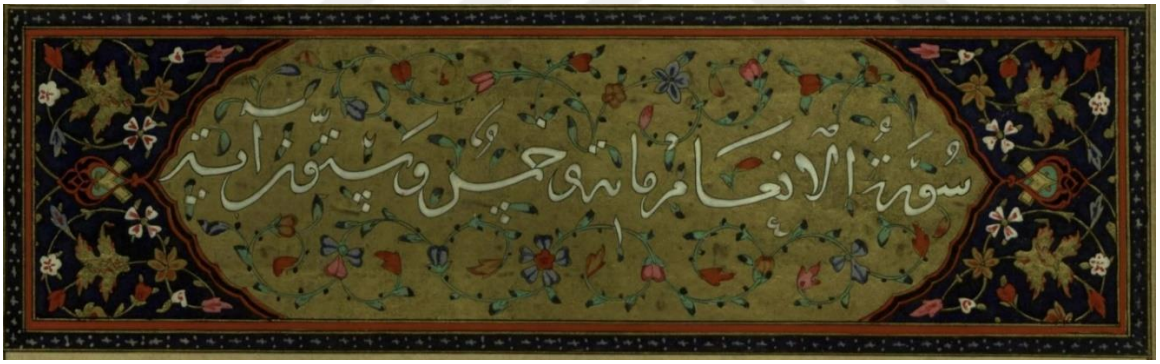
Motifler : Tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Kağıt yüzeyinde lekelenme, cetvelde kullanılan altında, yazı alanı ipliklerinde dökülme ve yazıda kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 33'de yer alan, v.72b'de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatları da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu

motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın dendanlarla çevrilidir. Tepelik motifi sülyenle, içerisi siyah ile renklendirilmiştir. Tepelikten ters yönde çıkan kapalı form düğümün içerisi zer-en-der tekniği ile sıvama altınla doldurulmuştur. Tepelik ve düğüm arasında kalan alan limonküfü ile renklendirilmiştir. Tepelik dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Yapraktan çıkış yapan iki dal üzerine serbest kompozisyon esası ile yerleştirilen hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Serbest dal üzerine yerleştirilen ıtır yaprağı dikkat çekmektedir. Altın ıtır yaprağı siyah tahrir ile zeminden ayırt edilmiştir. Ayrıca; ıtır yaprağının gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik, sülyen iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 34. Sûrebaşı Tezhibi (En'âm Sûresi), v.72b

Şekil 28. Sûrebaşı Tezhibi (En'âm Sûresi), v.72b. Dijital Çizim.

Şekil 28’de yer alan, v.72b de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş beş adet sûrebaşı mevcuttur. V. 299a, v.203b, v. 267b, v.279a ve v.305a tezhiplerinin renk, teknik ve paftalama bakımından benzer olduğu görülmüştür. Desen bakımından; Resim 35’de yer alan, v. 299a da aynı tepelik formunun farklı renklerle uygulandığı, Resim 36’de yer alan v.203b ve Resim 37’de yer alan v.267b de farklı tepelik formunun kullanıldığı, Resim 38’de yer alan v.279 a da ise tepelik kullanılmadığı görülmektedir. V.267b de yazı alanı dendanlar ile ¼ simetrik paftaya ayrılmış olup her iki ucunda ipliğe bitişik ½ simetrik plânda tepelik rûmi bulunmaktadır. Tepelik motifi sülyenle, içerisi siyah ile renklendirilmiştir. V.279a’da üç boyutlu hissi uyandıracak biçimde kıvrımlı ıtır yaprak motifi işlenmiştir. Resim 39’de yer alan, v.305a tezyinatında ise farklı tepelik formu kullanılmış olup sûrebaşlarının tek satırlık yazı alanına yerleştirildiği görülmektedir. Motiflerde ve renklerinde yer yer farklılıklar görülmektedir. Diğer sûrebaşı tezhipleri ile kıyaslandığında, bu sûrebaşı grubunda bulunan motifler daha iridir ve renklerde farklılıklar görülmektedir.

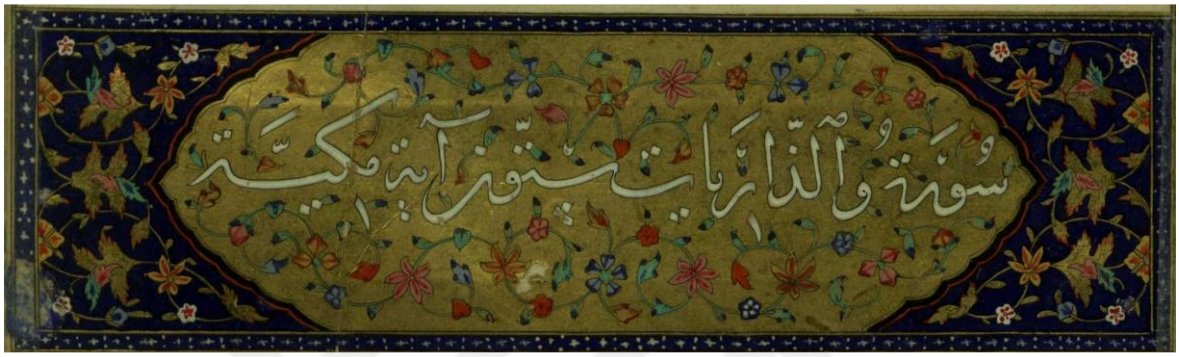
Resim 35. Sûrebaşı Tezhibi (Tekâbün Sûresi), v.299a

Resim 36. Sûrebaşı Tezhibi (Neml Sûresi), v.203b

Resim 37. Sûrebaşı Tezhibi (Câsiye Sûresi), v.267b

Resim 38. Sûrebaşı Tezhibi (Zâriyât Sûresi), v.279a

Resim 39. Sûrebaşı Tezhibi (Hâkka Sûresi), v.305a

Resim 40. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.85a-v.85b

Varak no : 85b

Adı : Sûrebaşı (A'râf Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, beyaz, mavi, yavruağzı, limonküfü, oksit sarı, sülyen

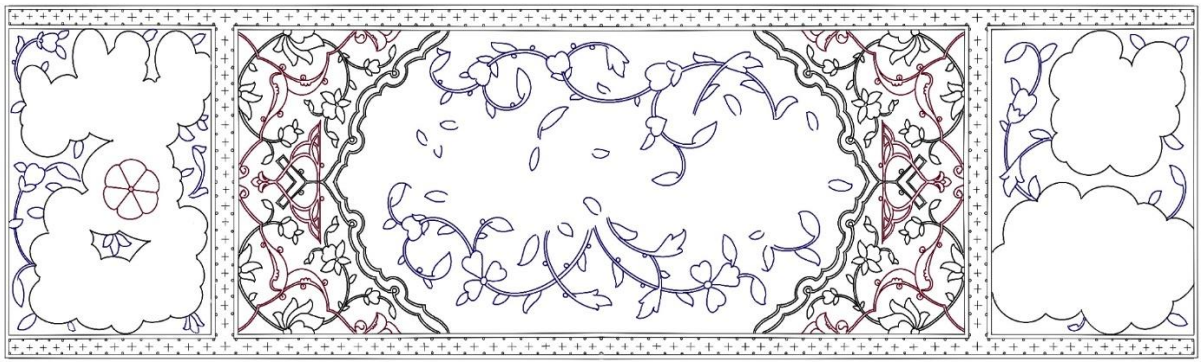
Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıtta lekelenme, cetvelde kullanılan altında dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 40'da yer alan, v.85b'de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş bir adet sûrebaşı tezyinatı da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu

motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı siyah ve altın dendanlar ile ¼ simetrik paftaya ayrılmış olup her iki ucunda ipliğe bitişik ½ simetrik plânda tepelik rûmi bulunmaktadır. Tepelik motifi sülyenle, içerisi siyah ile renklendirilmiştir. Kitabe alanından çıkan kapalı form düğümün içerisi altın ile, tepelik rûmi ve düğüm arasında kalan alan ise limonküfü ile renklendirilmiştir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form tepelik ile tamamlanmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik, sülyen iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. Altın ipliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Dikdörtgen tezhip alanının her iki tarafında dikdörtgen yazı alanı bulunmaktadır. Yazı; dendan ile ayrılmış alanda kağıt zeminine yazılmıştır. Satır aralarında siyah (is) mürekkep ile tahrirlenmiş, sıvama altın ile doldurulmuş beyne’s-sütûr uygulanmıştır. Beyne’s-sütûrların üzerine tezyinat uygulanmıştır.

Resim 41. Sûrebaşı Tezhibi (A’râf Sûresi), v.85b.

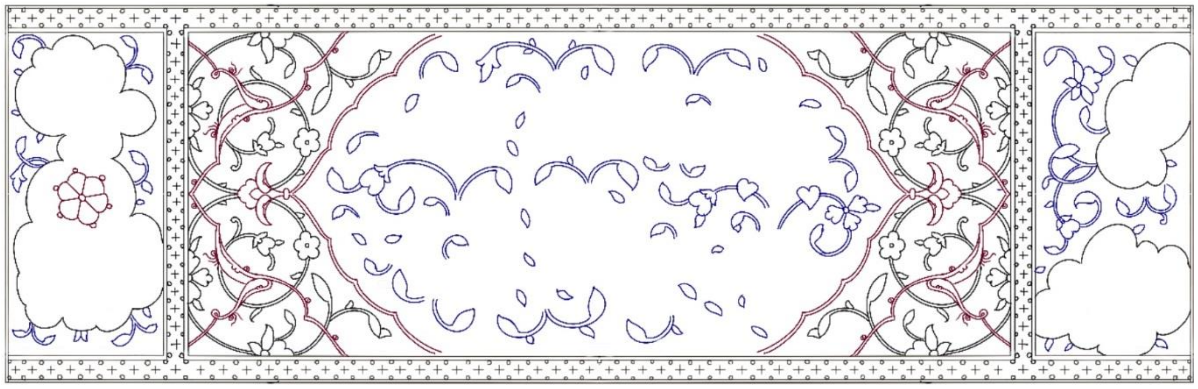

Şekil 29. Sûrebaşı Tezhibi (A'râf Sûresi), v.85b. Dijital Çizim.

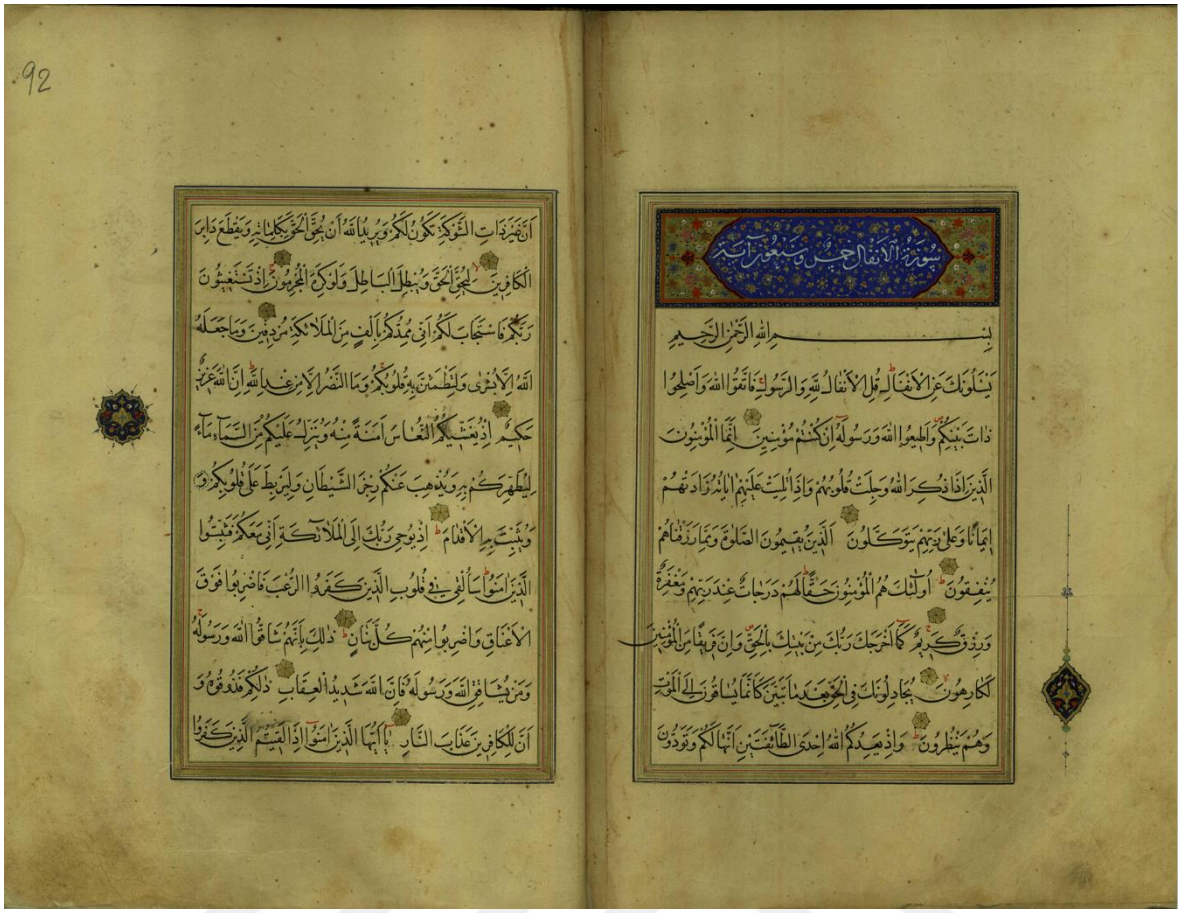
Şekil 29'da yer alan, v.85b sûrebaşı tezhibi ile benzer özellikler gösteren Resim 42'de yer alan, v.239a sûrebaşı bezemeşi desen, renk, teknik ve kompozisyon açısından benzerlik göstermektedir. V. 239a sûrebaşı tezhibinde farklı tepelik kullanılmıştır. Motif ve renklerinde yer yer farklılıklar bulunmaktadır.

Resim 42. Sûrebaşı Tezhibi (Sâffât Sûresi), v.239a.

Şekil 30. Sûrebaşı Tezhibi (Sâffât Sûresi), v.239a. Dijital Çizim.

Resim 43. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.99a-v.99b

Varak no : 99a

Adı : Sûrebaşı (Enfâl Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, çift tahrir

Motifler : Tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, beyaz, mavi, yavruağzı, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte yer yer kağıt yüzeyinde lekelenme, iplik ve cetvellerde dökülmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 43'de yer alan, v. 99a'da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatı da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini lacivert ile doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle

kıvrım dallardan oluşan desen yer almaktadır. Lacivert zemine çift tahrir tekniğinde altın hatâyî grubu motifler kullanılarak desen işlenmiştir. Çift tahrir desenlerin can noktası kırmızı, beyaz ve yeşil ile renklendirilmiştir. Yazı alanı sülyen ve siyah dendanlar ile ¼ simetrik paftaya ayrılmış olup her iki ucunda ipliğe bitişik tepelik rûmi bulunmaktadır. Tepelik motifi sülyenle, içerisi siyah ile renklendirilmiştir. Kitabe dışında kalan alanda zemini altın ile boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Yapraktan çıkış yapan iki dal üzerine serbest kompozisyon esası ile yerleştirilen hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 44. Sûrebaşı Tezhibi (Enfâl Sûresi), v.99a.

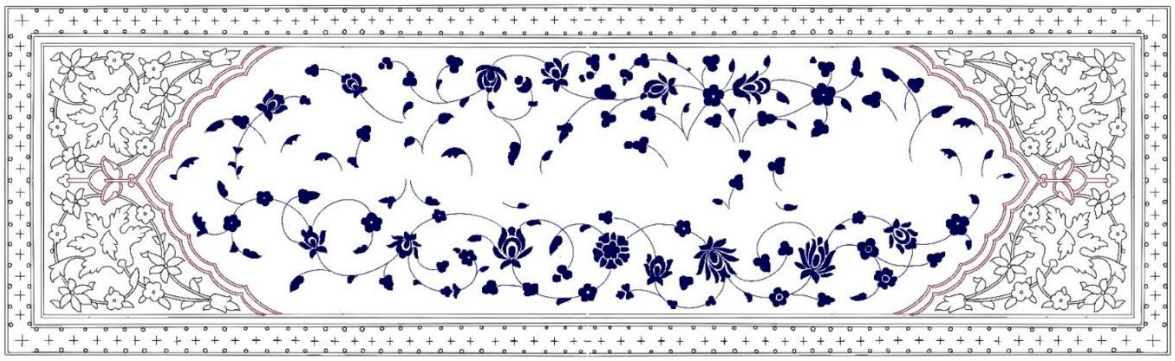
Şekil 31. Sûrebaşı Tezhibi (Enfâl Sûresi), v.99a. Dijital Çizim.

Varak 99a da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş beş adet sûrebaşı mevcuttur. Resim 45'de yer alan v.139a, Resim 46'de yer alan v.282a, Resim 47'de yer alan v. 283b., Resim 48'de yer alan v.284a ve Resim 49'da yer alan v.308b tezhiplerinin kullanılan renk ve motif bakımından benzer olduğu görülmüştür. V.130a da limonküfü arasuyu uygulanmış ve serbest dal üzerine yerleştirilen üç boyutlu hissi uyandıracak biçimde kıvrımlı ıtır yaprak motifi işlenmiştir. 282a da yazı dışında kalan boşluklarda sürgit

helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerden oluşan desen yer almaktadır. Ayrıca; lacivert zemine çift tahrir tekniği yerine zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. V.282a ve v. 283b. de kitabe dışında kalan alanda kıvrımlı ıtır yaprağı ve hatâyîden oluşan motif işlenmiştir. V.284a ve v.308b tezhiplerinin yazı alanı; dendanlar ile ¼ simetrik paftaya ayrılmış olup her iki ucunda ipliğe bitişik ½ simetrik plânda tepelik rûmi bulunmaktadır. Tepelik motifi sülyenle, içerisi siyah ile renklendirilmiştir. Ayrıca v. 308b de üç boyutlu hissi uyandıracak biçimde kıvrımlı ıtır yaprak motifi işlenmiştir. Sürbaşı tezyinatının genelinde aynı renk ve motifler kullanılmış ancak yer yer motif ve renklerin kullanıldığı yerlerde değişiklik yapıldığı görülmektedir. Diğer sûrebaşı tezhipleri ile kıyaslandığında, bu sûrebaşı grubunda bulunan motifler daha iri ve renklerde farklılıklar görülmektedir.

Resim 45. Sûrebaşı Tezhibi (Ra'd Sûresi), v.139a.

Şekil 32. Sûrebaşı Tezhibi (Ra'd Sûresi), v.139a. Dijital Çizim.

Resim 46. Sûrebaşı Tezhibi (Necm Sûresi), v.282a

Resim 47. Sûrebaşı Tezhibi (Kamer Sûresi), v.283b

Resim 48. Sûrebaşı Tezhibi (Kalem Sûresi), v.304a

Resim 49. Sûrebaşı Tezhibi (Cin Sûresi), v.308b

Resim 50. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.104a-v.104b

Varak no : 104a

Adı : Sûrebaşı (Tevbe Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip

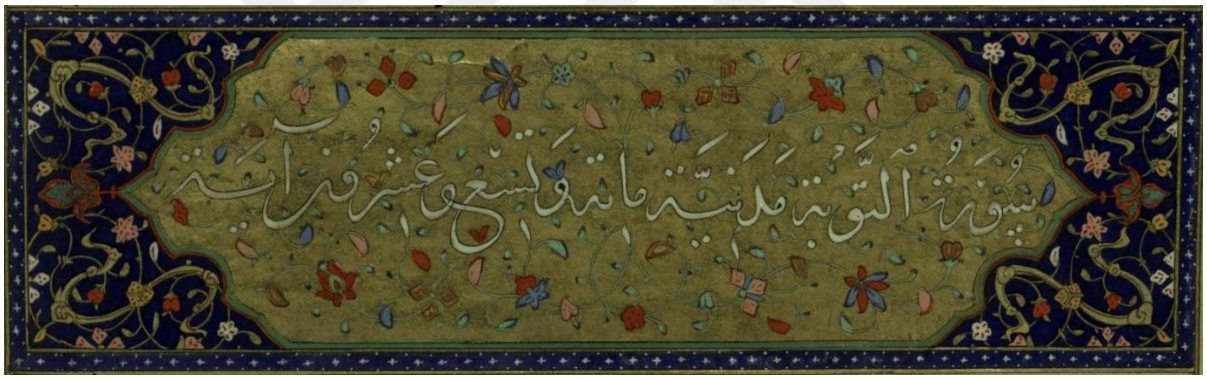
Motifler : Tepelik, dolantı bulut, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

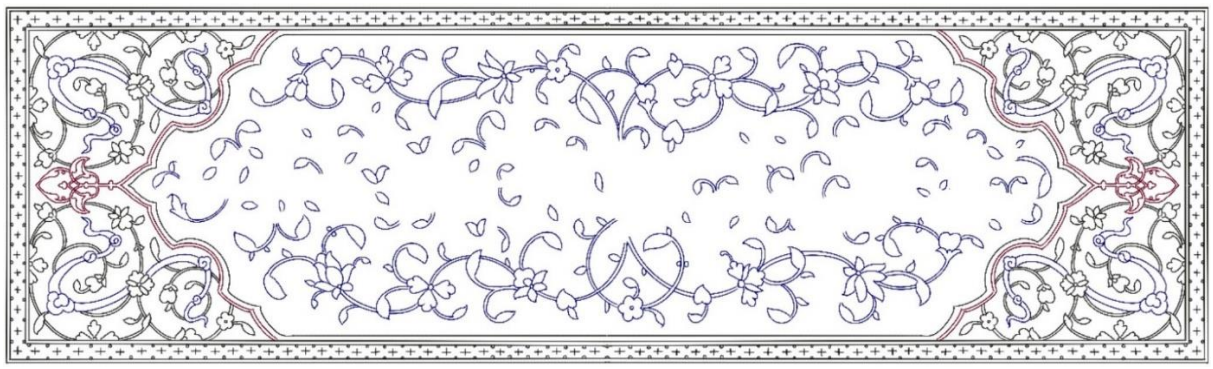
Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olup kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme ile cetvel ve ipliklerde dökülmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 50'de yer alan, v. 104a'da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatı da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine

yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Hatâyî grubu motiflerin iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Yazı alanı limonküfü ve sülyen dendanlarla çevrilidir. Kitabenin iki ucunda tepelik işlenmiştir. Tepelik motifi sülyenle, içerisi limonküfü ile renklendirilmiştir. Kitabe dışında kalan alanda zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Yazı alanının dışında serbest dolantı bulut motifi yer almaktadır. Bulut motifleri altınla renklendirilip siyahla tahrirlenmiştir. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik limonküfü zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 51. Sûrebaşı Tezhibi (Tevbe Sûresi), v.104a.

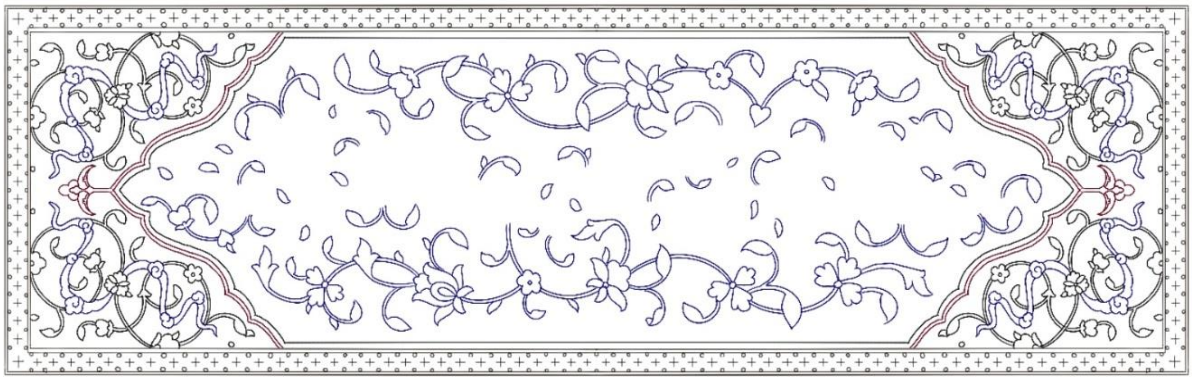
Şekil 33. Sûrebaşı Tezhibi (Tevbe Sûresi), v.104a. Dijital Çizim.

Şekil 33'de dijital çizimi yer alan, v.104a da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş beş adet sûrebaşı mevcuttur. Resim 52'de yer alan v.250b, Resim 53'de yer alan v.269a, Resim 54'de yer alan v.285a., Resim 55'de yer alan v.287a ve Resim 56'de yer alan

v.301b tezhiplerinin, kullanılan teknik, renk, kompozisyon ve paftalama açısından benzer olduğu görülmüştür. Tezyinatlar incelendiğinde; her sürebaşı tezhibinin yazı alanı dendanlarının farklı olduğu dikkat çekmektedir. Bulut motifinin formun da farklılıklar görülmektedir. V.250b'de kullanılan tepelik formu farklıdır. V. 169a tezyinatında ise tepelik kullanılmamıştır. Yazı alanında; dendan ile ayrılmış alanda kağıt zeminine yazılan yazı bulunmaktadır. V. 285a da kitabe ucunda bulunan altın tepelikten çıkan ve altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın ortabağ rûmi ile kapalı form pafta ayrımı yapılmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. V.287a da kullanılan tepelik formu da farklıdır. V.301b de aynı tepelik farklı renklerle işlenmiştir. Ayrıca; zeminde yer yer üç nokta ve tek nokta iğne perdahı uygulanmıştır. Motiflerde ve renklendirmede yer yer farklılıkların olduğu görülmektedir.

Resim 52. Sûrebaşı Tezhibi (Mü'min Sûresi), v.250b.

Şekil 34. Sûrebaşı Tezhibi (Mü'min Sûresi), v.250b. Dijital Çizim.

Resim 53. Sûrebaşı Tezhibi (Ahkâf Sûresi), v.269a

Resim 54. Sûrebaşı Tezhibi (Rahmân Sûresi), v.285a

Resim 55. Sûrebaşı Tezhibi (Vâkıa Sûresi), v.287a

Resim 56. Sûrebaşı Tezhibi (Tahrim Sûresi), v.301b

Resim 57. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.121a-v.121b

Varak no : 121b

Adı : Sûrebaşı (Yûnus Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Ortabağ, tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, iplik ve cetvellerde dökülmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 57'de yer alan, v.121b'de bulunan sûrebaşı tezhibinde dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır.

Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, beyaz, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Zeminde yer yer üç nokta ve tek nokta iğne perdahı uygulanmıştır. Yazı alanı altın ve siyah dendanlarla çevrilidir. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde altın rûmi kapalı form oluşturulmuş, içleri sıvama altın ile doldurulmuştur. Ortabağ motifi limonküfü ile, içerisi ise sıvama altın ile renklendirilmiştir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form tepelik ile tamamlanmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 58. Sûrebaşı Tezhibi (Yûnus Sûrebaşı), v.121b.

Şekil 35. Sûrebaşı Tezhibi (Yûnus Sûrebaşı), v.121b. Dijital Çizim.

Resim 59. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.128a-v.128b

Varak no : 128b

Adı : Sûrebaşı (Hûd Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

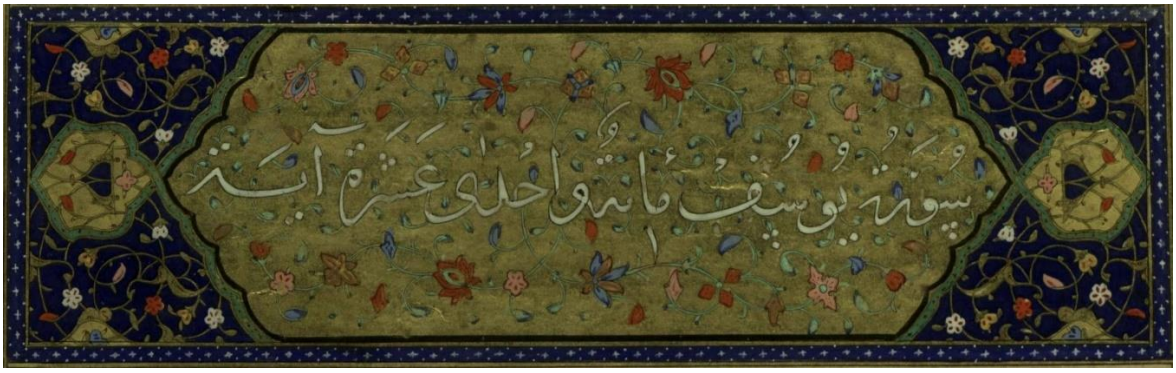
Motifler : Ortabağ, tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

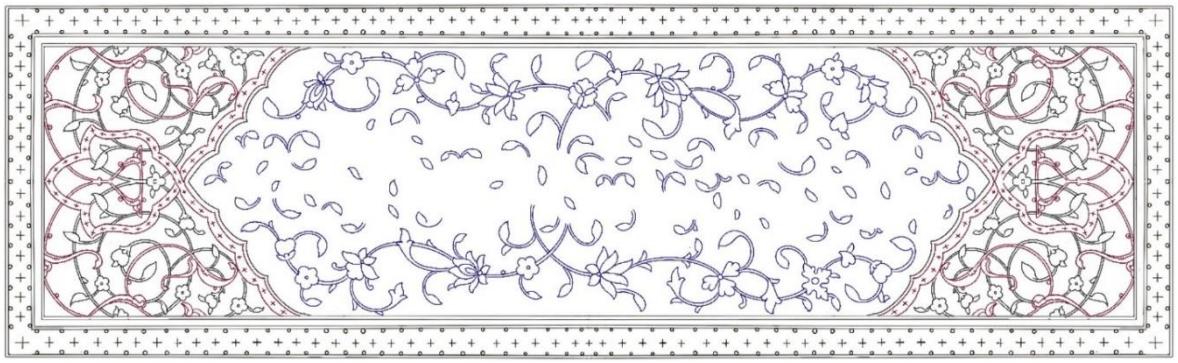
Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme ve dökülmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 59'da yer alan, v.128b'de bulunan sûrebaşı tezhibinde dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır.

Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, beyaz, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın ve siyah dendanlar ile ince arasuyu ile çevrilidir. İpliğe bitişik limonküfü zeminli ince arasuyun üzerine siyah ile (+, -) uygulanmıştır. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde arasuya bağlı dendanlı kapalı form oluşturulmuş ve içi sıvama altın ile doldurulmuştur. Kapalı formun içinde altın ortabağ motifi işlenmiştir. Ortabağ motifinin içi lacivertle renklendirilmiştir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu sûrebaşında bulunan desen kompozisyon itibariyle diğer Sûrebaşlarında uygulanmamıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 60. Sûrebaşı Tezhibi (Hûd Sûresi), v.128b.

Şekil 36. Sûrebaşı Tezhibi (Hûd Sûresi), v.128b. Dijital Çizim.

Resim 61. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.143a-v.143b

Varak no : 143b

Adı : Sûrebaşı (İbrâhîm Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

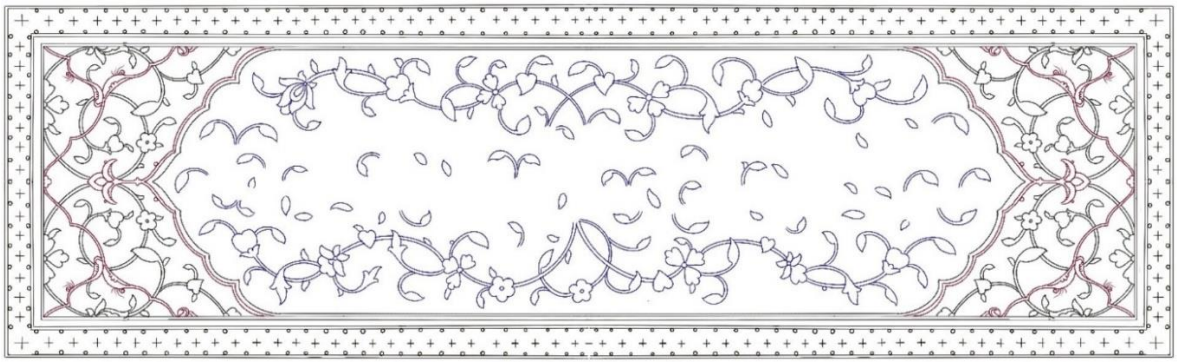
Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 61'de yer alan, v.143b'de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatı da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, beyaz, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı limonküfü ve sülyen dendanlarla çevrilidir. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde sülyen rûmi tepelik motifi işlenmiştir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form tepelik ile tamamlanmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Ayrıca; rûmi motiflerinin gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 62. Sûrebaşı Tezhibi (İbrâhîm Sûresi), v.143a.

Şekil 37. Sûrebaşı Tezhibi (İbrâhîm Sûresi), v.143a. Dijital Çizim.

Şekil 38'de dijital çizimi yer alan, v. 143a da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş ondokuz adet sûrebaşı mevcuttur. Bu sûrebaşı tezhiplerinin, kullanılan teknik ve renk açısından benzer olduğu görülmüştür. Tezyinatlar incelendiğinde; her süre başı tezhibinin yazı alanı dendanlarının farklı olduğu dikkat çekmektedir. Resim 63'de yer alan v.296b'de kullanılan tepelik formu, yazı alanı dendanları ve paftalama benzerdir. Resim 64'de yer alan v. 280b ve Resim 65'de yer alan v.321a tezyinatında farklı tepelik formu kullanılmıştır. 321a yazı alanında; dendan ile ayrılmış alanda kağıt zeminine yazılan yazı bulunmaktadır. Resim 66'de yer alan v. 243a, Resim 67'de yer alan v.246a, Resim 68'de yer alan v.262a ve Resim 69'da yer alan v.293a da kitabe ucunda küçük bir tepelik işlenmiş olup yazı alanının dışında, altın ipliğe dayalı biçimde oluşturulan kapalı formu tamamlayan tepelik de farklı formlar kullanılmıştır. Resim 68'de yer alan v.262a de farklı tepelik formu kullanılmıştır. Yazı alanının dışında, altın ipliğe dayalı biçimde oluşturulan kapalı formu tamamlayan tepelik yerine ortabağ motifi işlenmiştir. Resim 70'de yer alan v.166b, Resim 71'de yer alan v.185a, Resim 72'de yer alan v.194b ve Resim 73'de yer alan v.213b tezyinatında farklı tepelik formları kullanılmıştır. Ayrıca; yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili kapalı formun pafta ayrımında yalın rûmi yerine sarılma rûmi motifi işlenmiştir. V. 243a, 262a, 194b ve 213b tezyinatında yazı alanında; dendan ile ayrılmış alanda kağıt zeminine yazılan yazı bulunmaktadır. Resim 74'de yer alan v.198a ve Resim 75'de yer alan v.208a tezyinatında, farklı tepelik formu kullanılmıştır. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili oluşturulan kapalı formun devamında altın ipliğe dayalı ikinci rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form tepelik ile tamamlanmıştır. Resim 76'de yer alan v.307 b, Resim 77'de yer alan v. v.271b ve Resim 78'de yer alan v.312b tezyinatında farklı tepelik formu kullanılmıştır. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili oluşturulan kapalı formun dışında altın ipliğe dayalı ½ simetrili ortabağ işlenmiştir. Resim 79'da yer alan v.320a, Resim 80'de yer alan v.300a ve Resim 81'de yer alan v.317b tezyinatında ise farklı tepelik formları kullanılmış olup

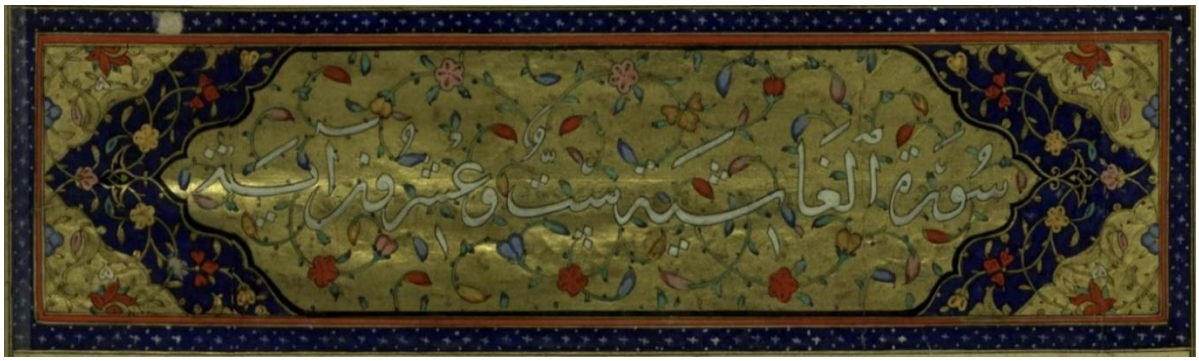
sûrebaşlarının tek satırlık yazı alanına yerleştirildiği görülmektedir. Motiflerde ve renklendirmede yer yer farklılıkların olduğu görülmektedir.

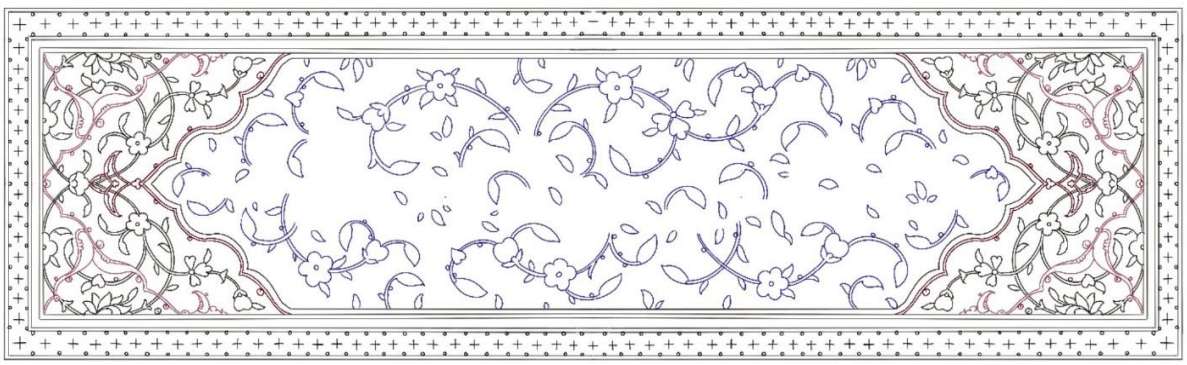
Resim 63. Sûrebaşı Tezhibi (Saff Sûresi), v.296b

Resim 64. Sûrebaşı Tezhibi (Tur Sûresi), v.280b

Resim 65. Sûrebaşı Tezhibi (Gâşiye Sûresi), v.321a.

Şekil 38. Sûrebaşı Tezhibi (Gâşiye Sûresi), v.321a. Dijital Çizim.

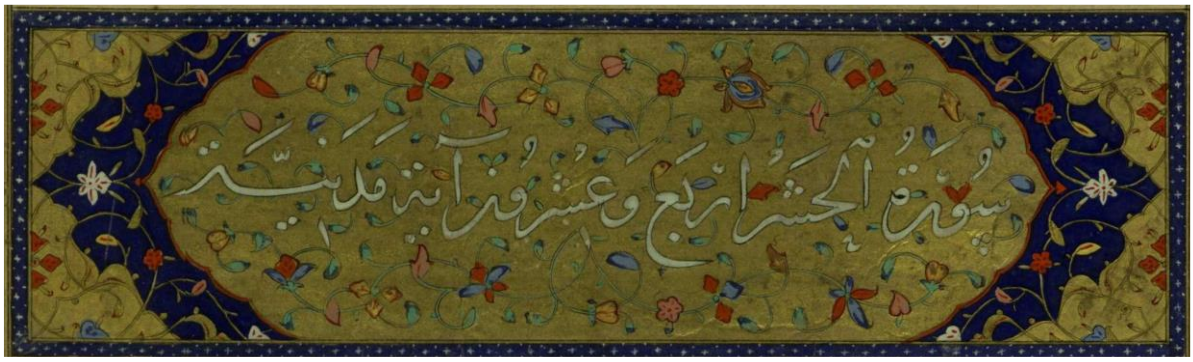
Resim 66. Sûrebaşı Tezhibi (Sâd Sûresi), v.243a

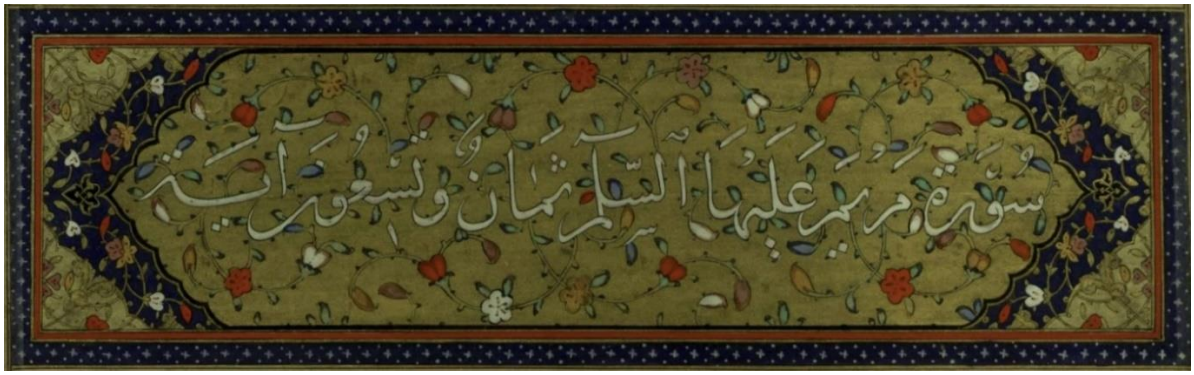
Resim 67. Sûrebaşı Tezhibi (Zümer Sûresi), v.246a

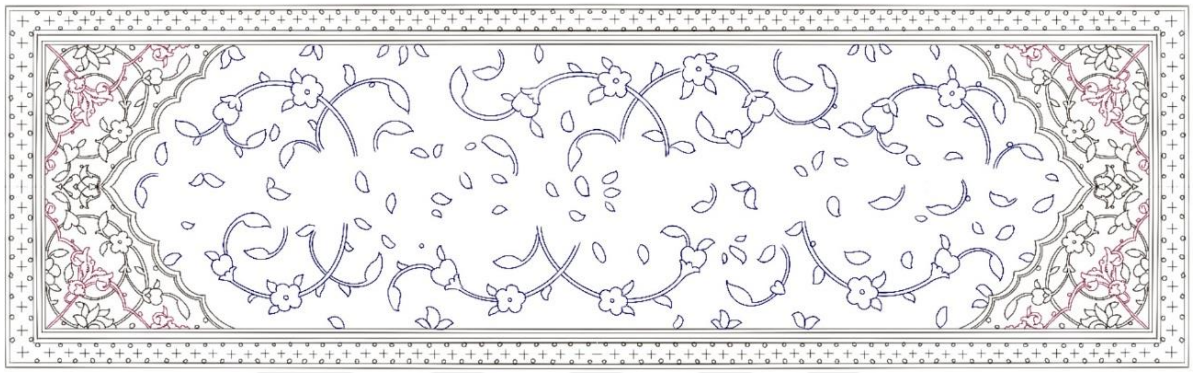
Resim 68. Sûrebaşı Tezhibi (Zuhruf Sûresi), v.262a

Resim 69. Sûrebaşı Tezhibi (Hâşr Sûresi), v.293a

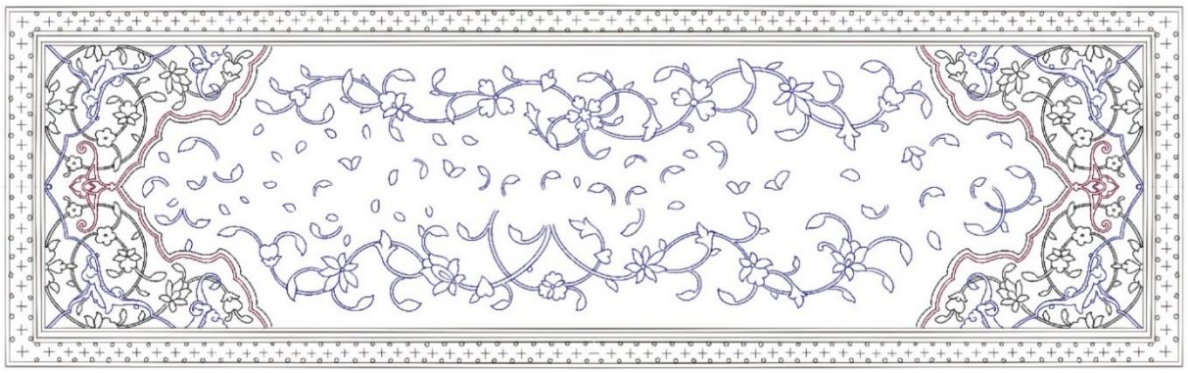
Resim 70. Sûrebaşı Tezhibi (Meryem Sûresi), v.166b.

Şekil 39. Sûrebaşı Tezhibi (Meryem Sûresi), v.166b. Dijital Çizim.

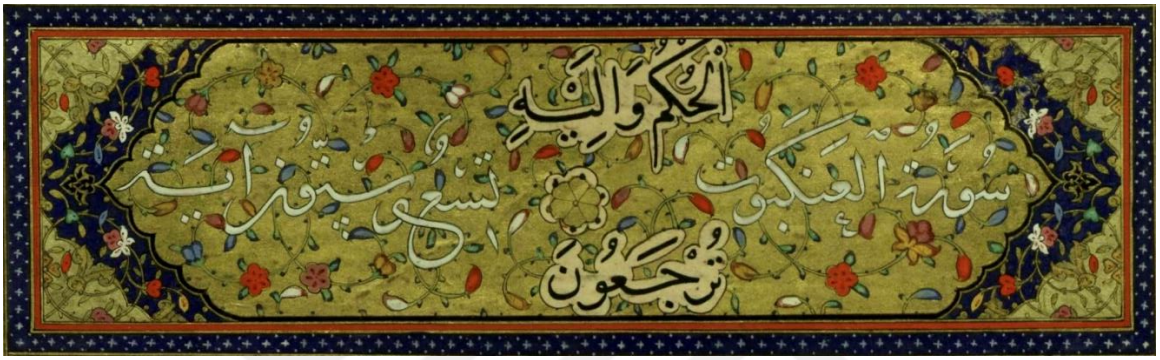
Resim 71. Sûrebaşı Tezhibi (Mü'minûn Sûresi), v.185a.

Şekil 40. Sûrebaşı Tezhibi (Mü'minûn Sûresi), v.185a. Dijital Çizim.

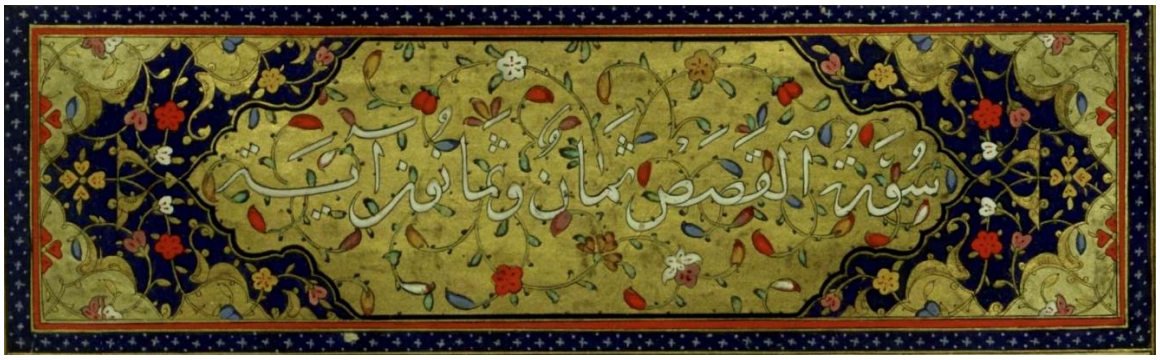
Resim 72. Sûrebaşı Tezhibi (Furkân Sûresi), v.194b

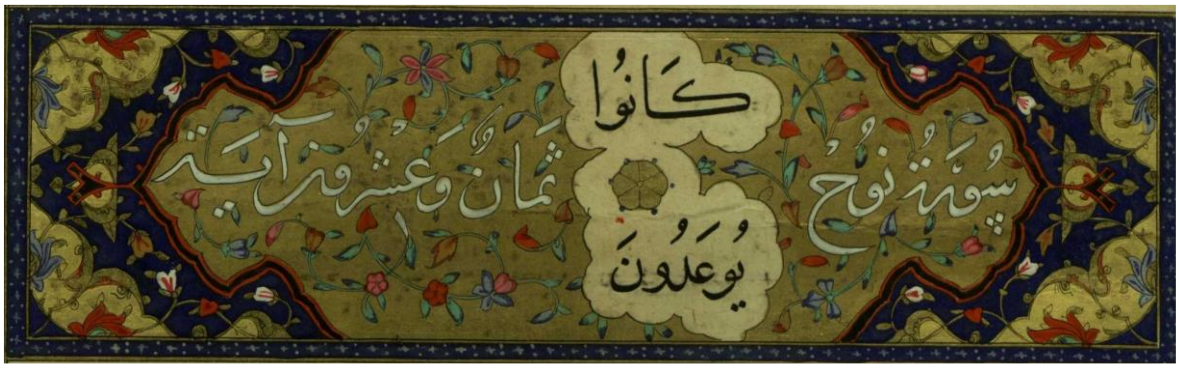
Resim 73. Sûrebaşı Tezhibi (Ankebut Sûresi), v.213b

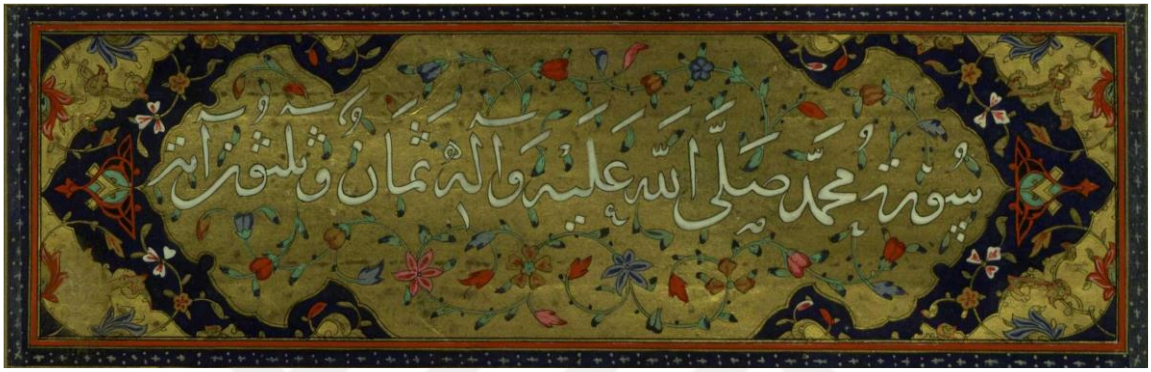
Resim 74. Sûrebaşı Tezhibi (Şuarâ Sûresi), v.198a

Resim 75. Sûrebaşı Tezhibi (Kasas Sûresi), v.208a

Resim 76. Sûrebaşı Tezhibi (Nuh Sûresi), v.307b

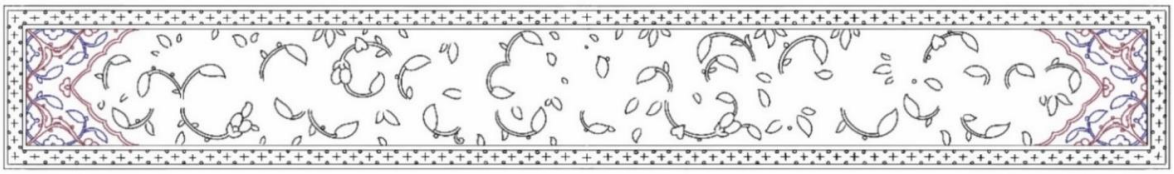
Resim 77. Sûrebaşı Tezhibi (Muhammed Sûresi), v.271b

Resim 78. Sûrebaşı Tezhibi (İnsân Sûresi), v.312b

Resim 79. Sûrebaşı Tezhibi (Tarık Sûresi), v.320a.

Şekil 41. Sûrebaşı Tezhibi (Tarık Sûresi), v.320a. Dijital Çizim.

Resim 80. Sûrebaşı Tezhibi (Talâk Sûresi), v.300a

Resim 81. Sûrebaşı Tezhibi (İntitâr Sûresi), v.317b

Resim 82. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.146a-v.146b

Varak no : 146b

Adı : Sûrebaşı (Hicr Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Ortabağ, tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

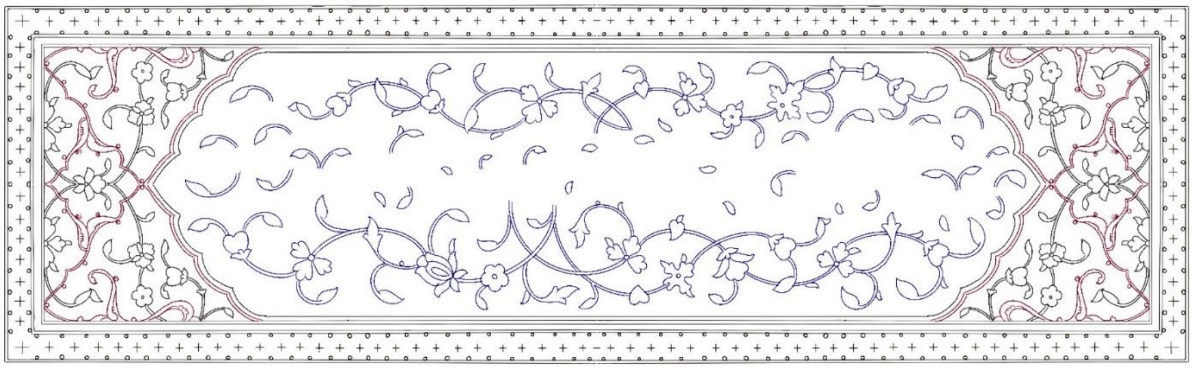
Renkler : Altın, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme ve dökülmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 82'de yer alan, v.146b'de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatı da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, beyaz, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî in iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın ve limonküfü dendanlarla çevrilidir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde, köşelerden çıkan ve kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde sonlandırılan altın rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. ½ simetrik plânlı olarak altın ipliğe bitişik ortabağ ve tepelik motifleri yer almaktadır. Ayrıca; rûmi motiflerinin gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 83. Sûrebaşı Tezhibi (Hicr Sûresi), v.146b.

Şekil 42. Sûrebaşı Tezhibi (Hicr Sûresi), v.146b. Dijital Çizim.

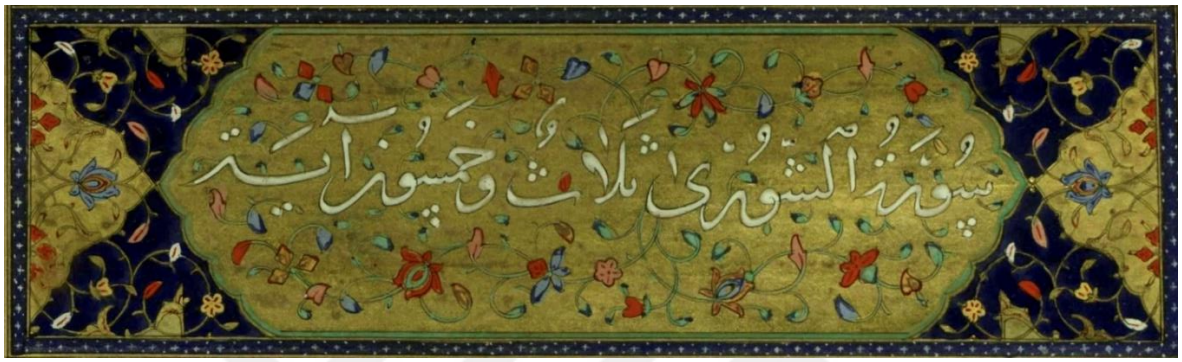
Şekil 42'de dijital çizimi yer alan, v.146b de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş dört adet sûrebaşı mevcuttur. Bu sûrebaşı tezhiplerinin, kullanılan teknik ve renk açısından benzer olduğu görülmüştür. Tezyinatlar incelendiğinde; her süre başı tezhibinin yazı alanı dendanlarının benzer olduğu dikkat çekmektedir. Resim 84'de yer alan v.236a ve Resim 85'de yer alan v.258b'de kullanılan tepelik, ortabağ formu, yazı alanı dendanları ve paftalama benzerdir. Resim 86'da yer alan v. 265b tezyinatında farklı tepelik formu kullanılmış olup renklendirme de farklı yapılmıştır. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde kapalı form pafta ayrımında köşelerden çıkan rûmi yerine ortadan çıkan rûmi işlenmiştir. Hatâyî motiflerinin daha iri boyandığı dikkati çekmektedir. Resim 87'de yer alan v.325b tezyinatında ise farklı tepelik formu kullanılmış olup sûrebaşının tek satırlık yazı alanına yerleştirildiği görülmektedir. Motiflerde ve renklendirmede yer yer farklılıkların olduğu görülmektedir

Resim 84. Sûrebaşı Tezhibi (Yâsin Sûresi), v.236a

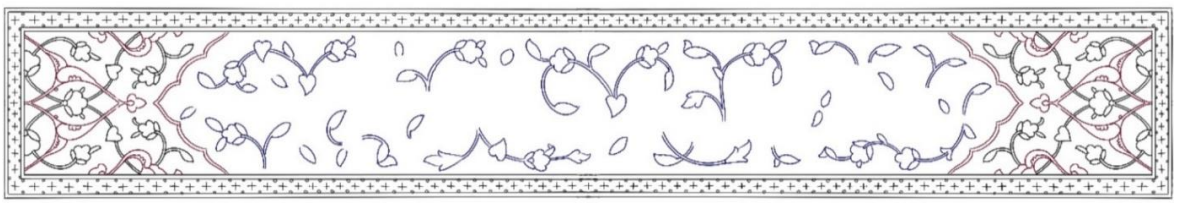
Resim 85. Sûrebaşı Tezhibi (Şurâ Sûresi), v.258b

Resim 86. Sûrebaşı Tezhibi (Duhân Sûresi), v.265b

Resim 87. Sûrebaşı Tezhibi (Zilzâl Sûresi), v.325b.

Şekil 43. Sûrebaşı Tezhibi (Zilzâl Sûresi), v.325b. Dijital Çizim.

Resim 88. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.153a-v.1453b

Varak no : 153b

Adı : Sûrebaşı (Nahl Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip

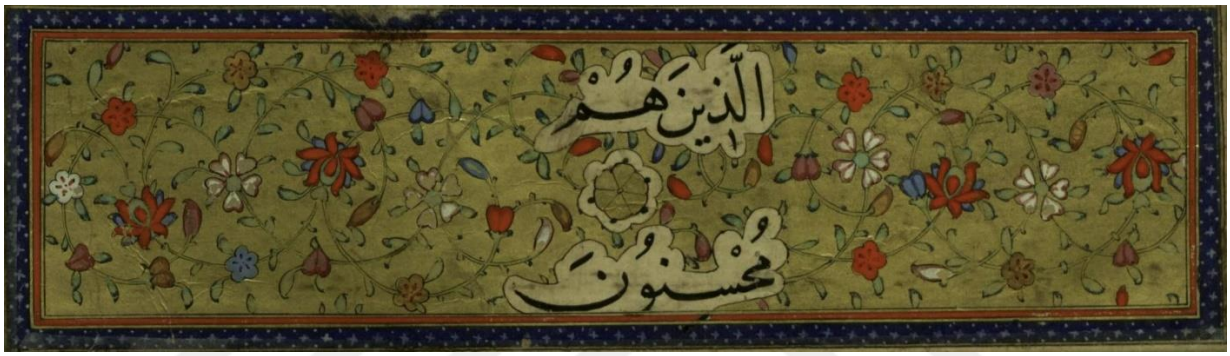
Motifler : Penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

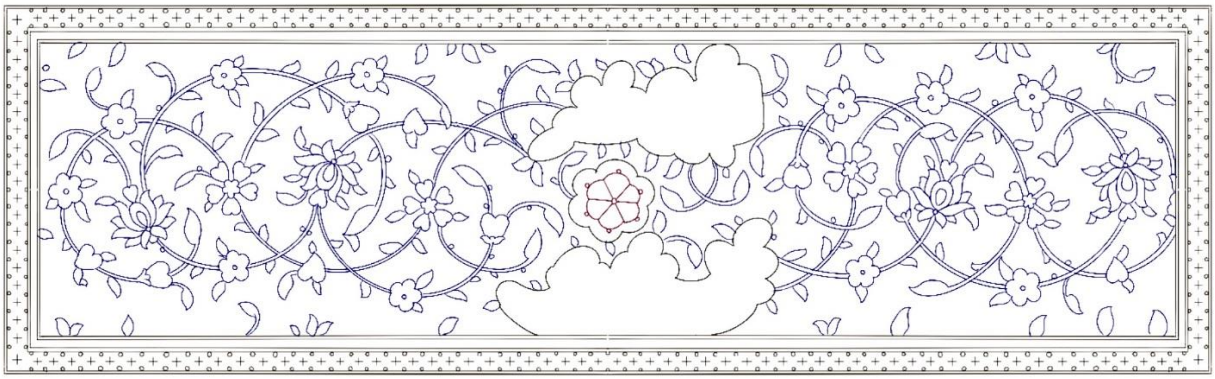
Bugünkü Durumu : Kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, iplik ve cetvelde dökülmeler ve motif boyalarında dökülmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 88'de yer alan v.153b'de bulunan sûrebaşı tezhibinde dikdörtgen tezhip alanı serbest desen kompozisyonu ile düzenlenmiştir. Süre bilgilerinin yer aldığı kitabe alanının bulunmaması dikkat çeker. Tezhip alanının zemini sıvama altınla doldurulmuştur. Siyah (is) mürekkeple tahrirlenen dendan ile ayrılmış alanda, kağıt zeminine yazılan yazı bulunmaktadır. Yazı dışında kalan boşluklarda dendanlardan çıkarak

yahut “S” hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, beyaz, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik, sülyen iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu sûrebaşında bulunan kompozisyon diğer sûrebaşı tezyinatlarında uygulanmamıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 89. Sûrebaşı Tezhibi (Nahl Sûresi), v.153b.

Şekil 44. Sûrebaşı Tezhibi (Nahl Sûresi), v.153b. Dijital Çizim.

Resim 90. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.154a-v.154b

Varak no : 154a

Adı : Sûrebaşı (İsrâ Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Ortabağ, tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, beyaz, mavi, yavruağzı, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenmeler, dökülmeler ve is mürekkebinde dağılmalar mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 90'da yer alan v. 154a'da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatı da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu

motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın ve siyah dendanlarla çevrilidir. Altın dendan üzerinde bupcuklar bulunmaktadır. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde altın rûmi tepelik motifi işlenmiştir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form tepelik ile tamamlanmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Ortabağ motifi altınla, içerisi lacivert ile renklendirilmiştir. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 91. Sûrebaşı Tezhibi (İsrâ Sûresi), v.154a

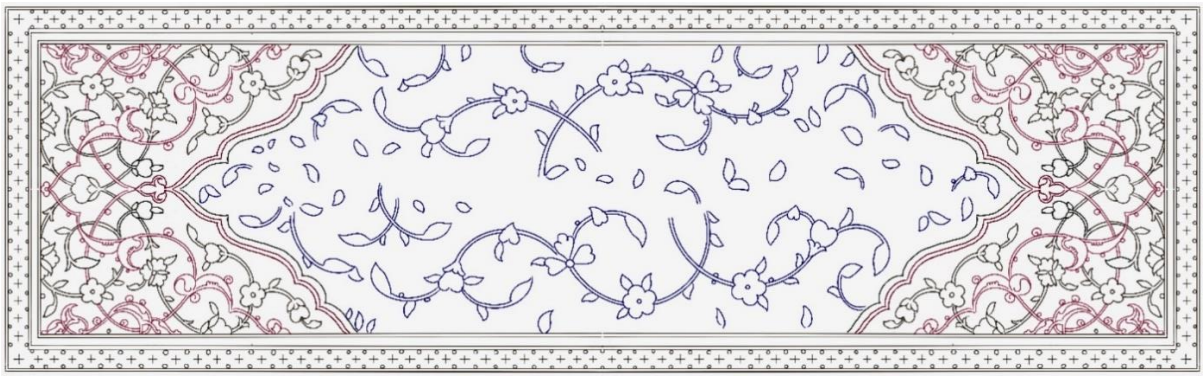

Şekil 45. Sûrebaşı Tezhibi (İsrâ Sûresi), v.154a. Dijital Çizim.

Şekil 45’de yer alan, v. 154a da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş beş adet sûrebaşı mevcuttur. Bu sûrebaşı tezhiplerinin, kullanılan teknik, renk ve paftalama açısından benzer olduğu görülmektedir. Resim 92’de yer alan v.160a da sadece motiflerde ve renklendirmede yer yer farklılık vardır. Resim 93’de yer alan v.319a da tepelikte ve yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde oluşturulan kapalı form içinde kullanılan ortabağ motifinde yalın rûmi yerine hurdeli rûmi işlenmiştir. Resim 94’de yer alan v.326a da yazı alanı dendanları ve ipliğe dayalı ortabağ motifinde farklılık vardır. Resim 95’de yer alan v.217b ve Resim 96’da yer alan v.329a3 motif olarak yalın rûmi yerine sarılma rûmi kullanıldığı görülmektedir. Motiflerde ve renklendirmede yer yer farklılıkların olduğu görülmektedir.

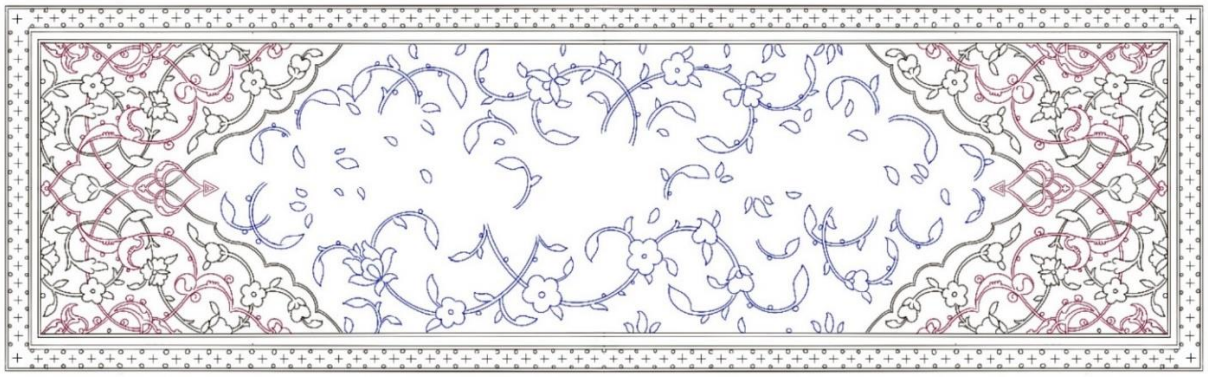
Resim 92. Sûrebaşı Tezhibi (Kehf Sûresi),.v. 160a

Şekil 46. Sûrebaşı Tezhibi (Kehf Sûresi),v. 160a. Dijital Çizim.

Resim 93. Sûrebaşı Tezhibi (İnşikâk Sûresi),v. 319a.

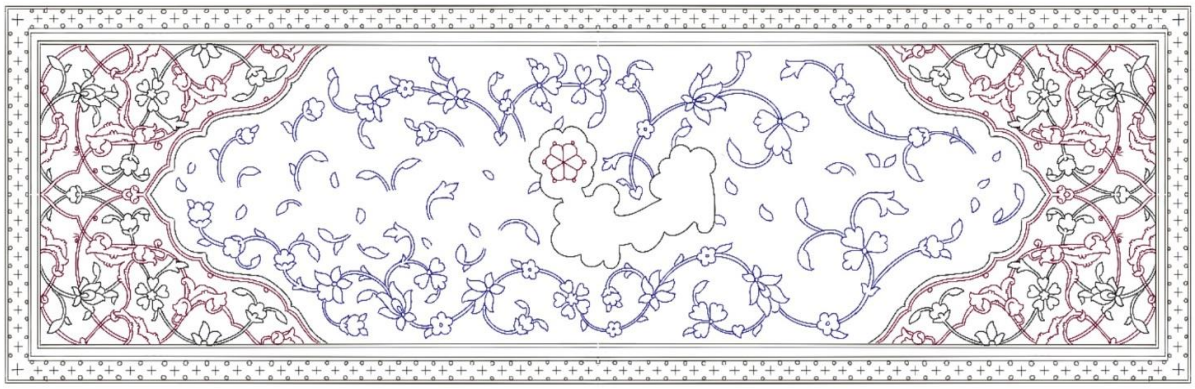
Şekil 47. Sûrebaşı Tezhibi (İnşikâk Sûresi),v. 319a. Dijital Çizim.

Resim 94. Sûrebaşı Tezhibi (Âdiyât Sûresi),v. 326a

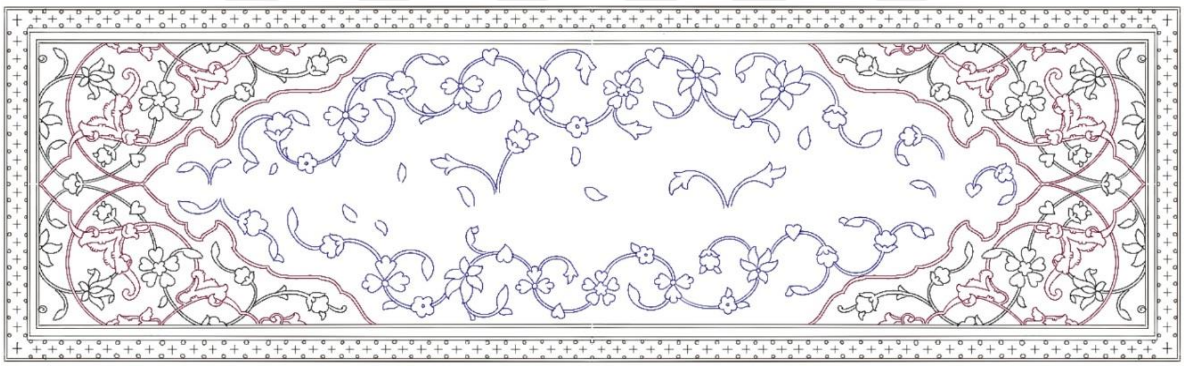
Resim 95. Sûrebaşı Tezhibi (Rûm Sûresi),v. 217b

Şekil 48. Sûrebaşı Tezhibi (Rûm Sûresi),v. 217b. Dijital Çizim.

Resim 96. Sûrebaşı Tezhibi (Felak Sûresi), v.329a3

Şekil 49. Sûrebaşı Tezhibi (Felak Sûresi), v.329a3. Dijital Çizim.

Resim 97. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.170a-v.170b

Varak no : 170a

Adı : Sûrebaşı (Tâhâ Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip

Motifler : Tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, somon. beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

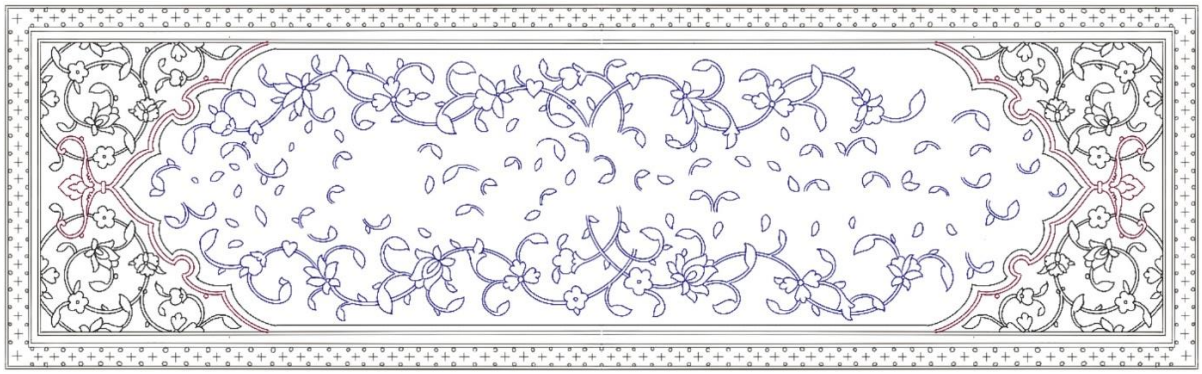
Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla yer yer lekelenmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 97'de yer alan v.72b'de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatları da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile;

motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın ve somon dendanlarla çevrilidir. Tepelik motifi altın ile renklendirilmiştir. Tepelik dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Serbest dal üzerine yerleştirilen ıtır yaprağı dikkat çekmektedir. Altın ıtır yaprağı siyah tahrir ile zeminden ayırt edilmiştir. Ayrıca; ıtır yaprağının gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik, sülyen iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 98. Sûrebaşı Tezhibi (Tâhâ Sûresi), v.170a.

Şekil 50. Sûrebaşı Tezhibi (Tâhâ Sûresi), v.170a. Dijital Çizim.

Şekil 50'de yer alandijital çizimde, v. 170a da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş bir adet sûrebaşı mevcuttur. Resim 99'da yer alan v.291a sûrebaşı tezhibinin kullanılan teknik, renk ve paftalama açısından benzer olduğu görülmektedir. V. 291a da tezyinatında farklı tepelik formu kullanılmıştır. Yazı alanında; dendan ile ayrılmış alanda

kağıt zeminine yazılan yazı bulunmaktadır. Motiflerde ve renklendirmede yer yer farklılıkların olduğu görülmektedir

Resim 99. Sûrebaşı Tezhibi (Mücâdele Sûresi), v.291a

Resim 100. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.180a-v.180b

Varak no : 180a

Adı : Sûrebaşı (Hac Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Ortabağ, tepelik, sarılma rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

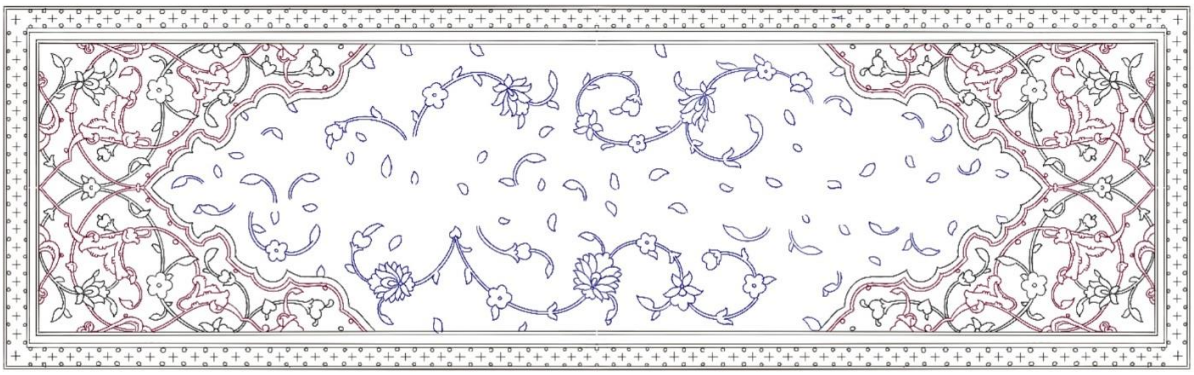
Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, cetvel ve ipliklerde dökülmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 100'de yer alan, v. 180a'da bulunan sûrebaşı tezhibinde dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî motiflerinin daha iri ve üç renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Zeminde yer yer üç nokta ve tek nokta iğne perdahı uygulanmıştır. Yazı alanı altın ve siyah dendanlarla çevrilidir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın sarılma rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form tepelik ile tamamlanmıştır. Sarılma rûmilerin iki renk altın ile gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Ortabağ motifi altınla, içerisi lacivert ile renklendirilmiştir. Kitabe alanından çıkan altın ipliklerle kitabeye bitişik biçimde kapalı pafta ayrımı yapılmış olup pafta zeminleri altınla doldurulmuştur. Paftalar dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 101. Sûrebaşı Tezhibi (Hac Sûresi), v.180a.

Şekil 51. Sûrebaşı Tezhibi (Hac Sûresi), v.180a. Dijital Çizim.

Resim 102. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.221a-v.221b

Varak no : 221a

Adı : Sûrebaşı (Lokmân Sûresi)

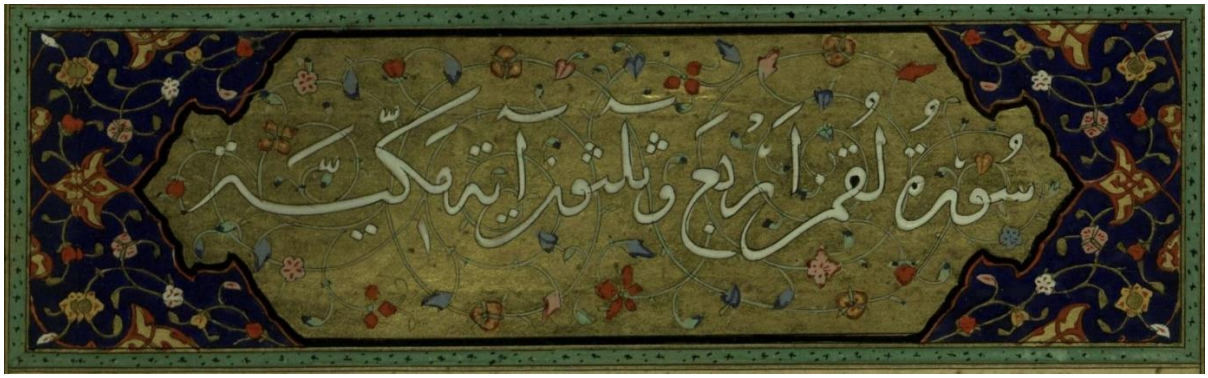
Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip

Motifler : Tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

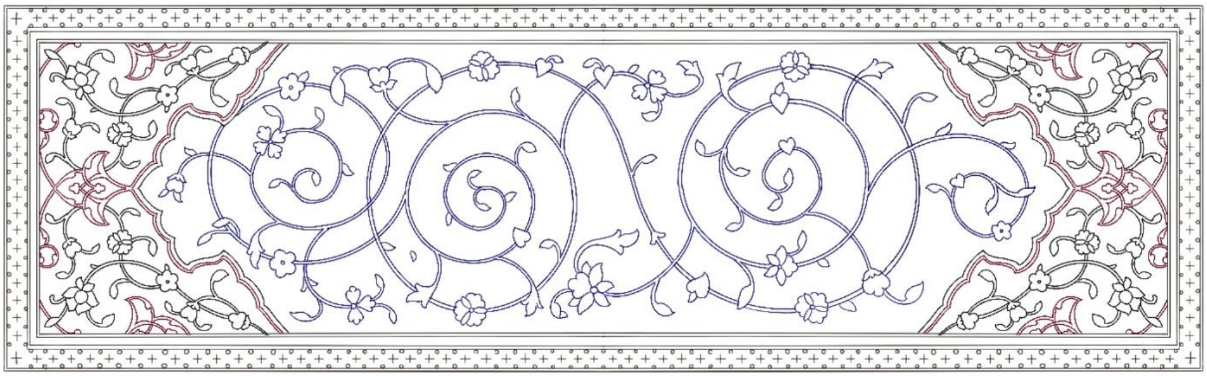
Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Kağıt yüzeyinde lekelenme, cetvelde kullanılan altında, yazı alanı ipliklerinde dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 102'de yer alan, v.221a'da bulunan sûrebaşı tezhibinde dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda sürgit helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerden oluşan desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı siyah ve sülyen dendanlarla çevrilidir. Kitabenin her iki ucuna sülyen tepelik motifi işlenmiştir. Tepeliğin içerisi sıvama altın ile doldurulmuştur. Tepelikten çıkan ipliklerle tepeliğe bağlı, altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili tepelik motifleri işlenmiştir. Kitabe dışında kalan alanda zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Altın iplikten çıkış yapan tek dal üzerine serbest kompozisyon esası ile yerleştirilen hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik, ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik limonküfü zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 103. Sûrebaşı Tezhibi (Lokmân Sûresi), v.221a.

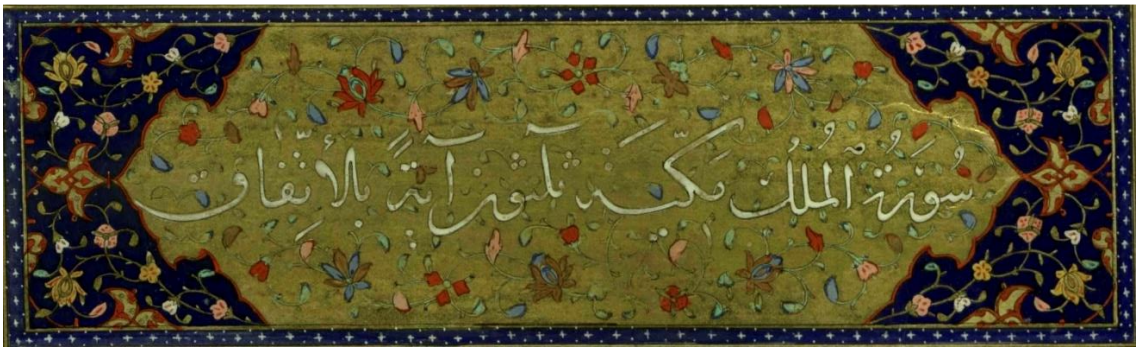

Şekil 52. Sûrebaşı Tezhibi (Lokmân Sûresi), v.221a. Dijital Çizim.

Şekil 52'de yer alan dijital çizimde, v.221a da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş iki adet sûrebaşı mevcuttur. Resim 104'de yer alan v.255b ve Resim 105'de yer alan v.302b tezhiplerinin teknik, motif, renk ve paftalama bakımından benzer olduğu görülmüştür. Yazı dışında kalan boşluklarda sürgit helezonlar yerine yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan desen işlenmiştir. Motiflerde ve renklerinde yer yer farklılıklar görülmektedir.

Resim 104. Sûrebaşı Tezhibi (Fussilet Sûresi), v.255b

Resim 105. Sûrebaşı Tezhibi (Mülk Sûresi), v.302b

Resim 106. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.223a-v.223b

Varak no : 223a

Adı : Sûrebaşı (Secde Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip

Motifler : Tepelik,dolantı bulut, hurdeli rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

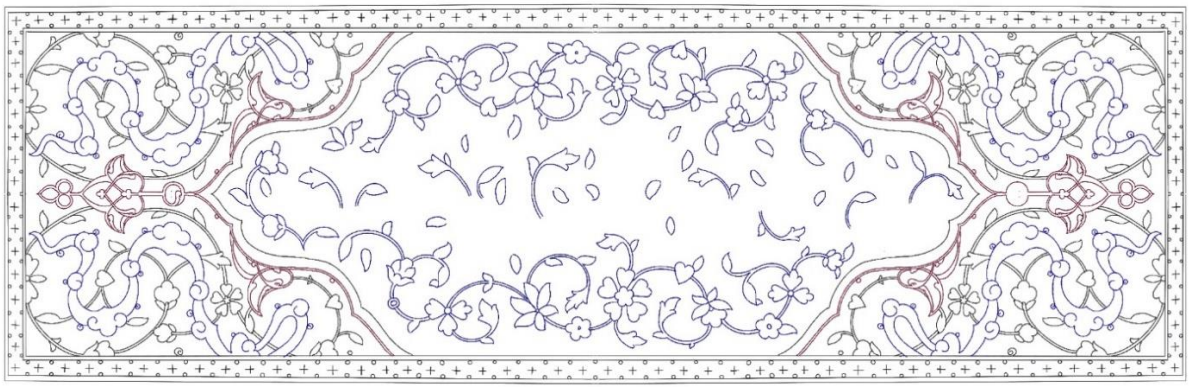
Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olup kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 106'da yer alan v.223a'da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatı da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır.

Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı yavruağzı ve altın dendanlarla çevrilidir. Altın dendana bitişik hurdeli rûmi işlenmiştir. Kitabenin iki ucunda hurdeli rûmi tepelik işlenmiştir. Tepelik motifi altınla, içerisi siyah ile renklendirilmiştir. Kitabe dışında kalan alanda zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Yazı alanının dışında serbest dolantı bulut motifi yer almaktadır Dolantı bulut motifleri limonküfü ile renklendirilmiş, aynı rengin tonu ile gölgelenmiştir. Dolantı bulutlar altın ve siyah ile tahrirlenmiştir. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 107. Sûrebaşı Tezhibi (Secde Sûresi), v.223a.

Şekil 53. Sûrebaşı Tezhibi (Secde Sûresi), v.223a. Dijital Çizim.

Şekil 53'de yer alan dijital çizimde, v. 223a da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş bir adet sûrebaşı mevcuttur. Resim 108'de yer alan v.327a1 tezyinatının;

teknik, motif, kompozisyon ve paftalama bakımından benzer olduğu görülmüştür. Yazı alanının dışında işlenen serbest dolantı bulut motifi limonküfü yerine altın ile renklendirilmiş, siyah ile tahrirlenmiştir. Motiflerde ve renklerinde yer yer farklılıklar görülmektedir.

Resim 108. Sûrebaşı Tezhibi (Asr Sûresi), v.327a1.

Şekil 54. Sûrebaşı Tezhibi (Asr Sûresi), v.327a1. Dijital Çizim.

Resim 109. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.224a-v.224b

Varak no : 224b

Adı : Sûrebaşı (Ahzâb Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Ortabağ, tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

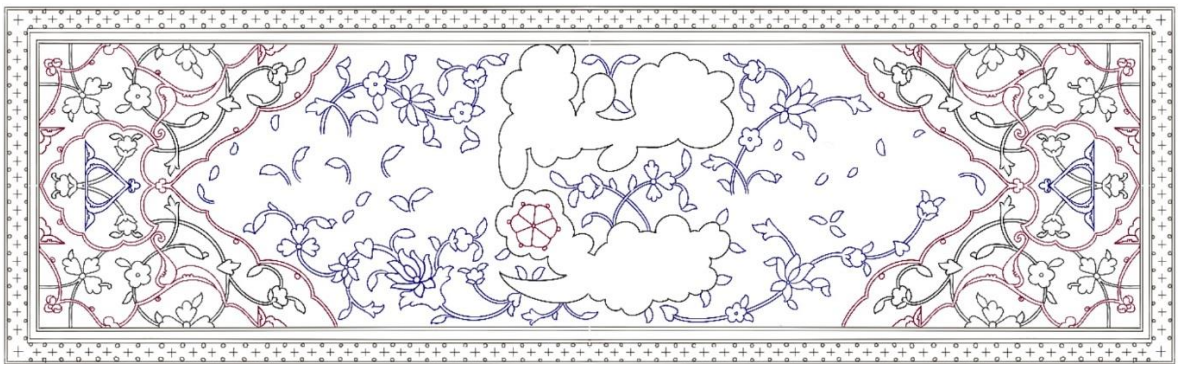
Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme ve kuzu da dökülmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 109'de yer alan, v. 224b'de bulunan sûrebaşı tezhibinde dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Siyah (is) mürekkeple tahrirlenen dendan ile ayrılmış alanda, kağıt zeminine yazılan yazı bulunmaktadır. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer

almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, beyaz, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin iki renk ile boyandığı ve kıvrımlı ıtır yaprağı ile hatâyîden oluşan motif kullanıldığı dikkat çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın dendanlarla çevrilidir. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde altın iplik kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Ayrıca pafta içerisine altın ortabağ işlenmiştir. Ortabağ motifinin içerisi lacivert ile renklendirilmiştir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form tepelik ile tamamlanmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 110. Sûrebaşı Tezhibi (Ahzâb Sûresi), v.224b.

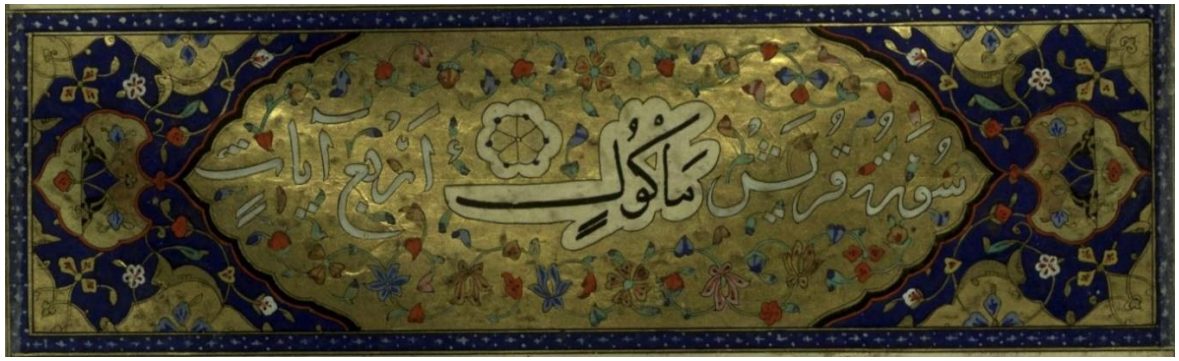

Şekil 55. Sûrebaşı Tezhibi (Ahzâb Sûresi), v.224b. Dijital Çizim.

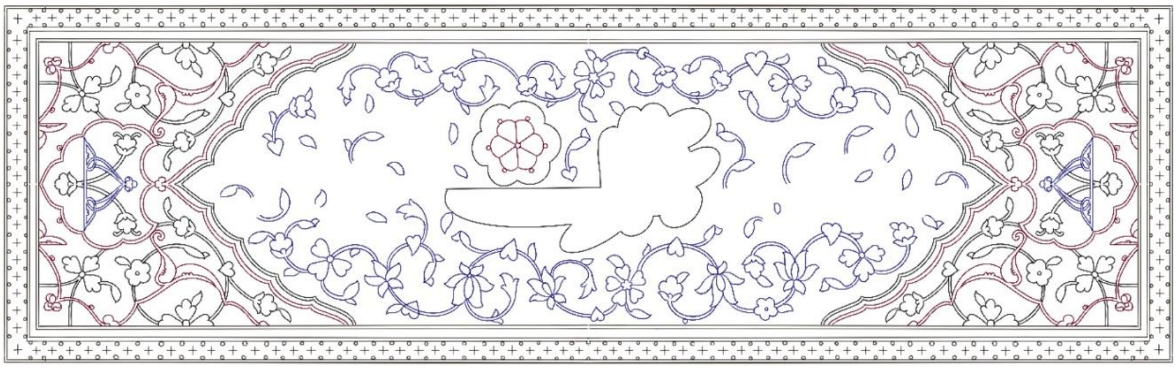
Şekil 55'de yer alan dijital çizimde, v. 224b de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş üç adet sûrebaşı mevcuttur. Bu sûrebaşı tezhiplerinin, kullanılan teknik, renk ve paftalama açısından benzer olduğu görülmektedir. Resim 111'de yer alan v.273b ve Resim 112'de yer alan v.327b2 tezyinatında, sadece motiflerde ve renklendirmede yer yer farklılık vardır. Resim 113'de yer alan v.326b2 tezyinatına ise; paftalamada kullanılan renkler farklıdır. Lacivert zemin altın ile, altın zemin ise lacivert ile renklendirilmiştir. Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep yerine zerendûd tekniğinde altın ile yazılmış, is (siyah) mürekkep ile tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı yerine sürgit helezon üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan desen işlenmiştir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde oluşturulan kapalı formda yalın rûmi yerine hurdeli rûmi işlenmiştir. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde sülyen iplik ile pafta ayrımı yapılan kapalı form içerisine işlenen altın ortabağ limonküfü ile renklendirilmiştir. Motiflerde ve renklendirmede yer yer farklılıkların olduğu görülmektedir.

Resim 111. Sûrebaşı Tezhibi (Fetih Sûresi), v.273b

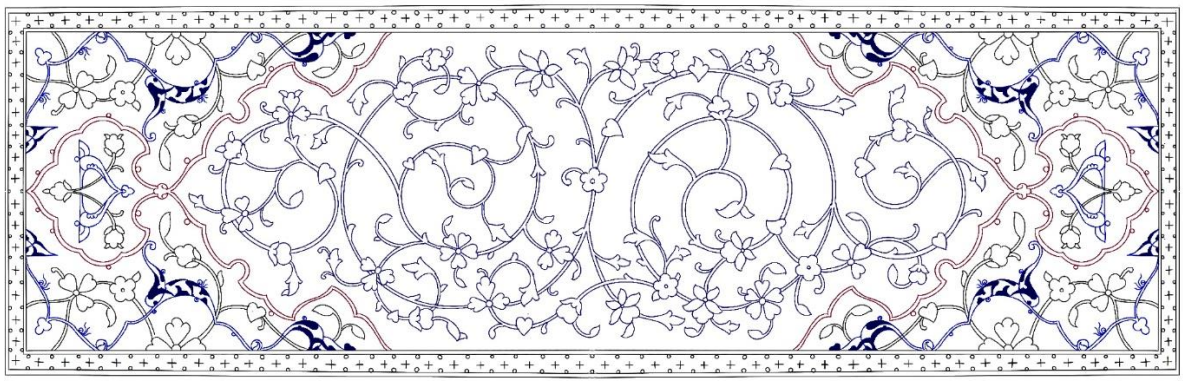
Resim 112. Sûrebaşı Tezhibi (Kureyş Sûresi), v.327b2.

Şekil 56. Sûrebaşı Tezhibi (Kureyş Sûresi), v.327b2. Dijital Çizim.

Resim 113. Sûrebaşı Tezhibi (Tekâsür Sûresi), v.326b2.

Şekil 57. Sûrebaşı Tezhibi (Tekâsür Sûresi), v.326b2. Dijital Çizim.

Resim 114. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.229a-v.229b

Varak no : 229b

Adı : Sûrebaşı (Sebe' Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, çift tahrir

Motifler : Tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, beyaz, mavi, yavruağzı, limonküfü, oksit sarı, sülyen

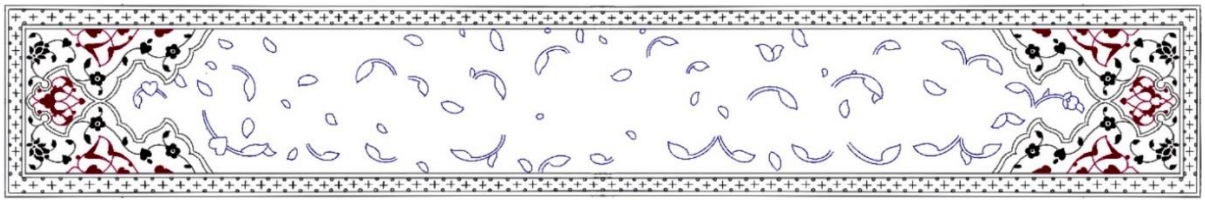
Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte yer yer kağıt yüzeyinde lekelenme ve dökülmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 114'de yer alan, v. 299b'da bulunan sûrebaşı tezhibinin tek satırlık yazı alanına yerleştiği görülmektedir. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altın ile doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerden sadece yaprak ve goncagül motifi ile kıvrım dallardan oluşan desen yer almaktadır. Desende dallar

limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Zeminde yer yer üç nokta ve tek nokta iğne perdahı uygulanmıştır. Yazı alanı beyaz dendanlarla çevrilidir. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde beyaz iplik ile kapalı form oluşturulmuş, içerisi sıvama altın ile doldurulmuştur. Kapalı form içerisine siyah rûmi ve bupcuklar işlenmiştir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili sülyen rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form tepelik ile tamamlanmıştır. Pafta içerisi siyah ile renklendirilmiştir. Pafta dışında zemin lacivert olup çift tahrir tekniğinde altın hatâyî grubu motifler kullanılarak desen işlenmiştir. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 115. Sûrebaşı Tezhibi (Sebe' Sûresi), v.229b.

Şekil 58. Sûrebaşı Tezhibi (Sebe' Sûresi), v.229b Dijital Çizim.

Resim 116. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.233a-v.233b

Varak no : 233a

Adı : Sûrebaşı (Fâtır Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, çift tahrir

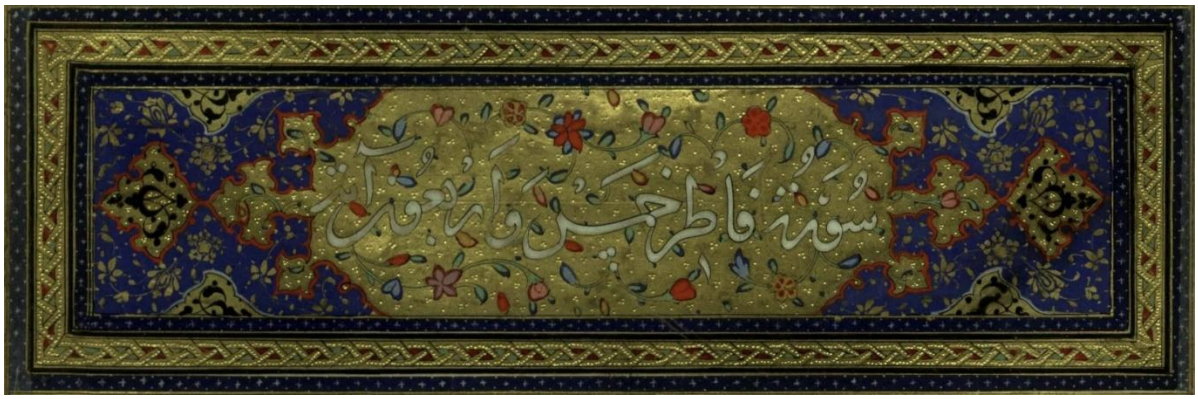
Motifler : Tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, beyaz, mavi, yavruağzı, limonküfü, oksit sarı, sülyen

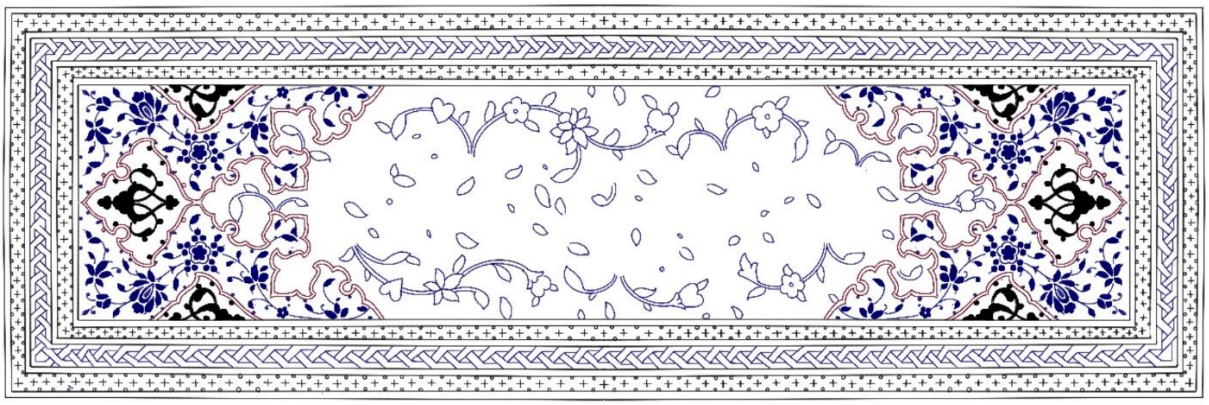
Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte yer yer kağıt yüzeyinde lekelenme ve dökülmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 116'de yer alan v.299b'da bulunan sûrebaşı tezhibi dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altın ile doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerden sadece yaprak ve goncagül motifi ile kıvrım dallardan oluşan desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi,

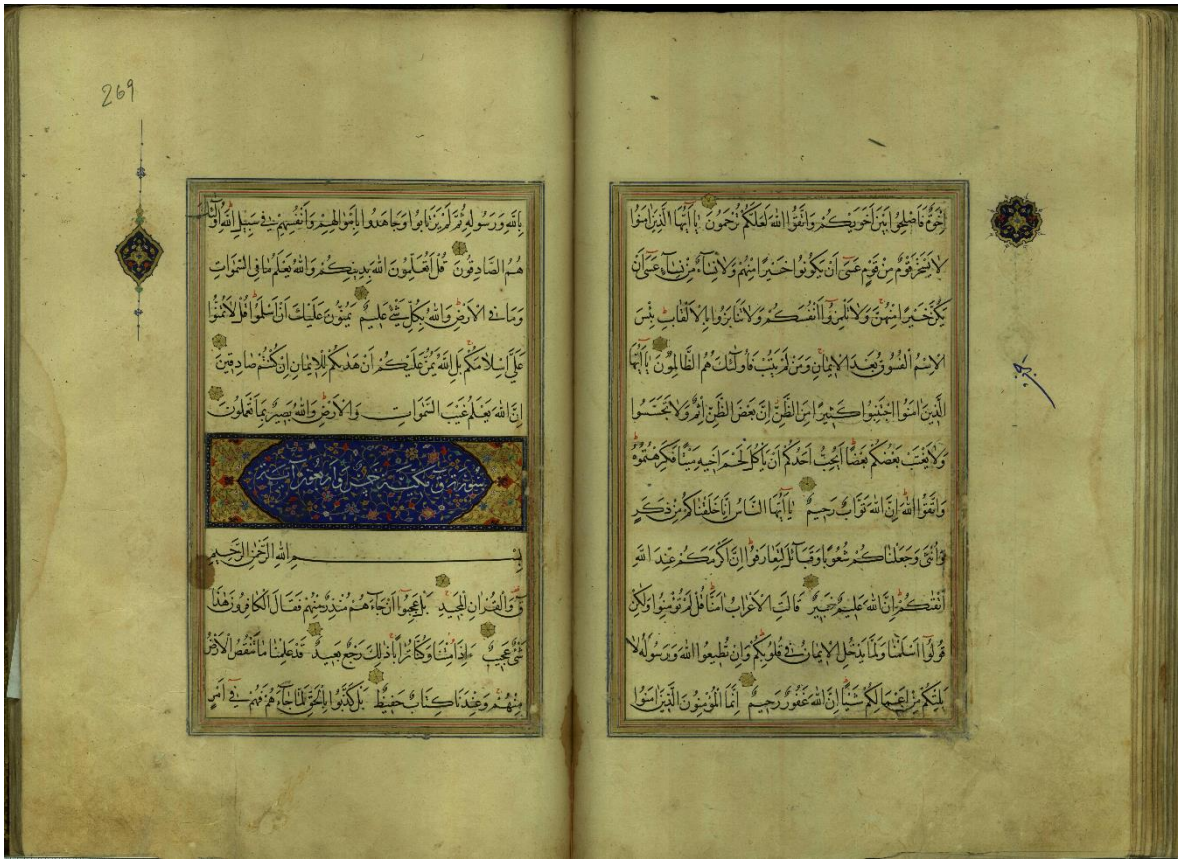
sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Zeminde yer yer üç nokta ve tek nokta iğne perdahı uygulanmıştır. Yazı alanı sülyen dendanlarla çevrilidir. Sülyen dendanlarla kitabenin uç kısmında ve her iki yanında olmak üzere üç kollu pafta kullanıldığı dikkat çekmektedir. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde sülyen iplik ile kapalı form oluşturulmuş, içerisi sıvama altın ile doldurulmuştur. Kapalı form içerisine siyah rûmi ve bupcuklar işlenmiştir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili beyaz iplik ile kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Pafta içerisi sıvama altın ile doldurulmuş ve üzerine siyah rûmi ile bupcuklar işlenmiştir. Pafta dışında zemin lacivert olup çift tahrir tekniğinde altın hatâyî grubu motifler kullanılarak desen işlenmiştir. Diğer sûrebaşı tezyinatlarından farklı olarak iplik ve arasuyundan sonra uygulanan zencerek geçme dikkat çekmektedir. Siyahla tahrirli altın iplikler arasında kalan ve üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmış lacivert zeminli ince arasuyu ile altın iplikten sonra zemini altın olan zencerek geçme uygulanmıştır. Altın zemin üzerinde siyah renkli zencerek geçmelerin ortası sülyen ve limonküfü ile renklendirilmiştir. Zencerek boyunca iğne perdahı uygulanmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 117. Sûrebaşı Tezhibi (Fâtır Sûresi), v.233a.

Şekil 59. Sûrebaşı Tezhibi (Fâtır Sûresi), v.233a. Dijital Çizim.

Resim 118. Sûrebaşı tezhibi genel görünümü v.277a-v.277b

Varak no : 277b

Adı : Sûrebaşı (Kâf Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, çift tahrir

Motifler : Tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

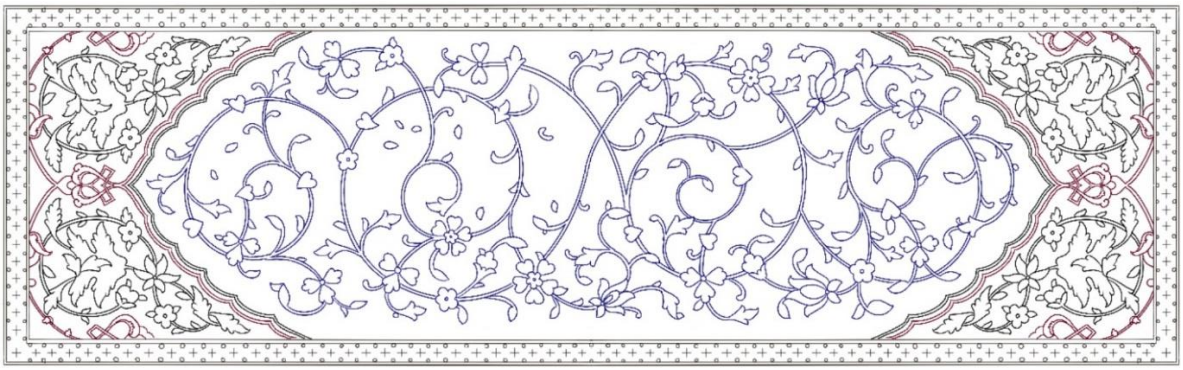
Renkler : Altın, siyah, lacivert, beyaz, mavi, yavruağzı, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Kağıt yüzeyinde lekelenme, cetvelde kullanılan altında, yazı alanı ipliklerinde dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 118'de yer alan, v.277b'de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatı da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini lacivert ile doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda sürgit helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan desen yer almaktadır. Lacivert zemine boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın, siyah ve sülyen dendanlarla çevrilidir. Kitabenin her iki ucuna sülyen tepelik motifi işlenmiştir. Tepeliğin içerisi siyah ile renklendirilmiştir. Tepelikten çıkan sülyen ipliklerle tepeliğe bağlı olan ve altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili tepelik ve ortabağ motifleri işlenmiştir. Kitabe dışında kalan alanda zemin sıvama altın olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Yapraktan çıkış yapan iki dal üzerine serbest kompozisyon esası ile yerleştirilen hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Serbest dal üzerine yerleştirilen üç boyutlu hissi uyandıran kıvrımlı ıtır yaprak motifi dikkat çekmektedir. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 119. Sûrebaşı Tezhibi (Kâf Sûresi), v.277b.

Şekil 60. Sûrebaşı Tezhibi (Kâf Sûresi), v.277b. Dijital Çizim.

Şekil 60'da yer alan, v. 277b de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilen Resim 120'de yer alan v.310b tezyinatının motif, kompozisyon ve paftalama bakımından benzer olduğu görülmüştür. V.310b de yazı dışında kalan boşluklarda sürgit helezonlar yerine yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerden oluşan desen işlenmiştir. Lacivert zemine zemini boyalı klâsik tezhip yerine tekniği çift tahrir tekniği uygulanmıştır. Ayrıca; lacivert arasuyu yerine limonküfü arasuyu uygulanmış ve serbest dal üzerine yerleştirilen ıtır yaprak motifi bu desende kullanılmamıştır. Motiflerde ve renklerinde yer yer farklılıklar görülmektedir. Diğer sûrebaşı tezhipleri ile kıyaslandığında, bu sûrebaşı grubunda bulunan motiflerin daha iri olduğu görülmektedir.

Resim 120. Sûrebaşı Tezhibi (Müddesir Sûresi), v.310b

Resim 121. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.297a-v.297b

Varak no : 297b

Adı : Sûrebaşı (Cuma Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği, çift tahrir tekniği

Motifler : Ortabağ, tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, cetvelde kullanılan altında dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 121'de yer alan, v.297b'de bulunan sûrebaşı tezhibinde dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir Yazının zemini lacivert ile doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Ayrıca; Siyah (is) mürekkeple tahrirlenen dendan ile ayrılmış alanda, kağıt zeminine yazılan yazı bulunmaktadır. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut

“S” hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan desen yer almaktadır. Lacivert zemine çift tahrir tekniğinde altın hatâyî grubu motifler kullanılarak desen işlenmiştir. Yazı alanı sülyen dendanlarla çevrilidir. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde sülyen rûmi kapalı form oluşturulmuş, içleri siyah ile doldurulmuştur. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form tepelik ile tamamlanmıştır. Ayrıca; rûmi motiflerinin gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür. Pafta içerisinde zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Pafta dışında kalan alanda zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 122. Sûrebaşı Tezhibi (Cuma Sûresi), v.297b.

Şekil 61. Sûrebaşı Tezhibi (Cuma Sûresi), v.297b. Dijital Çizim.

Resim 123. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.306a-v.306b

Varak no : 306b

Adı : Sûrebaşı (Meâric Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Ortabağ, tepelik, ayırma rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, beyaz, mavi, yavruağzı, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenmeler, dökülmeler ve is mürekkebinde dağılmalar mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 123'de yer alan, v.306b'de bulunan sûrebaşı tezhibinde dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile

renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı sülyen ve siyah dendanlarla çevrilidir. Dendanlara paralel şekilde uzanan altın rûmi motifinin her iki ucunda ½ simetrik plânda tepelik rûmi bulunmaktadır. Tepelik rûminin içinden çıkan kapalı form düğümün içerisi altın ile; tepelik rûmi ve düğüm arasında kalan alan ise limonküfü ile renklendirilmiştir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form tepelik ile tamamlanmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Ayrıca; rûmi motiflerinin gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 124. Sûrebaşı Tezhibi (Meâric Sûresi), v.306b

Resim 125. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.309a-v.309b

Varak no : 309b

Adı : Sûrebaşı (Müzzemmil Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Tepelik, rûmi, dolantı ve yığma bulut, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme ve dökülmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 125'de yer alan, v.309b'de bulunan sûrebaşı tezhibinde dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Ayrıca; Siyah (is) mürekkeple tahrirlenen dendan ile ayrılmış alanda, kağıt zeminine yazılan yazı bulunmaktadır. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen

yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, beyaz, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı sülyen dendanlar ile ¼ simetrik paftaya ayrılmış olup dendanların her iki ucunda ipliğe bitişik ½ simetrik plânda tepelik rûmi bulunmaktadır. Tepelik motifi sülyenle, içerisi siyah ile renklendirilmiştir. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde sülyen rûmi kapalı form oluşturulmuş, içleri siyah ile doldurulmuştur. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın dolantı ve yığma buluttan oluşan kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Ayrıca; bulut motiflerinin gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 126. Sûrebaşı Tezhibi (Müzzemmil Sûresi), v.309b

Resim 127. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.313a-v.313b

Varak no : 313b

Adı : Sûrebaşı (Mürselât Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

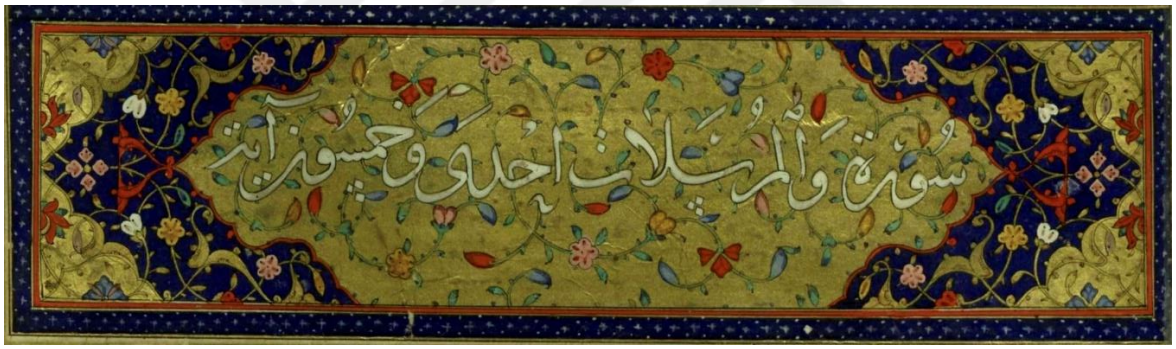
Motifler : Ortabağ, tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, cetvelde kullanılan altında dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

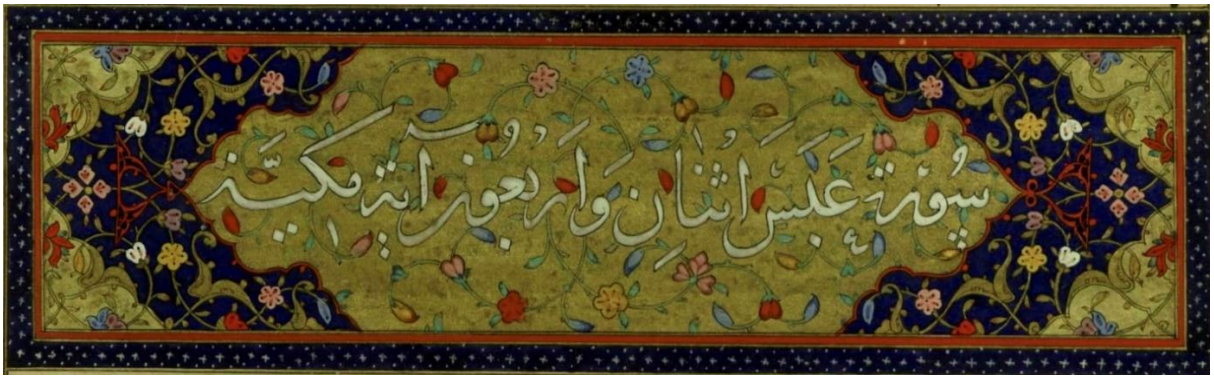
Tezhip Özellikleri : Resim 127'de yer alan, v.313b'de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatları da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu

motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, beyaz, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı sülyen dendanlarla çevrilidir. Dendanlar üzerinde bupcuklar bulunmaktadır. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde sülyen ortabağ motifi yerleştirilmiştir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 128. Sûrebaşı Tezhibi (Mürselât Sûresi), v.313b

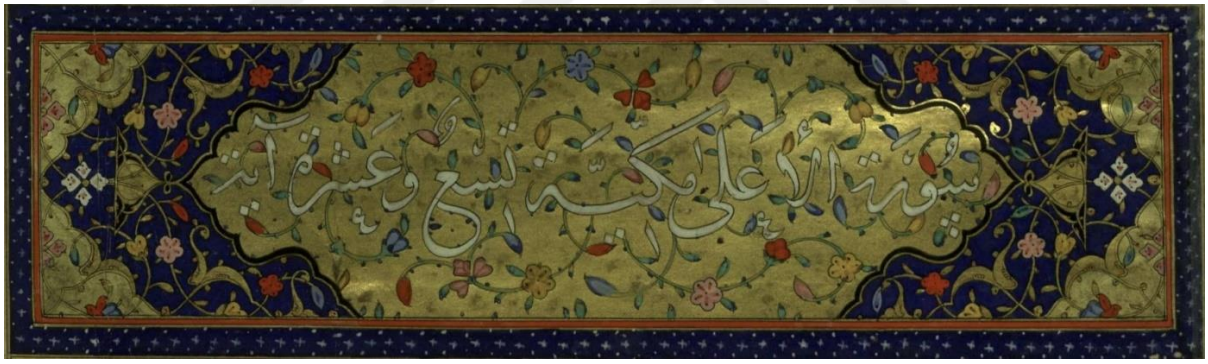
Resim 128'de yer alan v. 313b de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilen v. Resim 129'de yer alan v.316b, Resim 130'de yer alan v.318b ve Resim 131'de yer alan v. 320b sûrebaşı tezhibi motif, uygulanan teknik, paftalama ve kompozisyon açısından benzerlik taşımaktadır. V. 316b ve v. 318b tezyinatı renk açısından da benzerlik taşırken v.320b tezyinatında renklendirmede yer yer farklılıkların olduğu görülmektedir.

Resim 129. Sûrebaşı Tezhibi (Abese Sûresi), v.316b

Resim 130. Sûrebaşı Tezhibi (Mutaffifin Sûresi), v.318a

Resim 131. Sûrebaşı Tezhibi (A'lâ Sûresi), v.320b.

Resim 132. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.319a-v.319b

Varak no : 319b

Adı : Sûrebaşı (Burûc Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

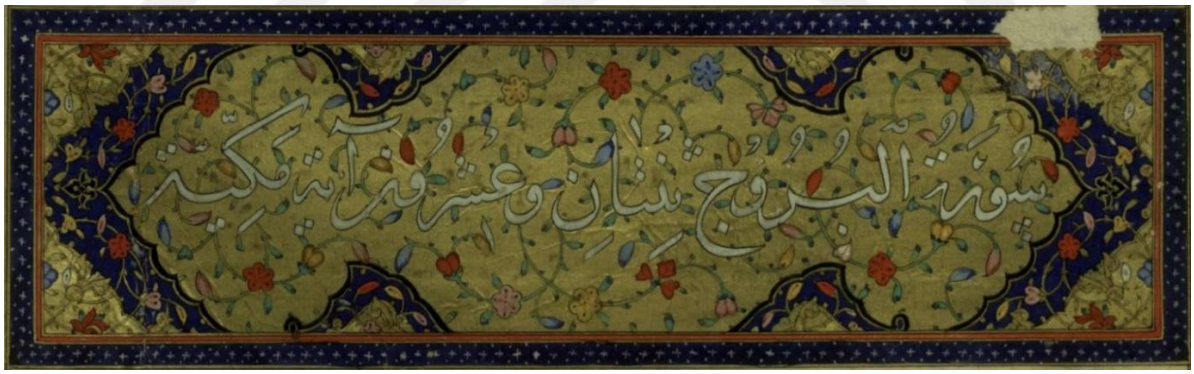
Motifler : Ortabağ, tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, yazıda ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma, boyalarda yer yer dökülmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 132'de yer alan, v.319b'de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatları da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Ayrıca; yazı alanında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili siyah ve altın dendanlı kapalı form ile

pafta ayrımı yapılmıştır. Paftanın içerisine altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın ortabağ işlenmiştir. Ortabağ dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, beyaz, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın ve siyah dendanlarla çevrilidir. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde altın rûmi kapalı form oluşturulmuş, içleri siyah ile doldurulmuştur. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın sarılma rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form tepelik ile tamamlanmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 133. Sûrebaşı Tezhibi (Burûc Sûresi), v.319b.

Şekil 62. Sûrebaşı Tezhibi (Burûc Sûresi), v.319b. Dijital Çizim.

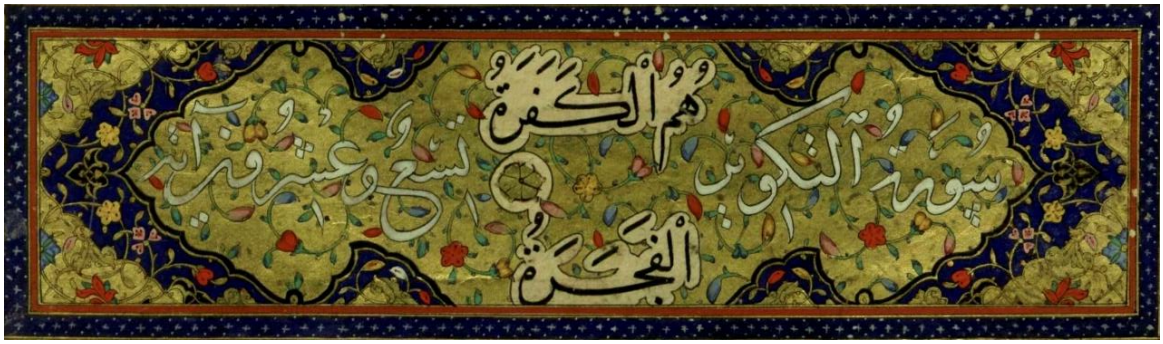
Şekil 62'de dijital çizimi yer alan v. 319b de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş üç adet sûrebaşı mevcuttur. Resim 134'de yer alan v.314b, Resim 135'de yer alan v.315b ve Resim 136'da yer alan v.317a sûrebaşı tezhiplerinin kullanılan teknik, renk, paftalama ve kompozisyon açısından benzer olduğu görülmektedir. V.314b, v.315b ve v.317a sûrebaşı tezyinatında; yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın sarılma rûmi kapalı formu ile tepeliğin arasına ortabağ işlenmiştir. V.314b ve v.317a tezyinatında ortabağda hurdeli rûmi kullanılmıştır. V.314b tezyinatında kapalı form ve ortabağ arasında kalan alan lacivert ile doldurulurken v. 317b de bu alan altın ile doldurulmuştr. V.315b tezyinatının ortabağ motifinde; sağ yarısında V.314b de olduğu gibi hurdeli rûmi kullanılırken sol yarısında sarılma rûmi kullanılmıştır. V.314b ve v.315b tezyinatına ise; yazı alanı altın ve siyah dendan yerine sülyen dendanla çevrilidir. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde altın rûmi kapalı form yerine sülyen rûmi kapalı form oluşturulmuştur. Motiflerde ve renklendirmede yer yer farklılıkların olduğu görülmektedir.

Resim 134. Sûrebaşı Tezhibi (Nebe Sûresi), v.314b

Resim 135. Sûrebaşı Tezhibi (Naziât Sûresi), v.315b

Resim 136. Sûrebaşı Tezhibi (Tekvir Sûresi), v.317a

Resim 137. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.321a-v.321b

Varak no : 321b

Adı : Sûrebaşı (Fecr Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

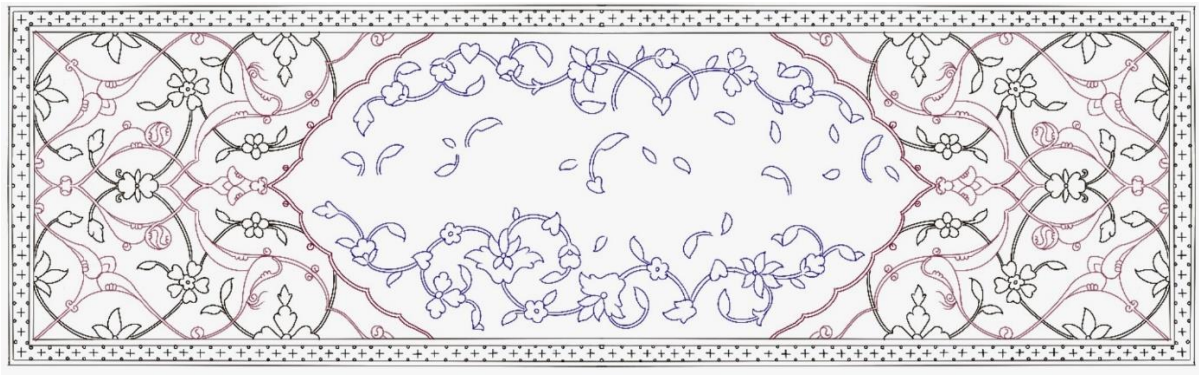
Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, yazıda ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma, boyalarda yer yer dökülmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim137'de yer alan, v.321b'de bulunan sûrebaşı tezhibinde dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, beyaz, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin yer yer iki renk ile boyandığı ve kıvrımlı ıtır yaprağı ile hatâyîden oluşan motif kullanıldığı dikkat çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı siyah dendanlarla çevrilidir. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde altın rûmi tepelik oluşturulmuştur. Kitabenin iki ucunda yer alan tepeliğe bitişik biçimde altın rûmi kapalı form oluşturulmuş, içleri sıvama altın ile doldurulmuştur. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form tepelik ile tamamlanmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Dendanlar ve rûmiler üzerinde yer yer bupcuklar bulunmaktadır. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 138. Sûrebaşı Tezhibi (Fecr Sûrebaşı), v.321b.

Şekil 63. Sûrebaşı Tezhibi (Fecr Sûrebaşı), v.321b. Dijital Çizim.

Resim 139. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.322a-v.322b

Varak no : 322b

Adı : Sûrebaşı (Beled Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip

Motifler : Tepelik, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

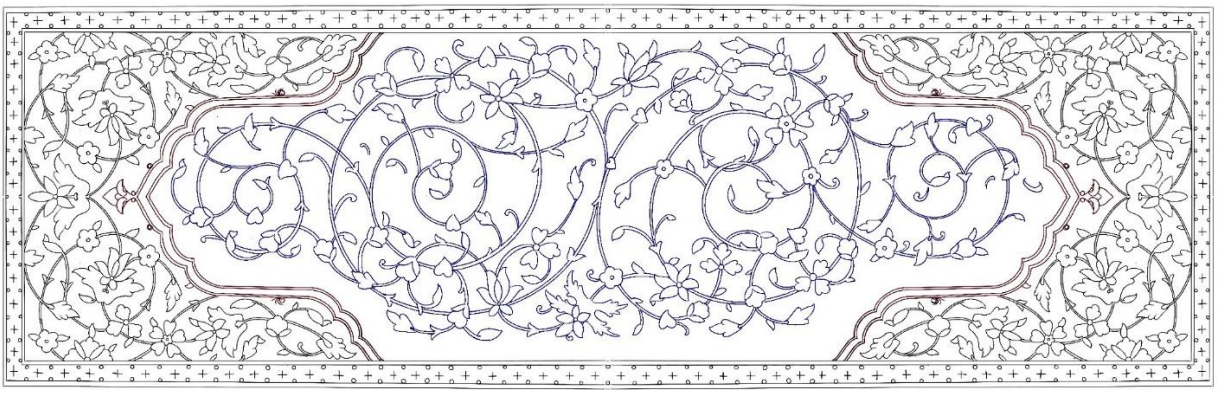
Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Kağıt yüzeyinde geniş lekelenme, cetvelde kullanılan altında dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 139'da yer alan v.322b'de bulunan sûrebaşı tezhibinde dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini lacivert ile doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda sürgit helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan desen yer almaktadır. Kıvrımlı ıtır yaprağı ile hatâyîden oluşan motif kullanıldığı dikkat çekmektedir. Lacivert zemine boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı siyah ve altın dendanlarla çevrilidir. Kitabenin her iki ucuna altın tepelik motifi işlenmiştir. Kitabe dışında kalan alanda zemini altın ile boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Yapraktan çıkış yapan iki dal üzerine serbest kompozisyon esası ile yerleştirilen hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Yaprak motiflerinin gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür. Üç boyutlu hissi uyandıran kıvrımlı ıtır yaprağı ile hatâyîden oluşan motifin kullanıldığı dikkat çekmektedir. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 140. Sûrebaşı Tezhibi (Beled Sûresi), v.322b.

Şekil 64. Sûrebaşı Tezhibi (Beled Sûresi), v.322b. Dijital Çizim.

Resim 141. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.323a-v.323b

Varak no : 323a1

Adı : Sûrebaşı (Şems Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Tepelik, dolantı ve yığma bulut, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

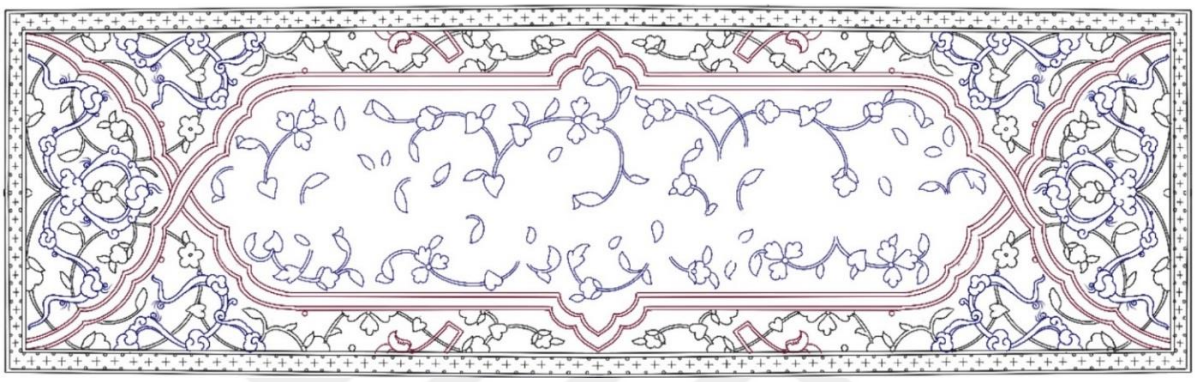
Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, cetvelde kullanılan altında dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 141'de yer alan, v.323a1'de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatları da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, beyaz, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın dendanlar ve ince arasuyu ile çevrilidir. Altın dendan üzerinde bupcuklar bulunmaktadır. Limonküfü zeminli ince arasuyun üzerine siyah ile (+, :) uygulanmıştır. Kitabenin iki ucunda, arasuyu ve dendanlar alttan ve üstten geçerek devam etmiş ve köşelerde altın ipliğe bitişik şekilde pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı formun içinde, altın ipliğe bağlı şekilde sonlandırılan ½ simetrili dolantı ve yığma bulutlarla işlenmiştir. Bulut motifi ve altın iplik arasında kalan alanın zemini lacivert ile doldurulmuştur. Kapalı formda lacivert zemin dışında kalan alanın zemini sıvama altın ile doldurulmuştur. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın dolantı ve yığma buluttan kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Bulut motifinin üzerinde serbest tirfiller kullanıldığı dikkat çekmektedir. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz, limonküfü ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Ayrıca altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili tepelik ve saadet düğümü işlenmiştir. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

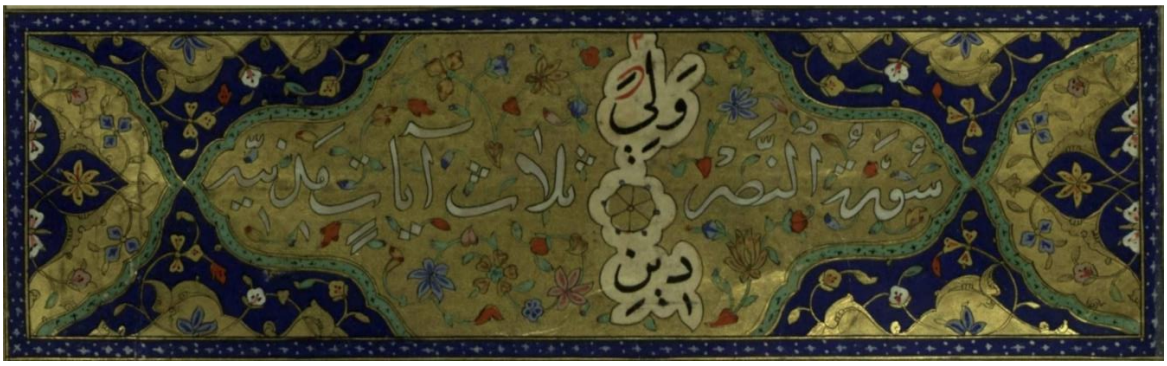

Resim 142. Sûrebaşı Tezhibi (Şems Sûresi), v.323a1.

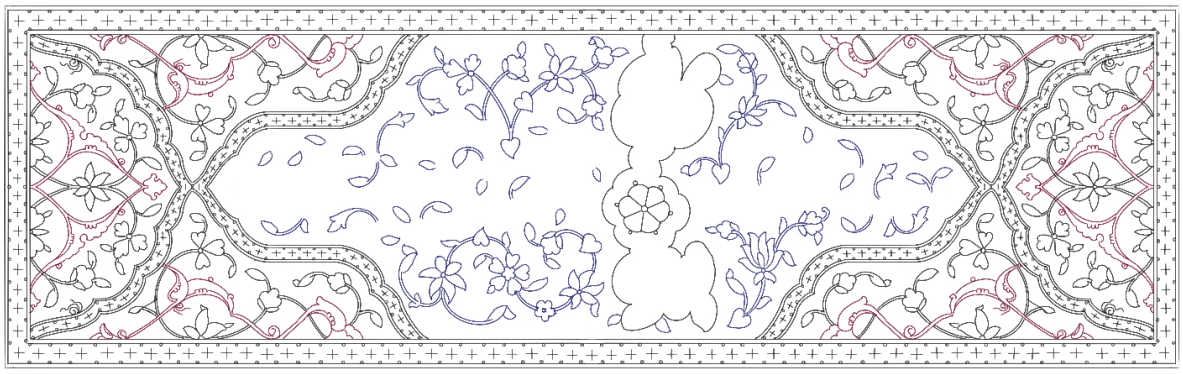

Şekil 65. Sûrebaşı Tezhibi (Şems Sûresi), v.323a1. Dijital Çizim.

Şekil 65'de yer alan dijital çizimde, v.323a1 de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş bir adet sûrebaşı mevcuttur. Resim 143'de yer alan v.328b2 tezyinatının; kullanılan teknik, renk ve kompozisyon bakımından benzer olduğu görülmüştür. V.323a1 tezyinatında dolantı ve yığma bulutlar yerine ayırma rûmi motifi işlenmiştir. Yazı alanı belirleyen dendan formunun farklı olduğu görülmüştür. Varak 323a1 de kullanılan ½ simetrili tepelik ve saadet düğümünün bu tezyinatta kullanılmadığı, motiflerde ve renklerinde yer yer farklılıklar olduğu görülmüştür.

Resim 143. Sûrebaşı Tezhibi (Nasr Sûresi), v.328b2.

Şekil 66. Sûrebaşı Tezhibi (Nasr Sûresi), v.328b2. Dijital Çizim.

Resim 144. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.323a-v.323b

Varak no : 323a2

Adı : Sûrebaşı (Leyl Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip

Motifler : Penç, hatâyî, yaprak, goncagül

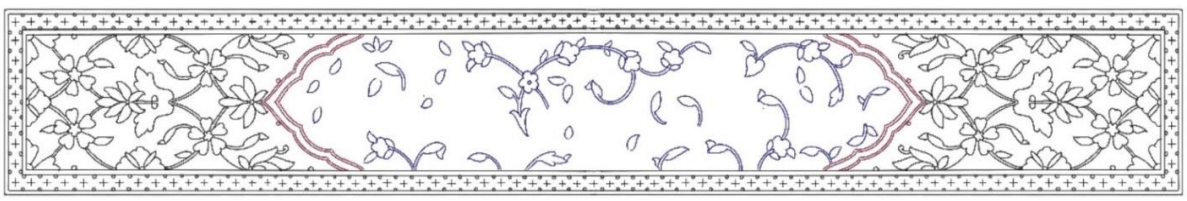
Renkler : Altın, siyah, lacivert, beyaz, mavi, yavruağzı, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, cetvelde kullanılan altında dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 144'de yer alan, v.323a2'de bulunan sûrebaşı tezhibinin tek satırlık yazı alanına yerleştiği görülmektedir. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altın ile doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerden penç, yaprak ve goncagül motifi ile kıvrım dallardan oluşan desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın ve siyah dendanlarla çevrilidir. Kitabenin iki ucunda kitabeye bitişik biçimde iki renk hatâyî motifi işlenmiştir. ½ simetrili desen, üç iplik izlenimi uyandırmaktadır. Ancak desen iki iplik olarak düzenmiş olup lacivert zemin ile zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz, limonküfü ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Ayrıca; kıvrımlı ıtır yaprağı ile hatâyîden oluşan motif kullanıldığı, dikkat çekmektedir. Itır yaprağının gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 145. Sûrebaşı Tezhibi (Leyl Sûresi), v.323a2.

Şekil 67. Sûrebaşı Tezhibi (Leyl Sûresi), v.323a2. Dijital Çizim.

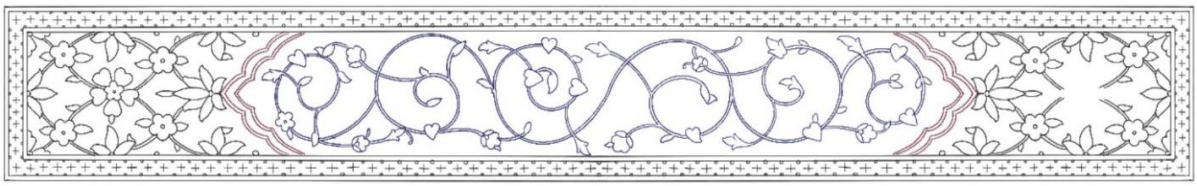
Şekil 67'de yer alan dijital çizimde, v. 323a2 de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş iki adet sûrebaşı mevcuttur. Bu sûrebaşı tezhiplerinin, kullanılan teknik ve paftalama açısından benzer olduğu görülmüştür. Tezyinatlar incelendiğinde; Resim 146'da yer alan v.311b de motiflerde ve renklendirmede yer yer farklılıkların olduğu görülmektedir. Resim 147'de yer alan v.325a2 tezyinatında ise paftalamada kullanılan renkler farklıdır. Lacivert zemin yerine altın ile, altın zemin yerine lacivert ile renklendirilmiştir. Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep yerine zerendûd tekniğinde altın ile yazılmış, is (siyah) mürekkep ile tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı yerine sürgit helezon üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan desen işlenmiştir. Motiflerde ve renklendirmede yer yer farklılıkların olduğu görülmektedir.

Resim 146. Sûrebaşı Tezhibi (Kıyâmet Sûresi), v.311b

Resim 147. Sûrebaşı Tezhibi (Beyyine Sûresi), v.325a2.

Şekil 68. Sûrebaşı Tezhibi (Beyyine Sûresi), v.325a2. Dijital Çizim.

Resim 148. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.323a-v.323b

Varak no : 323b

Adı : Sûrebaşı (Duhâ Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Ortabağ, tepelik, hurdeli rûmi, sarılma ve dolantı bulut, penç, hatâyî, yaprak, Goncagül, tirfil

Renkler : Altın, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, cetvelde kullanılan altın ve boyalarda dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 148'de yer alan, v.323b'de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatı da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu

motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Serbest dal üzerine yerleştirilen ıtır yaprağı dikkat çekmektedir. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, beyaz, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın ve siyah dendanlarla çevrilidir. Yazı alanı altın dendanlarla çevrilidir. Yazı alanının dışında, kitabenin ucundan çıkıp köşelerde altın ipliklerde bitirilen altın dendanlarla kapalı form pafta ayrımı yapılmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Ayrıca pafta içerisine altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili hurdeli rûmi işlenmiştir. Kapalı formun ortasında ve ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili ortabağ motifinin içerisi lacivert ile renklendirilmiştir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın dolantı ve yığma buluttan kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Bulut ve rûmi motifinin üzerinde bulut motifini anımsatacak biçimde serbest tirfiller kullanıldığı dikkat çekmektedir. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz, limonküfü ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştırSûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

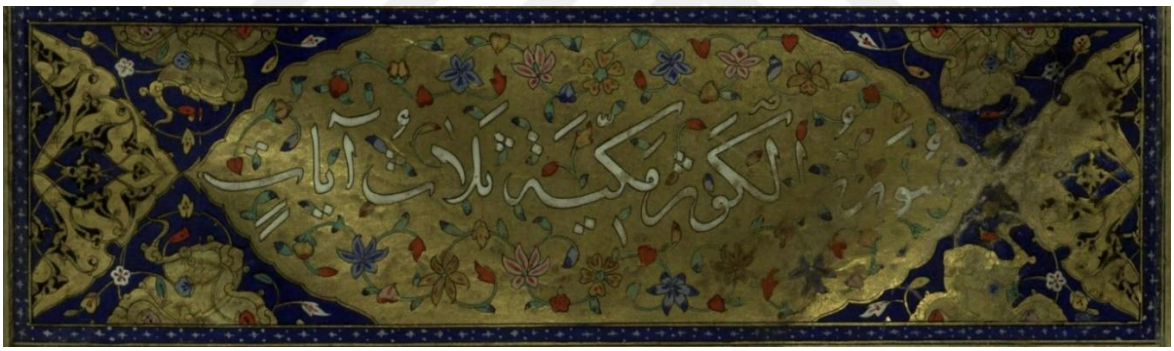

Resim 149. Sûrebaşı Tezhibi (Duhâ Sûresi), v.323b.

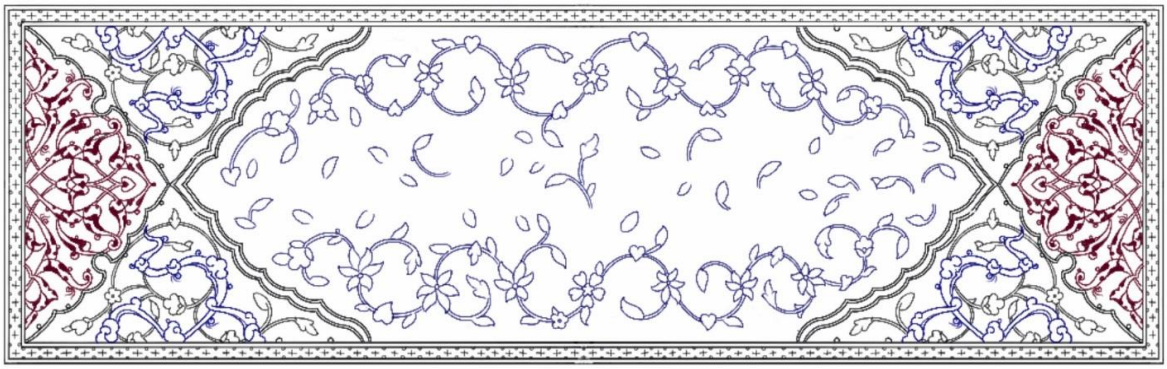

Şekil 69. Sûrebaşı Tezhibi (Duhâ Sûresi), v.323b. Dijital Çizim.

Şekil 69'de yer alan dijital çizimde, v.323b de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş iki adet sûrebaşı mevcuttur. Bu sûrebaşı tezhiplerinin, kullanılan teknik renk, kompozisyon ve paftalama açısından benzer olduğu görülmüştür. Tezyinatlar incelendiğinde; Resim 150'de yer alan, v.328a2 de sadece motiflerde ve renklendirmede yer yer farklılıkların olduğu görülmektedir. Resim 151'de yer alan v.325a2 tezyinatında ise; altın dendanlarla pafta ayrımı yapılan kapalı form içerisinde ½ simetrili hurdeli rûmi yerine yalın romi motifi işlenmiştir.

Resim 150. Sûrebaşı Tezhibi (Kevser Sûresi), v.328a2.

Şekil 70. Sûrebaşı Tezhibi (Kevser Sûresi), v.328a2. Dijital Çizim.

Resim 151. Sûrebaşı Tezhibi (Tebbet Sûresi), v.329a1.

Şekil 71. Sûrebaşı Tezhibi (Tebbet Sûresi), v.329a1. Dijital Çizim.

Resim 152. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.324a-v.324b

Varak no : 324a1

Adı : Sûrebaşı (İnşirâh Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Ortabağ, tepelik, rûmi, bulut, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

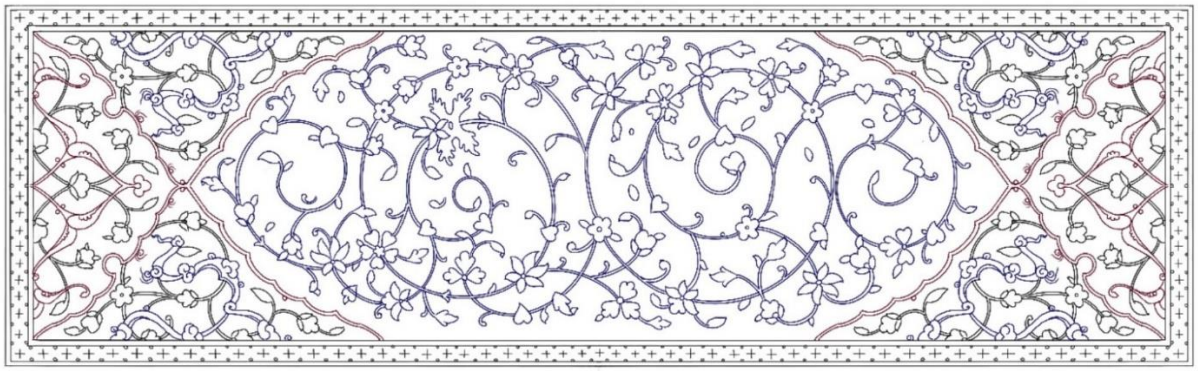
Renkler : Altın, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, cetvelde ve sûrebaşı tezyinatında kullanılan altın ve boyalarda dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 152'de yer alan, v. 324a1'de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatı da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini lacivert ile doldurulmuş, Sûre bilgileri altın ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda sürgit helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan desen yer almaktadır. Desende diğer sûrebaşı tezyinatlarından farklı olarak sap ve sap çıkmalarının altın ile renklendirilmesi dikkat çekmektedir. Lacivert zemine boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın dendanlarla çevrilidir. Yazı alanının dışında, kitabenin ucundan çıkıp köşelerde altın ipliklerde bitirilen altın dendanlarla kapalı form pafta ayrımı yapılmıştır. Pafta içerisinde altın ipliğe bitişik ½ simetrili altın rûmi ile iç içe ikinci bir pafta ayrımı yapılmıştır. Altın dendan üzerinde bupcuklar bulunmaktadır. İkinci paftanın içerisine zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Dal ve altın iplik arasında kalan alan lacivert ile doldurulmuştur. Ayrıca; yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın yığma ve dolantı bulut motifi ve çiçek dalı ile kapalı form pafta ayrımı yapılmıştır. . Bulut motifinin üzerinde serbest tirfiller kullanıldığı dikkat çekmektedir. Kapalı formun içi lacivert ile doldurulmuştur. Kitabe ve kapalı formlar dışında kalan alanda zemin sıvama altın olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

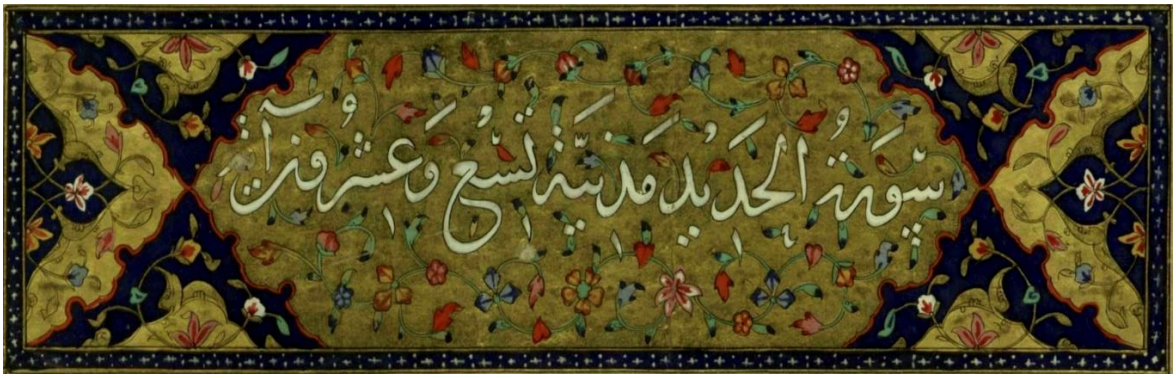

Resim 153. Sûrebaşı Tezhibi (İnşirâh Sûresi), v.324a1.

Şekil 72. Sûrebaşı Tezhibi (İnşirâh Sûresi), v.324a1. Dijital Çizim.

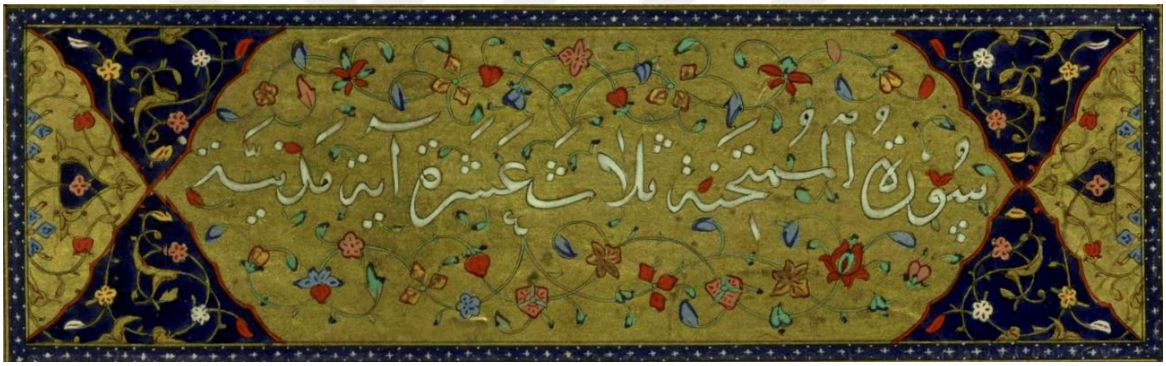
Şekil728'de yer alan dijital çizimde, v.324a1 de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilen üç adet sûrebaşı mevcuttur. Resim 154'de yer alan v. 298a, Resim 155'de yer alan v.175a ve Resim 156'de yer alan v.295a tezyinatının kompozisyon ve paftalama bakımından benzer olduğu görülmüştür. V. 298a, v.175a ve v.295a tezyinatında paftalamada kullanılan renkler farklıdır. Lacivert zemin yerine altın ile, altın zemin yerine lacivert ile renklendirilmiştir. Sûre bilgileri zerendûd tekniğinde altın yerine beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılmış, is (siyah) mürekkep ile tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda sürgit helezon yerine yazıdan çıkarak yahut "S" hattı yerine üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan desen işlenmiştir. V. 298a ve v.175a yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın yığma ve dolantı bulut motifi yerine ayırma rûmi ile pafta ayrımı yapılmıştır. V.175a ve v.295a tezyinatında pafta içerisinde altın ipliğe bitişik ½ simetrili altın rûmi ile yapılan pafta ayırımı yerine rûmi ortabağ işlenmiştir. Ortabağın içerisi siyah ile renklendirilmiştir. Motiflerde ve renklerde yer yer farklılıklar olduğu görülmüştür.

Resim 154. Sûrebaşı Tezhibi (Hadid Sûresi), v.289a

Resim 155. Sûrebaşı Tezhibi (Enbiyâ Sûresi), v.175a

Resim 156. Sûrebaşı Tezhibi (Mümtehine Sûresi), v.295a

Resim 157. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.324a-v.324b

Varak no : 324a2

Adı : Sûrebaşı (Tin Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

Motifler : Ortabağ, tepelik, rûmi, penç, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

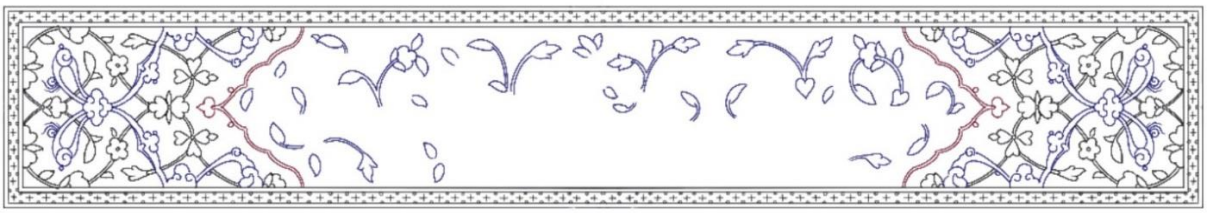
Bugünkü Durumu : Kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, cetvelde ve sûrebaşı tezyinatında özellikle yazı alanında kullanılan altın ve boyalarda dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 157'de yer alan, v.324a2'de bulunan sûrebaşı tezhibinin tek satırlık yazı alanına yerleştiği görülmektedir. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerden goncagül ve

yapraklar ile kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın dendanlarla çevrilidir. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde, altın dolantı ve yığma bulut ile pafta ayrımı yapılmıştır. Bulut motifinin üzerinde serbest tirfiller kullanıldığı dikkat çekmektedir. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu sûrebaşında bulunan desen kompozisyon itibariyle diğer Sûrebaşlarında uygulanmamıştır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşında uygulanmıştır.

Resim 158. Sûrebaşı Tezhibi (Tin Sûresi), v.324a2.

Şekil 73. Sûrebaşı Tezhibi (Tin Sûresi), v.324a2. Dijital Çizim.

Resim 159. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.324a-v.324b

Varak no : 324b

Adı : Sûrebaşı (Alak Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

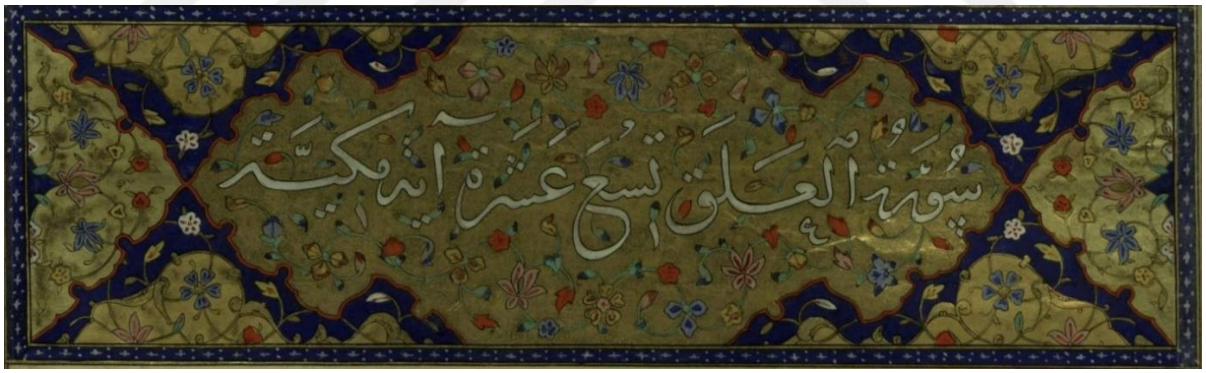
Motifler : Ortabağ, tepelik, ayırma rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

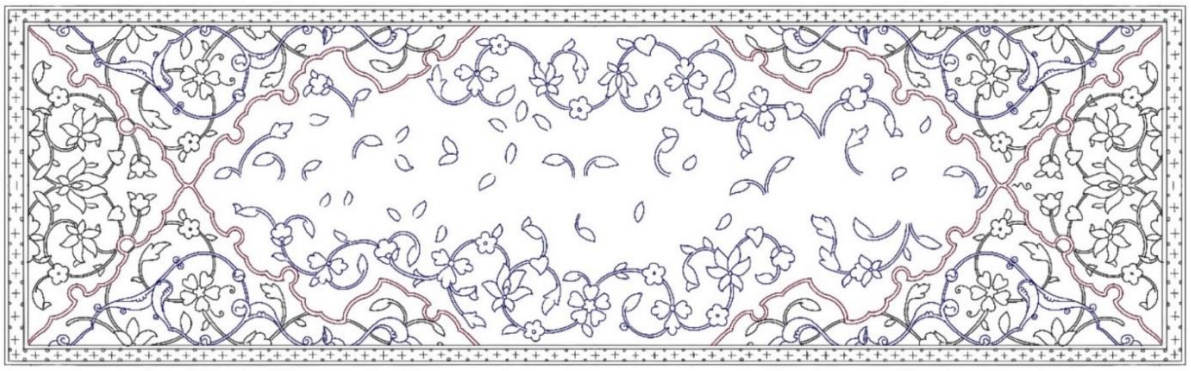
Bugünkü Durumu : Kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, cetvelde ve sûrebaşı tezyinatında kullanılan altın ve boyalarda dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 159'de yer alan, v. 324b'de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatı da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu

motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, beyaz, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı sülyen dendanlarla çevrilidir. Yazı alanının dışında, kitabenin ucundan çıkıp, köşelerde altın ipliklerde bitirilen sülyen dendanlarla kapalı form pafta ayrımı yapılmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Ayrıca; pafta içerisinde altın ipliğe bitişik şekilde kıvrım dallar ile oluşturulan pafta lacivert ile doldurulmuştur. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın rûmi kapalı form ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form tepelik ve ortabağ ile tamamlanmıştır. Altın rûmiler üzerinde bupcuklar bulunmaktadır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 160. Sûrebaşı Tezhibi (Alak Sûresi), v.324b.

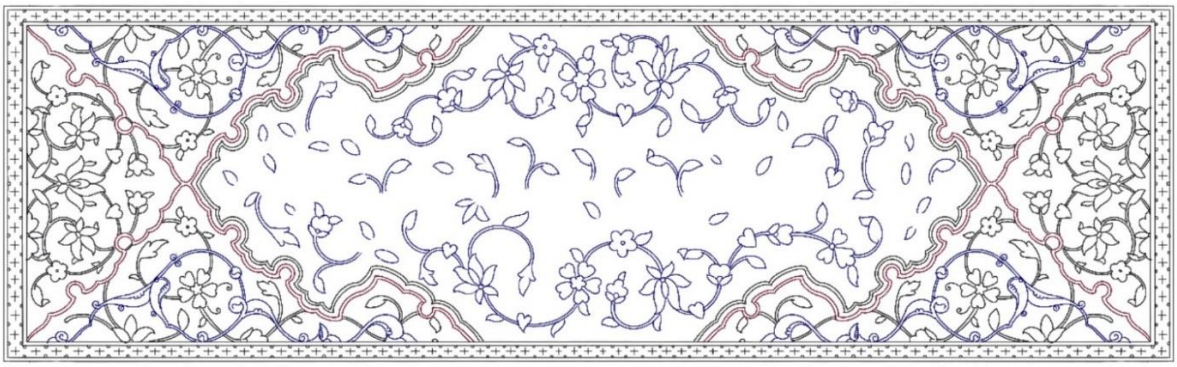

Şekil 74. Sûrebaşı Tezhibi (Alak Sûresi), v.324b. Dijital Çizim.

Şekil 74'de yer alan dijital çizimde, v.324b de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilen üç adet sûrebaşı mevcuttur. Resim 164'de yer alan v.328b, Resim 165'de yer alan v.327b1 ve Resim 166'da yer alan v.298b tezyinatının kullanılan teknik, desen, kompozisyon ve paftalama bakımından benzer olduğu görülmüştür. Tezyinatlar incelendiğinde; v. 328b de yazı alanını çevreleyen sülyen dendan ile birlikte siyah dendan uygulandığı görülmüştür. V.327b1 tezyinatında; altın dendanlarla pafta ayrımı yapılan kapalı form içerisinde ½ simetrili dolantı ve yığma bulut ile pafta ayrımı yapıldığı görülmüştür. V.298b tezyinatında ise; altın dendanlarla pafta ayrımı yapılan kapalı form içerisinde ½ simetrili ayırma rûmi ile pafta ayrımı yapıldığı, yazı alanını çevreleyen sülyen dendan ile birlikte siyah dendan uygulandığı görülmüştür. Ayrıca; motiflerde ve renklerde yer yer farklılıklar olduğu görülmüştür.

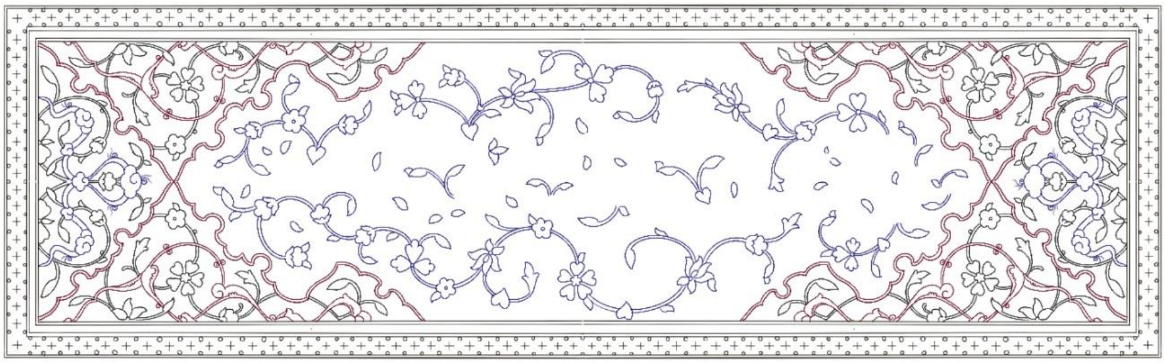
Resim 161. Sûrebaşı Tezhibi (Kâfirûn Sûresi), v.328b1.

Şekil 75. Sûrebaşı Tezhibi (Kâfirûn Sûresi), v.328b1. Dijital Çizim.

Resim 162. Sûrebaşı Tezhibi (Fil Sûresi), v.327b1.

Şekil 76. Sûrebaşı Tezhibi (Fil Sûresi), v.327b1. Dijital Çizim.

Resim 163. Sûrebaşı Tezhibi (Münâfikün Sûresi), v.298 Dijital Çizim.

Resim 164. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.325a-v.325b

Varak no : 325a1

Adı : Sûrebaşı (Kadir Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği

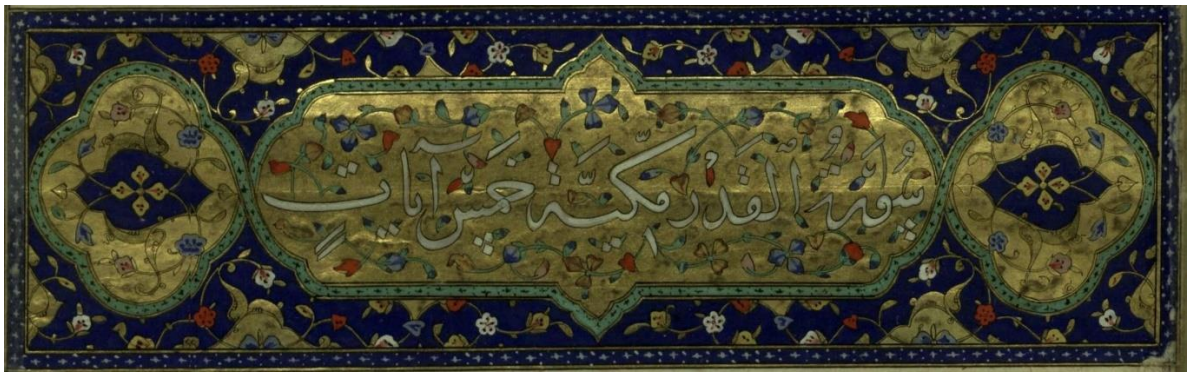
Motifler : Tepelik, ortabağ, ayırma rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

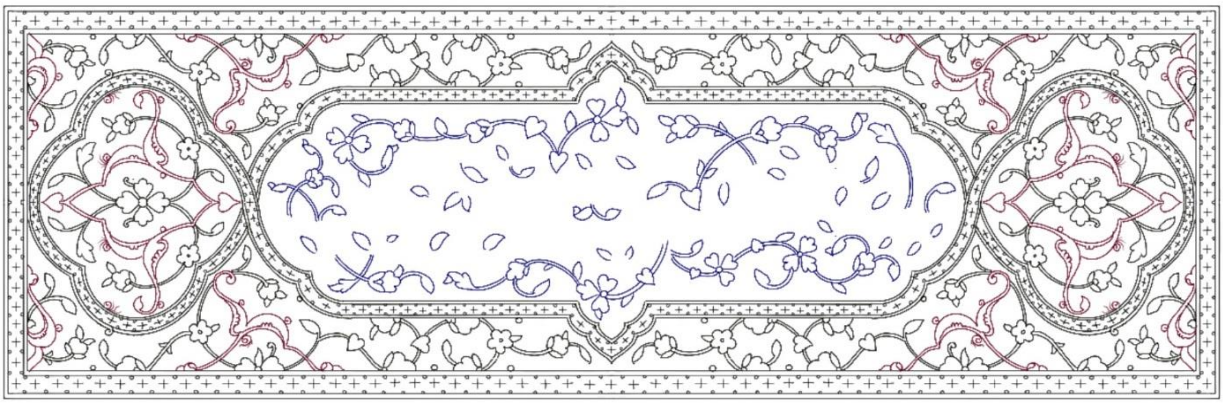
Bugünkü Durumu : Kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, cetvelde kullanılan altında ve sûrebaşı tezyinatında kullanılan altın ve boyalarda dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 164'de yer alan, v.325a1'de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatları da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu

motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın dendanlar ve ince arasuyu ile çevrilidir. Altın dendan üzerinde bupcuklar bulunmaktadır. Limonküfü zeminli ince arasuyun üzerine siyah ile (+, :) uygulanmıştır. Kitabenin iki ucunda, arasuyu ve dendanlar alttan ve üstten geçerek devam etmiş ve altın ipliğe bitişik şekilde pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı formun içinde, ½ simetrili ayırma rûmi ile kapalı form oluşturulmuş ve içi lacivert ile doldurulmuştur. Rûmi motifi ve altın iplik arasında kalan alanın zemini altn ile doldurulmuştur. Yazı alanının dışında altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili altın ayırma rûmi ve ortabağ ile pafta ayrımı yapılmıştır. Rûmi motifinin üzerinde bupçuklar kullanıldığı dikkat çekmektedir. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz, limonküfü ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Ayrıca; yazı alanını çevreleyen altın ipliğe bitişik şekilde kıvrım dallar ile oluşturulan pafta altın ile doldurulmuştur. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyun üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Bu sûrebaşında bulunan desen kompozisyon itibariyle diğer Sûrebaşlarında uygulanmamıştır.

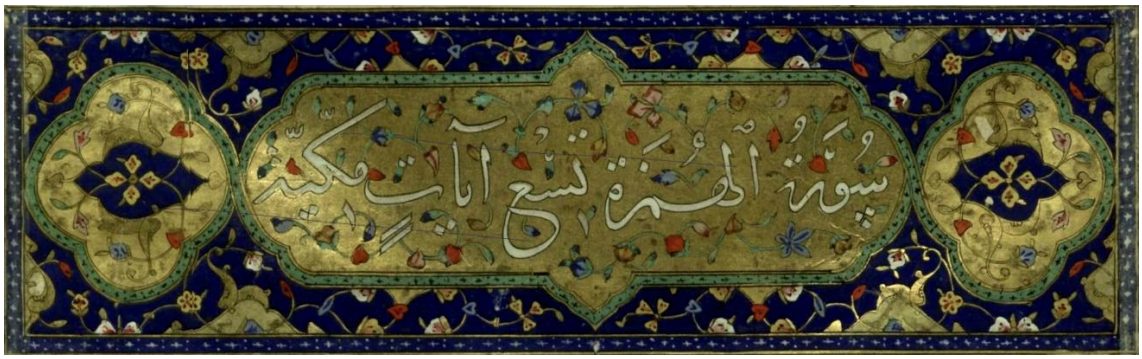

Resim 165. Sûrebaşı Tezhibi (Kadir Sûresi), v.325a1.

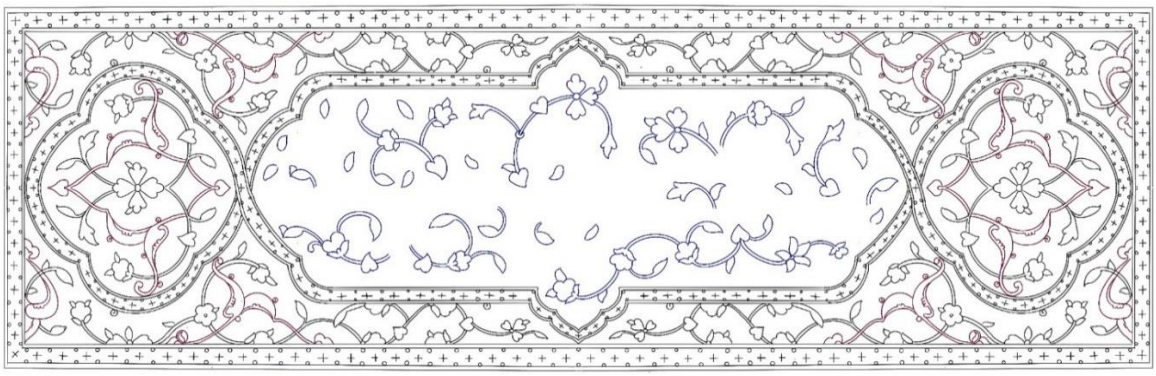

Şekil 77. Sûrebaşı Tezhibi (Kadir Sûresi), v.325a1. Dijital Çizim.

Şekil 77'de yer alan dijital çizimde, v.325a1 de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilen iki adet sûrebaşı mevcuttur. Resim 166'de yer alan v.327a2 ve Resim 167'de yer alan v.329b1 tezyinatının kullanılan teknik, desen, motif ve kompozisyon bakımından benzer olduğu görülmüştür. Tezyinatlar incelendiğinde; v. 327a2 de sadece motiflerde ve renklerde yer yer farklılıklar olduğu görülmüştür. V.329b1 tezyinatında ise; kitabenin iki ucunda, arasuyu ve dendanlar alttan ve üstten geçerek devam eden ve altın ipliğe bitişik şekilde yapılan pafta ayrımı altta ve üstte devam ederek ½ simetrili pafta ayrımı yapılmıştır. Ayrıca; bu tezyinatta yazı alanını çevreleyen altın ipliğe bitişik şekilde uygulanan kıvrım dallar ile pafta ayrımı yapılmamıştır. Motiflerde ve renklerde yer yer farklılıklar olduğu görülmüştür.

Resim 166. Sûrebaşı Tezhibi (Hümeze Sûresi), v.327a2.

Şekil 78. Sûrebaşı Tezhibi (Hümeze Sûresi), v.327a2. Dijital Çizim.

Resim 167. Sûrebaşı Tezhibi (Nâs Sûresi), v.329b1

Resim 168. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.326a-v.326b

Varak no : 326b1

Adı : Sûrebaşı (Kâria Sûresi)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip

Motifler : Tepelik, rûmi, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

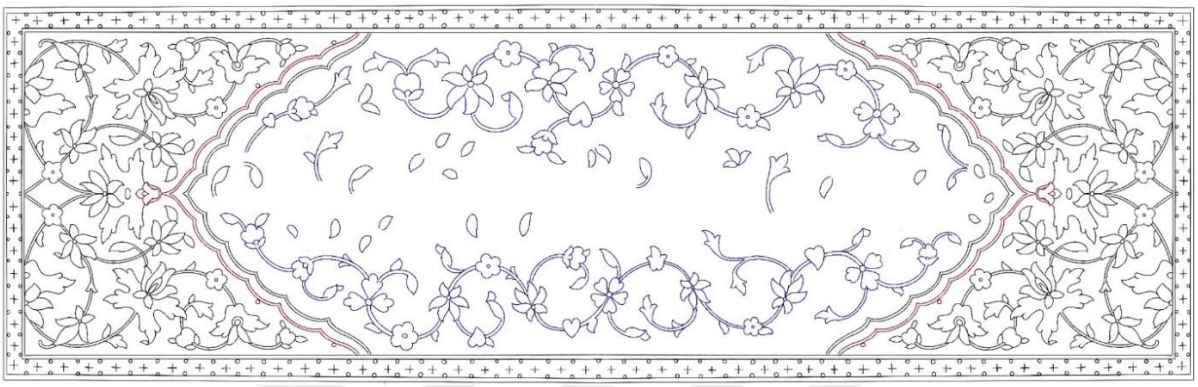
Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

Bugünkü Durumu : Genel durumu iyi olmakla birlikte kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme ve dökülmeler mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 168'de yer alan v. 326b1'de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer şekilde tezyin edilmiş başka sûrebaşı tezyinatları da mevcuttur. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın, siyah ve sülyen dendanlarla çevrilidir. Dendanların üzerinde bupçuklar kullanıldığı dikkat çekmektedir. Kitabenin ucuna sülyen tepelik motifi işlenmiştir. Tepeliğin üzerine yerleştirilen, üç boyutlu hissi uyandıran altın kıvrımlı ıtır yaprağı ve yaprağın üstüne yerleştirilen hatâyîden oluşan motif işlenmiştir. Yazı alanı dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Tepeliğin üzerine yerleştirilen motiften yahut altın iplikten çıkarak helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Yaprak motifinin gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür. Diğer sûrebaşı tezhipleri ile kıyaslandığında, bu sûrebaşı grubunda bulunan motiflerin daha iridirolması dikkat çekmektedir. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik, sülyen iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 169. Sûrebaşı Tezhibi (Kâria Sûresi), v.326b1.

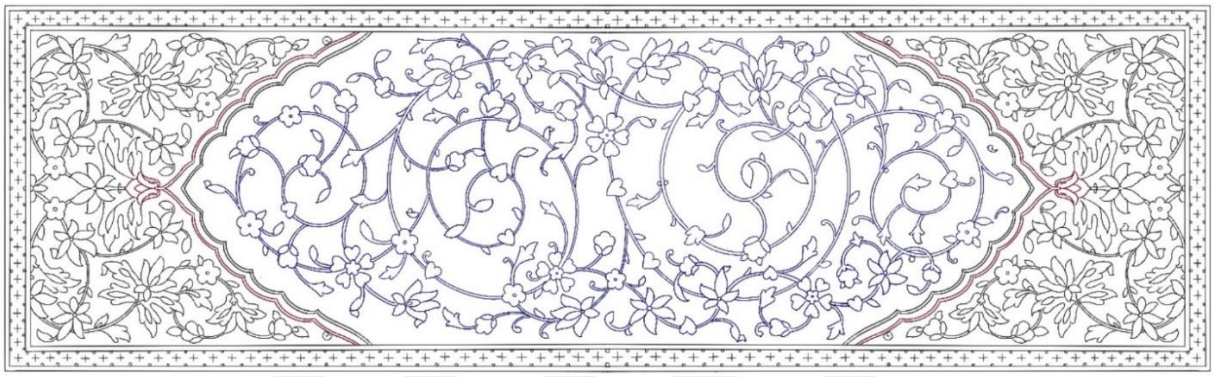

Şekil 79. Sûrebaşı Tezhibi (Kâria Sûresi), v.326b1. Dijital Çizim.

Şekil 79'da yer alan dijital çizimde, v. 324b1 de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilen iki adet sûrebaşı mevcuttur. Resim 170'de yer alan v.328a1 ve Resim 171'de yer alan v.329a2 tezyinatlarının; kullanılan teknik, motif, kompozisyon ve paftalama bakımından benzer olduğu görülmüştür. V.328a1 ve v.329a2 tezyinatında paftalamada kullanılan renkler farklıdır. Altın zemin yerine lacivert ile, lacivert zemin yerine altın ile renklendirilmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı yerine sürgit helezon üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan desen işlenmiştir. V.328a1 tezyinatında işlenen yaprak motifi daha çok detaylandırılmıştır. V.329a2 tezyinatında sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep yerine zerendûd tekniğinde altın ile yazılmış, is (siyah) mürekkep ile tahrirlenmiştir. Motiflerde ve renklerde yer yer farklılıklar olduğu görülmüştür.

Resim 170. Sûrebaşı Tezhibi (Maûn Sûresi), v.328a1.

Şekil 80. Sûrebaşı Tezhibi (Maûn Sûresi), v.328a1. Dijital Çizim.

Resim 171. Sûrebaşı Tezhibi (İhlâs Sûresi), v.329a2

Resim 172. Sûrebaşı Tezhibi Genel Görünümü v.329a-v.329b

Varak no : 329b2

Adı : Sûrebaşı (Son Sayfa)

Teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip

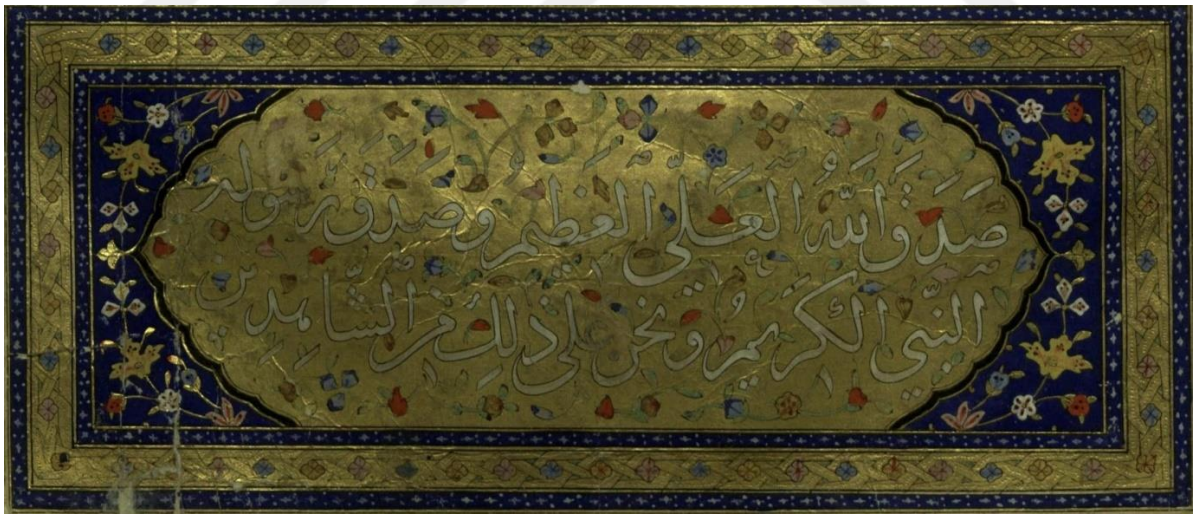
Motifler : Tepelik, penç, hatâyî, yaprak, goncagül

Renkler : Altın, siyah, lacivert, mavi, yavruağzı, beyaz, limonküfü, oksit sarı, sülyen

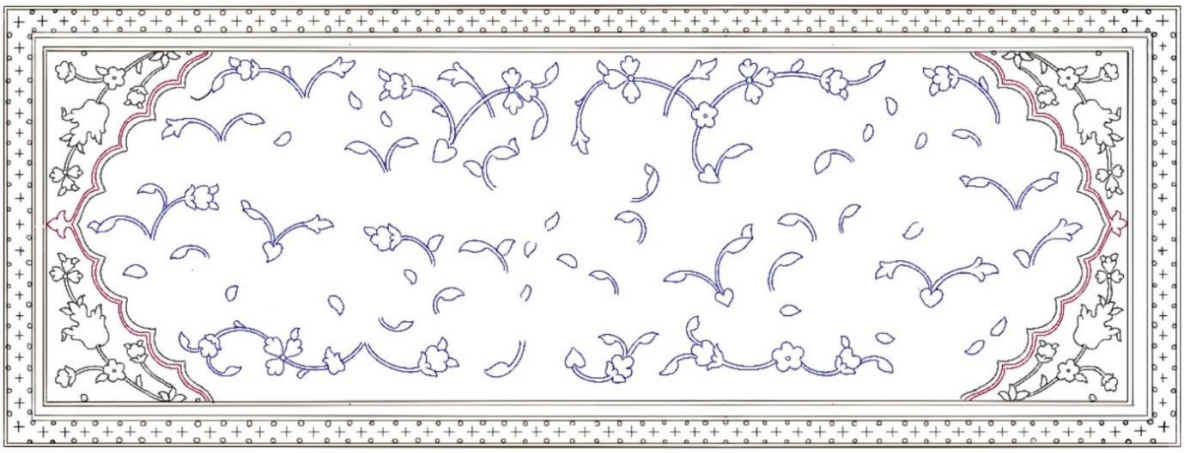
Bugünkü Durumu : Kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, cetvelde ve sûrebaşı tezyinatında kullanılan altın ve boyalarda dökülme ve tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri : Resim 172'de yer alan, v.329b2'de bulunan sûrebaşı tezhibinin üç satırlık yazı alanına yerleştiği görülmektedir. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım

dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı altın ve siyah dendanlarla çevrilidir. Dendanların üzerinde bupçuklar kullanıldığı dikkat çekmektedir. Kitabenin ucuna altın tepelik motifi işlenmiştir. Tepelik dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili hatâyî motifinden çıkış yapan iki dal üzerine serbest kompozisyon esası ile yerleştirilen hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Serbest dal üzerine yerleştirilen ıtır yaprağı dikkat çekmektedir. Sûrebaşı tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile devam etmiştir. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır. Altın iplikler arasında zemini sıvama altın geçme zencerek uygulanmıştır. Zencereğin ortasında dört yapraklı penç kullanılmıştır. Serlevhanın tezyinatı ile uyumlu bir şekilde pençlerde mavi, oksit sarı ve yavruağzı renkleri kullanılmıştır. Zencerek altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 173. Sûrebaşı Tezhibi (Son Sayfa), v.329b2.

Şekil 81. Sûrebaşı Tezhibi (Son Sayfa) s.329b2. Dijital Çizim.

4.3.5. Hatime Sayfası

Resim 174. V.330a Hatime Sayfası.

Varak No: 330a

Adı: Hatime sayfası

Kullanılan teknik: Zer-ender-zer, zemini boyalı klâsik tezhip tekniği, çift tahrir tekniği

Kullanılan motifler: Sarılma rûmi, dolantı ve ortabağ bulut, ortabağ, tepelik, hatâyî grubu motifler

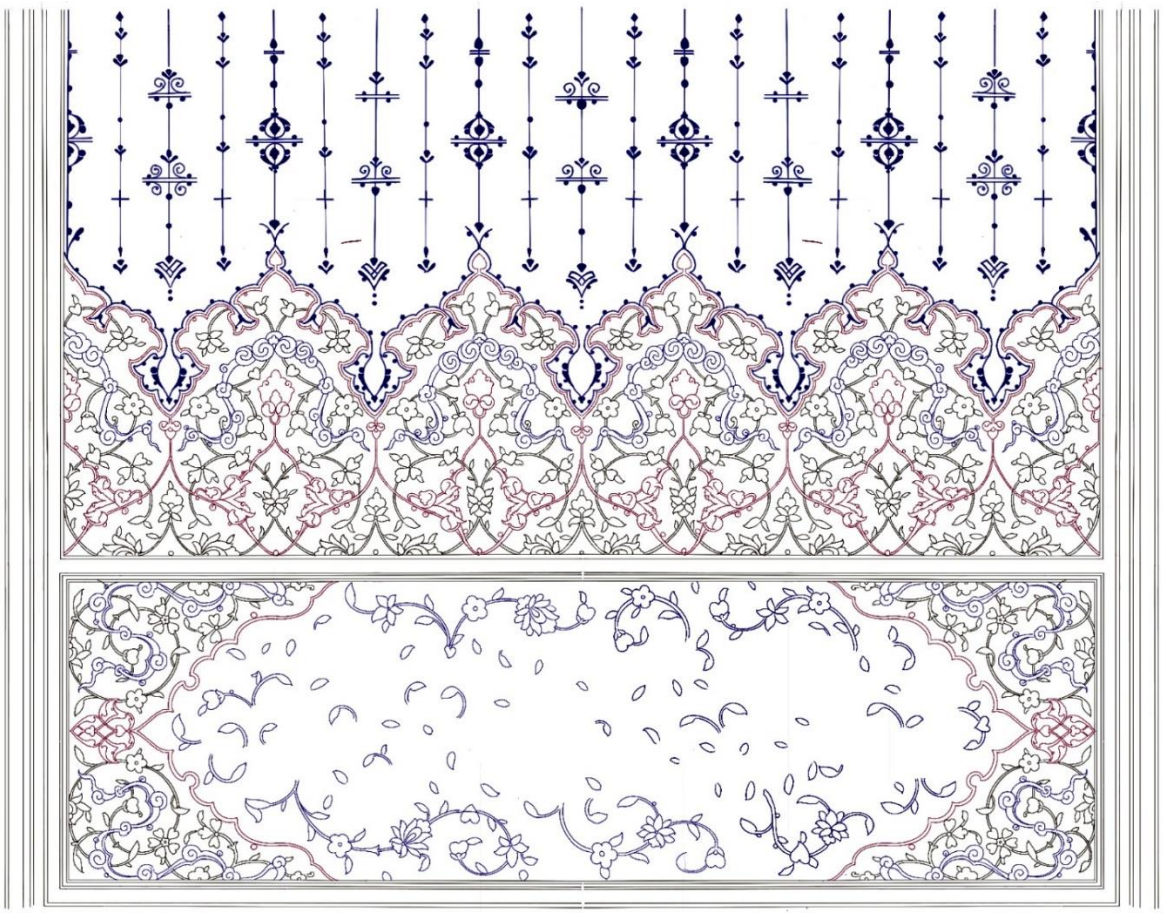
Kullanılan renkler: Altın, lacivert, beyaz, açık mavi, limonküfü, sülyen, oksit sarı ve yavruağzı

Genel Durumu: Kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, cetvelde ve altın ipliklerde dökülme ile tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri: Resim 174'de yer alan v.330'da, dış pervaz ve dikdörtgen tezhip alanı olarak düzenlenmiştir. Dış pervaz tezyinatı 1/10 simetrik plânda, dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir.

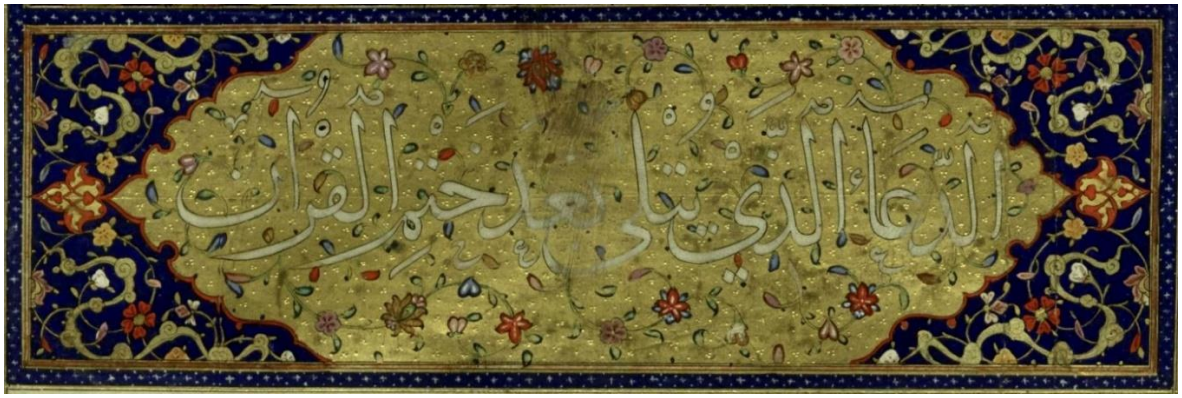

Resim 175. V.330a Hatime Sayfası.

Şekil 82. V.330a Hatime Sayfası. Dijital Çizim.

Şekil 82'de yer alan dijital çizimde, Hatime sayfasında dikdörtgen tezhip alanının iki satırlık yazı alanına yerleştirildiği görülmektedir. Dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, açık mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin iki renk veya üç renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Zeminde yer yer üç nokta ve tek nokta iğne perdahı uygulanmıştır. Yazı alanı sülyen dendanlarla çevrilidir.

Resim 176. V.330a Hatime Sayfası.

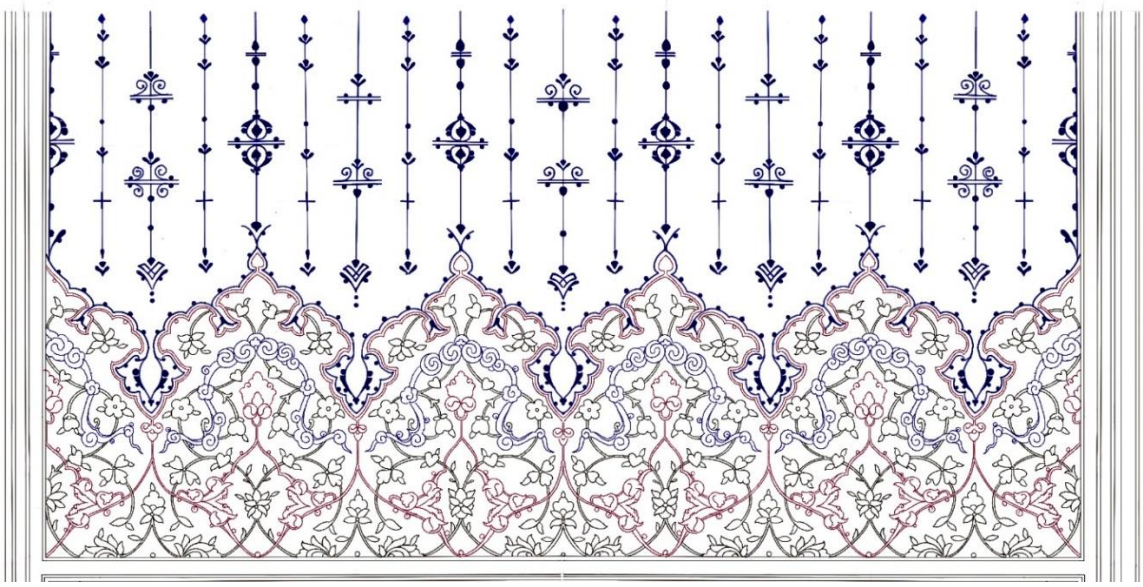

Şekil 83. V.330a Hatime Sayfası. Dijital Çizim.

Resim 176'da yer alan, v.330'da kitabenin iki ucuna tepelik işlenmiştir. Tepelik motifi sülyenle, içerisi altın ile renklendirilmiştir. Kitabe dışında kalan alanda zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Yazı alanının dışında serbest dolantı bulut motifi yer almaktadır. Bulut motifleri altınla renklendirilip siyahla tahrirlenmiştir. Helezonlar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, açık mavi, yavruağzı, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Dikdörtgen alanın tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 177. V.330a Hatime Sayfası Dış Pervaz.

Şekil 84. V.330a Hatime Sayfası Dış Pervaz. Dijital Çizim.

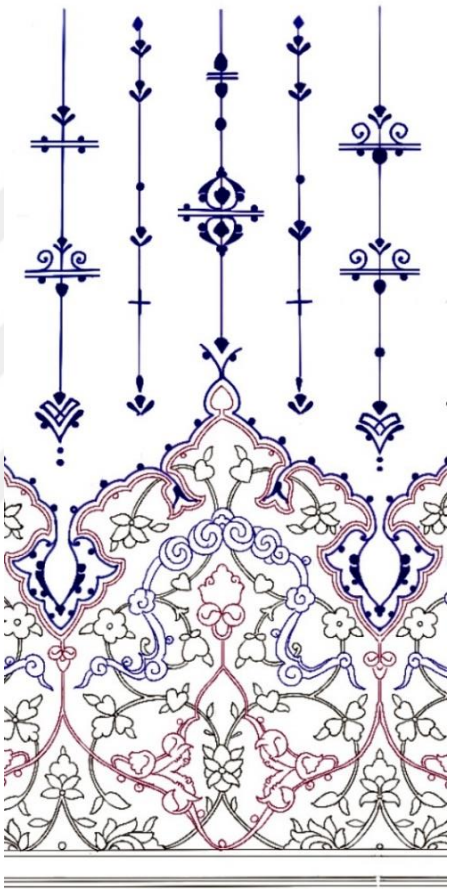
Şekil 84'de görüldüğü üzere, Hatime sayfasının dış pervazı; taç (iklil) biçiminde, ½ simetrik kompozisyon esasına göre düzenlenmiştir. Dış pervaz, sağa ve sola katlanarak yürüyen ulama kompozisyon tarzıyla çoğaltılarak tezyin edilmiştir.

Hatime sayfasının dış pervaz bezemesinde; iki yöne katlanabilen, dolantı ve ortabağ bulut motifi, sarılma rûmi motifi ile hatâyî grubu motiflerden oluşan simetrik desen bulunmaktadır. Dolantı ve ortabağ bulut motifleri ½ plânda düzenlenmiştir. Altın ile renklendirilen bulut motifleri siyah ile tahrirlidir. ½ simetrili altın sarılma rûmi kapalı form

ile pafta ayrımı yapılmıştır. Kapalı form tepelik ile tamamlanmıştır. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Ayrıca; rûmi motiflerinin gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Helezonlar üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerden oluşan desende dallar altın ile; motifler ise yavruağzı, açık mavi, sülyen, beyaz, limonküfü ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir.

Resim 178. V.330a Hatime Sayfası Dış Pervaz.

Şekil 85. V.330a Hatime Sayfası Dış Pervazı. Dijital Çizim.

Şekil 85'de yer alan dijital çizimde görüldüğü üzere; hatime sayfasının dış pervaz bezemesi dendanlı biçimde, tepelik formunda altın ve lacivert iplik ile çevrelenmiştir. Dendanların kesişme noktalarında ters tepelik yer almakta olup içlerine rûmi motifi işlenmiştir. Dendanların üzeri, lacivert bubçuk ve çift tahrir tekniği ile işlenen, lacivert, zarif ince tığlar ile nihayetlendirilmiştir. Kağıt rengine geçişi sağlayarak zemin rengini yumuşatmak ve desende bütünlüğü sağlamak amacıyla iç kısımda kullanılan lacivert renk tığlarda da kullanılmıştır. Tasarımdaki incelik ve yoğunluk tığlarda kendinî sadeliğe bırakmıştır. Yıpranmadan dolayı tığlarda silinme ve dökülme mevcuttur.

4.3.6. Falname Sayfası

Resim 179. V.331a Falname Sayfası.

Varak No: V.331a

Adı: Falname sayfası

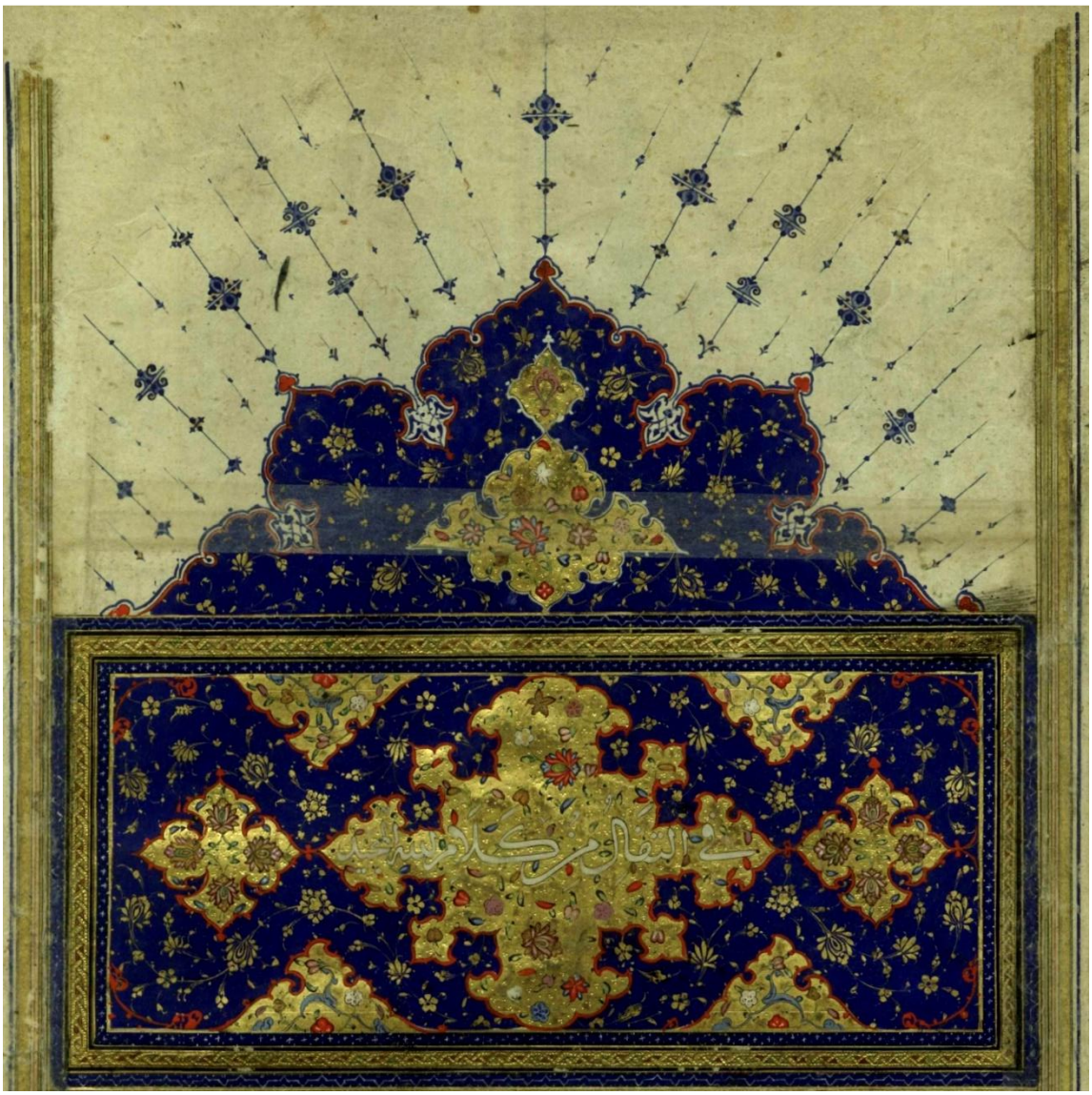
Kullanılan teknik: Zemini boyalı klâsik tezhip tekniği, çift tahrir tekniği

Kullanılan motifler: Hatâyî grubu motifler, rûmi

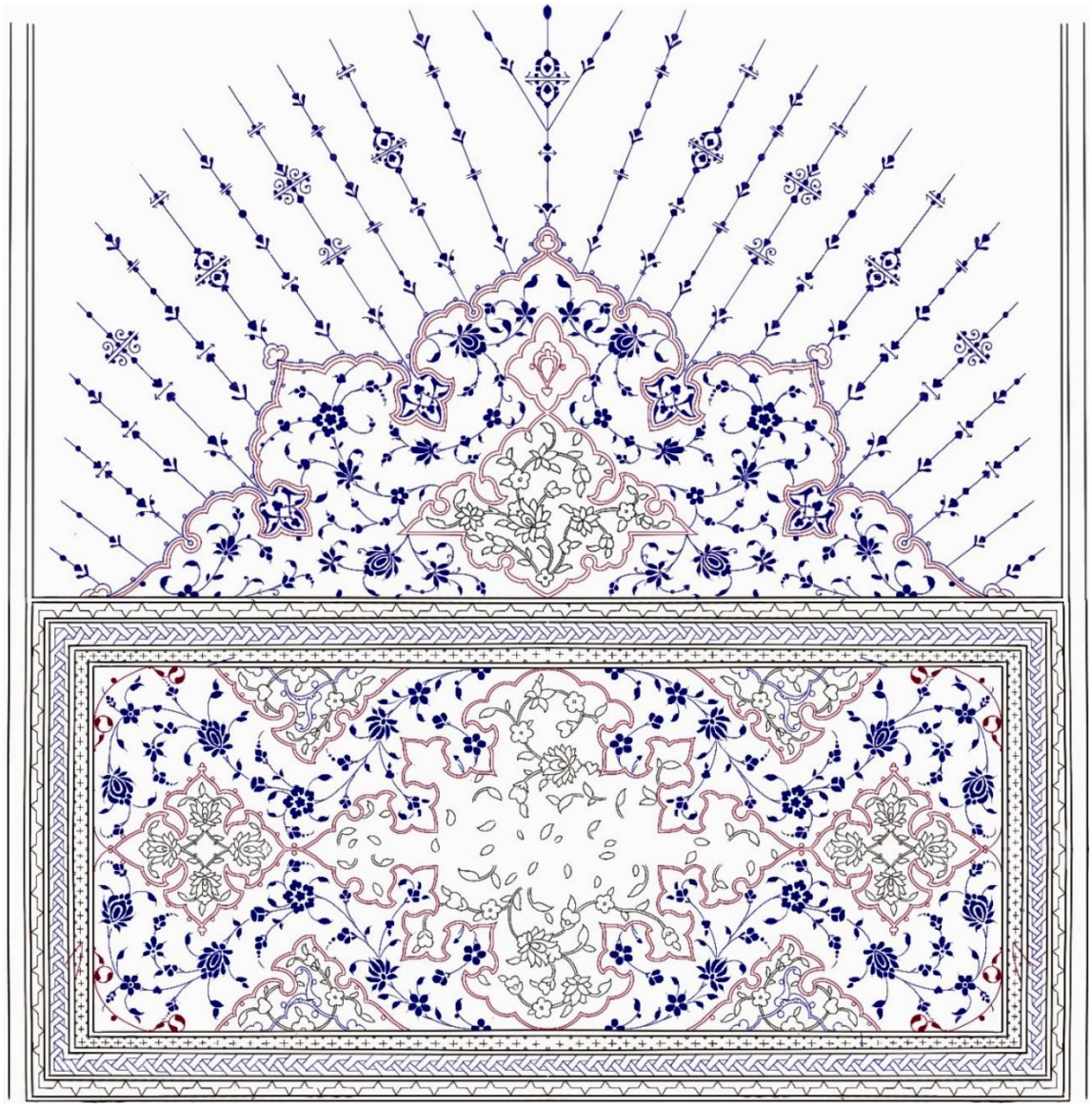
Kullanılan renkler: Altın, lacivert, beyaz, açık mavi, limonküfü, sülyen, oksit sarı ve yavruağzı

Genel Durumu: Kağıt yüzeyinde yer yer lekelenme, cetvelde ve altın ipliklerde dökülme ile tahrirde kullanılan siyah (is) mürekkepte dağılma mevcuttur.

Tezhip Özellikleri: Resim 179'da yer alan v.331a'da, taç başlık şeklinde yapılan dış pervaz ve dikdörtgen tezhip alanı olarak düzenlenmiştir. Dış pervaz tezyinatı ½ simetrik plânda, dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir.

Resim 180. V.331a Falname Sayfası.

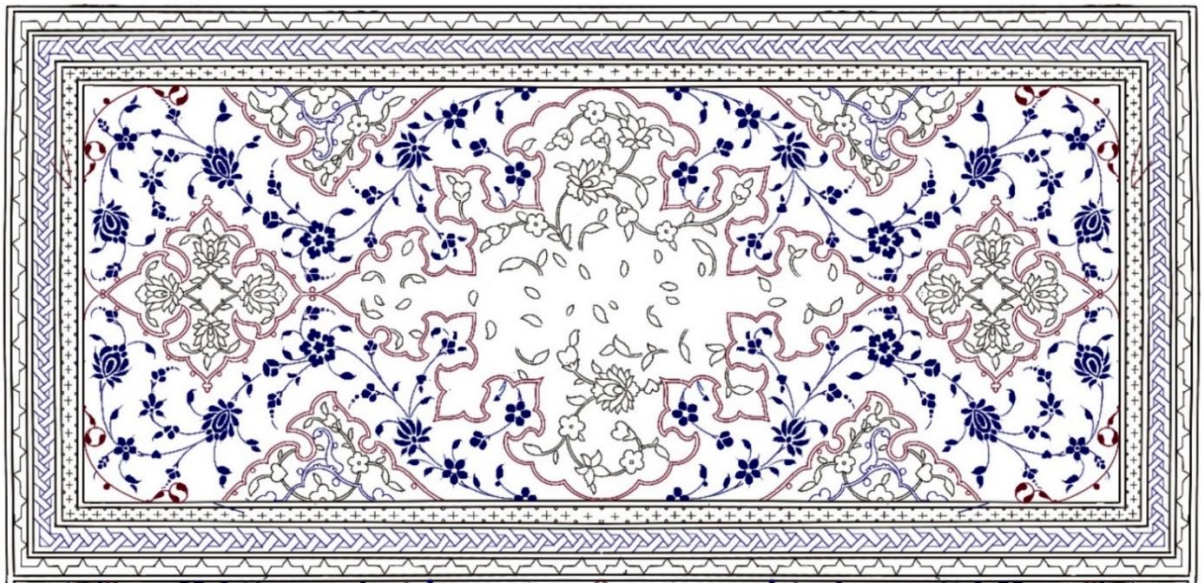
Şekil 86. V.331a Falname Sayfası. Dijital Çizim.

Şekil 86'da yer alan dijital çzimde görüleceği üzere, Falname sayfasında dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiştir. Kompozisyonun merkezinde sülyen dendanlardan meydana gelen sekiz kollu bir form görülmektedir. Kapalı formun zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar altın ile; motifler ise yavruağzı, açık mavi, sülyen, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin iki renk veya üç renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile

renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Zeminde yer yer üç nokta ve tek nokta iğne perdahı uygulanmıştır. Yazı alanı sülyen dendanlarla çevrilidir.

Resim 181. V.331a Falname Sayfası.

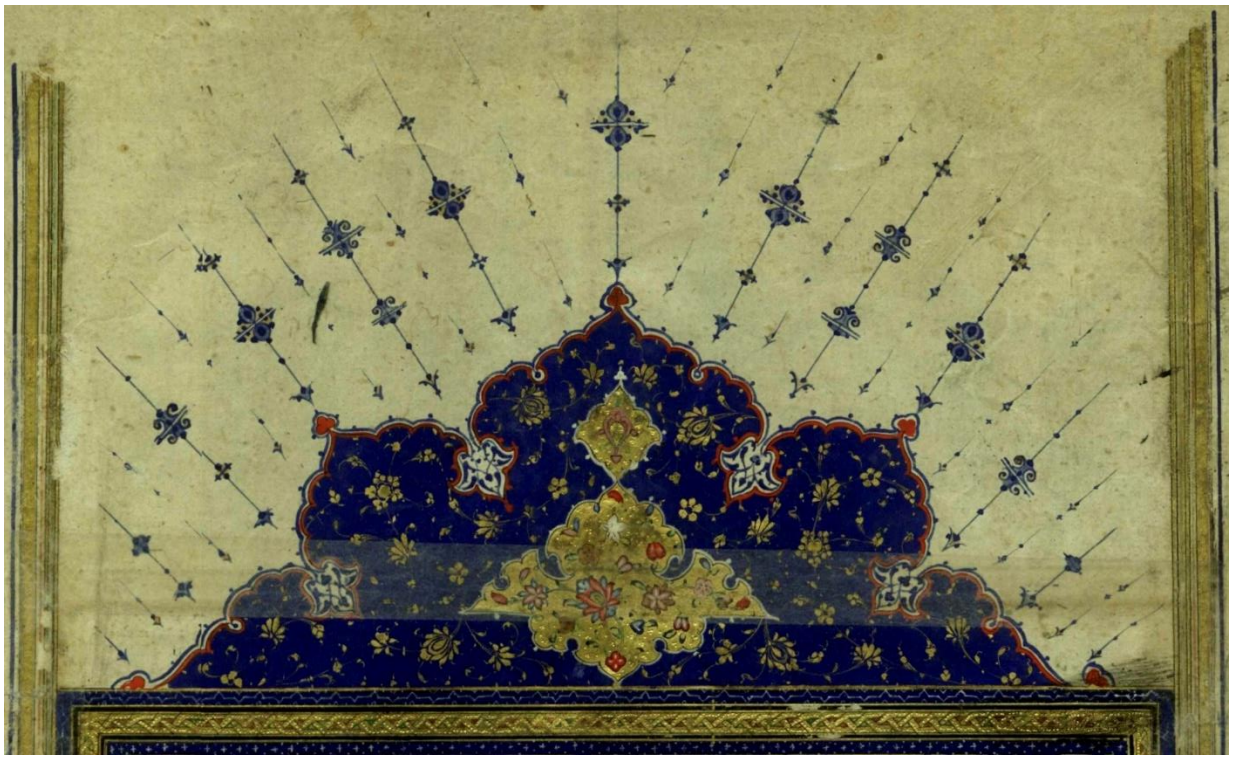

Şekil 87. V.331a Falname Sayfası. Dijital Çizim.

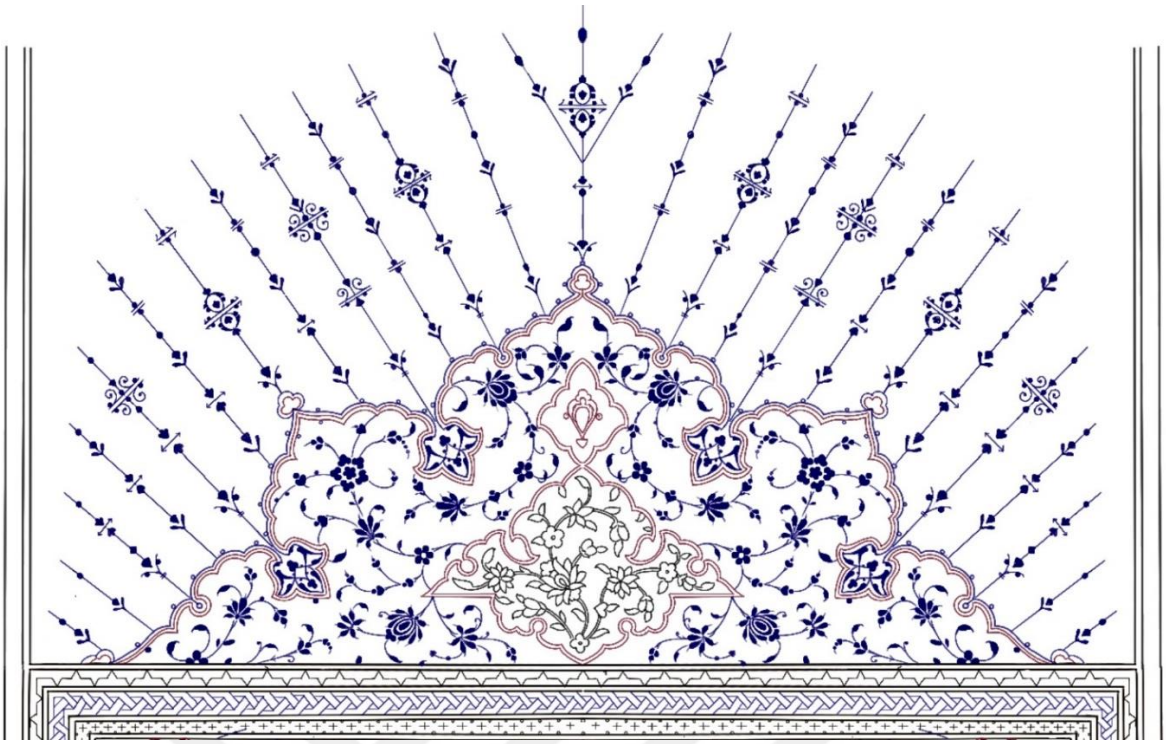
Şekil 87'de yer alan dijital çizimde görüleceği üzere; kitabenin iki ucuna salbekler işlenmiştir. Ayrıca, altın ipliğe dayalı biçimde ½ simetrili tepelik formu kullanılmıştır. Sülyen ile çevrelenen salbeklerin ve tepeliğin içerisi altın ile renklendirilmiştir. Salbeklerin ve tepeliklerin içerisine hatâyî grubu motifler işlenmiştir. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, açık mavi, limonküfü, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilmiş, yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Salbeklerde hatâyî grubu motiflerin iki renk veya üç renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile

renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Zeminde yer yer üç nokta ve tek nokta iğne perdahı uygulanmıştır. Tepelikte ise; açık mavi rûmi işlenmiştir.

Salbek ve kitabe dışında kalan alanda "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan desen yer almaktadır. Lacivert zemine çift tahrir tekniğinde altın hatâyî grubu motifler kullanılarak desen işlenmiştir. Dikdörtgen alanın tezhibi siyahla tahrirli altın iplik ve arasuyu ile tamamlanmıştır. İpliğe bitişik lacivert zeminli ince arasuyu üzerine beyaz ile (+, :) uygulanmıştır.

Resim 182. V.331a Falname Sayfası.

Şekil 88. V.331a Falname Sayfası. Dijital Çizim.

Şekil 88'de yer alan dijital çizimde görüleceği üzere, Falname sayfasının dış pervazı; kubbeli biçiminde, ½ simetrik kompozisyon esasına göre düzenlenmiştir. Dış pervaz bezemesinde; rûmi motifi ile hatâyî grubu motiflerden oluşan simetrik desen bulunmaktadır. Ortada ½ simetrili beyaz dendanla, kapalı form oluşturulmuştur. Kapalı formun içerisi altın ile renklendirilmiş olup hatâyî grubu motifler işlenmiştir. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, açık mavi, limonküfü, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilmiş, yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin iki renk veya üç renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Kapalı form tepelik ile tamamlanmıştır. Tepeliğin içerisi altın ile renklendirilmiş olup ortasına yavruağzı ortabağ işlenmiştir. Altın zeminde yer yer üç nokta ve tek nokta iğne perdahı uygulanmıştır.

Kapalı form ve tepelik dışında kalan alanda "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan desen yer almaktadır. Lacivert zemine çift tahrir tekniğinde altın hatâyî grubu motifler kullanılarak desen işlenmiştir.

Falname sayfasının kubbeli dış pervaz bezemesi; dendanlı biçimde, tepelik formunda, sülyen iplik ve lacivert kuzu ile çevrelenmiştir. Dendanların kesişme noktalarında ters tepelik yer almakta olup içlerine lacivert çift tahrir rûmi işlenmiştir. Dendanların üzeri,

lacivert bubçuk ve çift tahrir (çift tahrir) tekniği ile işlenen, lacivert, zarif ince tığlar ile nihayetlendirilmiştir. Kağıt rengine geçişi sağlayarak zemin rengini yumuşatmak ve desende bütünlüğü sağlamak amacıyla iç kısımda kullanılan lacivert renk tığlarda da kullanılmıştır. Yıpranmadan dolayı tığlarda silinme ve dökülme mevcuttur.

4.3.7. Beyne's Sütur (Satır Arası)

Resim 183. V.7 Ünvan Sayfası- Beyne's-sütur

Varak No: 7 a-b

Adı : Ünvan sayfası- Beyne's-Sütur

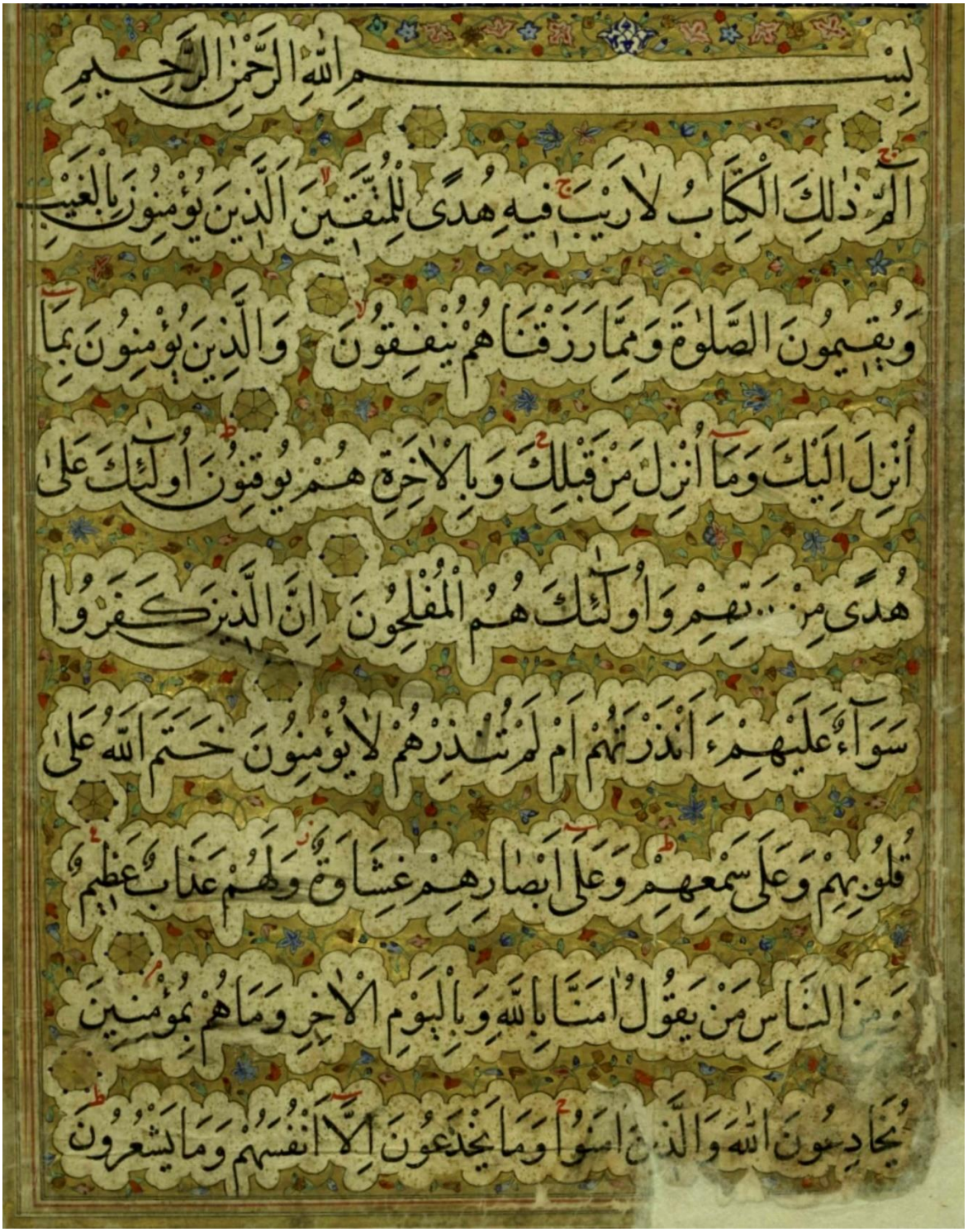
Kullanılan teknik : Zemini boyalı klâsik tezhip tekniği

Kullanılan motifler : Hatâyî grubu motifler,

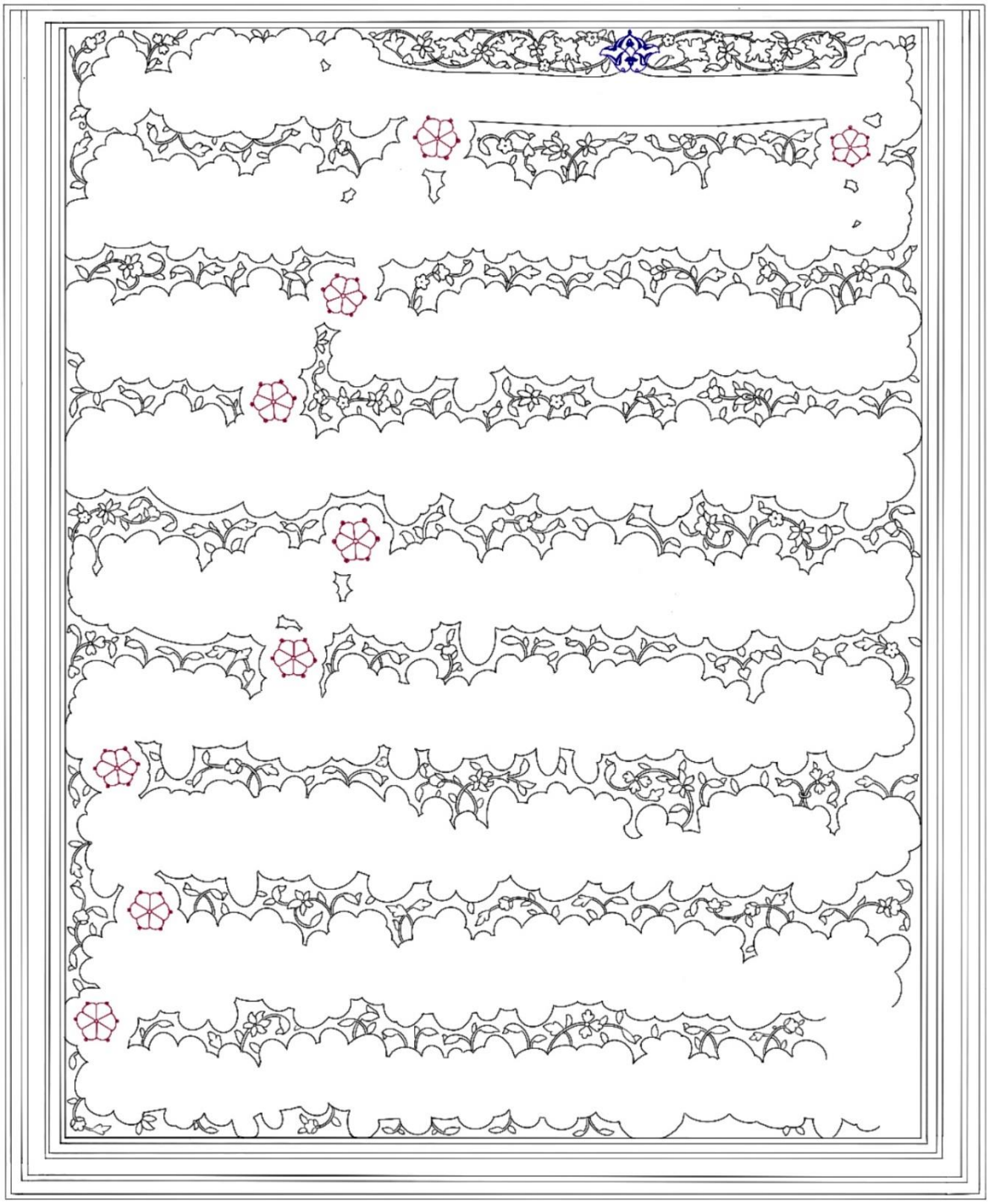
Kullanılan renkler : Altın, lacivert, beyaz, açık mavi, limonküfü, sülyen, oksit sarı ve yavruağzı

Genel Durumu: Kullanılan renklerde yer yer dökülme ve dağılma, yazının ve tezyinatın bir kısmında silinme ile yüzeyde lekelenmeler mevcuttur.

Tezhip özellikleri: Resim 183'de yer alan v.7'de yer alan, Bakara süresinin ilk iki sayfasında satır araları siyah (is) mürekkep ile tahrirlenmiş, sıvama altın ile doldurularak beyne's-sütûr uygulanmıştır. Beyne's-sütûrların üzerine tezyinat uygulanmıştır. Dendanlardan çıkarak yahut "S" veya "C" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin yer yer iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, pembe ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Etrafı altın cetvel, lacivert sülyen ve altın iplik ile çevrilidir.

بسم الله الرحمن الرحيم
الم ذلك الكتاب لا ريب فيه هدى للمتقين الذين يؤمنون بالغيب
ويقيمون الصلوة ومما رزقناهم ينفقون والذين يؤمنون بما
انزل اليك وما انزل من قبلك وبالاخرة هم يوقنون اولئك على
هدى من ربهم واولئك هم المفلحون ان الذين كفروا
سواء عليهم ءانذرتهم ام لم تنذرهم لا يؤمنون ختم الله على
قلوبهم وعلى سمعهم وعلى ابصارهم غشاوة ولهم عذاب عظيم
ومن الناس من يقول امنا بالله وباليوم الاخر وما هم بمؤمنين
يخادعون الله والذين امنوا وما يخدعون الا انفسهم وما يشعرون

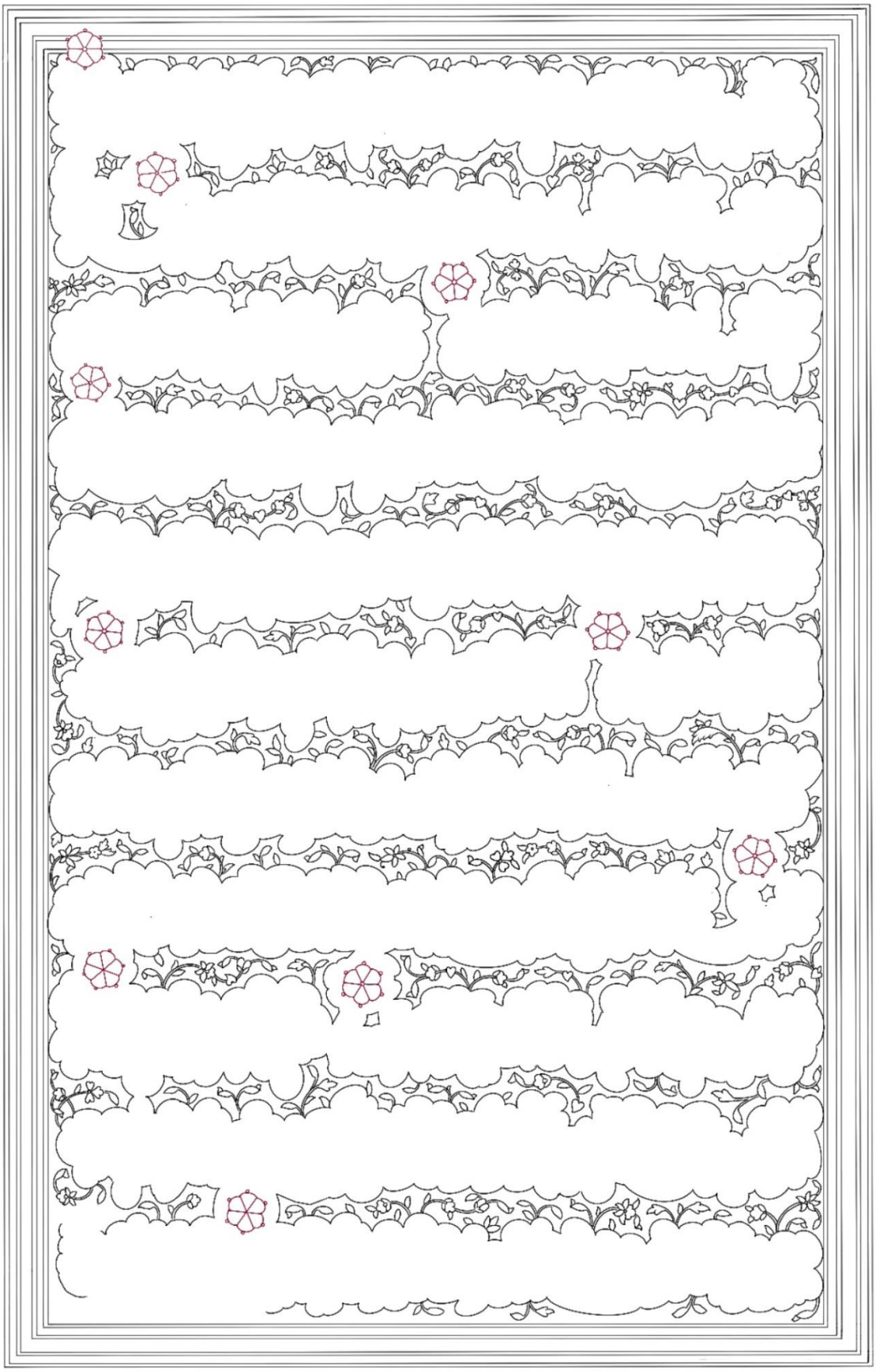
Resim 184. V. 7a Beyne’s-sütur.

Şekil 89. V. 7a Beyne's-sütur. Dijital Çizim.

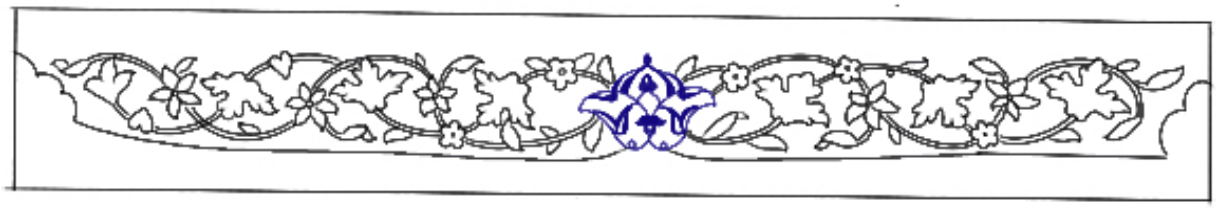
Resim 185. V. 7b Beyne's-sütur.

Şekil 90. V. 7a Beyne’s-sütûr. Dijital Çizim.

Resim 186. V. 7a Keşideüstü.

Şekil 91. V. 7a Keşideüstü. Dijital Çizim.

Şekil 91'de yer alan dijital çzimde, sûrebaşı tezyinatından sonraki ilk satırda yer alan Besmele-i Şerife'de yer alan "Sin" harfinin kuyruk kısmının tezhip alanı oluşturmak amacıyla özel biçimde uzatılması ile oluşan keşide üstünde; ½ kompozisyon esasına göre tezyinat yapılmıştır. Keşide üstünün ortasında; kağıdın zemin rengi korunarak lacivert ile hurdeli rûmîlerden oluşan tepelik kullanılmıştır.

Tepelikten çıkış yapan iki iplik "S" hattı üzerine hatayî grubu motifler yerleştirilmiştir. Hatâyî grubu motifler içinde ıtır yaprağı dikkat çekmektedir. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, açık mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir.

Resim 187. V. 330b Beyne's-sütur.

Varak No: 330b

Adı: Ketebe Sayfası- Beyne's Sütur

Kullanılan teknik: Zemini boyalı klâsik tezhip tekniği

Kullanılan motifler: Hatâyî grubu motifler,

Kullanılan renkle : Altın, lacivert, beyaz, açık mavi, limonküfü, sülyen, oksit sarı ve yavruağzı

Genel Durumu: Kullanılan renklerde yer yer dökülme ve dağılma, tezyinatın bir kısmında silinme ile yüzeyde lekelenmeler mevcuttur.

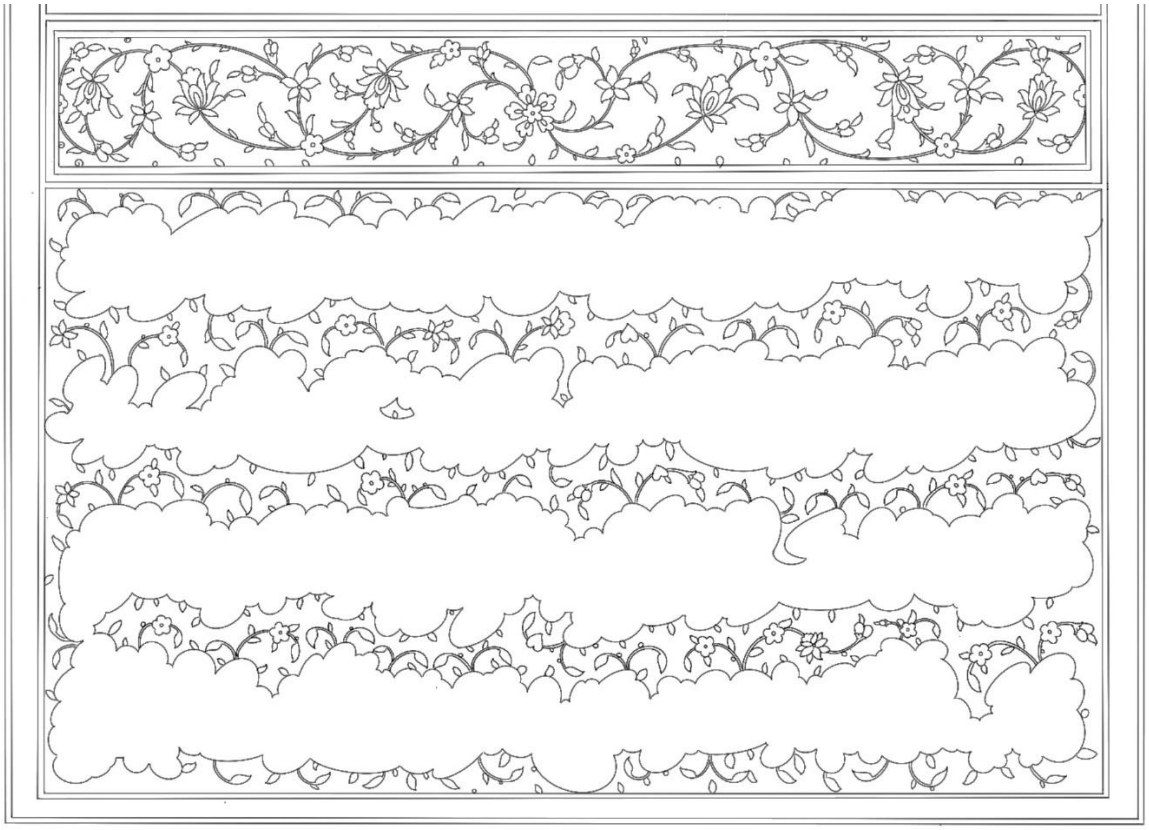
Tezhip özellikleri: Resim 187'de yer alan v.330'da yer alan, Ketebe kaydının satır araları siyah (is) mürekkep ile tahrirlenmiş, sıvama altın ile doldurularak beyne's-sütûr uygulanmıştır. Beyne's-sütûrların üzerine tezyinat uygulanmıştır. Dendanlardan çıkarak yahut "S" veya "C" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı,

mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin yer yer iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, pembe ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Etrafı altın cedvel, lacivert, sülyen ve altın iplik ile çevrilidir.

Ketebe kaydında;“Bu [Mushafı] Allah’ın fakir kulu ve O’nun affına ve bağışlamasına çok muhtaç Pîr Mehmed Arapşâh, Yüce Allah’ın nimetine hamd ederek, musallî ve Allah’ın nebisine ve onun ailesine teslim olmuş halde, hicrî 857 senesi Recep ayında yazdı.” ifadesi yer almaktadır.

Resim 188. V. 330b Beyne’s-sütûr.

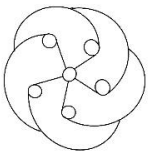
Şekil 92. V. 330b Beyne's-sütûr. Dijital Çizim.

Şekil 92'de yer alan dijital çizimde, Ketebe kaydının üst kısmında yer alan bir satırlık yatay dikdörtgen alanda; ½ kompozisyon esasına göre tezyinat yapılmıştır. Kağıdın zemin rengi korunarak ortada yer alan penç motifinden çıkış yapan iki iplik "S" hattı üzerine hatâyî grubu motifler yerleştirilmiştir. Altın ile doldurulan hatâyî grubu motiflerde yer yer, az da olsa sülyen, oksit sarı, yavruağzı ve limonküfünün kullanılması dikkat çekmektedir. Altın ile doldurulan hatâyî grubu motifler kızıl kahve ile nüanslı olarak tahrirlenmiş ve foya atılmıştır. Ayrıca; zemine lacivert tek ve üç nokta uygulanmıştır.

4.3.8. Duraklar

Resim 189. V.6 Serlevha durak

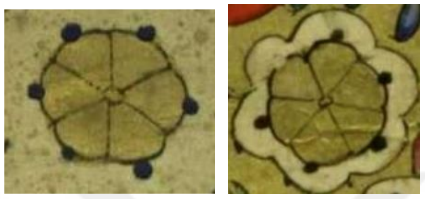
Şekil 93. V.6 Serlevha durak. Dijital Çizim.

Varak no : 6a-b

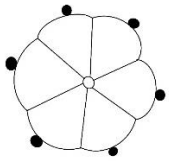
Adı : Mücevher durak

Renkler : Altın, lacivert, kırmızı

Tezhip Özellikleri : Resim 189'da yer alan v.6'da daire formlu, geçme durak olup açık mavi zemin rengi kullanılmıştır. Aynı rengin tonları ile gölgelidir. Kesişen çizgilerin olduğu yerlerde altın noktalar görülmektedir. Çizgiler siyah tahrir ile yapılmış, etrafı da siyah tahrir çekilerek sınırlandırılmıştır. Bu durak formu sadece serlevha da kullanılmıştır.

Resim 190. Durak V. 7a

Şekil 94. Durak V. 7a. Dijital Çizim.

Varak no : 7a

Adı : Şeşhane durak

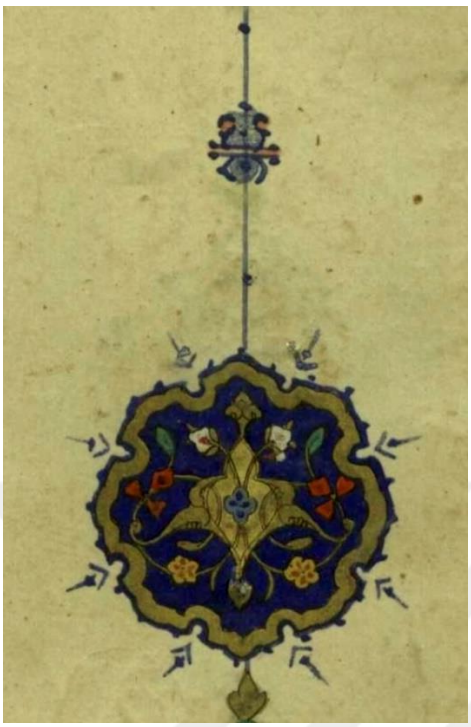
Renkler : Altın, lacivert, kırmızı

Tezhip Özellikleri : Resim 190'da yer alan v.7a'da, bir daireyi altı eşit parçaya bölerek elde edilen, dilimlerin ortasına gelecek şekilde noktalar konulan şeşhane durak kullanılmıştır. Durak altın ile renklendirilmiş, siyah (is) mürekkep ile tahrirlenmiştir. Etrafına siyah bupcuklar işlenmiştir.

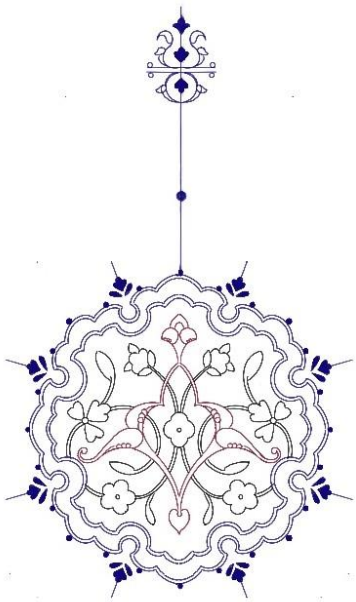
Bu durak formu serlevha tezyinatı dışında eserin bütün varaklarında kullanılmıştır.

Eser görselleri tek tek incelenmiş ve ayet sonlarında iki farklı durak bezemesi kullanıldığı görülmüştür. Bazı yerde satır hizasında olan duraklar bazı yerlerde satır arasına doğru üstte yer almaktadır.

4.3.9. Mushaf Gülleri

Resim 191. V. 304b Mushaf gülü.

Şekil 95. V.304b Mushaf gülü. Dijital Çizim.

Varak no : 304b

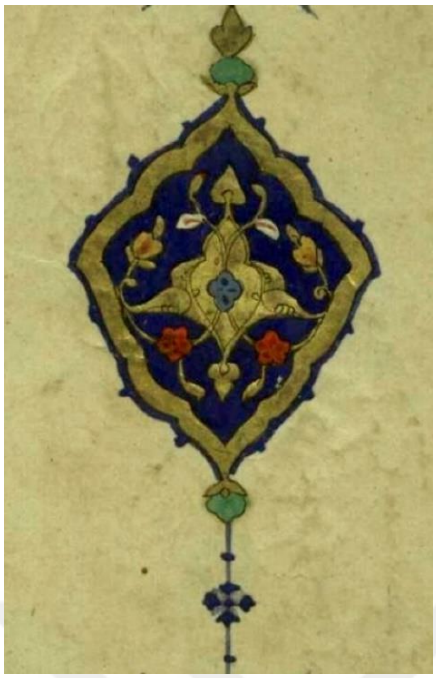
Adı : Mushaf gülü

Teknik: Zemini boyalı klâsik tezhip

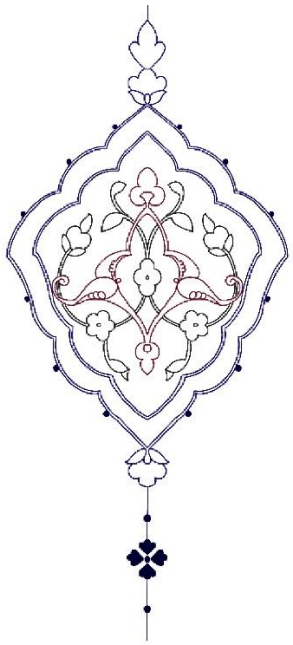
Motifler: Goncagül, penç ve yapraklar

Renkler : Altın, lacivert, sülyen, oksit sarı, limonküfü

Tezhip Özellikleri : Resim 191'de yer alan v.304b'de, daire formundaki mushaf gülünün ortasına altın rûmi kapalı form oluşturulmuş, içleri sıvama altın ile doldurulmuştur. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. "C" kıvrım dallar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, beyaz, limonküfü ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Desenin etrafı siyah (is) ile tahrirli altın iplik, lacivert iplik ve lacivert bupçuklarla tamamlanmıştır. Desen zarif tığ ile bitirilmiştir.

Resim 192. V.97a Mushaf gülü.

Şekil 96. V.97a Mushaf gülü. Dijital Çizim.

Varak no : 97a

Adı : Mushaf gülü

Teknik: Zemini boyalı klâsik tezhip, zer-ender-zer tekniği, çift tahrir tekniği

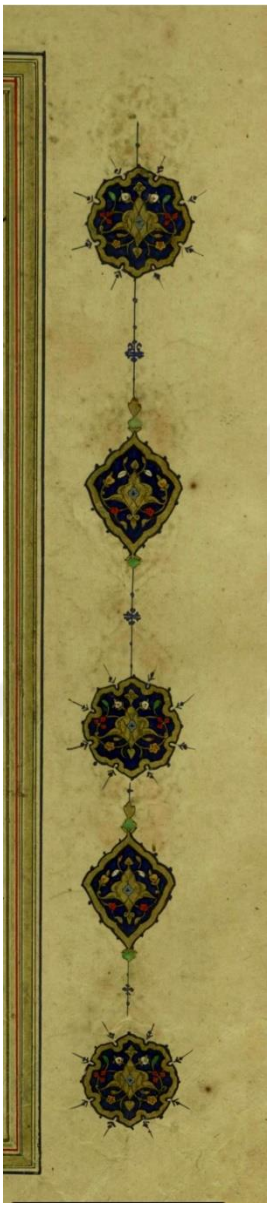
Motifler: Goncagül, penç ve yapraklar

Renkler : Altın, lacivert, sülyen, oksit sarı, limonküfü

Tezhip Özellikleri : Resim 192'de yer alan v.97a'da, ½ simetrili dendanlı şemse formundaki mushaf gülünün ortasına altın rûmi kapalı form oluşturulmuş, içleri sıvama altın ile doldurulmuştur. Pafta içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Pafta dışında zemin lacivert olup zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. "C" kıvrım dallar üzerine düzenlenen desende hatâyî grubu motifler oksit sarı, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Desenin etrafı siyah (is) ile tahrirli altın iplik, lacivert iplik ve lacivert bupçuklarla tamamlanmıştır. Desen zarif tığ ile bitirilmiştir.

Eserin tamamında tığlarda yapılan küçük değişiklikler dışında sadece iki gül formu kullanılmıştır. Kur'an-Kerîm'in neredeyse bütün sayfalarında bir ya da birden fazla gül bulunmaktadır. Bu güllerin içinde cüz, hizip ve secde gibi özellikleri belirten yazılar

bulunmamaktadır. Sadece tezyini amaçlı kullanılmıştır. Resim 193 ve 194 de görüldüğü üzere aynı sayfa kenarında birden fazla gül olan örneklerde tığları ayrı ve bitişik olarak kullanılmıştır. Karşılıklı iki sayfada güllerin sıralaması ve tığların uzunluğu değiştirilerek mushaf gülü tezyinatı yapılmıştır.

Resim 193. V.220a Mushaf Gülleri

Resim 194. V.220b Mushaf Gülleri

5. YORUM

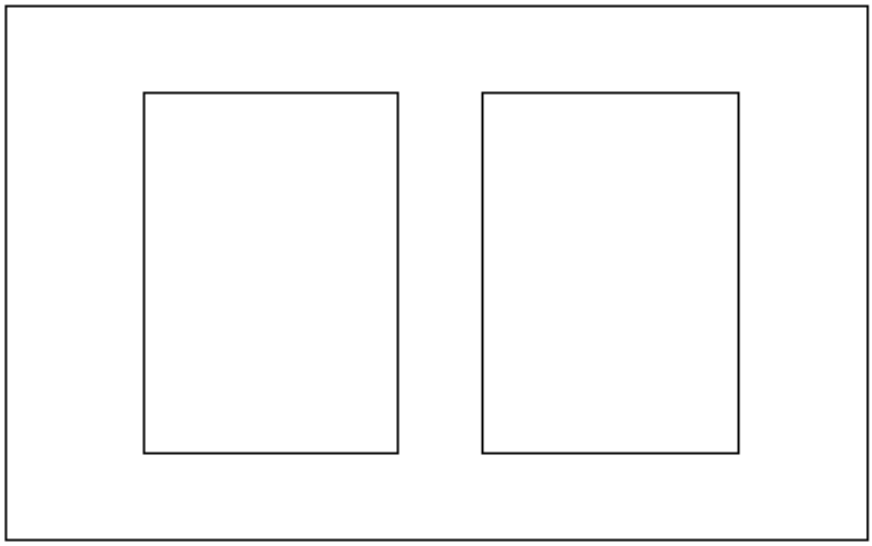
5.1. 50 Gül- Kara 265 Yer Numaralı Mushaf-ı Şerif'in Tezyinatı

Numaralandırılmış Varak Sayısı : 335

Kataloğa Seçilen Varak Sayısı : 121

Benzer Desenli Varak Sayısı : 37

Defterin cild görüntüleri dahil sayfalar numaralandırılmıştır. Bu bölümde araştırmadan elde edilen bilgiler, Şekil 97'de yer alan sayfa düzeni esas alınarak, ayrı başlıklar altında incelenmiş çizelgelere aktarılarak yorumlanmıştır.

Şekil 97. 50 Gül- Kara 265 Yer No'lu Mushaf-ı Şerif Sayfa Düzeni, Dijital Çizim.

5.2. Mushaf-ı Şerif'in Sûrebaşı Tezhiplerindeki Benzerlik ve Farklılıklar

Bu bölümde toplam 112 sûrebaşı tezhibinin farklılık ve benzerlikleri konusunda sınıflandırma yapılmıştır. Her süre başının tezyinatında yazı alanını çevreleyen dendanların farklı olarak kullanıldığı görülmüştür. Bu sebeple yazı alanını çevreleyen dendanlardaki farklılıklar sınıflardırmada göz ardı edilmiştir. Ayrıca, sûrebaşında kullanılan renklerin ve motiflerin çeşitlerine göre sınıflandırma yapılmış olup motif ve renklerin sûrebaşı tezyinatında kullanıldığı yerlerde değişiklik yapılması da farklılık olarak değerlendirilmemiştir.

Grup	Varak No	Benzer Olan Varak No	Renk	Motif	Teknik	Kompozisyon\ Yazı Alanı
1	31b	-	-	-	-	-
2	45b	-	-	-	-	-
3	61a	135b, 189a	Aynı	Farklı (Tepelik)	Aynı	Aynı
4	72b	299a, 203b 267b, 279a, 305a	Aynı	Farklı (Tepelik)	Aynı	Aynı
5	85b	239a	Aynı	Farklı (Tepelik)	Aynı	Aynı
6	99a	139a, 282a, 283b, 304a, 308b	Aynı	Aynı	Farklı (Çift tahrir)	Farklı (Yazı alanında 1/2 simetrili rûmi tepelik)
7	104a	250b,269a, 285a, 287a, 301b	Aynı	Aynı	Farklı	Aynı
8	121b	-	-	-	-	-
9	128b	-	-	-	-	-
10	143b	166b, 185a, 194b, 198a, 208a, 213b, 243a, 246a, 262a, 271b, 280b, 293a, 296b, 300a, 307b, 312b, 317b, 320a, 321a	Aynı	Farklı (Tepelik ve sarılma rûmi)	Aynı	Farklı (v.198a ve v.208a da farklı pafta kompozisyonu ve rûmilerin yönü farklı)
11	146b	236a, 258b, 265b, 325b	Aynı	Farklı (Tepelik)	Aynı	Farklı (Pafta kompozisyonu ve rûmilerin yönü farklı)
12	153b	-	-	-	-	-

13	154a	160a, 217b, 319a, 326a, 329a3	Aynı	Farklı (Tepelik, yalın, hurdeli, sarılma rûmi)	Aynı	Aynı
14	170a	291a	Aynı	Farklı (Tepelik)	Aynı	Aynı
15	180a	-	-	-	-	-
16	221a	255b, 302b	Aynı	Aynı	Aynı	Aynı
17	223a	327a1	Farklı (Bulut motifinde altın kullanımı)	Aynı	Aynı	Aynı
18	224b	273b, 326b2, 327b2	Farklı (Zıt zemin rengi kullanımı)	Farklı (hurdeli rûmi)	Aynı	Aynı
19	229b	-	-	-	-	-
20	233a	-	-	-	-	-
21	277b	310b	Farklı (Limonküfü arasuyu)	Aynı	Farklı (Çift tahrir)	Aynı
22	297b	-	-	-	-	-
23	306b	-	-	-	-	-
23	309b	-	-	-	-	-
25	313b	316b, 318a, 320b	Aynı	Aynı	Aynı	Aynı
26	319b	314b, 315b, 317a	Aynı	Farklı (Ortabağ, hurdeli rûmi)	Aynı	Aynı
27	321b	-	-	-	-	-

28	322b	-	-	-	-	-
29	323a1	328b2	Aynı	Farklı (Dolantı ve yığma bulutlar yerine ayırma rûmi motifi)	Aynı	Aynı
30	323a2	311b, 325a2	Farklı (Zıt zemin rengi kullanımı)	Aynı	Aynı	Aynı
31	323b	328a2, 329a1	Aynı	Farklı (Hurdeli rûmi yerine yalın rûmi motifi)	Aynı	Aynı
32	324a1	289a, 295a, 175a	Farklı (Zıt zemin rengi kullanımı)	Farklı (Yığma ve dolantı bulut motifi yerine ayırma rûmi)	Aynı	Aynı
33	324a2	-	-	-	-	-
34	324b	328b1, 327b1, 298b	Aynı	Farklı (Yığma ve dolantı bulut motifi yerine ayırma rûmi)	Aynı	Aynı
35	325a1	327a2, 329b1	Aynı	Aynı	Aynı	Farklı (Paftalama)
36	326b1	328a1, 329a2	Farklı (Zıt zemin rengi kullanımı)	Aynı	Aynı	Aynı

37	329b2	-	-	-	-	-

Çizelge 1. 50 Gül- Kara 265 Yer Numaralı Mushaf-I Şerif'in Sûrebaşı Tezhipleri Arasındaki Benzerlik-Farklılıkların Dağılımı.

Çizelge 1. incelendiğinde; v.31b ve v.45b numaralı sûrebaşı tezhiplerinin diğer sûrebaşı tezhipleriyle benzer özellikler taşımadığı tespit edilmiştir. Bu kompozisyonlar sadece bu sûrebaşlarının tezyinatında görülmüştür.

V.61a, v.135b ve v.189a sûrebaşı tezhipleri; kullanılan teknik, renk ve kompozisyon açısından benzer olduğu, kullanılan tepelik ve ortabağ motiflerinin farklı olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan renklerin aynı olduğu ancak farklı yerlerde kullanıldığı görülmüştür.

V.72b de bulunan sûrebaşı tezhibinin v.299a, v.203b, v.267b. v.279a ve v.305a tezhipleri ile teknik ve paftalama açısından benzer olduğu tespit edilmiştir. Motif; bakımından; v. 299a, v.203b, v.279 ve v.305a tezhiplerinde farklı tepelik kullanıldığı, v.279 a da ise tepelik kullanılmadığı görülmüştür. V.279a'da üç boyutlu hissi uyandıracak biçimde kıvrımlı ıtır yaprak motifi dikkat çekmektedir. V.305a tezyinatında tek satırlık yazı alanına yerleştirildiği görülmüştür. Motiflerde ve renklerde yer yer farklılıklar görülmekte olup diğer sûrebaşı tezhipleri ile kıyaslandığında, bu sûrebaşı grubunda bulunan motifler daha iri olduğu dikkat çekmektedir.

V.85b sûrebaşı tezhibi ile benzer özellikler gösteren v.239a sûrebaşı bezemesi renk, teknik ve kompozisyon açısından aynı olduğu tespit edilmiştir, Farklı tepelik formu işlendiği görülmüştür.

V.99b numaralı sûrebaşı tezhibi desen açısından v.139a, v.282a, v. 283b. v.284a ve v.308b numaralı varaklar ile kullanılan renk ve motif açısından benzer, uygulanan teknik ve kompozisyon bakımından farklı olduğu tespit edilmiştir. 282a da farklı olarak; çift tahrir tekniği yerine zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. V.284a ve v.308b tezhiplerinin yazı alanında kompozisyon açısından dendanların her iki ucunda ipliğe bitişik ½ simetrik plânda tepelik rûmi bulunduğu görülmüştür. Diğer sûrebaşı tezhipleri ile kıyaslandığında, bu sûrebaşı grubunda bulunan motifler daha iri ve renklerde farklılıklar görülmüştür.

V.104a da bulunan sûrebaşı tezhibinin v.250b, v.269a, v.285a. v.287a ve v.301b tezhipleri ile kullanılan teknik, renk, kompozisyon ve paftalama açısından benzer olduğu tespit edilmiştir. Bulut motifinin formunda farklılıklar görülmüştür. V.250b ve V.287a'da kullanılan tepelik formu farklıdır. V.169a tezyinatında ise tepelik kullanılmamıştır. V.301b de aynı tepelik farklı renklerle işlenmiştir. Ayrıca; zeminde yer yer üç nokta ve tek nokta iğne perdahı uygulanmıştır.

V.121b ve v.128b numaralı sûrebaşı tezhiblerinin renk, motif, teknik ve kompozisyon açısından diğer sûrebaşı tezhipleriyle desen benzerliği bulunmamaktadır. Bu kompozisyonlar sadece bir kez kullanılmıştır.

V.143a da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilen ondokuz adet sûrebaşının kullanılan renk, uygulanan teknik ve kompozisyon bakımından benzer olduğu anlaşılmıştır. Tezyinatlar incelendiğinde; farklı tepelik formu kullanıldığı, pafta ayrımında yalın rûmi yerine sarılma rûmi motifi işlendiği görülmüştür. Ayrıca; v.320a, v.300a ve v.317b tezyinatında ise sûrebaşlarının tek satırlık yazı alanına yerleştirildiği görülmüştür.

V.146b de bulunan sûrebaşı tezhibinin v.236a, v.258b, v.265b ve v.325b sûrebaşı tezhipleri ile desen açısından benzer olduğu anlaşılmıştır. Bu sûrebaşı tezhiplerinin; kullanılan teknik ve renk açısından benzer; motif, paftalama ve kompozisyon açısından farklı olduğu anlaşılmıştır. Hatâyî motiflerinin daha iri boyandığı dikkati çekmektedir. V.325b tezyinatında ise sûrebaşının tek satırlık yazı alanına yerleştirildiği görülmüştür.

V.153b numaralı sûrebaşı tezhibinde; dikdörtgen tezhip alanı serbest desen kompozisyonu ile düzenlenmiş olup bu kompozisyon sadece bir sûrebaşında görülmüştür. V.154a da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş beş adet tezhibinin, kullanılan teknik, renk ve paftalama açısından benzer olduğu tespit edilmiştir. Motif açısından; ortabağ motifinde yalın rûmi yerine hurdeli rûmi ya da sarılma rûmi işlendiği görülmüştür.

V.170a numaralı sûrebaşı tezhibine desen açısından benzerlik gösteren 291a sûrebaşı tezhibinin kullanılan teknik, renk ve paftalama açısından benzer olduğu motif açısından farklı olduğu anlaşılmıştır.

V.180a sûrebaşı tezhibinde bulunan kompozisyon sadece bu sûrebaşı tezhibinde uygulanmıştır. V.221a da bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilen iki adet sûrebaşı

tezhibinin teknik, motif, renk, paftalama ve kompozisyon bakımından benzer olduğu görülmüştür.

V.223a da bulunan sûrebaşı tezhibinin v.327a1 sûrebaşı tezyinatı ile; teknik, motif, kompozisyon ve paftalama bakımından benzer olduğu görülmüştür. Serbest dolantı bulut motifi limonküfü yerine altın ile renklendirilmiş olup renk açısından farklı olduğu anlaşılmıştır.

V.224b de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilen v.273b, v.326b2 ve v.327b2 sûrebaşı tezhiplerinin; kullanılan teknik ve kompozisyon açısından benzer olduğu, motif, renk ve paftalama açısından farklı olduğu anlaşılmıştır. V.326b2 tezyinatında zemin renkleri diğer varaklarda bulunan sûrebaşı tezhipleriyle zıt şekilde uygulanmıştır. Motif olarak kapalı formda yalın rûmi yerine hurdeli rûmi işlenmiştir.

V.229b ve v.233a numaralı sûrebaşı tezhiplerinin diğer sûrebaşı tezhipleriyle benzer özellikler taşımadığı tespit edilmiştir. Bu kompozisyonlar sadece bu sûrebaşlarının tezyinatında görülmüştür

V.277b de bulunan sûrebaşı tezhibine desen açısından benzerlik gösteren v.310b tezyinatının motif, kompozisyon ve paftalama bakımından benzer olduğu anlaşılmıştır, Zemini boyalı klâsik tezhip yerine tekniği çift tahrir tekniği uygulanmıştır. Ayrıca; lacivert arasuyu yerine limonküfü arasuyu uygulanmış olup diğer sûrebaşı tezhipleri ile kıyaslandığında, bu sûrebaşı grubunda bulunan motiflerin daha iri olduğu dikkat çekmektedir.

V. 297b, v.306b ve v.309b sûrebaşı tezhiplerinin diğer sûrebaşı tezhipleriyle benzer özellikler taşımadığı tespit edilmiştir. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşlarının tezyinatında görülmüştür. V.313b de ise bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilen v.316b, v.318a ve v.320b tezhibi motif, uygulanan teknik, paftalama ve kompozisyon açısından benzerlik taşımaktadır.

V.319b de bulunan sûrebaşı tezhibinin v.314b, v.315b ve v.317a sûrebaşı tezhibi ile kullanılan teknik, renk, paftalama ve kompozisyon açısından görülmemektedir. Motif açısından farklı olarak ortabağ motifinin işlendiği, V.314b ve v.317a tezyinatında ortabağda hurdeli rûmi kullanıldığı anlaşılmıştır.

V.321b ve v.322b numaralı sûrebaşı tezhiplerinin renk, motif, teknik ve kompozisyon açısından diğer sûrebaşı tezhipleriyle desen benzerliği bulunmamaktadır. Bu kompozisyonlar sadece bir kez kullanılmıştır.

V.323a1 de bulunan sûrebaşı tezhibine desen açısından benzerlik gösteren v.328b2 tezyinatının; kullanılan teknik, renk ve kompozisyon bakımından benzer olduğu, motif olarak dolantı ve yığma bulutlar yerine ayırma rûmi motifi işlendiği anlaşılmıştır.

V.323a2 de bulunan sûrebaşı tezhibi ile iki adet sûrebaşının benzer tezyin edildiği, kullanılan teknik, motif ve paftalama açısından benzer olduğu, renk açısından farklı olduğu görülmektedir. V.325a2 tezyinatında; zemin renkleri diğer varaklarda bulunan sûrebaşı tezhipleriyle zıt şekilde uygulanmıştır.

V.323b de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilmiş iki adet sûrebaşının, kullanılan teknik, renk, kompozisyon ve paftalama açısından benzer olduğu; v.325a2 de hurdeli rûmi yerine yalın rûmi motifi işlenerek farklılık olduğu anlaşılmıştır.

V.324a1 de bulunan sûrebaşı tezhibine desen açısından benzerlik gösteren üç adet sûrebaşı tezhibinde kullanılan teknik ve kompozisyon açısından farklılık yoktur. V. 298a, v.175a ve v.295a tezyinatında zemin renkleri diğer varaklarda bulunan sûrebaşı tezhipleriyle zıt şekilde uygulanmıştır. V. 298a ve v.175a sûrebaşı tezyinatında yığma ve dolantı bulut motifi yerine ayırma rûmi ile pafta ayrımı yapılmıştır. V.175a ve v.295a tezyinatında altın rûmi ile yapılan pafta ayırımı yerine rûmi ortabağ işlenmiştir.

V. 324a2 sûrebaşı tezhibinde bulunan kompozisyon sadece bu sûrebaşı tezhibinde uygulanmıştır. V. 324b de bulunan sûrebaşı tezhibine benzer tezyin edilen v.328b1, v.327b1, ve v.298b sûrebaşı tezyinatının kullanılan teknik, renk, kompozisyon ve paftalama bakımından benzer olduğu görülmüştür. Motif açısından; v.327b1 tezyinatında pafta ayrımında kullanılan dolantı ve yığma bulut yerine v.298b de ayırma rûmi ile pafta ayrımı yapıldığı anlaşılmıştır.

V.325a1 de bulunan sûrebaşı tezhibi ile v.327a2 ve v.329b1sûrebaşı tezyinatının kullanılan teknik, renk ve motif bakımından benzer olduğu, paftalama ve kompozisyon yönünden farklı olduğu tespit edilmiştir.

V.324b1 de bulunan sûrebaşı tezhibine desen açısından benzerlik gösteren V.328a1 ve v.329a2 tezyinatlarının; kullanılan teknik, motif, kompozisyon ve paftalama bakımından

benzer olduğu tespit edilmiştir. v.328a1 ve v.329a2 tezyinatında paftalamada kullanılan zemin renkleri diğer varaklarda bulunan sûrebaşı tezhipleriyle zıt şekilde uygulanmıştır.

V.329b2 sûrebaşı tezhibin renk, motif, teknik ve kompozisyon açısından diğer sûrebaşı tezhipleriyle desen benzerliği bulunmamaktadır. Bu kompozisyon sadece bu sûrebaşı tezyinatında görülmüştür.

5.3. Mushaf-ı Şerif'in Tezhiplerinin Teknik Özellikleri

Seçenekler	**f**	**%**
Zemini Boyalı Klâsik Tezhip	121	100
Çift Tahrir	9	7.44
İğne Perdahı	9	7.44
Zer-en-der-zer	69	57.02
Hâlkari	0	0

n= 121 (yüzde değerler eserde yer alan toplam tezhipli varak sayısına uygun hesaplanmıştır)

Çizelge 2. Tezhipte Kullanılan Tekniklerin Uygulama Alanlarına Göre Dağılımı.

İncelenen Mushaf-ı Şerif'in tezhibinde uygulanan teknikler Çizelge 2'de incelenmiştir. Tezyin edilen bütün varaklarda zemini boyalı klâsik tezhip tekniğinin uygulandığı görülmüştür. Zemini boyalı klâsik tezhiple birlikte zerender-zer tekniğininde %57,02 ile sıkça kullanıldığı görülmektedir. Çift tahrir ve iğne perdahı tekniği, % 7,44 ile eşit oranda uygulanmıştır. Tezyinatta hâlkari tekniğinin hiç kullanılmadığı tespit edilmiştir. Mushaf- Şerif'in tezhiplerinde uygulanan teknikler değerlendirildiğinde; ait olduğu dönem ile benzerlik gösterdiği belirlenmiştir Zemini boyalı klâsik tezhip tekniğinin zahriye, serlevha, sûrebaşı, hatime ve falname tezhiplerinde uygulanması dönem özelliklerini yansıtmaktadır.

5.4. Mushaf-ı Şerif Tezhiplerinin Motif Özellikleri

Seçenekler	f	%
Goncagül	121	100
Hatâyî	116	95,86
Penç	121	100
Rûmi	106	87,60
Bulut	21	17,35

n= 121 (yüzde değerler eserde yer alan toplam tezhipli varak sayısına uygun hesaplanmıştır.)

Çizelge 3. Tezhipte Kullanılan Motiflerin Dağılımı.

İncelenen Mushaf-ı Şerif'in tezhibinde kullanılan motifleri Çizelge 3'de incelenmiştir. Tezyin edilen bütün varaklarda goncagül ve penç motifinin kullanıldığı anlaşılmıştır. Toplam 121 varaktan 116'sında, %95,86 oranla hatâyî motifi kullanılmıştır. V.7b de beynessütür uygulanmış olup satır aralarına hatâyî motifi işlenmemiştir. Ayrıca; tek satırlık yazı alanına yerleştirilen v.317b, v 320a, v.324a2 ve v.325b varaklarında da hatâyî motifi işlenmemiştir. Rûmi motifinin %87,6 oranı ile sıkça kullanıldığı görülmüştür. Bulut motifinin ise %17,35 oranla en az kullanılan motif olduğu görülmüştür. Tablodan anlaşıldığı üzere Mushaf-ı Şerif'in tezhiplerinde hatâyî grubu motifler ve rûmi motifi daha çok kullanılmış bulut motifi ise daha az kullanılmıştır. Zahriye, serlevha, ünvan, sûrebaşı, hatime, ketebe ve falname tezhiplerinde hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Ayrıca; üç boyutlu hissi uyandıran altın kıvrımlı ıtır yaprağı ve yaprağın üstüne yerleştirilen hatâyîden oluşan motif işlenmiştir. Itır yaprağının gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı dikkat çekmektedir. Özellikle bulut ve rûmi motiflerinin üzerinde lacivert ve altın ile bupcuklar ve salyangozların işlendiği görülmüştür.

5.5. Mushaf-ı Şerif'in Tezhiplerinin Renk Özellikleri Renkler

Renkler	f	%
Lacivert	121	100

Beyaz	121	100
Mavi	121	100
Yavruağzı	121	100
Sülyen	121	100
Oksit sarı	121	100
Yeşil (Limonküfü)	121	100
Siyah	104	85,95

n= 121 (yüzde değerler eserde yer alan toplam tezhipli varak sayısına uygun hesaplanmıştır.)

Çizelge 4. Tezhipte Kullanılan Renklerin Dağılımı.

İncelenen Mushaf-ı Şerif'in tezhibinde kullanılan renkler Çizelge 4'de incelenmiştir. Altın, tezhipli olan her sayfada kullanıldığı için tabloda yer almamıştır. Çizelge 4. incelendiğinde; lacivert, beyaz, mavi, yavruağzı, sülyen, oksit sarı ve limonküfü yeşilinin bütün varaklarda kullanıldığı görülmüştür. Ancak, siyah renk %85,95 oranında daha az kullanılmıştır. Zemin rengi olarak altının lacivert ile birlikte yoğun bir şekilde uygulanması dönem özelliğini yansıtmaktadır. Yazı alanda genellikle; hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Yazı alanı dışında kalan alanlarda ise dallar altın ile hatâyî grubu motifler oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır.

6. TARTIŞMA

6.1. 50 Gül- Kara 265 Yer Numaralı Numaralı Mushaf-ı Şerif'in Tezyinatının Dönem Tezyinat Özellikleri ile Karşılaştırılması

Araştırmaya konu eser ile tezyinat açısından benzer özellik taşıdığı değerlendirilen iki eserin serlevha tezyinatı karşılaştırılmıştır. Bu kapsamda; Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi, Arthur M. Sackler Galerisi, SS_22349997 numarası ile kayıtlı Kur'an-ı Kerîm ile Dublin'deki Chester Beatty Kütüphanesi'nde bulunan, hattatı ve müzehhibi Ruzbihan Muhammad El-Tabi El-Şirazi'nin olduğu, Kur'an-ı Kerîm'in serlevhası sayfası tezhipleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Büyük oranda benzerlik içeren üç serlevhanın bezemesinde kullanılan teknik, motif, renk, desen ve kompozisyon özellikleri ayrıntılı olarak incelenmiş olup karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiştir. Her iki Kur'an-ı Kerîm'e ilişkin bilgiler kütüphanelerden elde edilen dijital veriler ile sınırlı kalmıştır.

Birinci eser; Resim 195'de yer alan, Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi, Arthur M. Sackler Galerisi, SS_22349997 numarası ile kayıtlı Kur'an-ı Kerîm'dir. Bu eser hakkında açık erişimde; M. 1550 istinsah tarihli, İran Safevi dönemine ait olduğu bilgisi yer almaktadır. Malzeme olarak, guaj boya, altın ve mürekkeb kullanıldığı, motif olarak bulut ve çiçek kullanıldığı bilgileri bulunmaktadır.[171]

[171] Harvard University Art Library. (2025, 14 Nisan). *Qur'an manuscript image (SS_22349997)*. http://id.lib.harvard.edu/via/8001021364/urn-3:FHCL:34886914/catalog /14.04.2025.

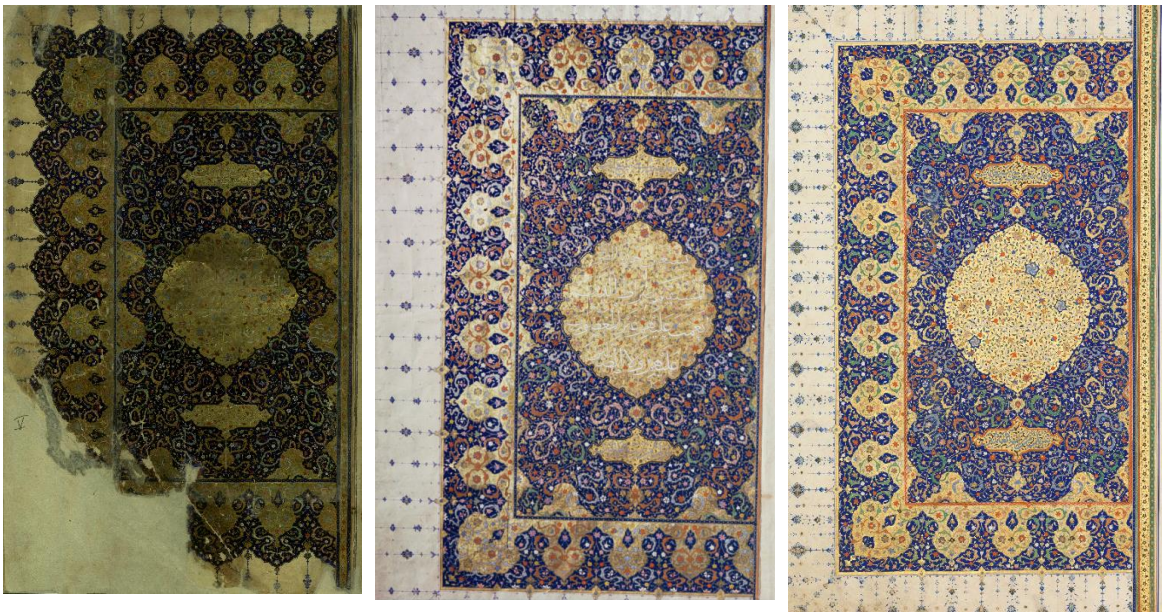
Resim 195. Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi SS_22349997 Numarası İle Açık Erişimde Yer Alan Mushaf.

Karşılaştırma yapılan ikinci eser; Resim 196'de yer alan, Dublin'deki Chester Beatty Kütüphanesi'nde bulunan, hattatı ve müzehhibi, Ruzbihan Muhammad Al-Tabi al Şirazi'nin olduğu, meşhur Kur'an ile üslûp benzerliğinden dolayı XVI. yüzyıl üstadına atfedildiği ifade edilen Kur'an-ı Kerîmdir. Bu eser hakkında açık erişimde; M. 1550 istinsah tarihli, İran Safevi dönemine ait olduğu bilgisi yer almaktadır. Malzeme olarak, guaj boya, altın ve mürekkeb kullanıldığı, motif olarak bulut ve çiçek kullanıldığı bilgileri bulunmaktadır.[172]

[172] Chester Beatty Library. (2025, 14 Nisan). *Qur'an manuscript image*. https://viewer.cbl.ie/viewer/image/Is_1558/6/LOG_000014.04.2025-01.15/14.02.2025.

Resim 196. Chester Beatty Dijital Kütüphanesi Is_1558 Numarası İle Açık Erişimde Yer Alan Mushaf.

Resim 197. Her Üç Kur'an-I Kerîm'in Serlevha Sayfaları.

Resim 197'de yer alan, 50 Gül- Kara 265 Yer Numaralı Numaralı Kur'an-ı Kerîm, Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesinde yer alan SS_22349997 numarası ile kayıtlı Kur'an-ı Kerîm ve Chester Beatty Kütüphanesi'nde yer alan, hattatı ve müzehhibi

Ruzbihan Muhammad El-Tabi El-Şirazi'nin olduğu Kur'an-ı Kerîm'lerin serlevha tezyinatında kullanılan; şemse, salbek, kartuş, dikdörtgen tezhip alanı ve dış pervaz bezemeleri benzer özellikler taşır. Serlevhalarda yer yer farklılıklar olsa da pafta ayrımları, kullanılan motif grupları, kompozisyon düzeni ve renk kullanımı hemen hemen aynıdır.

Tezyinat açısından incelendiğinde; her üç Kur'an-ı Kerîm'in serlevhalarının karşılıklı çift sayfa halinde, iklil biçimde düzenlendiği görülür. Serlevhaların dış pervaz içinde kalan dikdörtgen tezhip alanı ¼ simetrik plânda düzenlenmiş olup Fatiha sûresi iki sayfaya ayrılarak yazılmıştır. Tezyinatı içten dışa doğru incelendiğinde, ortada, dendanlı salbekli şemse formu içerisinde yazı metni bulunmaktadır. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Sûre bilgileri beyaz (üstübeç) mürekkep ile yazılıp siyah (is) mürekkeple tahrirlenmiştir. Her üç eserde de beynessütur uygulanmamıştır.

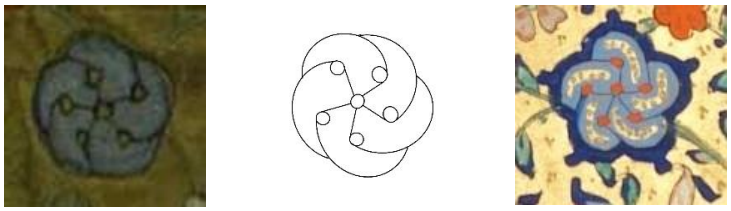

Resim 198. Her Üç Serlevhanın Şemse Formu Detay Görünümü.

Resim 198'de yer alan, şemse formunun içerisinde, yazı metninin dışında kalan alanda; altın zemin üzerine hatâyî grubu motiflerle zemini boyalı klâsik tezhip uygulanmıştır. Bu alanda oluşturulan desen serbest biçimde düzenlenmiştir. Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde yer alan Kur'an'ı Kerîm de, yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Hatâyî grubu motiflerin iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesinde yer alan Kur'an-ı Kerîm'de de; yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan sade desen yer almaktadır. Desende dallarda limonküfü

kullanılırken, motifler sülyen, sarı, açık mavi, eflatun, yavruağzı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. İki renk ile boyanan hatâyî grubu motifler burada da dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, pembe ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir. Chester Beatty Kütüphanesi'nde yer alan, Kur'an-ı Kerîm'de ise; yazı dışında kalan boşluklarda yazıdan çıkarak yahut "S" hattı veya "C" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan yoğun bir desen yer almaktadır. Desende dallar limonküfü ile; motifler ise yavruağzı, mavi, sülyen, beyaz ve oksit sarı ile renklendirilmiş yer yer beyaz ve aynı rengin tonları ile detaylandırılmıştır. Ayrıca; beyaz ile renklendirilen motiflerde oksit sarı ile renklendirildiği görülür. Hatâyî grubu motiflerden hatâyî ve goncagül motifinin iki renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Desende limonküfü ve açık mavi ile renklendirilen yapraklar koyu mavi ile, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilen yapraklar ise bordo ile nüanslı biçimde tahrirlenmiştir.

Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde yer alan Kur'an'ı Kerîm ve Chester Beatty Kütüphanesi'nde yer alan, Kur'an-ı Kerîm'de şemse formunu altın iplik çevrelerken, Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesinde yer alan serlevhada şemse formunu siyah ve altın iplik çevrelemektedir.

Resim 199. Durak Görünümü.

Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde yer alan Kur'an'ı Kerîm ve Chester Beatty Kütüphanesi'nde yer alan Kur'an-ı Kerîm'de, Resim 199'da yer alan daire formlu, geçme durak kullanılmıştır. Her iki durakta da açık mavi zemin rengi kullanılmış olup aynı rengin tonları ile gölgelidir. Kesişen çizgilerin olduğu yerlerde, Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde yer alan Kur'an'ı Kerîm de altın noktalar, Chester Beatty Kütüphanesi'nde yer alan, Kur'an-ı Kerîm'de sülyen noktalar görülmektedir. Çizgiler siyah tahrir ile yapılmış, etrafı da siyah tahrir çekilerek sınırlandırılmıştır. Chester Beatty Kütüphanesi'nde yer alan, Kur'an-ı Kerîm'de altın zeminde iğne perdahı uygulanmıştır. Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesinde yer alan Kur'an-ı Kerîm'de ise durak kullanılmamıştır.

Resim 200. Her Üç Serlevhanın Kartuş Ve Salbek Detay Görünümü.

Resim 200'de yer alan, üç serlevha da; şemse formunda salbekler, şemseye bitişik biçimde düzenlenmiştir. Salbekler ½ simetrik plânda altın sarılma rûmiler ile oluşturulmuş olup rûmilerde iki renk altın kullanılmıştır. Zeminleri sıvama altın ile doldurulmuştur. Salbeklerin üzerinde ¼ simetrik plânda kartuş yer almaktadır. Yazı metinleri altın zemin üzerine siyah ile tahrirli üstübeç mürekkebiyle yazılmıştır. Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde yer alan kartuşta, yazı alanının dışında uygulanan bezeme, şemse formunda yer alan bezemeye benzer şekilde hatâyî grubu motiflerle tezyin edilmiş olup altın iplik ile çevrilidir. Ancak; Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi'nde yer alan serlevha kartuşunda, yazı alanının dışında siyah ile çift tahrir tekniğinde hatâyî grubu motiflerle serbest desen yer almaktadır. Kartuşu siyah ve altın iplik çevrelemektedir. Chester Beatty Kütüphanesi'nde yer alan serlevhanın kartuşlarında ise, yazı alanının dışında siyah ile rûmi motiflerle serbest desen yer almaktadır. Kartuşu sülyen ve altın iplik çevrelemektedir.

Eserlerin üçünde de, dış pervazın içerisinde kalan dikdörtgen tezhip alanında, altın ipliğe dayalı olarak ½ plânda sarılma rûmilerle pafta ayrımı yapılmıştır. Sarılma rûmilerde iki renk altın kullanılmış olup pafta zemininde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Paftaların içerisinde ve şemse formunun içerisinde yer alan bezeme renk ve motif açısından benzer özelliktedir. Paftaların içerisinde yer alan ortabağ bulut motiflerinin içerisinde klâsik tezhip uygulanmıştır. Her üç eserde de paftaların içerisinde altın ipliğe dayalı olarak yer yer rûmi kapalı form yer almaktaolup zeminleri lacivert ile doldurulmuştur. Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi ve Chester Beatty Kütüphanesi'nde yer alan örnekte paftaların dışında altın ile yer yer saadet düğümü uygulanmıştır. Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde yer alan eserde saadet düğümünün zemini sıvama lacivert ile doldurulurken Chester Beatty Kütüphanesi'nde yer alan örnekte siyah ile doldurulmuştur.

Resim 201. Serlevhalarda Yer Alan Altın İpliğe Dayalı Bulut Örnekleri.

Her üç servhada altın ipliğe dayalı olarak ½ plânda ortabağla dolantı bulut motifi yer almaktadır. Resim 201'de yer alan, her üç eserde de serlevhada yer alan ortabağın zemini lacivert ile doldurularak zemini boyalı klâsik tezhip uygulanmıştır. Altın ipliğe dayalı bulut motiflerinde Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde yer alan örnekte limonküfü ve Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesinde yer alan örnekte yeşil renk kullanılırken, Chester Beatty Kütüphanesi'nde yer alan örnekte ise yavruağzı renk kullanılmış, aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiştir. Her üç serlevhada da bulut motifleri altın ve siyah ile tahrirlidir.

Paftalar ile şemse formunun dışında kalan alanda, her üç serlevhada zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmış olup helezon üzerine sarılma rûmi, hatâyî grubu motifler ve serbest biçimde dolantı bulut motiflerinden oluşan desen yer almaktadır. Dolantı bulut motifleri desen içerisinde ¼ plânda simetrik olarak yerleştirilmiştir. Yer yer renkler ve kullanılan motifin çeşidi değişsede her üç serlevhada da benzer kompozisyon uygulanmıştır.

Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde yer alan Kur'anı Kerîm'e ait serlevhada paftalar ile şemse formunun dışında kalan alanda uygulanan hatâyî grubu motifler ise beyaz, sülyen, açık mavi, oksit sarı, limonküfü, yavruağzı ile renklendirilmiş olup aynı rengin tonları ve sülyen ile gölgelenmiştir. Diğer iki serlevhadan farklı olarak, helezon üzerinde oksit sarı ile üç boyutlu hissi uyandıracak biçimde kıvrımlı yaprak motifi yer almaktadır.

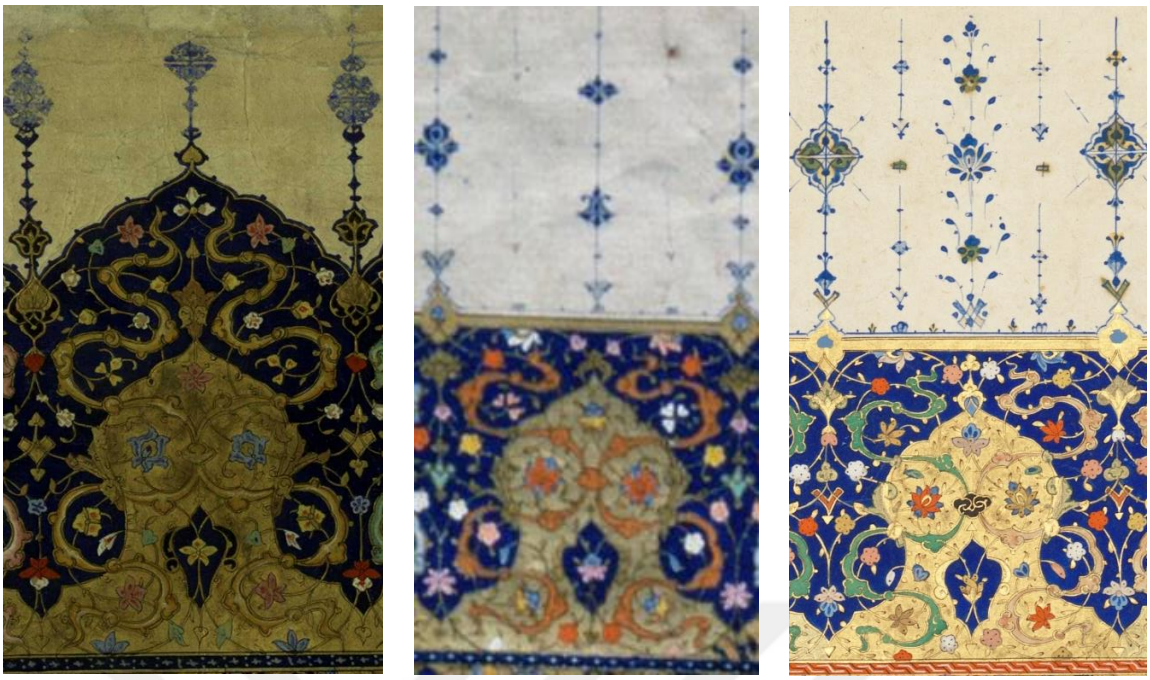
Yaprak motifinin uçlarına sülyen ile foya atılmıştır. Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesine ve Chester Beatty Kütüphanesine ait serlevhada belirtilen alanlardaki hatâyî grubu motiflerde beyaz, sülyen, eflatun, sarı, yavruağzı, açık mavi renk kullanılmış olup yer yer aynı rengin tonları ve koyu mavi ile gölgelidir.

Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde yer alan Kur'anı Kerîm'e ait serlevhada belirtilen alanlarda dolantı bulutlarda açık mavi, limonküfü, yavruağzı ve altın kullanılırken Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesine ve Chester Beatty Kütüphanesine ait serlevhada belirtilen alanlardaki bulutlarda sülyen, yeşil, yavruağzı, altın ve açık mavi ile renklendirilmiş, altın ve siyah ile tahrirlenmiştir. Diğer helezon üzerine uygulanan sarılma ve sencide rûmilerde iki renk altın kullanılmıştır. Farklı olarak; Chester Beatty Kütüphanesine ait serlevhada yer alan rûmi motiflerinin gölgeli altınlandığı ve yeşil ile foya uygulandığı görülmüştür. Her üç eserde de dolantı bulutlar altın ve siyah ile tahrirlidir. Üç eserde de dikdörtgen bezeme alanını altın iplik, lacivert üzerine beyaz (+, -) ile ince arasuyu ve altın iplik çevrelemektedir.

Resim 202. Her Üç Serlevhanın Şemse Formu Ve Dış Pervaz Arasında Yer Alan Bezeme Detay Görünümü.

Araştırmada incelenen serlevhalar arasında farklılık olarak belirteceğimiz en önemli husus, dış pervaz bezemelerinde görülmektedir. Resim 202'de yer alan, her üç serlevhanın dış pervaz bezemesinde; iki yöne katlanabilen sarılma rûmi, dolantı bulut ve hatâyî grubu motiflerden oluşan simetrik desen bulunmaktadır.

Resim 203. Her Üç Serlevhanın Dış Pervaz Detay Görünümü.

Her üç eserde de iki renk altın sarılma rûmiler ile pafta ayrımı yapılmıştır. Paftalar saadet düğümü ile birbirine bağlıdır. Resim 203'de yer alan, Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine ait serlevhada saadet düğümlerinin zemini sıvama altın ile doldurulurken, Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesinde yer alan serlevhada saadet düğümlerinin zemini sıvama limonküfü ile Chester Beatty Kütüphanesinde yer alan serlevhada saadet düğümlerinin zemini sıvama sülyen ile ile doldurulmuştur.

Eserlerin üçünde de altın sarılma rûmiler ile oluşturulan paftanın zemininde zer-ender-zer tekniği uygulanmıştır. Serlevhada belirtilen paftada rûmi kapalı formun içerisinde klâsik tezhip uygulanmıştır. Ancak; Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine ait serlevhada belirtilen alanda hurde rûmi ile kapalı form oluşturulurken Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi ve Chester Beatty Kütüphanesinde yer alan serlevhada belirtilen alanda sade rûmi ile kapalı form oluşturulmuştur.

Dış pervaz bezemelerinde yer alan dolantı bulut motifleri ½ plânda düzenlenmiştir. Her üç eserde de dolantı bulut motifleri desen içerisinde aynı kompozisyon düzeninde yerleştirilmiştir. Ankara Milli Kütüphane Yazma Eserler Bölümünde yer alan serlevhada da dolantı bulut motifleri altın, limonküfü, yavruağzı ile münavebeli olarak renklendirilmiş, aynı rengin tonları ile gölgelenmiştir. Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesinde yer alan serlevhada dolantı bulut motifleri açık mavi ve sülyen ile rmünavebeli olarak renklendirilmiş olup altın ve siyah ile tahrirlidir. Chester Beatty Kütüphanesinde yer alan

serlevhada ise dolantı bulut motifleri yeşil, yavruağzı ve sülyen ile renklendirilmiş olup altın ve siyah ile tahrirlidir. Ancak; Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine ve Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesine ait serlevhada aynı pafta da münavebeli olarak tek renk bulut motifinin kullanıldığı, Chester Beatty Kütüphanesinde yer alan serlevhada ise aynı paftada iki renk bulut motifinin ve siyah ortabağ bulut motifinin kullanılması dikkat çekmektedir.

Her üç serlevhada sarılma rûmiler ile oluşturulan paftaların dışında kalan alanda, zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine ait Kur'anın serlevhasında hatâyî grubu motifler beyaz, sülyen, açık mavi, limonküfü, yavruağzı ve oksit sarı ile renklendirilmiş, yer yer aynı rengin tonları ve sülyen ile gölgelenmiştir. Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi ve Chester Beatty Kütüphanesinde yer alan serlevhada ise hatâyî grubu motifler beyaz, sülyen, sarı, yavruağzı ve açık mavi ile renklendirilmiş, yer yer aynı rengin tonları ve sülyen ile gölgelenmiştir.

Resim 204. Her Üç Serlevhanın Dış Pervaz Detay Görünümü.

Araştırmada incelenen serlevhalar arasında en önemli farklılık; Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine ait serlevhanın dış pervaz bezemesi dendanlı biçimde altın ve lacivert iplik ile çevrelenirken Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi ve Chester Beatty Kütüphanesinde yer alan serlevhanın altın cedvel ve lacivert kuzu ile çevrelenmesidir. Resim 204'de, Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine ait serlevhanın dış pervaz bezemesinde dendanların kesişme noktalarında altın ile tepelik ve ortabağ motifleri yer almakta olup zeminleri sıvama lacivert ile doldurulmuştur. Dendanların üzeri, lacivert bubçuk ve zarif ince tığlar ile nihayetlendirilmiştir. Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi ve Chester Beatty Kütüphanesinde yer alan serlevhanın tezyinatı çift tahrir tekniğinde lacivert ve altın ince tığlar tamamlamaktadır.

Yapılan araştırma sonucunda; incelenen her üç serlevhanın, çift sayfa iklil biçimde düzenlendiği; dış pervaz içerisinde kalan dikdörtgen tezhip alanının ¼ simetrik plânda olduğu; Fatiha sûresinin iki sayfaya ayrılarak altın zemin üzerine üstübeç mürekkebiyle muhakkak yazı ile yazıldığı görülmüştür. Her üç serlevhada da şemse ve salbekler benzer biçimde ve aynı motif gruplarıyla tezyin edilmiştir. Yazı alanının dışındaki bezeme helezon biçimde değil serbest biçimde düzenlenerek klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Dallar limonküfü ile renklendirilmiştir. Hatâyî grubu motiflerde sülyen, mavi, yavruağzı, limonküfü renk ortak olarak kullanılırken Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi ve Chester Beatty Kütüphanesine ait örnekte farklı olarak sarı ve eflatun, Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine ait örnekte ise oksit sarı rengin uygulandığı görülmüştür.

Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesine ait serlevhada şemse formunu siyah ve altın iplik çevrelerken, Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi ve Chester Beatty Kütüphanesine ait serlevhada şemse formunu altın iplik çevrelemiştir. İncelenen serlevhalarda salbekler şemse formuna bitişik olarak ½ simetrik plânda altın sarılma rûmilerle oluşturulmuştur. Salbeklere bitişik biçimde düzenlenen ¼ simetrik biçimdeki kartuşlar benzer formdadır. Ancak, Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine ait serlevhanın kartuşlarında altın zemin üzerine klâsik tezhip tekniği uygulanırken, Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesine ait örnekte farklı olarak yazı alanının dışında hatâyî grubu motiflerle siyah ile çift tahrir tekniğinde serbest desen, Chester Beatty Kütüphanesine ait örnekte de, yazı alanının dışında siyah ile rûmi motiflerle serbest desen yer almıştır.

Her üç serlevhada da benzer biçimde dikdörtgen tezhip alanında altın ipliğe dayalı olarak ½ simetrik plânda iki renk altın sarılma rûmilerle pafta ayrımı yapılmıştır. Paftaların içerisinde zer-ender-zer tekniği uygulanmış olup tezyinatta saadet düğümü, pafta içerisinde rûmi kapalı form kullanımı ve zemin renklendirmeleri ile küçük farklılıklar görülmüştür. Altın ipliğe dayalı olarak yer alan ortabağla dolantı bulut motifleri desen içerisinde benzer biçimde düzenlenmiş ancak zemin renklendirmeleri ile birbirinden ayrılmıştır. Paftalar ile şemse formu arasında kalan alanda her üç serlevhada da zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Hatâyî grubu motifler ve altın sarılma rûmilerle iki helezondan oluşan oldukça ince bir desen ve işçilik dikkati çekmektedir. Desende yer alan dolantı bulut motifleri benzer biçimde ¼ simetrik plânda yerleştirilmiştir. Motiflerde gölgelendirme her üç serlevha tezyinatında da ortak olarak aynı rengin tonları, farklı olarak ise koyu mavi ve sülyen ile yapılmıştır. Dolantı bulutlar benzer biçimde renklendirilmiştir. Ankara Bölge

Yazma Eserler Kütüphanesine ait serlevhada ayrıca helezon üzerinde oksit sarı ile üç boyutlu hissi uyandıracak biçimde kıvrımlı yaprak motifi uygulanmıştır

Her üç serlevhada dış pervaz bezemesinde altın ipliğe dayalı olarak iki renk altın sarılma rûmilerle pafta ayrımı yapılmıştır. Paftaların içlerinde zer-ender-zer tekniği, dışında kalan alanda ise zemini boyalı klâsik tezhip tekniği uygulanmıştır. Hatâyî grubu motiflerde beyaz, sülyen, açık mavi ve yavruağzı renk ortak olarak kullanılmış, aynı rengin tonları ve sülyen ile gölgelenmiştir. Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi ve Chester Beatty Kütüphanesine ait örnekte sarı renk, Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine ait örnekte ise oksit sarı ve limonküfü renk farklılık göstermektedir. Paftalar saadet düğümleri ile birbirlerine bağlıdır. Paftalar içerisinde yer alan rûmi kapalı formlar desen içerisinde benzer biçimde yerleştirilmiş ancak Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine ait örnekte hurde rûmi uygulanmıştır. Serlevhalarda dolantı bulut motifleri desen içerisinde ½ simetrik plânda aynı kompozisyon düzeninde yerleştirilmiştir ancak kullanılan renklerde farklılıklar görülmektedir.

Serlevhalarda farklılık olarak belirtilebilecek en önemli husus dış pervaz bezemesinin nihayetleniş biçimidir. Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine ait serlevhanın dış pervaz bezemesini dendanlı biçimde altın ve lacivert iplik ile çift tahrir tekniğinde lacivert ince tığlar tamamlarken, Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi ve Chester Beatty Kütüphanesinde yer alan serlevhayı altın cedvel, lacivert kuzu ve çift tahrir tekniğinde lacivert ve altın ince tığlartamamlamıştır.

Araştırmaya ilişkin yapılan literatür çalışmasında; Pınar TOKTAŞ ve Aslı Seda AKBAŞ tarafından yazılan "Ankara Bölge Yazma Eserler ve Harvard Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki Kur'an-ı Kerîm'lerin Serlevha Tezyinatı " başlıklı makalesinde 50 Gül-Kara 265 Yer Numaralı Mushaf-I Şerif'in ve Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi açık erişimde SS_22349997 numarası ile kayıtlı Mushaf-ı Şerif'in serlevha tezyinatının incelendiği görülmüştür. Araştırmanın sonuç kısmında;

"*Araştırmada Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde yer alan Kur'an-ı Kerîm'e ait serlevha ile Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesinde bulunan serlevha genel olarak değerlendirildiğinde tezyinatta kullanılan motifler, renkler ve kompozisyon düzenleri açısından XVI. yüzyıl klâsik dönemde yapılmış olduğu muhtemeldir. Serlevhalarda tezyinat dönem eserlerinde olduğu gibi yazı sahası dışında tüm sayfayı*

kaplayacak biçimde düzenlenmiştir. Eserler, uygulanan işçilik açısından dönemlerinin güzel bir örneğini teşkil etmektedir. Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesinde yer alan serlevhanın bugünkü durumu iyi olmasına karşın Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesinde yer alan Kur'an-ı Kerîm'e ait serlevhada kağıt yüzeyinde lekelenme ve yıpranmalar ile renklerde yer yer dökülmeler görülmektedir. Serlevhaya ait görsellerden onarım görmüş olduğu anlaşılmaktadır. XVI. yüzyıl eserlerin renk, motif ve kompozisyon özellikleri göz önünde bulundurulduğunda benzerlikler içermektedir. İncelenen serlevhaların aynı atölyeden yetişmiş sanatkâ grubundan yahut aynı üslûb benimsemiş sanatkârlar tarafından üretilmiş olduğu yahut da aynı yüzyılda yaşamış sanatkârlar tarafından tezyin edilmiş olduğu düşünülmektedir. Her iki Kur'an-ı Kerîm'de de üslûp birliğinin olduğu dikkati çekmektedir.

denilmektedir.[173]

[173] Toktaş, P. ve Akbaş, A. S. (2023). "Ankara Bölge Yazma Eserler ve Harvard Üniversitesi Kütüphanesi'ndeki Kur'an-I Kerim'lerin Serlevha Tezyinatı". *International Smart Journal*, 9(71), s. 3603.

7. SONUÇ ve ÖNERİLER

7.1. Sonuç

Bu araştırmada; Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nde bulunan, Milli Kütüphane-Nevşehir Gülşehir İlçe Halk Kütüphanesi Koleksiyonu, 50 Gül- Kara 265 yer numaralı Mushaf-ı Şerif tezyinat bakımından incelenmiştir. Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'nden yazılı izin alınarak, kütüphane görevlisinin refakatinde eser yakından incelenmiştir. Kütüphaneden alınan yüksek çözünürlüklü görseller, ayrıntılarıyla tek tek incelenmiş, tüm görseller bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Renk, teknik, motif ve kompozisyon özellikleri bakımından detaylı bir şekilde incelenen eserin, dijital görselleri büyütülerek procreate çizim programı yardımıyla simetrik formda çizimleri yapılmıştır. Mushaf-ı Şerif'te yer alan tüm tezhipli sayfalar incelenmiş olup, elde edilen bulgular eser inceleme formlarına işlenerek katalog oluşturulmuştur. Ayrıca; Mushaf-ı Şerif'te yer alan tüm müzehhep sayfalara ait bulgular için frekans analizi yapılmış ve dağılımları yüzde olarak hesaplanarak değerlendirme yapılmıştır.

Araştırmaya konu Mushaf, dikdörtgen plânlı sayfa düzeni ile tezyin edilmiştir. Nohudi renkte filigransız kağıt üzerine is mürekkebi, üstübeç mürekkebi, lacivert ve kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Eserin hattatı, Pir Mehmet Arapşah hakkında ketebe kaydı bulunmaktadır. Ancak, müzehhibi ve nerede tezhiplendiği hakkında bilgiler mevcut değildir.

Mushaf-ı Şerif'in yazılı sayfalarında, yazı alanı; altın cedvel ile sülyen, altın ve lacivert iplikle çevrilidir. Ünvan, hatime ve falname sayfaları ve sûrebaşı tezyinatlarında çoğunlukla, "+, -" ince arasu kullanıldığı görülür. XVI. yüzyılın ilk yarısında Şiraz'da tezyin edilen eserlerin serlevha tezyinatında da cedvel, iplik ve kuzunun az sayıda ve az renkli olarak kullanıldığı görülürken özellikle 1560'lı yıllardan itibaren iplik sayısında arttığı görülmüştür. İpliklerde; lacivert ve kahverengi ile birlikte turuncu, yeşil, mavi, bordo ve

beyaz renkler de kullanılmıştır. Bu dönemde tezyin edilen eserlerin tezhipleri incelendiğinde; çoğunlukla "+, -" ince arasu kullanıldığı görülmüştür.[174]

İstinsah tarihi 857 (1441) olan Mushaf-ı Şerif, 362x240-236x150 mm ölçüsündedir. Eserin zahriye, serlevha, ünvan, hatime, ketebe, falname sayfaları ve bütün sürebaşları müzehheptir. Araştırma kapsamında**;** toplam üçyüz otuz beş adet görseli incelenmiştir. Bunlar içerisinden cilt, zahriye, serlevha, ünvan, hatime, ketebe, falname sayfaları ve mushaf gülleri, duraklar ile yüz on iki adet farklı sûrebaşı tezhibinden işçilik kalitesi yüksek elli sekiz adet sûrebaşı seçilmiş ve desen çizimleri yapılarak, incelenmiştir.

İncelenen Mushaf-ı Şerif'in cildi, mülemma şemse deri cilttir ve deri üzerine altın ile kabartmalı bir kompozisyon kullanılmıştır. Altında yer yer dökülmeler görülse de günümüze iyi durumda ulaşmıştır. Cildin alt kap ve üst kap bezemesi aynı olup miklebi benzer biçimde tezyin edilmiştir. Ciltte kullanılan şemse, beyzi formundadır. Şemseye bitişik biçimde salbekler kullanılmıştır. Cilt kabında, tüm alanı kaplayan kompozisyon uygulanmıştır. Cildin bütününde; dolantı bulutlar, sarılma rûmîler, ortabağ ve hatâyî grubu motifler kullanılmıştır. Arasuyu kitabeli zencerek şeklinde düzenlenmiştir. Sarılma rûmi motifinin saadet düğümleri ile bağlanması dikkat çekmektedir.

Kahverengi deri üzerine altın ile yapılan iç kap bezemesinde; kullanmadan kaynaklanan yıpranma, yer yer dökülme ve dağılma görülmektedir. Ön ve arka iç kapta aynı desenler kullanılmıştır. Ciltte kullanılan şemse formu, beyzi formundadır. Salbekler şemseye bitişik değildir. Cild bezemesinde tüm alanı kaplayan kompozisyon uygulanmış olup dolantı bulutlar, rûmîler, ortabağ ve hatâyî grubu motifler kullanılmıştır. Arasuyu kitabeli zencerek şeklinde düzenlenmiştir.

Cilt sanatında; Selçuklularda ve XVI. yüzyıla kadar Osmanlılarda şemseler yuvarlak formda kullanılmıştır. Daha sonraki dönemlerde şemseler de beyzi formun kullanıldığı görülür. Tezhip sanatında dolayısıyla da cild sanatında en güzel eserlerin verildiği XVI. yüzyılda İran'da yapılan eserlerde; cilt kapağının tamamı süslenirken Osmanlılarda kapağın tüm yüzeyinin kaplamadığı, alttan ve üstten ayırma şemselerle sade kompozisyonlar ile süslendiği bilinmektedir.[175]

---

[174] Sayın, s. 668.
[175] Odabaş ve Polat, s. 60,69.

İncelenen Mushaf-ı Şerif'in istinsah tarihi her ne kadar XV. yüzyıl olarak yer alsa da; beyzi şemse formunun kullanılması, tezyinatın tüm alanı kaplaması, kullanılan motifler ve kompozisyon özellikleri göz önünde bulundurulduğunda eserin istinsah tarihinden sonra XVI. yüzyıl da cildlendiği kanısı oluşmaktadır.

Mushaf-ı Şerif'in tezyinatının; zahriye, serlevha, ünvan, hatime, falname sayfaları ve sûrebaşı tezhiplerinin desen, motif ve kompozisyon açısından bütünlük içinde olduğu ve zengin bir tasarım uygulandığı görülür. Desenler 1/2, ¼, 1/10 ve 1/16 simetrik kompozisyon esasına göre tezyin edilmiştir. Eser, krem rengi kağıt üzerine altın ve lacivert zemin rengi ile zemini boyalı klâsik tezhip tekniği ve zer-ender-zer tekniği ile tezyin edilmiştir. XVI. yüzyılın hâkim rengi olan lacivert ve altının zemin rengi olarak uyum içerisinde kullanıldığı görülür. Eserin genelinde kullanılan renklerin başında limonküfü, lacivert ve sülyen gelir. Özellikle sûrebaşı tezyinatında; yazı dışında kalan boşluklarda, yazıdan çıkarak yahut "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerden oluşan desende, dalların limonküfü ile renklendirilmesi dönem eserleri arasında farklılık göstererek dikkat çekmektedir.

Eserde; karşılıklı simetrik olarak tasarlanmış zahriye tezhibi bulunmaktadır. Zahriye sayfası karşılıklı madalyon olarak tasarlanmıştır. Eserin merkezinde dairevi formda bir kompozisyon bulunmakta olup bu formun zemini, sıvama altın ile doldurulmuş, üzerine siyah ile tahrirli üstübeç mürekkebi ile yazılmıştır. Beynessütur uygulanmamıştır. Zahriye tezhibi içerisinde İsra sûresi 88. ayet karşılıklı bölünerek yazılmıştır. Kullanılan motifler incelendiğinde; hatâyî grubu motifler ile birlikte rûmi ve bulut motifleriyle oluşturulan kompozisyonların helezonlar üzerine yerleştirilerek ya da serbest biçimde yerleştirildiği görülmektedir.

XVI. yüzyıl Safevi Mushaflarında; Kur'ân-ı Kerîm'e verilen hürmetten dolayı tezhipli sayfa sayısının arttırılması düşüncesiyle zahriye tezhibi, karşılıklı çift sayfada düzenlenmiştir. Karşılıklı çift sayfada düzenlenen zahriye sayfaları, madalyon ve tam sayfa tezhip olarak tasarlanmıştır. Ayrıca; Şiraz Kur'ân-ı Kerîmlerin de zahriye tezhibi içerisinde İsra sûresi 88. ayet karşılıklı bölünerek yazılmıştır. [176] İncelenen eserde de zahriye sayfasının karşılıklı çift sayfada madalyon olarak düzenlenmesi ve içerisine İsra sûresi 88. ayetin

[176] Sayın, s. 659-674.

karşılıklı bölünerek yazılmış olması eserin tezyinatında XVI. yüzyıl safevi etkisi olabileceğini düşündürmektedir.

Serlevha tezyinatı; karşılıklı iki sayfa olarak tezyin edilmiştir. Şemse, salbek ve köşebent paftalarından oluşan ve sayfayı tam dolduran dikdörtgen formların işlendiği görülür. Yazı; dendanlı salbekli şemse formu içerisine, Fatiha sûresi iki sayfaya ayrılarak yazılmıştır. Şemse ve köşebentler arasına helezonlar üzerine yerleştirilen hatâyî grubu motifler ve bulutlarla dolu bir desen uygulanmıştır. Helezon üzerinde oksit sarı ile üç boyutlu hissi uyandıracak biçimde kıvrımlı yaprak motifinin uygulanması dikkat çekmektedir. Paftaların dışında altın ile yer yer saadet düğümü uygulanmış. Ayrıca; serlevha sayfasının dış pervazı; taç biçiminde düzenlenmiştir.

Şiraz'da XVI. yüzyılın başlarında tezyin edilen serlevha örneklerinde yazılı alanın dendanlarla sınırlandırıldığı ve beyne's-sutûr tezhibi yapıldığı görülürken 1540'lı yıllardan itibaren serlevha tezyinatında yazı zemininin tamamıyla bezendiği görülür. Ayrıca; XVI. yüzyılda Şiraz'da tezyin edilen Mushafların serlevha tezyinatında dikkat çeken bir uygulama; iç alanın şemse, salbek ve köşebendli olarak paftalanmasıdır . Yine bu dönemde serlevha tezhibi dış pervazının düz, dendanlı ve kubbeli olarak tasarlandığı görülmektedir. Şiraz'da tezyin edilen XVI. yüzyıl örnekleri incelendiğinde yüzyılın ilk yarısında çoğunlukla dış pervazların düz, yüzyılın yarısından sonra dendanlı olarak sınırlandığı dikkat çekmektedir. [177]

İncelenen Mushaf-ı Şerif' de beyne's-sutûr tezhibinin yapılmaması, yazı zemininin tamamiyle bezenmesi, iç alanın şemse, salbek ve köşebendli olarak paftalanması ve dış pervazın dendanlı olarak sınırlandırıldığı hususları gözönünde bulundurulduğunda; Eserde XVI. Yüzyılın ikinci yarısında Safevi eserlerinde görülen özelliklerin görüldüğü kanısı oluşmaktadır.

Ünvan sayfası; dış pervaz ve dikdörtgen tezhip alanı olarak düzenlenmiştir. Ünvan sayfasının, dış pervaz, dikdörtgen tezhip alanına göre ince olacak şekilde tasarlandığı dikkat çekmektedir. Eserde, salbekler ve köşebentlerde lacivert zemin üzerine altın ile sencide rûmi, sade rûmi, tepelik ve ortabağın ustalıkla kullanıldığı görülmektedir. Sarılma rûmîlerde kullanılan saadet düğümü, pafta içerisinde sade rûmîlerde de kullanılmıştır. Altın ve siyah

[177] Sayın, s. 662-664.

ile tahrirli, lacivert ile renklendirilen bulut motifleri dikkat çekmektedir. Ayrıca; dal üzerine yerleştirilen üç boyutlu hissi uyandıran kıvrımlı ıtır yaprak motifinin kullanımı, Fatih dönemi Babanakkaş üslûbunun da etkisi olduğunu göstermektedir. Uzun dallarda motif dağılımında dengeyi korumak için sapı kesen yapraklar kullanılmıştır. Ünvan sayfasının dış pervaz bezemesinde, ortabağ bulut motifinin içerisi farklı renk altın zemin ile renklendirilmiştir.

Mushafta bulunan 112 sûrebaşının tamamı müzehhebtir. Sûrebaşı tezhipleri ¼ simetri plânlı kompozisyon esasına göre düzenlenmiş olup farklı tezyinatlar uygulanarak çeşitlilik kazandırılmıştır. Kompozisyonlarda benzerlik gösteren sûrebaşı tezhipleri 37 gruba ayrılmıştır. 37 adet sûrebaşı kompozisyon açısından benzerlik, motif ve teknik açıdan farklılık göstermektedir. 15 adet sûrebaşı tezhibinin ise kompozisyon, motif, teknik ve renk açısından bir kez uygulandığı görülmüştür. Kompozisyonlar teknik açıdan incelendiğinde zer-ender-zer ve zemini boyalı klâsik tezhip teknikleri uygulanmıştır. Geniş yüzeylerde lacivert ve altın, küçük pafta ile ayrılmış zeminlerde altın, sülyen, limonküfü ve siyah uygulanmıştır. Kitabe alanında yer alan sûre bilgileri üstübeç (beyaz) mürekkep veya atın ile yazılmış olup siyah ile tahrirlidir. Ayrıca 9 adet sûrebaşı tezyinatında zeminde yer yer üç nokta ve tek nokta iğne perdahı uygulandığı görülmüştür.

Sûrebaşı tezyinatları motif açısından incelendiğinde; eserde yoğun olarak hatâyî grubu ve rûmi motifleri kullanılmıştır. Azda olsa bazı sûrebaşı tezyinatında bulut motifleri kullanılmıştır. Hatâyî grubu motifler değerlendirildiğinde en çok goncagül motifinin kullanıldığı görülmüştür. Türkmen üslubunda olduğu gibi hatâyî grubu motiflerin küçük olmasına rağmen bazen bir motifte iki veya renk ile boyandığı dikkati çekmektedir. Diğer sûrebaşı tezhipleri ile kıyaslandığında, bazı sûrebaşı tezyinatında bulunan motiflerin daha iri olduğu görülmektedir. Özellikle serbest dal üzerine yerleştirilen hatâyî motifleri ve üç boyutlu hissi uyandıracak biçimde kıvrımlı ıtır yaprak motifleri daha iri işlenmiştir. Ayrıca 9 sûrebaşı tezyinatında, genellikle lacivert zemine çift tahrir tekniğinde, altın hatâyî grubu motifler kullanılarak desen işlenmiştir. Bazılarında, çift tahrir desenlerin can noktası kırmızı, beyaz ve yeşil ile renklendirilmiştir. Eserde kullanılan çift tahrir desenler, XVI. yüzyılda Timurilerde kullanılan, çoğu zaman koyu renk zemin üzerine altın veya açık renk üzerine

siyah, lacivert gibi derinliği olan renklerle ya da açık zemin rengi olmadan kağıt üzerine sadece fırça hareketleri ile uygulan naif üslûbuna benzer özellikler taşımaktadır.[178]

Sûrebaşı tezyinatında; rûmi motifi ile pafta ayrımlarına sıkça rastlanmıştır. Sûrebaşı tezhiplerinde rûmi ile oluşturulan kapalı formlarda zeminler altın ve lacivert ile doldurulmuştur. Hatâyî grubu motifler, oksit sarı, yavruağzı, açık mavi, beyaz ve sülyen ile renklendirilip yer yer aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiş yahut sülyen ile detaylandırılmıştır. Rûmi motifleri altınlanarak renklendirilip siyahla tahrirlenmiştir. Ayrıca; yer yer rûmi ve yaprak motiflerinin gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür. Bulut motiflerinde ise; limonküfü, açık mavi, yavruağzı, altın ve lacivert renk kullanılmış, aynı rengin tonları ile gölgelendirilmiştir. Motifler, XVI. yüzyılda kullanıldığı gibi detaylı ve yoğundur.

Eserin hatime sayfası; dış pervaz ve dikdörtgen tezhip alanı olarak düzenlenmiştir. Yazının zemini sıvama altınla doldurulmuş, Zeminde yer yer üç nokta ve tek nokta iğne perdahı uygulanmıştır. Hatâyî grubu motiflerin iki renk veya üç renk ile boyandığı dikkati çekmekte olup motifler XVI. yüzyıl tezhip özelliklerini yansıtmaktadır. Hatime sayfasının dış pervaz bezemesinde; iki yöne katlanabilen, dolantı ve ortabağ bulut motifi, sarılma rûmi motifi ile hatâyî grubu motiflerden oluşan simetrik desen bulunmaktadır. Ayrıca; rûmi motiflerinin gölgeli altınlandığı ve foya uygulandığı görülmüştür.

Eserde, dört sayfa halinde yazılan falname sayfaları bulunmaktadır. Falname sayfasına; Kur'an-ı Kerîmlerde nadiren rastlanılır. Falü'l-Kur'an olarak anılan bu bölüm bazen eserin sonunda bazen de müstakil olarak bulunur. Falname tezhibi diğer sayfaların tezhibinden sayfa düzeni ve kompozisyon olarak farklı yapılır. Böylece esas metin ile bu bölüm ayrılır.[179] Genellikle, İran bölgesinde yapılan Safevi Mushaflarında görülen ve eserin sonunda yer alan falname sayfaları altın cedvel ile çevrelenerek tezyin edilir.[180] XVI. yüzyılda Şiraz'da tezyin edilen eserlerde; Falnâme bölümünün tezhipli sayfa sayısının tek sayfadan altı sayfaya kadar çıktığı görülmektedir.[181]

---

178 Özcan, s. 315..
179 Duran, (2014), s. 137.
180 Derman, (2012), s, 143.
181 Sayın, s. 659.

Eserde yer alan Falname sayfası, kubbeli taç şeklinde yapılan dış pervaz ve dikdörtgen tezhip alanı olarak düzenlenmiştir. Kompozisyonun merkezinde sülyen dendanlardan meydana gelen sekiz kollu bir form görülmektedir. Zeminde yer yer üç nokta ve tek nokta iğne perdahı uygulanmıştır. Eserde, "S" hattı üzerine yerleştirilmiş hatâyî grubu motiflerle kıvrım dallardan oluşan desen, lacivert zemine çift tahrir tekniğinde altın ile işlenmiştir. Çift tahrir tekniğini de andıran bu desenler ve boyama tekniği naif üslûbunun özelliklerini taşımaktadır.

Eserde, ayet sonlarında iki farklı durak bezemesi kullanıldığı görülmüştür. Şeşhane formunda olan birinci durak; daire formlu, geçme durak olup açık mavi zemin rengi kullanılmıştır. Aynı rengin tonları ile gölgelidir. Kesişen çizgilerin olduğu yerlerde altın noktalar görülmektedir. Çizgiler siyah tahrir ile yapılmış, etrafı da siyah tahrir çekilerek sınırlandırılmıştır. Bu durak formu sadece serlevha tezyinatında kullanılmıştır. İkinci durak ise; Bir daireyi altı eşit parçaya bölerek elde edilen, dilimlerin ortasına gelecek şekilde noktalar konulan mücevher duraktır. Serlevha tezyinatı dışında eserin bütün varaklarında kullanılmıştır.

Eserin tamamında tığlarda yapılan küçük değişiklikler dışında sadece iki gül formu kullanılmıştır. Klâsik tezhip ve zer-ender zer tekniği uygulanmıştır. Lacivert rengin kullanım miktarı altın rengine göre daha fazladır. Kur'an-Kerîm'in neredeyse bütün sayfalarında bir yada birden fazla gül bulunmaktadır. Ancak bu güller sadece tezyini amaçlı kullanılmıştır.

Ankara Bölge Yazma Eserler Kütüphanesine ait serlevhanın, Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi, Arthur M.Sackler Galerisi, SS_22349997 numarası ile kayıtlı Kur'an-ı Kerîm ile Dublin'deki Chester Beatty Kütüphanesi'nde bulunan, hattatı ve müzehhibi Ruzbihan Muhammad El-Tabi El-Şirazi'nin olduğu, Kur'an-ı Kerîm'in serlevhası sayfası tezhipleri karşılaştırmalı olarak incelenmiş olup bu üç eserin renk, motif ve kompozisyon özellikleri açısından benzerlikler içerdiği ve XVI yüzyıl özelliği taşıdığı değerlendirilmiştir. XVI. yüzyıl nakkaşhane geleneği gözönünde tutulduğunda; her üç eserde üslup birliğinin olduğu, incelenen eserlerin aynı atölyeden yetişmiş sanatkâr grubundan yahut aynı üslûbu benimsemiş sanatkârlar tarafından üretilmiş olduğu yahut da aynı yüzyılda yaşamış sanatkârlar tarafından tezyin edilmiş olduğu düşünülmektedir.

Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selimin 1514 yılında Çaldıran zaferiyle Safevilerden Tebrizi alması ile birlikte, içinde usta sanatkârların bulunduğu bir grup Tebrizli sanatkâr ve

şehzadenin kıymetli kitapları İstanbul da bulunan saray nakışhanesine getirilmiştir. Ayrıca; bu sanatkârlar için Acem Nakkaşları bölüğü oluşturulmuştur. Böylece Herat'ta üretilen sanat eserlerinde kullanılan "Herat Üslubu" Osmanlılara da yayılmıştır.[182]

50 Gül- Kara 265 Yer Numaralı Mushaf-I Şerif'in tezhibinin, istinsah tarihi her ne kadar XV. yüzyıl olarak yer alsa da kompozisyon özellikleri göz önünde bulundurulduğunda, eserin istinsah tarihinden sonra XVI. yüzyıl olduğu düşünülmektedir. Renk, motif ve kompozisyon özellikleri açısından; Safevi özelliği taşıdığı düşünülen eserin, Osmanlı da XVI. yüzyıl da Tebrizli sanatkârların İstanbul da bulunan saray nakışhanesine getirilmesiyle bu sanatkârlar tarafından üretildiği, yahut XVI yüzyılda Safeviler tarafından Harvard Üniversitesi Güzel Sanatlar Kütüphanesi, Arthur M.Sackler Galerisi, SS_22349997 numarası ile kayıtlı Kur'an-ı Kerîm ile Dublin'deki Chester Beatty Kütüphanesi'nde bulunan, hattatı ve müzehhibi Ruzbihan Muhammad El-Tabi El-Şirazi'nin olduğu, Kur'an-ı Kerîm'in üretildiği atölyelerde üretildiği, yahut da aynı üslubu benimsemiş, aynı yüzyıl sanatkârlar tarafından tezyin edildiği düşünülmektedir.

Araştırmada incelediğimiz Kur'an-ı Kerîm'in istinsah tarihi XV. yüzyıl olmasına rağmen kullanılan motif, teknik, kompozisyon ve üslup bakımından XVI. Yüzyıl Safevi tezhip sanatının özelliklerini taşıdığı gözlemlenmiştir. Çalışmanın benzer alanda gerçekleştirilecek çalışmalara örnek olması temennimizdir.

7.2. Öneriler

Bu çalışma sonucunda elde edilen bulgular ışığında, gerek yazma eserlerin korunması ve erişilebilirliğinin artırılması, gerekse bilimsel araştırmalarda etkin biçimde kullanılabilmesi amacıyla aşağıdaki öneriler sunulmaktadır:

-Müzehhep olan Mushaf-ı Şerifin dijital ortama aktarılarak gelecek nesillere aktarılması ve bilinmesi adına gerekli özen gösterilmeli ve teşvik edilmelidir.

-Bilimsel çalışmalara katkı sağlaması için özellikle yazma eserler kütüphanelerinde yer alan eser görsellerinin dijitale aktarılması büyük önem arz etmekte olup kütüphanelerin bu konuya öncelik vermesi gerekmektedir.

[182] Özcan, s. 285.

- Bilimsel çalışmalarda kullanılacak eserlere erişimin kolaylaşması ve dijitale aktarıların verilerle sağlıklı analizler yapılabilmesi için, eser görsellerine ait dijital verilerin çözünürlüğünün yükseltilmesi gerekmektedir.

-İstinsah tarihi ve yeri bilinen, hattatı ve müzehhibi bilinen daha fazla yazma eserin bilimsel çalışmalara konu edilmesi, böylece dönem özelliklerinin tanımlanabilmesi açısından bilimsel çalışmalar desteklenmelidir.

Bu önerilerin hayata geçirilmesiyle, yazma eserlerin korunması, belgelenmesi ve gelecek nesillere aktarılması süreçleri güçlendirilmiş olacak; aynı zamanda geleneksel sanatların araştırılması ve yeniden üretimi konusunda akademik açılımlar desteklenecektir.

8. KAYNAKLAR

Abanoz, F. (2013). *Gülşehir'in Bir Değeri "Silahdar (Karavezir) Seyyid Mehmet Paşa" Hayatı Ve Eserleri* (Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akar, A. ve Keskiner, C. (1978). *Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif*. İstanbul: Tercüman Kültür ve Sanat Yayınları.

Akbaş, M., Öztekin, V., Ülker, T. ve Taşkapılıoğlu, M. (1991). *Tezhip Sanatında Tığ*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Aksu, H. (2021). *Anadolu İmam Hatip Lisesi Tezhib*. (Ed. Kadriye Alev) Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Altıkulaç, T. (2011). *Hz. Ali'ye Nispet Edilen Mushaf-I Şerif*. İstanbul: İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA) Yayınları.

Altıkulaç, T. (2021). *Günümüze Ulaşan Mesâhif-İ Kadime: İlk Mushaflar Üzerine İnceleme*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) Yayınları.

Aracı, N. (2014). *Karahisari Mushafı'nın Tezhip Tasarımı Açısından İncelenmesi (Bakara Sûresi'nin Sonuna Kadar)* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Bayraktar, N. (1983). "Yazma Eserler". *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*, S. XXXII (3), s.116-129.

Birol, İ. A. (2012). "Tezhip". *TDV İslam Ansiklopedisi*. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. S.41. s.61-62.

Birol, İ. A. (2020). *Klasik Devir Türk Tezyini Sanatlarında Desen*. 2. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı No:216.

Birol, İ. A. ve Derman, Ç. (2012). *Türk Tezyini Sanatlarında Motifler*. 10. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı No:26.

Chester Beatty Library. (2025, 14 Nisan). *Qur'an manuscript image*. https://viewer.cbl.ie/viewer/image/Is_1558/6/LOG_000014.04.2025-01.15 adresinden 14 Nisan 2025 tarihinde alınmıştır.

Derman, F. Ç. (1997). "Hâlkari". *TDV İslam Ansiklopedisi*. TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. C.15, s.365-367

Derman, F. Ç. (2009a). "Osmanlıda Klasik Dönem, Kanuni Sultan Süleyman (1520-1566) Türk Tezhip Sanatının Muhteşem Çağı: 16. Yüzyıl", içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.343-359) Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Derman, F. Ç. (2009b). "Tezhip Sanatında Kullanılan Terimler, Tabirler ve Malzeme", içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.525-535). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Derman, F.Ç. (2012). "Tarihimizde Musafların Bezenmesi". *Diyanet İlmi Dergisi*. C.46, S.4, s.137-144

Derman, F.Ç. (2013). *Rikkat Kunt Hoca Hanım 1903-1986*. 1. Baskı, İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı No:185.

Derman, F. Ç. (2024). *Müzehhip Muhsin Demironat*. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı No:253.

Duran, G. (2009). "18. Yüzyıl Tezhip Sanatı", içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.525-535). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Duran, G. (2014). "Mushafların Bezenmesinde Tezhip Sanatının Önemi ve Katkıları". *III. Uluslararası Türk Sanatları, Tarihi ve Folklörü Kongresi*. Delhi, Hindistan

Duran, G. (2018). "Osmanlı Tezhip Sanatında Natüralist Üslupta Çiçekler". *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.31, s.177-199.

Eroğlu, A. (2002). *Kur'an Tarihi ve Kur'an İlimleri Üzerine*. Erzurum, Kültür ve Eğitim Vakfı Yayınevi.

Ersoy, A. (1988). *Türk Tezhip Sanatı*. İstanbul: Akbank Yayınları.

Gülşehir Belediye Başkanlığı. (1988). *Gülşehir Bilinmeyen Kapadokya Dergisi*. Nevşehir

Güneş, A. (2000). *Kur'an-ı Kerim'in Ortaya Çıkış Süreci*. Ankara, KÖK Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını.

Harvard University Art Library. (2025, 14 Nisan). *Qur'an manuscript image (SS_22349997)*. http://id.lib.harvard.edu/via/8001021364/urn-3:FHCL:34886914/catalog adresinden 14 Nisan 2025 tarihinde alınmıştır.

Keskiner, C. (2002). *Türk Süsleme Sanatlarında Stilize Çiçekler: Hatai* (1. Baskı). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Koç, S. B. (2015). *Rumi Çizim ve Teknikleri* (1. Baskı). İstanbul, İlke Basın Yayınevi.

Kurfeyz, N.ve Sağlam, S. (2020). *Tezhip Yolculuğu*. İstanbul, Mist Yayıncılık.

Küpeli, G. (2009). Tezhip Sanatında Yenilik Arayışları: II. Beyazıd Dönemi (1481-1512) içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.321-341) Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Lings, M. (1976). *The Quranic Art Of Calligraphy And İllumination*. England: World of Islamic Festival.

Mahir, B. (1990). “II. Beyazıd Dönemi Nakkaşhanesinin Osmanlı Tezhip Sanatına Katkıları”. *Türkiyemiz Kültür ve Sanat Dergisi*, S.60, s.8.

Mahir, B. (2009). Osmanlı Bezeme Sanatında Saz Üslubu, içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.321-341) Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Maşalı, M. E. (2020). “Mushaf”. *TDV İslam Ansiklopedisi* (Cilt 31). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.

Meriç, R. M. (1937). *Türk Tezyini Sanatları*. İstanbul: Güzel San’atlar Akademisi Neşriyatı.

Mesara, G. (2009). “Kanuni Sultan Süleyman’ın sernakkaşı Karamemi”, içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.361-377). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Odabaş, H. ve Polat, Ç. (2016). “Osmanlı İmparatorluğu’nda Yazma Eser Ve Ferman Süsleme Sanatı”. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, S.2 s.342-344, Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları.

Özcan, Ş. B. (2009). “Tezhip Sanatında İhtişamlı Bir Dönem: Timur Devri Herat Üslubu”, içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.283-299)) Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Özkeçeci, İ. ve Özkeçeci, Ş. B. (2007). *Türk Sanatında Tezhip*. İstanbul: YazıgenYayınevi.

Özönder, H. (2003). *Hat Ve Tezhip Sanatları Deyimleri, Terimleri Sözlüğü* (1. Baskı). Konya: Sebat Ofset Matbaacılık.

Özsayiner, Z. C. (1999). *Tezhipli Kur’an-ı Kerimler*. Ankara: Vakıflar Genel Müdürlüğü.

Sayın, A. Z. (2024). On Altıncı Yüzyıl Şiraz Tezhip Üslubu Üzerine Değerlendirme. *Sanat Tarihi Dergisi*, 33(2), 655-677.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2018) Nevşehir Gülşehir Karavezir İlçe Halk Kütüphanesi. https://nevsehir.ktb.gov.tr/TR-230418/gulsehir-karavezir-ilce-halk-kutuphanesi-mudurlugu.html adresinden 1 Şubat 2025 tarihinde alınmıştır.

Tanındı, Z. (2009). “Başlangıcından Osmanlı’ya Tezhip Sanatı”, içinde *Hat ve Tezhip Sanatı* (Ed. Ali Rıza Özcan), (s.243-281), Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Toktaş, P. ve Akbaş, A. S. (2023). “Ankara Bölge Yazma Eserler ve Harvard Üniversitesi Kütüphanesi’ndeki Kur’an-ı Kerim’lerin Serlevha Tezyinatı”. *International Smart Journal*, 9(71), 3595-3603.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri (2025, 5 Mayıs), Güncel Türkçe Sözlük, https://sozluk.gov.tr/ adresinden 5 Mayıs 2025 tarihinde alınmıştır.

Üçer, K. ve Üçer, M. (2020). *Müzehhibe-i Münevveran*. İstanbul: Ümraniye Belediyesi, Formel Medya.

Ünver, S. (1972). *Anadolu Selçuklu Hanedanı Tahtları Üzerine*. VII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri Cilt I (s. 404-412), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Yağmurlu, D. H. (1973). Tezhip San'atı Hakkında Genel Açıklamalar Ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde İmzalı Eserleri Bulunan Tezhip Ustaları. *Etnografya Dergisi*, 79-116.